

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

KARAIŞALI (ADANA) VE KÖYLERİNDE HALKIN KULLANDIĞI DOĞAL
BİTKİLERİN
ETNOBOTANİK YÖNDEN ARAŞTIRILMASI

SUZAN GÜNEŞ

Ekim 2010

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

KARAIŞALI (ADANA) VE KÖYLERİNDE HALKIN KULLANDIĞI DOĞAL
BİTKİLERİN
ETNOBOTANİK YÖNDEN ARAŞTIRILMASI

SUZAN GÜNEŞ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Ahmet SAVRAN

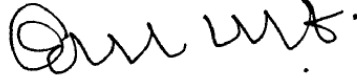
Ekim 2010

Suzan (EVRAN) GÜNEŞ tarafından **Yrd. Doç. Dr. Ahmet SAVRAN** danışmanlığında hazırlanan “**Karaisalı (Adana) ve Köylerinde Halkın Kullandığı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Yönden Araştırılması**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Biyoloji** Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Hüseyin DURAL, Selçuk Üniversitesi

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ahmet SAVRAN, Niğde Üniversitesi

Üye : Yrd. Doç. Dr. Recep KARA, Niğde Üniversitesi

ONAY:

Bu tez, Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunca belirlenmiş olan yukarıdaki jüri üyeleri tarafından/....../20.... tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun/....../20.... tarih ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

...../...../20...

Doç. Dr. Nurettin ACIR
MÜDÜR

ÖZET

KARAIŞALI (ADANA) VE KÖYLERİNDE HALKIN KULLANDIĞI DOĞAL BİTKİLERİN ETNOBOTANİK YÖNDEN ARAŞTIRILMASI

GÜNEŞ, Suzan
Niğde Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Biyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahmet SAVRAN

Eylül 2010, 292 sayfa

Alanda yapılan etnobotanik çalışmanın neticesinde bu bitkilerden; 54 familyadan 124 cinse ait 188 taksonun yörede kullanıldığı belirlenmiştir. Bunlardan; 136'sının tıbbi, 61'inin gıda, 16'sının araç-gereç, 12'sinin boyar madde ve 44'nün farklı amaçlar için kullanıldığı saptanmıştır. Yapılan çalışma ile taranan literatür sonuçları kıyaslandığında tıbbi bitkilerden 47 taksonun yöreye özgü kullanım amacının olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Adana, Karaisalı, Etnobotanik

SUMMARY

KARAIŞALI (ADANA), AND VILLAGES NATURAL PLANTS USED BY THE PUBLIC ETHNOBOTANICAL RESPECT INVESTIGATION

GÜNEŞ, Suzan

Nigde University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Biology

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet SAVRAN

October 2010, 292 pages

As a results of the study, it was shown taht 188 taxa belonging to 124 genera and 54 families at the end of ethnobotanical study to be conducted in the area, 188 taxa belonging to 124 genera and 68 families were used in study area. Of these taxa, 136 of them used for medicinal, 61 of them used for food, 16 of them used as equipment for various purposes, 12 of them used as dye substance and 44 of them used for numerous purposes. When findings of the study compared with previous studies, it was determined that 47 of the medicinal Plant used for particular purposes only in study area.

Key words: Adana, Karaisali, Etnobotany

ÖNSÖZ

İnsanların bitkilerle olan ilişkisi var oluşu ile birlikte başlamıştır. Çünkü her canlı gibi insanın da yemek, içmek, korunmak gibi vazgeçilmez gereksinimleri vardır. Çünkü bitkiler üretici özelliklerinin yanı sıra ulaşılması kolay olan varlıklardır. Bu yüzden ilkel insanların hayatında bitkilerin çok daha önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Medeniyetin ve sosyal toplum oluşun gelişmediği, buna bağlı olarak insanların avcılık ya da devşirme yoluyla hayatlarını idame ettirdikleri dönemler için bitkileri tanıma ve kullanmada büyük aşamalar kaydettikleri bir gerçektir. Özellikle doğal bitkilerin en iyisini ve en kullanışlısını bulmakta çok başarılı olmuşlardır.

Çalışma alanı olarak seçilen Karaisalı (Adana) ilçesinde 16. yüzyılda yerleşmiş Türkmen oymağı günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Göçerlikten yerleşik hayata geçen bu yörük boyundan çok az da olsa bir kısmı hala göçebe ve yaylacılık hayatını sürdürmektedirler.

Bu projenin amacı; Karaisalı’da yaşayan halkın değişik amaçlarla kullandığı (gıda, ilaç, araç-gereç vb.) doğal bitkiler ile olan ilişkilerinden ortaya çıkan etnobotanik kültürü ve yörenin bitki çeşitliliğini birlikte araştırarak envanterini çıkarmaktır.

Karaisalı Türkmenlerinin etnobotanik kültürünün araştırılmasıyla, yörede 400 yılı aşkın bir süredir varlığını devam ettiren bu insanların bitkilerle ne kadar ilgili olduğu, bitkilere dayalı yaşamlarını yıllar boyunca atalarından hangi geleneksel bilgileri alarak sürdürdükleri ve hayata tutundukları ortaya konulmuştur.

Doğal yapısı henüz çok tahrip olmamış bu coğrafyanın insanların etnobotanik bilgi birikimi uygun bir düzenleme içinde derlenerek yazılı hale getirilmiş ve bu kültürün kaybolması önlenmiştir.

Niğde, 2010

TEŞEKKÜR

Tez çalışmalarım sırasında başta, bana her zaman yol gösteren ve destek olan danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet SAVRAN'a, teşekkürlerimi sunarım. Alan çalışmalarında beni ve arkadaşlarımı evinde misafir eden ve bize rehberlik yapan, ayrıca birçok etnobotanik bilgiyi veren, bitkileri bulmamızı ve tanımamızı sağlayan, yöredeki köylerde insanlarla tanış olduğu için diyalog kurmamıza kolaylaştıran ve sonuçta her türlü yardımı esirgemeyen Sadık GÜNGÖR ve eşine en içten saygılarımı sunarım. Bitki teşhisleri ve tezin hazırlanması sırasında yardımları esirgemeyen Hıdır AKINCI ve İsa BAŞKÖSE'ye, tezin yazımın sırasında maddi manevi desteğinden dolayı eşim Kürşad GÜNEŞ'e, alan çalışmalarında bana eşlik eden ve maddi yardımda bulunan aileme ve Karaisalı halkına teşekkür ederim.

Ayrıca araştırma için gerekli araç-gereç ve maddi olanak sağlayan TÜBİTAK'a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
SUMMARY.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ.....	xi
KISALTMA VE SİMGELER.....	xii
BÖLÜM I. GİRİŞ.....	1
BÖLÜM II. LİTERATÜR ÖZETİ.....	5
BÖLÜM III. MATERYAL VE METOD.....	19
3.1 Herbaryum Teknikleri.....	20
3.2 Etnobotanik Çalışma Teknikleri.....	21
3.2.1 Bitkilerin tedavi amaçlı kullanımlarına ilişkin yöntemler.....	21
3.2.2 Bitkilerin gıda olarak kullanımlarına ilişkin yöntemler.....	23
3.2.3 Bitkilerin araç-gereç yapımında kullanımlarına ilişkin yöntemler.....	24
3.2.4 Bitkilerin boyar madde olarak kullanımlarına ilişkin yöntemler.....	26
BÖLÜM IV. ÇALIŞMA ALANININ TANITILMASI.....	31
4.1 Çalışma Alanının Tarihi.....	31
4.2 Çalışma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı.....	32
4.3 Çalışma Alanının Coğrafik Özellikleri.....	33
4.4 Çalışma Alanının İklimsel Özellikleri.....	34
4.4.1 Yağış.....	35
4.4.2 Sıcaklık	36
4.4.3 Nem.....	38
4.4.4 Rüzgâr.....	38
4.5 Biyoiklimsel Sentez.....	39
BÖLÜM V. BULGULAR.....	44
5.1 Yörede tıbbi amaçla kullanılan bitkiler.....	44
5.2 Yörede gıda olarak kullanılan bitkiler.....	171

5.2.1 Çay - kahve olarak tüketilenler.....	171
5.2.2 Yemeği yapılan ve çiğ olarak tüketilenler.....	175
5.2.3 Baharat ve çerez olarak kullanılan bitkiler.....	192
5.3 Yörede araç- gereç yapımında kullanılan bitkiler.....	195
5.4 Yörede boyar madde olarak kullanılan bitkiler.....	204
5.5 Yörede farklı amaçlarla kullanılan bitkiler	208
5.6 Etnobotanik verilere ilişkin analizler.....	230
BÖLÜM VI. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	235
KAYNAKLAR.....	253
EKLER.....	262
KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ.....	262
RESİMLER.....	270

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1 Meteoroloji istasyonlarının konumu ve rasat süresi.....	35
Çizelge 4.2 Aylık maksimum yağış ve aylık toplam yağış değerleri (mm ³).....	36
Çizelge 4.3 Yağışın mevsimlere göre dağılımı ve yağış rejimi (mm ³).....	36
Çizelge 4.4 Ortalama sıcaklık değerleri (°C).....	36
Çizelge 4.5 Ortalama yüksek sıcaklık değerleri (°C).....	37
Çizelge 4.6 Ortalama düşük sıcaklık değerleri (°C).....	37
Çizelge 4.7 Yıllık ortalama nem, ortalama yüksek ve düşük nem değerleri.....	38
Çizelge 4.8 En çok esen rüzgâr yönü ve ortalama rüzgâr hızı (m/sn)	39
Çizelge 4.9 Karaisalı ve Pozantı ilçelerinin biyoiklim katları ve değerleri.....	41
Çizelge 4.10 Karaisalı ilçesine ait toplam yağış ve sıcaklık ortalaması.....	41
Çizelge 4.11 Pozantı ilçesine ait toplam yağış ve sıcaklık ortalaması.....	42
Çizelge 5.1 Familyaların kullanım amaçlarına göre dağılımı.....	231
Çizelge 5.2 Yörede tıbbi amaçlı kullanılan bitkilerin Türkiye ve Dünya’da kullanımları ile kıyaslanması.....	233
Çizelge 6.1 Çalışma alanında kullanılan tıbbi bitkiler ve diğer yayınlar ile kıyaslanması.....	236
Çizelge 6.2 Yörede kullanılan bitkilerin kullanım amaçlarına göre dağılımı	244
Çizelge 6.3 TÜBA- TÜKSEK veri tabanı bitki kodları.....	245

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1 Karaisalı ilçesine ait ombro-termik iklim diyagramı.....	42
Şekil 4.2 Pozantı ilçesine ait ombro-termik iklim diyagramı.....	43
Şekil 5.1 Familyaların kullanım amaçlarına göre dağılımları.....	232
Şekil 5.2 Familyaların beş kullanım amacına göre dağılımları.....	233
Şekil 5.3 Bitkilerin yöresel kullanım amaçlarının Türkiye ve Dünya'daki kullanım amaçları	234
Şekil 6.1 Bitkilerin yöresel kullanım amaçlarının Türkiye ve Dünya'daki kullanım amaçları ile kıyaslanması.....	243
Şekil 6.2 Yörede kullanılan bitkilerin kullanım amaçlarına göre dağılımına ilişkin pasta grafiği.....	244

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1: Ceviz (<i>Juglans regia</i>)’dan elde edilmiş yeşil boyalarla boyanmış iplerden dokunan heybeler.....	207
Fotoğraf 2: Cumhuriyet öncesinden kalma ahşap Hükümet konağı.....	270
Fotoğraf 3: Yem teknesi, Çulfalık (dokuma tezgâhı) ve Sepet yapımı.....	271
Fotoğraf 4: Karaçalıdan yapılmış nazarlık.....	272
Fotoğraf 5: Kızılçamdan yapılmış et tahtası.....	273
Fotoğraf 6: Kör tikenden yapılan dokumada kullanılan mekik.....	274
Fotoğraf 7: Kızılçamdan yapılmış oyuncak ağaç motoru.....	275
Fotoğraf 8: Kızıldağ yayla’da mezarlar ve taşları.....	276
Fotoğraf 9: Kızıldağ Yayla’da ahşap camii.....	277
Fotoğraf 10: İsa Demir ve araç-gereç, süs eşyası yapımında kullandığı aletler.....	278
Fotoğraf 11: Karaisalı’da yaşayan insanların günlük hayatlarından bazı kareler.....	279
Fotoğraf 12: Röportaj sırasında çekilen resimler.....	280

KISALTMA VE SİMGELER

%	Yüzde
yy.	Yüzyıl
&	Ve
GAZI	Gazi Üniversitesi Herbaryumu
IUCN	Uluslararası Doğa Koruma Birliği
MTA	Maden Tetkik Arama
°	Derece
'	Dakika
m.	Metre
mm ³	Milimetre küp
°C	Santigrat derece
m/sn	Metre / Saniye
N	Kuzey
E	Doğu
W	Batı

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanların çevresinde mevcut bitkilerle etkileşiminin insanlık tarihi kadar eski olduğu düşünülse de bilimsel olarak etnobotanik çalışmalar ancak bir asır öncesine dayanmaktadır. Etnobotanik terimi ilk kez Harshberger tarafından 1896 yılında “The Purposes Etnobotany” isimli eserinde kullanılmıştır [1]. Günümüze kadar birçok anlam değişikliği geçiren etnobotanik terimi Yen tarafından “bitkiler ve yerli halk arasındaki her türlü karşılıklı ilişkidir” şeklinde açıklanmıştır [2]. Türkiye de ise etnobotanik alanındaki çalışmaların öncülerinden Ertuğ ise kısaca; “Etnobotanik, insan-bitki arasındaki ilişki sonucunda doğan karşılıklı etkileşimi, kullanımı, üretimi ve tüketimi açıklar” şeklinde bir tanımlama yapmıştır [1]. Dünyada her geçen gün önemi daha iyi anlaşılan bu bilim alanında yapılan çalışmaların sayısı artmaktadır (SHINWARI, TEKLEHAYMANOT, GİDAY ...).Türkiye’de de sistematik ve farmasötik botanikçilerden birçok araştırmacı (BAYTOP, YILDIRIMLI, ALPINAR, ERTUĞ, ÖZHATAY, BAŞER, SEZİK...) etnobotanik ile ilgili çok sayıda tez ve makale yayınlamışlardır. Bu konuda ki çalışmalara ilişkin yayınlar, bölümün sonunda Literatür Özeti başlığı altında verilmiştir.

Günümüzde doğal kaynaklardan elde edilen ilaç hammaddelerini konu alan bilim dalına Farmakognozi ve konusunu teşkil eden doğal ilaç hammaddelerine "drog" denilmektedir. Bitkilerden elde edilen doğal ilaç hammaddelerine "bitkisel droglar" ve hayvanlardan elde edilenlere "hayvansal droglar" adı verilmektedir. Drog sözcüğü; Orta Asya Türkçesinde kullanılan "dalık (taluk)" kelimesinden gelen, ilaç olarak kullanılan bitkilere verilen genel bir terimdir. Bugün bazı ülkelerde "drog" (drogue=drug) sadece bitkilerin eczacılıkta kullanılan organlarına ve ürünlerine verilen bir isimdir [3].

Geçmişten günümüze bitkiler insanlar için vazgeçilmez olmuşlardır. İlk çağlardan kalan arkeolojik bulgulara göre toplumlar, besin kaynağı ve sağlık sorunlarının giderilmesinde öncelikle bitkilerden faydalanmışlardır [4]. Anadolu’da da değişik uygarlıklara mensup halklar sürekli olarak çevresindeki bitki türlerinden yararlanmışlardır. Öyle ki; tarihi M.Ö. 3000 yıllarına kadar uzanan Fırat-Dicle arasındaki bölgede yaşamış olan üç ayrı toplumun (Sümerler, Babilliler, Asurlular) oluşturduğu Mezopotamya uygarlığına

ait tabletlerde Banotu (*Hyocyamus* sp.) Haşhaş (*Papaver* sp.), Hardal (*Sinapis* sp.) Kekik (*Thymus* sp.) ve Meşe mazısı (*Gallale* sp.) gibi bitkisel droglar yer almaktadır. M.Ö. 2000 yıllarında Anadolu’da uygarlık kurmuş olan Hititler’in tabletlerinde de Adamotu (*Mandragora* sp.), Alıç (*Crataegus* sp.), Buğday (*Triticum* sp.), Defne (*Laurus nobilis* L.), Diş otu (*Ammi visnaga* (L.) Lam.) ve Haşhaş (*Papaver somniferum* L.) gibi bitkilerin kayıtlı olduğu görülmüştür. Hatta Safran (*Crocus sativus* L.) Haşhaş (*Papaver somniferum* L.) gibi bazı türlerin kültürü ve ticaretinin yapıldığı da belirtilmektedir [5].

Mısır hiyerogliflerinde de, tanımı güç olmakla beraber, birçok drogdan bahsedilmektedir. Mısırlıların; birtakım ampirik usullerle (sihir, büyü vb.) tedavi amaçlı Gummi, Arabicum, Folia, Sennae, Fructus ve Papaveris gibi drogları kullandıkları bilinmektedir. Eski Çin, Hint, Aztek ve İnka uygarlıklarına ilişkin belgelere bakıldığında drog veren bitkileri ve bunların zehirli olanlarını tanıdıkları hatta bazılarının kültürünü yaptıklarından söz edilmektedir [3].

Bu konuda en eski yazılı kaynak DİOSKORİDES’İN “*Materia Medica*” adlı eseridir. Anavarza (Adana) doğumlu olan DİOSKORİDES, Tarsus’ta ve İskenderiye’de tıbbi bitkiler alanında öğrenim gördükten sonra Roma ordularında hekimlik yapmış ve bu sırada Doğu ülkelerini ve Anadolu’yu dolaşmıştır. Bu geziler sırasında tıbbi bitkileri tanımak ve etkilerini öğrenme olanağı bulmuştur. Bu bilgiler ışığında dünyaca ünlü ‘*Materia Medica*’ adlı eserini yazmıştır. DİOSKORİDES kitabında 500 kadar bitkinin morfolojik, farmakolojik ve toksikolojik özelliklerini vermektedir. Bu bitkilerin bir bölümü Anadolu’da yetişen (38 kayıt) türlerdir. Antik çağın bu ünlü uzmanı DİOSKORİDES, çalışma alanının yakın çevresinde doğmuş, büyümüş ve eğitim almıştır [6].

Bütün bunlara bakıldığında, bitki çeşitliği bakımından zengin olan, birçok medeniyeti bağrında büyüten Anadolu’ da etnobotanik kültürün geçmişinin çok eski olduğu ve dolayısıyla yöre halkının birikimin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Ancak bu birikimin, bilim insanlarınca araştırılıp ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu amaçla Anadolu’nun etnobotanik bakımından çeşitlilik ve yoğunluk gösterdiği düşünülen **Karaisalı (Adana)**’nın dağ köylerinde bir çalışma yapılmasının önemli sonuçları olacağından hareketle projelendirilmiş ve tez konusu olarak kararlaştırılmıştır.

Karaisalı ve civarının araştırma alanı olarak seçilmesinin nedenlerini şu şekilde sıralamak mümkündür;

- ❖ Bu yörede daha önce yapılan flora çalışmaları (Aladağlar Milli Parkının Florası, Sarımsak Dağı ve Korkün Vadisinin Florası) sırasında insanların bitkilerle çok yakından ilgilendiklerinin ve oldukça yaygın bir şekilde kullandıklarının gözlemlenmesi,
- ❖ Yörede halkın kullandığı ilaç bitkileri hakkında birkaç köyde yapılan bir çalışmada (lisans bitirme ödevi) ortaya çıkan verilerin ilginç ve çok sayıda olması dikkat çekmiş ve yapılacak daha detaylı bir etnobotanik araştırma ile önemli sonuçlar elde edilebileceği,
- ❖ Ayrıca Karaisalı tarihi ve kültürü üzerine yazılmış eserlere bakıldığında (Murçtu Kültürü, Karaisalı Halk Kültürü Araştırması) da doğal bitkilerin değişik amaçlarla kullanımına ilişkin birçok veri bulunması,
- ❖ Bu coğrafyada hala göçerlerin varlığı ve bitkilerin yoğun kullanımı, etnobotanik alanındaki birikimlerin sürekliliğini ve nesilden nesile aktararak korunduğunun saptanması,
- ❖ İlçede günümüze kadar kapsamlı bir etnobotanik çalışmanın yapılmamış olması gibi faktörler yörenin araştırma alanı olarak seçilmesinde etkili olmuştur.

Bu çalışma ile, Karaisalı'nın yazılı olmayan etnobotanik kültürü veya başka bir ifadeyle doğal bitki türlerinin kullanımına ilişkin bilgiler derlenerek halkın etnobotanik birikimi ayrıntılı ve kalıcı olarak ortaya konulmuştur. Karaisalı Türkmenlerinin bu alanda yerleşmesinin en önemli nedeni, bitki örtüsü yönünden alanın gösterdiği zenginliğin yanı sıra hayvanlarını rahat güdebilecekleri geniş otlakların, yaylaların ve yüksek dağların varlığıdır. Yörede 400 yılı aşkın bir süredir varlığını devam ettiren bu insanların bitkilerle ne kadar ilgili olduğu ve bitkilere dayalı yaşamlarını yıllar boyunca atalarından hangi geleneksel bilgileri alarak sürdürdükleri araştırmanın sonunda ortaya konulmuştur.

Bitki çeşitliliği bakımından zengin olan, birçok medeniyeti ve kültürü bağrında büyümüş Anadolu'nun da etnobotanik açıdan birikiminin çok fazla olduğu tartışmasız bir gerçektir. Ancak bu kültürün, bilim insanları tarafından araştırılıp ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu amaçla, doğal bitki kullanımının yoğunluk gösterdiği ön çalışmalarla

tespit edilen Karaisalı (Adana) dağ köylerinin etnobotanik kùltürünü ve yörenin florasını ortaya koymaya yönelik bu proje hazırlanarak TÜBİTAK'a sunulmuştur. Kurumca desteklenen proje kapsamında Karaisalı'nın etnobotanik birikimi ve florası tespit edilerek bu sonuç raporu hazırlanmıştır.

BÖLÜM II

LİTERATÜR ÖZETİ

“Doğu Anadolu’da Halk İlaçları: Van ve Bitlis İlleri” adlı yayında; yöre halkı tarafından tedavi amaçlı kullanılan 19 familyaya ait 40 tür ve 3 alttürün yerel adları, tıbbi kullanımları ve kullanılan kısımlarına dair bilgiler verilmiştir [7].

Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan illerinde yapılan bir çalışmada; 38 familyaya ait 87 bitki türü ve 10 hayvan türünden elde edilen 169 halk ilacı tespit edilmiş ve kullanılan materyalin mahalli isimi, Latince adı, kullanım amacı, kullanılan kısmı ve ilacın hazırlanış şekli tablo halinde verilmiştir [8].

Kastamonu’da yapılan bir araştırmada; yöre halkı ile geleneksel ilaçlar hakkında yapılan röportajlar sonucunda tedavi amaçlı kullanılan 25 bitki türünün kullanılan kısımları ve ilaçların hazırlanış şekilleri kaydedilmiştir [9].

Isparta, Konya, Karaman, Kahramanmaraş, Adana ve Hatay illerinde; 51 familyaya ait 124 bitki ve 3 hayvan türünden elde edilen 256 halk ilacının hazırlanışı, bitkilerin kullanılan kısımları ve yöresel adları tablo şeklinde düzenlenmiştir [10].

Afyon, Kütahya, Denizli, Muğla ve Aydın illerini kapsayan bir çalışmada; 40 familyaya ait 91 bitki türü ve 2 hayvan türünden elde edilen halk ilaçları ve kullanılan materyalin mahalli ismi, tedavide kullanılan kısımları, ilacın hazırlanış şekli ve kullanılış amacı hakkında bilgiler verilmiştir [11].

Orta ve Batı Karadeniz’de; 7 ilden 96’sı bitkisel ve 5’i hayvansal olmak üzere 194 halk ilacı tespit edilmiştir. Kullanılan materyalin mahalli ismi, tedavide kullanılan kısımları, ilacın hazırlanış şekli ve kullanılış amacı ile ilgili bilgiler liste halinde verilmiştir [12].

Kuzeybatı Anadolu’da; 67 bitkisel ve 8 hayvansal olmak üzere 116 halk ilacı tanımlanmış ve materyallerin mahalli ismi, ilaçların hazırlanış şekli ile geleneksel kullanımları hakkında bilgi verilmiştir [13].

Orta Anadolu’da; 40 familyaya ait 103 bitki türü ve 4 hayvan türünden elde edilen ilaçlar ile birlikte bitkilerin mahalli ismi, tedavide kullanılan kısımları, ilacın hazırlanış şekli ve kullanılış amacı verilmiştir [14].

“Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) Halkının Kullandığı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Yönden Araştırılması” adlı çalışmada verilen; 92 taksonun 45’i gıda, 35’i ilaç, 4’ü ev eşyası, 3 ’ü süs eşyası, 1’i boya ve 1 taksonunda inanç kültürü için kullanıldığı belirtilmiştir [15].

“Kozan yöresi Florasındaki Tıbbi Bitkiler ve Bunların Halk Tıbbında Kullanılışı” adlı bir çalışmada; yöre halkından alınan bilgiler doğrultusunda 33 bitki türünün tedavi amaçlı kullanıldığı tespit edilmiş, yöresel kullanımları verilmiş ve “Materia Medica” adlı eser ile kıyaslanarak birbirleri ile benzerlik gösterenleri belirlenmiştir [6].

“Güzeloluk Köyü (Mersin-Erdemli) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri” adlı çalışmada, 39 familyaya ait 26’sı kültür olmak üzere 92 takson belirlemiş ve bunların gıda, tedavi ve değişik amaçlar için kullanım şekillerini ortaya koymuştur [16].

“Mut (Mersin) ve Çevresinde Yetişen Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri” adlı çalışmada; 75 familyaya ait 195 kadar türün, gıda (163 kullanım), tedavi (328 kullanım), yem (21 kullanım), boya (22 kullanım), eşya (22 kullanım), süs (30 kullanım), yakacak (7 kullanım) ve çeşitli amaçlar için (23 kullanım) kullanıldığını tespit etmiştir [17].

“Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinde; 53’ü tedavide, 40’ı gıda olarak, 5’i baharat, 3’ü oyuncak, 4’ü alet yapımında, 2’si saman balyalamada, 2’si boyamada, 1’i dekoratif, 1’i sabun, 2’si büyü yapmada, 1’i harç yapımında ve 2’si saç bakımında kullanılan 99 bitki türü belirlenmiştir [18].

Gediz (Kütahya) çevresinde yapılan bir incelemede; 4’ü solunum sistemi, 3’ü sindirim sistemi, 2’si dolaşım sistemi, 1’i diyabet, 1’i sıtma ve 1’i teskin edici olmak üzere 6 familyaya ait 9 türden 11 yöresel ilaç kullanımı belirlenmiştir [19].

Güdül (Ankara) ve çevresinin etnobotanik özelliklerinin incelendiği bir çalışmada; 18 familyaya ait 23 bitkinin halk ilacı ve 6 familyaya ait 11 bitkinin besin olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların dışında ilaç olarak kullanılmayan 11 familyaya ait 21 bitkinin yerel ismi belirlenmiştir [20].

“Konya İlinde Kullanılan Halk İlaçları Üzerinde Etnobotanik Araştırmalar” adlı çalışmada; 34 familyaya ait 72 farklı bitki türünden elde edilen toplam 99 halk ilacı kaydedilmiştir. Bitkilerin en çok mide barsak rahatsızlıkları, solunum yolu hastalıkları, karın ağrısı, kalp-damar hastalıkları, üriner sistem rahatsızlıkları ve iltihaplanmaya karşı kullanıldığı tespit edilmiştir [21].

“Karaisalı (Merkez) Halk Kültürü Araştırması” adlı araştırmada; ilçedeki doğum, evlenme, ölüm adetleri ve bunlara bağlı inanışlar, bayram tören ve kutlamalar, halk inanışları, halk mutfağı, halk hekimliği ve anonim halk edebiyatı üzerine bilgiler verilmiştir [22].

Birecik-Şanlıurfa’da yapılan bir araştırmada; yörede 49 familyadan 170 bitkinin etnobotanik özelliğinin olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan 59’unun yem, 33’ünün yiyecek, 19’unun yakacak, 17’sinin tıbbi amaçlı, 13’ünün zararlı, 8’inin süpürge yapımında, 5’inin süs bitkisi, 5’inin boya, 3’ünün oyun amaçlı ve 11’inin diğer amaçlarla kullanıldığı saptanmıştır [23].

Cizre’de (Şırnak) yapılan bir çalışmada; bölgede kullanımı belirlenen 53 familyaya ait toplam 171 bitki ve bunlara ait yerel bilgiler toplanmıştır. Toplanan bitkilerin; 99’ nun gıda, 45’ nin yem, 44’ nün ilaç, 25’ nin süs, 21’ nin el sanatları ve 20’sinin yakacak olarak kullanıldığı belirlenmiştir [1].

Eğirdir (Isparta) ‘de yapılan bir araştırmada; tıbbi amaçlar ile kullanılan 56’sı doğal ve 10’u kültür olmak üzere 66 bitki türü tespit edilmiştir. Toplanan bitkilerin böbrek taşı, ülser, hemoroid, romatizma ve soğuk algınlığı gibi hastalıkların tedavisinin yanı sıra ağrı kesici, idrar söktürücü ve gaz giderici olarak kullanıldığı belirlenmiştir [24].

Şile’ de (İstanbul) yapılan bir araştırmada; halk tarafından kullanılan 35’i doğal ve 8’i kültür toplam 43 tıbbi bitki türü tespit edilmiştir. Toplanan bitkilerin egzama, mide ve

böbrek rahatsızlıkları, astım, şeker hastalığı, öksürük ve yara tedavisi için kullanıldığı belirlenmiştir [25].

Gönen (Balıkesir)'de; halk tarafından, 73'ü doğal 11'i kültür bitkisi toplam 84 tıbbi bitkinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bitkilerden hazırlanan ilaçların; mide ve böbrek rahatsızlıkları, hemoroit ve romatizma gibi rahatsızlıkların tedavisinde kullanıldığı belirlenmiştir [26].

Edirne Lalapaşa'da, halk hekimleri, yaşlı insanlar ve hastalar ile yapılan röportajlar sonucu; çoğu mide, hemoroit, şeker, soğuk algınlığı ve siğil tedavisi için kullanılan 44'ü doğal 11'i kültür 55 bitki türü saptanmıştır [27].

Bodrum yöresinde; halkın kullandığı 350'yi aşkın bitki türü belirlenmiş ve bunların 92'sinin doğal, 24'ünün kültür olduğu ve toplam 47 familyadan 116 bitki türünün tedavi amaçlı kullanıldığı tespit edilmiştir [28].

Bodrum'da yapılan bir çalışmada; yöre halkı tarafından yenen veya içilen 179 bitki türü tespit edilmiştir. Yenildiği saptanmasına karşın bazı bitkilerin toplanmadığı, bazılarının belirli bölgelerde bilindiği ve bazı türlerin aşırı toplanma nedeni ile tehdit altında olduğu belirlenmiştir [29].

Denizli Buldan'da yapılan araştırma sonucunda; 97 gıda, 108 ilaç, 11 yakacak, 41 yem bitkisi ve 46 el sanatlarında ve farklı alanlarda kullanılmakta olan 21'i endemik 258 bitki türü belirlenmiştir [30].

Arkeologlara karşılaştırma malzemesi sağlamak ve geçmişte yaşamış insanların gıda rejimleriyle yaşam biçimlerini yeniden oluşturabilmelerine yardımcı olmak üzere, bir köyün 'erişim alanı' içindeki yenen ve diğer amaçlarla kullanılan yararlı bitkileri araştırmıştır. Çalışma sonucunda 300'ü aşkın bitkinin köylülerce adlandırıldığı ve çoğunun kullanıldığı belirlenmiştir [31].

“Anadolu'da Halk Arasında Bitkilerin Kullanılış Amaçları Üzerinde Etnobotanik Bir Çalışma” adlı yayında; ülkemizde yenebilen yabani bitkilerin hangi kısmının, nasıl

kullanıldığı ve tedavi amacıyla kullanılıyor ise ne şekilde hazırlanıp hangi hastalığa karşı etkili olduğu araştırılmıştır [32].

Sof Dağı (Gaziantep) Yöresinde yapılan etnobotanik bir çalışma da; doğal olarak yetişen 27 familyaya ait 51 bitkinin etnobotanik özelliği ile 126 bitkinin mahalli isimleri belirlenmiştir. Değişik amaçlar ile kullanılan bu bitkilerin en çok tedavi amacıyla kullanıldıkları tespit edilmiştir [33].

Bir başka çalışmada ise, Çerkeş (Çankırı) Yöresinde; çoğu bitkisel olmak üzere halk ilacı olarak kullanılan doğal kaynaklar araştırılmış ve 50 bitkisel, 8 hayvansal ve inorganik kaynağın halk ilacı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bitkilerin bilimsel ve yöresel adları, kullanılan kısımları ve kullanılış şekilleri verilmiştir [34].

Baba Dağı (Muğla) Florası ve Fethiye Yöresinde Halkın Yararlandığı Bitkiler Hakkında Bir Ön Araştırma” adlı makalesinde; alanda 249 taksonun yer aldığı ve bunlardan Baba Dağı ve çevresindeki yörelerde çoğu tedavi amaçlı olmak üzere çeşitli amaçlarla yararlanılan 11 bitki türünün olduğunu saptanmıştır [35].

Mersin ve Adana’da aktar dükkânlarındaki bitkisel ilaçlar araştırılmış; satıcılar ve müşteriler ile yapılan görüşmeler sonucunda tıbbi amaçlı kullanılan, 56 familyadan 107 bitki türü belirlenmiş, bu türlerin kullanılan kısımları, yerel ve Latince adları listelenmiştir [36].

Gümüşhacıköy-Amasya) arasında kalan bazı köylerde yapılan etnobotanik bir araştırma da; halkın değişik alanlarda kullandığı 106 bitki türünden 136 farklı kullanım biçimi derlenmiştir [37].

“Zeytinbahçe ile Akarçay Arasında Kalan (Birecik) Bölgenin Florası ve Etnobotanik Özellikleri” adlı araştırması ile; alandan 62 familyadan 16’sı endemik 445 takson tespit edilmiştir. Ayrıca 96’sı yem, 56’sı gıda, 25’i yakacak, 43’ü tıbbi, 3’ü süpürge yapımı, 9’u süs, 4’ü takı, 7’si oyun amaçlı, 2’si nazarlık, 9’u çay, 2’si tütüne katılan, 2’si boya, 2’si baharat, 5’i inşaat malzemesi, 2’si sepet, 2’si temizlik, 2’si hasır, 3’ü at koşumu ve 3’ü bağ olarak kullanılan 190 takson belirlenmiştir [38].

Madra Dağı (Balıkesir-İzmir) ve çevresinde yapılan etnobotanik bir çalışmada; kullanıldığı belirlenen, 115 takson ve bunlara ait yerel bilgiler toplanmıştır. Bitkilerin; 52'sinin gıda, 46'sının ilaç, 19'unun yem, 14'ünün el sanatlarında ve 10 tanesinin de süs bitkisi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir [39].

“İstanbul Bölgesinin Tıbbi Bitkileri” adlı bir makalede; yapılan gözlemler ve taranan kaynaklar doğrultusunda İstanbul civarında 2500 kadar bitki türünün yetiştiği belirlenmiş ve bunlardan 110 tıbbi bitkinin listesi sunulmuştur [40].

“Geyve (Sakarya) ve Çevresinin Floristik ve Etnobotanik Açısından İncelenmesi” adlı doktora tezinde; araştırma alanından 107 familya ve 461 cinse ait 932 takson belirlemiştir. Ayrıca araştırma bölgesinin etnobotanik yapısını da incelediğinde; 47 familyadan 66 cinse ait 89 taksonun yöre halkı tarafından tıbbi, yiyecek, yakacak ve süs bitkisi amaçlı kullanıldığını tespit etmiştir [41].

Merzifon yöresinde halk ilacı olarak kullanılan doğal kaynaklar araştırılmış; 35 bitki, 4 hayvan türü ile 3 hayvansal ve 1 inorganik kaynağın çeşitli şekillerde halk ilacı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir [42].

Kahramanmaraş şehir merkezindeki 17 aktar ile yaptıkları anket çalışması sonuçlarına göre 178 adet bitki türü tespit etmişler ve kullanılan bu bitkilerin Latince isimleri, yerel isimleri, kullanılan kısımları, tıbbi kullanımları ve hazırlanış şekillerini belirtmişlerdir [43].

Bir başka çalışmada, Pınarbaşı (Kayseri) yöresinde geleneksel halk ilacı olarak kullanılan 25 familyaya ait 44 bitki türünün kullanılış amaçları, uygulanış şekilleri araştırılmış ve kaydedilmiştir. Ele alınan bitkilerden bazılarının kullanımları literatürlerde yer alırken bazılarının ise özgün olduğu belirlenmiştir [44].

Tekirdağ ve çevresinde, aktarlarda satılan bazı tıbbi bitkilerin yabani olanların hangi amaçlarla ve nasıl kullanıldığı belirlenmiştir. En çok kullanılan 40 bitki seçilerek özellikleri yöresel olarak araştırılmıştır [45].

Yapılan bir çalışmada; ilaç olarak kullanılan 19 bitki türünün 14 patojen bakteri çeşidi üzerindeki Antimikrobiyal etkileri araştırılmış ve bitkilerin familya, tür ve yaygın adlarının yanı sıra kullanılan kısımları da belirtilmiştir [46].

Ballota L. türlerinin kimyasal bileşiklerinin incelendiği bir çalışmada; Türkiye'de geleneksel olarak antiülser, antispazmodik ve sedatif amaçla kullanılan *Ballota* L. türlerinin kimyasal bileşiminde yer alan diterpenler, flavonoidler, fenilpropanoidler, uçucu yağlar ve diğer bileşikler araştırılmıştır [47].

Elazığ yöresindeki *Bunium paucifolium* var. *paucifolium*, *Linum nodiflorum*, *Centauria kurdica*, *Salvia verticillata* subsp. *amasiaca*, *Thymus kotschyanus* var. *glabrescens*, *Rheum ribes*' bazı tıbbi bitkilerin antimikrobiyal aktivitelerini incelemiştir [48].

Ülkemizde hemoroit tedavisinde; 46 familyaya ait 84 cinsin kullanıldığını tespit etmişler ve bu bitkilerin Latince ve yöresel adlarını, kullanılan kısımlarını, kullanılış şekillerini ve kullanıldıkları yöreleri vermişlerdir [49].

Kayseri Pınarbaşı'nda kullanılan bazı tıbbi bitkilerin Anti-ülserojenik aktiviteleri araştırılmış ve kullanılan bitkilerin; Latince adları, kullanılan kısımları, yöresel adları ve habitatları hakkında bilgiler verilmiştir [50].

Kırklareli ilinde yapılan bir çalışmada; 54 familyadan 100'ü yabani 26'sı kültür olmak üzere 143 ayrı kullanıma sahip 126 bitki türünün tıbbi amaçlı kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bitkilerin %23'ünün yara iyileştirici, %24,6'sının soğuk algınlığı ve grip, %20'sinin mide, %19'unun öksürük, %18,2'sinin böbrek rahatsızlığı ve %13,4 'ünün şeker hastalığı için kullanıldığı belirlenmiştir [51].

“Türkçe Bitki Adları Sözlüğü” adlı eserde, ülkemizin değişik yörelerinde bitkilere verilen Türkçe isimler ve onların kullanım şekillerinden bahsedilmiştir. Hazırlanan listede Türkiye'de gıda, baharat, ilaç, boyar madde ve süs bitkisi olarak kullanılan 1300 kadar bitki türünün Latince adı bulunmaktadır [52].

Afyon Kumalar Dağı ve çevresinde yapılan bir çalışmada; doğal olarak yetişen veya kültürü yapılan 70 bitki türünün yöresel isimleri ile tıbbi, gıda, süs, yem ve diğer etnobotanik amaçlı kullanılışları verilmiştir [53].

Bodrum yöresinde halkın gıda olarak kullandıkları bitkilere verdiği öneme değinilmiş ve çalışma neticesinde 350 bitki türünden faydalandığının altı çizilmiştir [54].

Hatay ve Kahramanmaraş'ta yapılan bir çalışmada; boya elde etmede 4, gıda maddesi olarak 21, tedavi amaçlı olarak 16 ve değişik amaçlar için kullanılan 9 bitki tespit edilmiştir [55].

Munzur Dağları'nda yapılan bir araştırmada; 30 familyaya ait 57 cinsin 115 türün tıbbi, endüstriyel ve diğer kullanım değerleri hakkında bilgi verilmektedir [56].

Antalya Akseki İlçesinde; 41 faydalı bitki taksonunun yerel adları ve kullanılış amaçları verilmektedir [57].

Gemerek (Sivas) ve çevresinde; yörede halk ilacı ve gıda olarak kullanılan yaklaşık 30 kadar bitki türünün olduğu belirlenmiş ve bitkilerin kullanılma biçimleri ve yöresel adları verilmiştir [58].

Adana ili Pozantı ilçesi ve çevresinde yapılan bir çalışmada; yöreye ait bazı bitkilerin yöresel isimleri ve kullanım alanları derlenerek verilmiştir. Toplanan bitkilerden tıbbi amaçlı ve gıda olarak kullanılan 39 bitki türü tespit edilmiştir [59].

“İsperih (Razgrad-Bulgaristan) İlçesinde Etnobotanik Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinde; 23 yerleşim birimine (1 ilçe merkezi ve 22 köy) gidilerek 99 bitki örneği toplanmış ve bu bitkilerin yöresel adları, kullanılan kısımları, hazırlanışı, uygulanış şekilleri, dozları ve uygulama süreleri hakkında bilgileri derlemiştir [60].

Ağrı'da yapılan bir çalışmada; Eleşkirt Ovası ve Tahir Dağları'ndan toplanan 29 familyaya ait 97 faydalı bitkinin yerel adları ve kullanılışları hakkında bilgi verilmiştir [61].

Akseki’de yapılan bir araştırmada; 195 bitkinin yöresel isimleri belirlenmiştir. Bu bitkilerden 29 tanesinin gıda, 27 tanesinin tıbbi, 7 tanesinin baharat, 15 tanesi endüstriyel ve ekonomik amaçlı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir [62].

Aksaray Nizip’de halk tarafından kullanılan bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri ve yerel adları araştırılmıştır. Araştırma sonucunda 72 taksonun yerel adları ve kullanım amaçları verilmiştir [63].

Doğu Anadolu Bölgesinde gerçekleştirilen etnobotanik taramalar sonucu, bölgede yayılış gösteren ve değişik amaçlarla kullanılan 71 faydalı bitki hakkında liste halinde bilgiler verilmektedir [64].

“Doğu Karadeniz Bölgesinde Doğal Olarak Bulunan Faydalı Bitkiler ve Kullanım Alanlarının Araştırılması” adlı doktora tezinde; bölge florasında doğal olarak bulunan tıbbi, aromatik ve diğer faydalı bitkiler ile ilgili literatür taranarak, bitkilerin botanik ve yöresel adları, botanik özellikleri, bileşimleri, etki ve kullanım alanları araştırılmıştır. Ayrıca aktarlarda satılan bitkiler ile insanların doğadan toplayarak farklı amaçlarla kullandıkları bitkilerin envanteri çıkarılmıştır [65].

ukurova Bölgesinde yapılan bir yüksek lisans tezinde; tıbbi ve çeşitli amaçlarla kullanılan 224 cins ve 1012 tür bitki bulunduğu tespit edilmiştir. Bitkilerden 244’ ilaç, 26’sı boya, 16’sı insektisit, 43’ sebze, 8’i hayvan hastalıklarında, 32’si uçucu yağ ve sabit yağ ve 14 bitkinin reçine ve zamkından yararlanıldığı belirtmiştir [66].

Kurtalan (Siirt) İlçesinin etnobotanik özelliklerinin araştırıldığı bir çalışmada; ilçede tespit edilen bazı bitkilerin, etnobotanik özellikleri ve yerel isimleri araştırılmıştır. Çalışma sonucunda 34 taksonun yerel isimleri, tıbbi ve gıda maddesi olarak kullanımları ile diğer etnobotanik özellikleri verilmiştir [67].

Mersin Prenbeleni ve Yanıktepe’de yapılan bir çalışmada; 25 bitki türünün gıda amaçlı, 8 türün tedavi amaçlı ve 9 türün ise değişik amaçlarla halk tarafından kullanıldığı belirlenmiş ve aynı zamanda bu bitkilerin yerel adları saptanmıştır [68].

Kışlak (Yayladağı-Hatay)'ta yapılan çalışmada; halk tarafından kullanılan 94 bitkinin yöresel adı ve 32 türün kullanılış biçimleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Bilimsel karşılıkları ile verilen bu adlardan 46 tanesi ilk kez saptanmış, 13 tanesinin ise farklı bitkiler için kullanıldığı belirlenmiştir [69].

Bazı boya bitkilerinden karışık boyama yöntemiyle elde edilen renkler ve bu renklerin ışık, sürtünme ve su damlası haslık değerleri hakkında yapılan bir çalışmada; halı ve kilimlerde kullanılan renkler, desenlerin oluşmasında, dokuyucunun duygu ve düşüncelerini ifade etmesinde ve sanat değeri kazanmasında önem taşıdığı ve bu nedenle değişik renklerin, renk ve tonlarının elde edilmesinde pek çok bitki kullanıldığı belirtilmektedir [70].

“Doğal Boya Eldesinde Kullanılan Bitkilerin Özellikleri” adlı çalışmada bitkilerin, yayılışı, boyamada kullanılan kısımları ve elde edilen renkler hakkında bilgi verilmiştir [71].

“Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri” adlı kitapta; halk tarafından değişik amaçlarla kullanılan 60 familyaya ait 215 bitkinin özellikleri, yayılış alanları ve hangi kısımlarının ne amaçla kullanıldıkları ile ilgili bilgiler verilmektedir [72].

“Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi” adlı eserde dünyada gıda elde etmek için yetiştirilen bitki türlerinin 3000 civarında, buna karşılık gıda olarak kullanılan yabancı bitki türlerinin adedinin yaklaşık 10.000’ in üzerinde olduğu, ülkemizde ise tedavi amacı ile kullanılan tıbbi bitkilerin 500 civarında olduğunu belirtmiştir [73].

Karaisalı yöresi ve Karaisalı halkının tarihten bu güne yaşayış biçimleri, inanç kültürleri (doğum, evlenme, ölüm âdetleri, bayram törenleri, kutlamalar), halk mutfağı, halk hekimliği ve anonim halk edebiyatı ürünleri üzerinde durulmuştur [74].

Diyarbakır’da aktarlarda satışı yapılan tıbbi ilaç ve baharat bitkilerinin iç piyasaya sunulan miktarları, fiyatları, bitki droglarının temin edildiği yerler ve önerilen kullanım şekilleri tespit edilmiş ve üretime alınabilecek bitki türlerinin neler olabileceği hakkında fikir sunulmuştur [75].

“Türkiye’ nin Doğal Tıbbi Bitkilerinin Ticareti Hakkında Bir Çalışma” adlı eserde, yalnızca insanlar ile bitkilerin yüzyıllardan beri devam eden karşılıklı etkileşimlerini kaydetmekle kalmadığını aynı zamanda bu etkileşimlerden doğan sonuçların, biyolojik çeşitliliğin korunması ve kırsal kesimde yaşayan halkın gelişiminde kullanılmasına da olanak verdiğini belirtmişlerdir [76].

Kuzeybatı Etiyopya Zegie Yarımadası’nda Ekim 2005 - Haziran 2006 arasında tıbbi bitkilerin faydalarını araştırmak için 70 bayan ve 130 erkek toplam 200 kişiye anket uygulanarak bilgiler derlenmiştir. Bunlardan 6 erkek yerel iyileştirici kişilerdir. Geriye kalan diğer şahıslar rastgele seçilerek anketler yapılmış ve 52’si tıbbi 42 familyadan 64 cinse ait 67 bitki türünün kullanıldığı belirlenmiştir [77].

İspanya’nın güneyinde yer alan Barros bölgesinde yapılan etnobotanik bir çalışmada; 20 familyadan 48 bitki türünün çeşitli insan rahatsızlıklarının tedavisinde kullanıldığı belirlenmiştir. Bu bitkilerden bazıları; *Bellis annua*, *Centaurea ornata*, *Pulicaria paludosa* ve *Asparagus aphyllus*’ dur [78].

İtalya’ nın güneyinde yer alan Valvestino’ da tıbbi bitkilerin halk tarafından kullanımları incelemiş ve yaş ortalaması 72 olan 54 yöre insanı ile görüşerek 30 familyadan 58 bitki türünün geleneksel olarak halk tıbbında kullanıldığını tespit etmişlerdir [79].

Güney İtalya’da Calabria bölgesinde yapılan araştırmada; 34 familyadan 62 taksonun yöresel kullanımı olduğu belirlenmiştir. Bu bitkilerin 8 tanesi veterinerlikte kullanılırken, 8 tanesi anti-parazitsel ajan, 19 tanesi gıda, 5 tanesi baharat ve 38 tanesinin de farklı amaçlarla kullanıldığı görülmüştür [80].

Hindistan Assam bölgesinden Tinsukia’ da yapılan bir çalışmada; yöre halkı arasında jinekolojik rahatsızlıklarda kullanılan tıbbi bitkilerin etnobotanik incelemesi yapılmıştır [81].

Hindistan’ın Tamil Nadu bölgesinden Madurai’ de yaşayan kabileler arasında yapılan etnobotanik araştırmada; 32 familyadan 60 bitki türünün kullanıldığı saptanmış ve

bitkilerin familyaları, Latince adları, yöresel adları, kullanılan kısımları, ilaçların hazırlanış ve kullanım şekilleri listelenmiştir [82].

Tanzanya'nın Mara bölgesinde yer alan Bunda' nın 6 köyünde bulaşıcı hastalıklara karşı kullanılan bitkileri saptamak için yapılan araştırmada; yerel iyileştiricilerden ve deneyimli kişilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda çoğu Papilionaceae familyasından olmak üzere 29 familyadan 52 bitki tespit edilmiştir [83].

Güney Etiyopya' nın Derashe ve Kucha bölgesinde yenebilir yabani bitkiler araştırılmıştır. Kusume, Derashe ve Gamo olarak adlandırılan 3 etnik gruptan insanlarla yapılan görüşmeler, alan gözlemleri, satıcı incelemeleri ve karşılıklı röportajlar sonucu 34 familya ve 54 cinsten 64 bitkinin yenebildiği tespit edilmiştir [84].

Güney Afrika' nın Batı Cape eyaletinde şeker hastalığında kullanılan bitkiler araştırılmış ve mahalli iyileştiriciler, bitki satıcıları ve yöresel halk tarafından şeker hastalığı için kullanılan 14 bitki türü tespit edilmiştir [85].

Nepal'in Tadi Likhu, Bagmati ve Kali Gandaki havzalarında bulunan bazı köylerde deri hastalıklarında kullanılan 47 familyadan 62 cinse ait 73 tıbbi bitki belirlenmiştir [86].

Yapılan etnofarmakolojik bir araştırma sonucunda; 79 yabani bitki türünün çeşitli hastalıkların tedavisinde geleneksel olarak kullanıldığı tespit edilmiş ve bitkilerin Latince adları, yaygın İngilizce adları, kullanılan kısımları, yöresel kullanımları ve literatürlerdeki kullanımları liste halinde sunulmuştur [87].

Akdeniz'e karşılıklı kıyısı olan İtalya ve Tunus'ta yapılan bir araştırmada; her 2 ülke florasında da yer alan ve tıbbi olarak kullanılabilen 153 bitki türünün bulunduğu saptanmıştır [88].

Gana'da Wechiau Hipopotam Koruma Alanı'nda yaşayan halk ile yapılan röportajlar sonucunda sıtma hastalığına karşı kullanılan 17 familyadan 41 bitki türü tespit ederek bu türlerin alandaki bolluk durumlarını belirlemişlerdir [89].

Himalaya’ da Nepal’in Dolpa, Humla, Jumla ve Mustang bölgelerinde yapılan tıbbi bitki araştırmalarında çok sayıda bitki türünün geleneksel olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Dolpa’da 107, Humla’da 59, Jumla’da 44 ve Mustang bölgesinde ise 166 türün tıbbi kullanımı olduğu belirlenmiştir. 39 familyadan 75 cinse ait 84 türün en azından 2 bölgede ortak kullanımı saptanmıştır [90].

Çin’in Yunnan eyaletinin Jinping kasabasında yapılan ve kızıl saçlı Yao halkı tarafından kullanılan tıbbi bitkilerin araştırıldığı bir çalışmada; 62 bitkinin çeşitli hastalıklara karşı kullanıldığı belirlenmiştir. Bunlardan 23 tanesinin literatür bilgileri ile örtüştüğu, 27 tanesinin ise farklı kullanımlarının olduğu tespit edilmiştir. Bitkilerin çoğunun aynı zamanda besin olarak ta tüketildiği saptanmıştır [91].

Çin’de Mt.Yinggeling çevresinde yapılan çalışmada; 104 familyadan 290 cinse ait 385 türün çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanıldığı belirlenmiştir. Türlerin çoğunun iyileştirici olarak (%20.1), kas ve iskelet sistemi bozukluklarına (% 18.3) ve enfeksiyonlara (%18) karşı kullanıldığını tespit etmişlerdir [92].

Çin Guangdong’ da, Hakka halkı tarafından kullanılan 40 familyadan 77 cinse ait 94 tıbbi bitki belirlenmiştir. Çalışma sonucunda bu bitkilerin en çok Hepatit (14 tür) ve cilt hastalıklarında (12 tür) kullanıldığı tespit edilmiştir. Diğer çalışmalarla kıyaslandığında benzerliklerin yanı sıra farklılıkların da olduğu tespit edilmiştir [93].

Pakistan’ın Nara ölü’nde yaşayan Thari halkı tarafından kullanılan tıbbi bitkiler etnobotanik yönden incelenmiş ve 28 familyadan 43 cinse ait 51 bitki türünün kullanıldığı saptanmıştır. Çalışmada 21 türün çevrede yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak kullanımlarına rastlanılmıştır [94].

Pakistan’ın Punjab Mianwali bölgesinde yerli halkın; ilaç, mobilya, tarımsal gereçler ve yiyecek olarak 26 bitki türünü kullandıkları belirlenmiştir. Bu türlerden 16 familyaya ait 21 türün ilaç elde etmek için, geri kalan 5 türün ise çeşitli amaçlar için kullanıldığı görölmüştür [95].

İslamabad'ın Margalla Tepeleri Milli Parkı'nda yaşayan halk arasından 100 kişi ile yapılan görüşmeler sonucunda; 27 familyadan 50 türün halk tarafından tedavi amaçlı kullanıldığını belirlemiş ve yerel pazarlarda en çok 10 türün satışına rastlamıştır [96].

BÖLÜM III

MATERYAL VE METOT

Bu araştırmanın materyalini; Karaisalı ilçesi ve köylerinde yaşayan insanlar ve farklı maksatlarla kullandıkları bitkiler oluşturmaktadır. Karaisalı ilçesine 2008-2010 tarihleri arasında yapılan ziyaretlerde 32 köy, dört mahalle ve iki yayla ziyaret edilerek, üçer günlük 16 ayrı gezi düzenlenmiş ve 355 kişi ile röportaj yapılmıştır. İlçe merkezi ve dağ köylerinde yapılan görüşmeler sonucu ses kayıt cihazı ve kaynak kişi veri formu kullanılarak alınan ham bilgiler, yeniden değerlendirilip yazılmıştır. Bitki örnekleri kış döneminde kuru halde kaynak kişilerden temin edilmeye çalışılmış, bahar ve yaz döneminde kaynak kişilerle birlikte araziye çıkılarak toplanmıştır. Çalışma sırasında adı geçen bitkilerin, bilginin alındığı köyden toplanmasına özen gösterilirken yöresel yaygın olan bitkiler ise her köyden ya da çevresinden alınmıştır. Ayrıca bu çalışma, TUBİTAK projesi olarak hazırlanmış ve etnobotanik araştırmanın yanı sıra yörenin florası da çalışılmıştır. Flora amaçlı toplanan bitkiler kaynak kişilere gösterilerek sözü edilen bitkilerin tarafımızdan tanınması kolaylaşmış ve bu bitki örnekleri yeniden görüldüklerinde etnobotanik bilgilere de ulaşmamız mümkün olmuştur. Toplanan bitki örnekleri klasik herbaryum kuralları içinde preslenerek kurutulup teşhise hazır hale getirilmiştir. Bu bitkiler Niğde Üniversitesi Herbaryumu'nda saklanmaktadır.

Her çalışmada olduğu gibi etnobotanik çalışmaların da kendine özgü kullanılan yöntemlerin bulunduğu bilinmektedir. Bu metotların arasında, halkla diyalogu sağlayan ve bilgi almayı kolaylaştıran röportaj soruları başta olmak üzere (ERTUĞ, 2003) envanter fişi ve kaynak kişiye ilişkin formlar önceden hazırlanarak, mümkün olduğunca yerleşim yerlerinde uzun süre halkla iç içe kalınarak etnobotanik bilgiler derlenmeye çalışılmıştır. Bu sırada doğal bitkilerden elde edilen ürünlerden örnekler de alınmaya gayret edilmiştir. Bu ürünler Niğde Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Herbaryumu'nda özel bir dolapta saklanmaktadır.

Bu etnobotanik çalışmada, bitkilerle insanlar arasındaki ilişki gruplandırılarak beş ayrı başlık altında ele alınmıştır. Bunlar:

- 1- Tıbbi (tedavi) amaçlı kullanılan bitkiler
- 2- Gıda amacıyla kullanılan doğal bitkiler

3- Araç gereç yapımında kullanılan doğal bitkiler

4- Boyar madde olarak kullanılan bitkiler

5- Diğer amaçlar için kullanılan doğal bitkiler

Bu çerçeve içinde bitkilerin her türlü kullanımında bitkinin bilinmesi ve tanımlanması çok önemlidir. Zira adı konulmamış ve özellikleri bilinmeyen bir numunenin herhangi bir amaçla kullanması uygun bir davranış değildir. Yukarıda sıralanan başlıklar altında halkın kullandığı bitkileri tanıtırken ve tanımlarken hazırlanan çalışmada, materyal olarak saklanması gerekmektedir. Bu düşünceden hareketle, öncelikle yörede yenilen ve kullanılan bu bitkilerin herbaryum örneklerinin oluşturulması sağlanmıştır.

3.1 Herbaryum Teknikleri

Yörede halkın kullandığı bitki örnekleri genelde çiçekli bitkiler (Spermatophyta) grubu içine girmektedir Herbaryum; kurutulmuş bitki örneklerinin belirli bir düzene göre saklandığı yerdir. Bunun için doğal ortamlardan çiçekleri, meyveleri, kökleri dâhil bir bütün olarak toplanan bitkiler preslenerek kurutulur, beyaz kartonlar üzerine yapıştırılır ve bitkinin familyası, tür adı, toplandığı yer, toplandığı yükseklik, toplandığı tarih, toplayanın ve teşhis edenin adı gibi bilgilerin yer aldığı bir etiketle tanıtılır. Bu araştırmada elde edilen herbaryum örnekleri bitkiyi tanımanın ve tanıtmamanın yanı sıra yörede bu bitkilerin kullanıldığının bir kanıtı olarak saklanmaktadır.

Yörede yapılan röportajlar sırasında, mantarların da kullanımına ilişkin bilgiler elde edilmiştir. Mantarların Herbaryum materyali haline getirilmesi ise özel teknikle yapılmaktadır. Örneğin, şapkalı mantarlar (en az iki örnek alınmalı) topraktan bıçak vasıtasıyla söküldükten sonra, bir tanesi sporlarını çıkarmak maksadıyla şapka kısmından kesilir ve beyaz bir kâğıda sporlarının düşmesi için bir gün süresince bırakılır (mantarın tayininde sporlar önemlidir). Diğer örnekler ise kurutulmak üzere bölümlere ayrılmış özel tahta kutulara yerleştirilerek burada kurumaları sağlanır. Bu örnekler herbaryumda özel dolaplarda muhafaza altına alınır.

3.2 Etnobotanik Çalışma Teknikleri

3.2.1 Bitkilerin tedavi amaçlı kullanımlarına ilişkin yöntemler

Tedavi amaçlı kullanılan bitkileri, düzenli şekilde sunabilmek için aşağıda verilen şablon kullanılmıştır. Bitkiler familya alfabetik sırasına göre yazılmışlardır. Şablonda taksonun bilimsel adının yanı sıra yöresel adı, Türkiye’deki yaygın adı ve diğer yöresel adları da verilmiştir. Bitkinin yörede; kullanım amacı ve şekli, kullanılan kısımları, kaynak kişiler ve lokalitesi belirtilmiştir. Bunların dışında taksona ait bazı literatür bilgileri derlenerek; biyolojik özellikleri, kimyasal bileşimi, Türkiye’de ve dünyada diğer kullanımlarına da yer verilmiştir. Bunlara ilave olarak bitkinin kolay tanınmasını sağlamak için arazide çekilen resmi şablonun karşısına konulmuştur. Bu şablon diğer kullanım amaçları için de revize edilerek uygulanmıştır.

Familya:

Bilimsel Adı:

Bitkinin yöresel adı:

Türkiye’deki yaygın adı:

Kullanılan kısmı:

Kullanım amacı ve şekli:

Kaynak kişi:

Lokalite:

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri:

Kimyasal bileşimi:

Türkiye’de diğer kullanımları:

Dünya’da diğer kullanımları:

Diğer yöresel isimleri:

Tıbbi bitkilerin tedavi amaçlı kullanılma biçimleri değişik literatürler de şu şekilde sıralanmaktadır.

1. Çay şeklinde hazırlamak	2. Soğuk Suda Yumuşatma
3. Tentür Hazırlamak	4. Özsu Çıkarmak
5. Bitki-Buhar Kompresi	6. Merhem ve Yağ Hazırlama
7. Oturma Banyosu	

Halk tıbbında bitkiler en fazla bu yöntemlerle kullanılmaktadır. Bu konudaki bilgileri derlemek için kaynak kişilere sorulacak Ertuğ tarafından hazırlanan sorular, revize edilerek aşağıdaki şekliyle kategorize edilmiştir.

Şifalı Bitkilerle ilgili sorular:

- Hastalıkları tedavi etmek için kullandığı ve tanıdığı bitki var mı? Varsa yöresel adları

nedir?

- Bunlardan hangisi hangi hastalığa karşı iyi gelmektedir?
- Kendisi hangilerini toplar? Hangilerini ailesi için kullanır? Hangi ayda toplar?
- Nereden toplar? (Yeri önemli, mevki adı, bulunulan yere mesafesi)
- Bitkilerin hangi kısmı kullanılır?
- Her biri nasıl hazırlanır? (Çay gibi demler mi? Kaynatır mı? Lapa/yakı mı hazırlar?)
- Hazırlanan karışım nasıl uygulanır? Aç karnına mı? Akşamları mı? Ne miktarda ve süreyle içilir, yenilir veya sarılır vs.?

Ebe Kadınlara sorulabilecek sorular:

- Yörenizde doğumu kolaylaştırmak için hamile kadınların özel yedikleri ya da içtikleri bitkisel besinler nelerdir?
- Özellikle doğumu kolaylaştıran bir meyve, ot, mantar yemeği var mıdır?
- Hamilenin neleri yemesi ve içmesi zararlıdır?
- Doğumda kullandığı, kolaylaştırıcı bir ot, dal, tütsü vb. var mı?
- Sütü arttırmak için lohusanın neler yemesi, içmesi gerek? Çay, şerbet vs.?
- Kanamayı durdurmak için bildiği bir bitki var mı?
- Çocuğu olmayan kadınlara önerileri neler? (Bitkilerle banyo, buharına oturtma, vb.)
- Çocuk düşürmede eskiden kullanılan bitkiler ve uygulamalar hangileridir?
- Aybaşı kanamalarında ağrı kesici uygulamalar nelerdir?

Halk hekimlerine, bitki çayı satıcılarına ve aktarlara sorulabilecek sorular:

- Aşağıdaki rahatsızlıklarda hangi bitkileri önerilir?
- Nasıl uygulanır?
- Bunlar arasında kendi topladıkları hangileri?
- Nereden, hangi ayda toplamış?
- Hastalarına yeme-içmeyle ilgili diğer önerileri?
- İshalde, ateş düşürücü, mide rahatsızlıklarında, gaz, hazımsızlık, ağrı giderici, tansiyon, şeker, sarılık, öksürük, balgam sökücü, idrar yolu hastalıkları, kabızlık, yaralarda ve cilt hastalıklarında, iştah açıcı, uyku verici, rahatlatıcı,

3.2.2 Bitkilerin gıda olarak kullanımlarına ilişkin yöntemler

Yörede gıda olarak tüketilen bitkileri üç alt başlık altında toplayarak (Çay ve kahve olarak tüketilenler, pişirilerek ya da çiğ olarak yenilenler, baharat ve çerez olarak

tüketilenler) her takson için yukarıda verilen şablon kısmen değiştirilerek kullanılmıştır. Bu sistematik anlatımda yine familya alfabetik sıra esas alınmıştır. Bitkinin bilimsel adının yanı sıra yöresel ve yaygın adı verilmiştir. Kullanılan kısmı, kullanım amacı ve şekli, kaynak kişi yazılmıştır. Bitki daha önce başka amaçlarla da kullanılmış ve orada literatür bilgileri verilmiş ise tekrar olmaması için diğer yöresel isimleri, biyolojik özellikleri ve lokalitesi verilmemiştir.

Çalışma alanında da gıda olarak tüketilen bitkilerin ya pişirilerek (Ebegümece= *Malva neglecta*), Madımak =*Polygonum cognatum*...) ya da çiğ olarak (Kuzukulağı =*Rumex acetosella*, Su teresi =*Nasturtium officinale*...) yenildiği saptanmıştır. Her yörenin ya da köyün bitkiyi pişirme ve tüketme biçiminin kendilerine özgü olabileceği düşünülürse de, Karaisalı'da birçok yabancı bitkinin halk tarafından aynı yöntemlerle pişirilip tüketildiği de söylenebilir.

Karaisalı yöresinde içecek olarak kullanılan bitkilerin tüketiminde belirgin bir mevsimsel ayırım gözlenmemekle birlikte, ilkbahar ve yaz döneminde toplanıp kurutuldukları, kışın ise demlenerek tüketildikleri görülmüştür. Özellikle bu bitkileri yüksek dağ yamaçlarından topladıklarını ve kurutarak kış dönemi için hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Yörede içecek olarak yaygın kullanılan bitkiler Adaçayı (*Salvia multicaulis*), Kök çayı (*Potentilla speciosa* var. *speciosa*) Boz çay (*Origanum vulgare*), Uzun çay veya Yayla çayı (*Sideritis bilgeriana*)'dır.

Çalışma alanında doğal bitkilerden baharat olarak kullanılan bitkilerde mevcuttur. Bunlardan; Sıra (*Laser trilobum*) Kekik (*Thymus sipyleus*), Tuzla kekiği (*Lavandula stoechas*), Bozot (*Origanum vulgare*) ve Sumak (*Rhus coriaria*) yemekler de aromatik tat vermeleri için kullanılmaktadır. Bu bitkiler de özellikle yazın toplanıp kurutularak yaprakları, meyve ve çiçekleri gövdeden ayıklanarak alınmakta ve saklanmaktadır.

Gıda ve içecek olarak kullanılan bitkiler konusunda tarafından önerilen sorular revize edilerek alan çalışmaları sırasında kullanılmıştır [29].

Yenen yabancı otlar, meyve ve mantarlarla ilgili evde/pazarda kaynak kişilere sorulabilecek sorular:

- Bu ay toplanan (bu mevsimde) hangi yenen ot/ meyve /mantar biliyorsunuz? Adları

nedir?

- Bunlar pazarda satılır mı? (Sırasıyla sonraki mevsimler/ aylar sorulmalı)
- En çok hangi otları topluyor? Hangi meyveleri/ mantarları? kökleri? neden?
- Toplayıp kurutarak sakladığınız; ot, meyve, mantar gibi doğal bitki ürünleri var mı?
- Yenildiğini bildiğiniz halde toplamadığınız ürünler var mı?
- Eskiden bu yörede çok topladıkları, ama artık bulamadıkları ya da azalan bitki var mı?
- Hangi aylarda toplama yapılıyor?
- Çocukken en sevdiğiniz meyve, ot, kök, yumru neydi? Bugün en çok hangisini tercih ediyorsunuz?
- Gösterdiği veya sattığı bitkinin yerel adı nedir?
- Başka adını biliyor musunuz?
- Nereden toplanmaktadır? (Yeri önemli, mevki adı, bulunulan yere mesafesi)
- Nasıl hazırlanır? (Yıkadıktan sonra haşlanır mı, doğranır mı? Nereleri atılır? Nereleri kullanılır?)
- Nasıl pişirilir? (kendi özel tarifini alın) Çiğ olarak da yenir mi?
- Başka bitkilerle bir arada pişirilir mi?
- Civar köylerde de herkes aynı bitkiyi toplar/ kullanır mı?
- Bu bilgiyi kimden edinmiş/öğrenmiş? (annesinden, geldiği yerdeki insanlardan vb).

3.2.3 Bitkilerin araç -gereç yapımında kullanımlarına ilişkin yöntemler

Yörede araç-gereç yapımı oldukça fazla olmasına rağmen bu alanda kullanılan bitki çeşitlerinin sınırlı olduğu çalışmanın sonunda ortaya çıkmıştır. Bu başlık altında da bitkileri tanıtırken yukarıda verilen şablon uygun hale getirilerek kullanılmıştır. Bu formatta; bitkinin bilimsel adı, yerel adı, Türkiye’de yaygın adı, kullanım amacı ve şekli, kaynak kişiler verilmiştir. Literatür bilgileri daha önceden verilmiş ise yeniden yazılmamıştır.

Araç-gereç yapımında da bitkilerin nasıl kullanıldığına ilişkin genel bir metottan bahsetmek mümkün değildir. Genelde her köyde ya da yerleşim alanında bitkilerden birçok aletin yapıldığı görülmüştür. Birçok araç hemen her köyde aynı bitki türlerinden, bazı araçlar özel bitkilerden ve bazıları birçok bitki çeşidinden yapılmaktadır. Bu konuda yapılan işçilikler ve metotlar bulgular kısmında yöreye ya da araca yönelik olarak ayrı ayrı anlatılmıştır. Bitkiler en çok yakacak olarak kullanılırsa da bunun

dışında bitkilerden elde edilen, günlük işlerde kullanılıp atılan süpürge, değnek, çivi... gibi birçok gereç de vardır.

Etnobotanik çalışmalarda bilgileri sistematik hale getirmek ve kaynak kişilerden daha geniş bilgi alabilmek için; kullanılan araçların nasıl yapıldığına dair sorular yönelmek suretiyle kişilerin hatırlamalarını kolaylaştırmaktadır. Örneğin ekmek yapımında kullanılan araçları sorduğumuzda aşağıdaki isimleri duymak hemen mümkün olmuştur. (Oklava, şiş, ekmek tahtası, gözer, ...vs.) Ancak oklavanın hangi bitkiden yapıldığını ya da ekmek tahtasının nerede yapıldığını sorduğumuzda değişik bilgiler ve tarifler verildiğini gözlenmiştir. Araç-gereç yapımında sorulabilecek Ertuğ tarafından hazırlanan sorular revize edilerek şu şekilde verilmiştir.

Araç -gereç yapımında kullanılan bitkilere ilişkin sorular

- Kullandığı bitkinin adı?
- Tarımda kullanılan saban, döven, sürgü, kağrı, dirgen, yaba... gibi aletleri hangi bitkilerden, nerede, nasıl yapıldığını biliniyor mu?
- Hayvanları yemlemek için kullanılan tekneler, ağıl yapımında kullanılan çalılar hangi bitkilerden yapılmıştır?
- Evlerde kullanılan dibek, et tahtası, sandık, yüklük... vs araçların yapımında hangi bitkiler kullanılır ve nasıl yapılır?
- Dokuma tezgâhlarının adı nedir? Hangi parçalardan oluşur? Bu parçalar hangi bitkilerden nasıl yapılır?
- Ekmek yapımında hangi araç-gereçlerden faydalanılır? Bu araç gereçler hangi bitkilerden elde edilir? O bitkileri tercih etmenizin sebebi nedir? Ne zaman yapılır? (Özel bir zamanı var mı? Neden?)
- Hasır dokunan/ sepet örülen bitkiler hangi ayda nereden toplanır? Biçmede, kesmede hangi aleti kullanır?
- Dokumadan önce bir işlemden geçirilir mi? (dövme, ezme, suya basıp yumuşatma, vb)
- Başka kullandığı alet var mı?
- Kargı, Kamış ne ile yarılır? Aletin adı? (resmi de çekilmeli)
- Sepetlerin boyutları, farklı adları, işlevleri?
- Bu işi yapmayı kimden öğrendi? Kaç yaşında öğrendi? Kendisinin eklediği bir şey var mı?
- Bu seleyi, hasırı, sepeti kimler kullanır, hangi bölgeler, köyler? Nerede kullanılır?

- Nazarlık yapımında kullanılan bitki çeşitleri nelerdir? Ne zaman yapılır? Nereye koyulur nazarlık?
- Yakacak ya da tutuşturma için hangi bitkiler ve çalılar toplanır?
- Hangi tür ağaçlar eskiden yakacak olarak toplanırdı? Bugün azalmış mı?
- Ne zaman ve nereden toplanır?
- Odun kömürü yapılır mı? Kim ya da kimler yapardı? Satın alınır mıydı?

3.2.4 Bitkilerin boyar madde olarak kullanımlarına ilişkin yöntemler

Yörede boyar madde olarak kullanılan bitkilerin sayısı oldukça sınırlıdır. Belirli bir düzen içinde verilebilmesi için yukarıda ki format kullanılmıştır. Bitkilerin familyaları alfabetik sıraya göre yazılmışlardır. Şablonda taksonun bilimsel adı, yöresel adı, Türkiye'deki yaygın adı, kullanım amacı ve şekli, kullanılan kısımları, bitkiden elde edilen renk, kaynak kişiler ve toplandığı lokalite belirtilmiştir. Şayet bitki önceden başka amaçlar için kullanılmış ise literatür bilgileri tekrardan kaçınmak amacıyla verilmemiştir.

Türkiye'de boya maddesi olarak kullanılan pek çok sayıda bitki bulunmaktadır. Ancak bu bitkilerin muhtelif kısımları, boya maddeleri içerdiğinden (kök, kabuk, çiçek, yaprak vs.) boya maddesi olarak kullanılacak bölümü seçilmektedir. Karaisalı yöresinde boyar maddeler; heybe, sedir örtüsü, çarşaf, savan, çul, çuval gibi farklı dokumaları boyamak amacıyla kullanılmaktadır. Eskiden bitkisel boyamalar daha yoğun yapılırken, günümüzde kullanımının kolaylığından ve ekonomik oluşundan dolayı hazır kimyasal boyalar tercih edilmektedir.

Yörede yaygın olarak; Ceviz (*Juglans regia*), Sındılık (*Nerium oleander*), Asma (*Vitis vinifera*) ve Nar (*Punica granatum*) gibi bitkilerinden boyar madde elde edilmekte ise de bunlar belli renkleri oluşturduğu için dokumaların çoğunda bitkisel boyaların yanında suni boyalar da kullanılmaktadır.

Boya bitkileri ve dokumayla ilgili sorulabilecek sorular:

- Hangi bitkilerden boyamada yararlanılır? (soğan kabuğu, ceviz, asma yaprağı, nar kabuğu vb. gibi bitkiler anımsatmalı)
- Bitkinin toplanma zamanı? Kullanılan kısmı?
- Şapı, göztaşını vb. bitkiyle birlikte mi katılır? Hangi renk için ne kadar katılır?
- Kaynatma işlemi ne kadar sürer?
- Bu bitkiyle ilgili bilgiyi kimden öğrenmiş?

- Annesi de ip, yün boyar, dokuma yapar mıydı?
 - Eskiden kullanıp artık kullanmadığı bir boyar madde var mı?
 - Hangi dokumalar bitkisel boyalarla boyarlar? Bunlarla hangi tezgâhta ne dokunur?
 - Dokumaların yünleri veya pamukları ne ile tarar ve eğrilirdi? (tarak/ kirman/ öreke vb. var mı? Varsa göstermesi istenmeli
 - Çıkrıkları, taraklar ve diğer dokuma aletleri hangi bitkilerden yapılır?
- Yukarıda ele alınan başlıklar dışında kalan bazı farklı konularda bilgiye ulaşmak için aşağıdaki sorularda sorulabilir.

Hayvancılıkla ilgili sorular (özellikle hayvancılık ve çobanlık yapanlara):

- Koyunun ve keçinin en sevdiği otlar?
- Koyunu ve keçiyi zehirleyen otlar?
- İneklerin sevdiği otlar?
- Sütü arttırıcı ve güzel kokmasını sağlayıcı otlar?
- Hastalandıklarında iyi gelen otlar?
- Sütü kötü kokuttuğu için yenilmesi istenmeyen otlar?
- Küçük ve büyük baş hayvanların yemeyip eşeklerin yiyebildiği otlar ve dikenler?
- Hayvanlar için toplanıp getirilen bitkiler?
- Köyde hayvanların hastalıklarını otlarla tedavi eden kimse var mı?
- Bu kişi hangi hayvan hastalıklarını tedavi eder?
- Hayvanların ayağı kırıldığında ne yaparlar?
- Hayvanların doğumu zor olursa kimi çağırırlar? Doğumu kolaylaştırıcı bir uygulama var mı?
- Sütü artsın diye yeni kuzulayan ve buzağılayan hayvana ne verirler?
- Yeni doğan yavrulara ilk hangi gıdayı verirler? Hangi ayda? (kuzu ve buzağı için ayrı ayrı sorulmalı)
- Hayvanlarına nazar değmesin diye ne takarlar?

Çocuk oyunları için sorulabilecek sorular:

- Çocukken oyuncak olarak bitkilerden yararlanırdınız mıydınız? (Meşe palamudu vb.)
- Oyunlarda kullandığınız bitkilerden elde edilen araçlar veya gereçler var mıydı?
- Top-topaç, oyuncak bebek olarak neler kullanılırdı?

Bitkilerle ilgili genel sorular:

- Gösterilip adı söylenen bir bitkiye bu adın neden verildiğinin, hikâyesi sorulmalı.
- Bazı bitkiler çocuk oyunlarında kullanıldıkları için ya da belirli bir şeye benzetildiği

için ad almakta. Bu adların gerisindeki nedenleri de bulmaya, kaydetmeye çalışılmalı.

- Ot toplamayı seven kadınlara neden sevdiklerini sorulmalı? Hangi otu en çok seviyorlar, neden? (Acı, baharatlı, tatlı vb. gibi tadı açıklamasını da istenmeli)
- Ot toplayıp satan kadınlarla alana gidilmeli, kendisinin topladığı ancak pazara götürmediği otların ve mantarların hangileri olduğunu sorulmalı.

Bu tip çalışmalarda TÜBA bitki kodları veri tabanını kullanılmasını önermektedir. Bu çalışmada, elde edilen bulgulara ait tablo aşağıda verilen “TÜBA-TÜKSEK Veri Tabanı Bitki Kodları” formatı kullanılarak hazırlanmış ve izelge 6.3 verilmiştir.

-TÜBA-TÜKSEK Veri Tabanı Bitki Kodları

-YARARLI BİTKİ GRUPLARI

-I. GIDA OLARAK YARARLANILANLAR

-A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

- 1. Yaprakları yenilenler
- 2. Kök ve gövdeleri yenilenler
- 3. Yumrular (örn. çiğdem, orkide)
- 4. Meyve ve tohumlar (kahve yerine kullanılanlar da dahil)
- 5. Mantarlar
- 6. Çiçekleri yenilenler
- 7. Çay olarak kullanılanlar
- 8. Baharat olarak yararlanılanlar
- 9. Diğer (bitki özleri, sakız, maya, vb.)

-II. İLAÇ OLARAK YARARLANILANLAR (ŞİFA BİTKİLERİ)

-A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

- 1. İnsanların tedavisinde kullanılan bitkiler
- 2. Hayvanların tedavisinde kullanılan bitkiler

-III. YAKACAK OLARAK YARARLANILANLAR

-A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

-IV. YEM OLARAK YARARLANILANLAR

-A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

-V. EL SANATLARINDA YARARLANILAN BİTKİLER

-A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

- 1. Doğal boyamada kullanılan (boyar madde ve mordanlar)
- 2. Hasır örme
- 3. Sepet örme
- 4. Süpürge
- 5. Ağaç işleri (kap-kaşık, kovan, baston, oyuncak, ağızlık, müzik araçları vb)
- 6. Tespih yapımında (tohum, çekirdek vb)
- 7. Nazarlık yapımında
- 8. Diğer (ip, alet sapı, vb.)

-VI. DİĞER YARARLI BİTKİLER

-A. DOĞAL BİTKİLER / B. TARIMI YAPILANLAR

- 1. Çatı örtüsü/ çardak/ çit olarak kullanılanlar
- 2. Bitkisel yağ elde edilenler (sığla, defne, vb)
- 3. Katran elde edilmesinde kullanılanlar
- 4. Zamk/ tutkal yapımında kullanılanlar
- 5. Uyuşturucu/ yatıştırıcı amaçlı kullanılanlar
- 6. Muska/ büyü/ tütsü gibi inanca ve öte dünyaya ilişkin uygulamalarda kullanılanlar
- 7. Kuş ve balık avı vb gibi amaçlarla kullanılan bitkiler
- 8. Süs bitkisi olarak değerlendirilenler
- 9. Gölge verici olarak önem taşıyanlar
- 10. Böcek kovucular/ öldürücüler
- 11. Küf/ mantara karşı kullanılanlar
- 12. Sabun olarak yararlanılanlar
- 13. Arıların bal yapımında yararlandığı bitkiler
- 14. Erozyona karşı etkin bitkiler

- 15. Su kurutma ve temizlenmesinde kullanılanlar
- 16. Sosyal kullanımları olanlar (çocuk oyunları, süslenme)
- 17. Rüzgâr kesiciler
- 18. Diğer (örn. kuluçka için kullanılanlar)
- VII. YARARLI/ ZARARLI KABUL EDİLEN BİTKİLER
 - A. DOĞAL BİTKİLER / B. EKİLEN SÜS BİTKİLERİ
 - 1. Zararlılar
 - 2. Bir başka yararlı bitkiye işaret edenler
 - 3. Hayvanların sevmediği/yemediği bitkiler
 - 4. Zehirli olduğu bilinen/inanılan bitkiler
 - 5. Güzel kokusuyla sevilenler
 - 6. Kötü koktuğu için ad verilenler
 - 7. Bitkinin ya da çiçeğinin dış görünüşü ile adlandırılanlar
 - 8. Çok görüldüğü bir yere dayanarak isim verilenler
 - 9. Diğer (Mevsimsel işaretler, vb.)

BÖLÜM IV

ÇALIŞMA ALANININ TANITILMASI

4.1 Çalışma Alanının Tarihi

Karaisalı'nın tarihi M.Ö. 2000 Hititlerle başlayıp, Asurlara, Kilikyalılara, Perslere ve Romalılara kadar gelmektedir bu dönemdeki adı kaynaklarda “Midilli” olarak geçmektedir. M.S. Doğu Romalılar (Bizans)'ın hâkimiyetindedir. Türklerin Anadolu'ya gelişinden bir müddet sonra Çukurova yöresinde yerleşimleri olduysa da Ermenilerin ve Moğolların saldırıları sonucu XIV. yy. ortalarına kadar köklü bir Türk hâkimiyeti olmamıştır. 1350 yılında Oğuzların Üçok kolundan olan Ramazanoğulları Çukurova'ya yerleşmişlerdir [97].

Ramazan Bey'in sadık adamlarından Karaisa Bey o zamanki adı ile Çeçeli'yi sahiplenmiş ve halkına şimdiki Hacılı köyü civarını kışlak, Kızıldağ civarını da yaylak olarak seçmiştir. 1516'da Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Ramazanoğulları Beyliği Memluklulardan ayrılarak Osmanlı hâkimiyetine girmişlerdir. Bundan sonraki dönemde Çeçeli, Osmanlı idaresinde Karaisalı adı ile yerini almıştır. Karaisalı ismi de Ramazanoğulları'ndan yörede ilk Türk yerleşimi kuran Kara İsa Bey'e atfen verilmiştir. VXII. ve XVIII. yy.larda Osmanlı idaresinin zafiyetinden dolayı yörede baş gösteren kargaşa döneminde 1700'lerde Aydın'dan İçel'e, oradan da Çukurova'ya gelen Menemenci Bozdoğan Yörükleri Karaisalı'da boş alanlara yerleşmişler ve aralarında iç huzursuzluklar başlamıştır. Bundan sonra Ramazanoğulları'ndan Karaisa beylerin kurduğu sosyal düzen tamamen bozulmuştur. Karaisalı ismi kalsa da Menemenci Yörükleri yöreye hâkim olmuşlardır. Öyle ki 1832'de Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa Osmanlı'ya isyan ederek Çukurova'yı işgal etmiş, Menemenci Yörükleri hâkim oldukları Karaisalı yöresine İbrahim Paşa kuvvetlerini sokmamışlardır. Daha sonra Osmanlı yöredeki kargaşayı önleyerek 1835 yılında Karaisalı'yı tekrar kaza olarak mülki idare sistemleri içine almışlardır. Cumhuriyet döneminde de Adana'nın ilçesi olarak varlığını sürdürmektedir [97].

Karaisalı, Kurtuluş Savaşı döneminde işgale uğramamış ve hatta işgalden kaçanların sığındığı bir yer olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, Batı Kilikya denilen bölgenin

korunması amacıyla Yüzbaşı Ali Ragıp Bey ve Üsteğmen Mustafa Besim'i görevlendirmiş ve bu askerler 1 Nisan 1920'de Milli Mücadelenin Çukurova cephesini Karaisalı'da başlatmışlar ve tüm Çukurova'yı işgalden kurtarmışlardır. Bu başarı her yıl 1 Nisan'da "Kuvayi Milliye Şenlikleri" olarak kutlanmaktadır

4.2 Çalışma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı

Karaisalı ilçesi ve çevre köylerde eski gelenek ve göreneklerin izlerine rastlanmıştır. Kitle iletişim araçların ulaşımın hızla gelişmesi ve yaygınlaşması ilçenin Sosyo-kültürel yapısında değişikliklere sebep olmuştur. İlçenin Adana'ya yakın olması bu değişimde etkili olmasına rağmen, insanların özellikle kırsal kesimlerde çok fazla etkilenmediklerini gözlemek mümkündür. İlçe nüfusunun büyük bir kesiminin hala geleneksel yapısını koruduğu söylenebilir. Bu gelenekçi özelliği doğal kaynakların tüketilmesini ve çevrenin bozulmadan korunmasına engel teşkil etmektedir. Çünkü ilçe merkezi de dâhil bütün yerleşim alanlarında hala yakacak olarak odun kullanılmaktadır. Çalışma alanı, olarak seçilen dağ köylerinde tarım, hayvancılık ve diğer geçim kaynaklarının birçoğu doğal ortam kullanılarak temin edilmekte veya yapılamaktadır. İlçe insanı yaz aylarında yaylalara çıkmak suretiyle sıcaktan korunmaya çalışmaktadır. Ancak buralarda son dönemde moda bir deyim haline gelen doğal yiyecek ve içecekleri kullanma adına bilinçli ya da bilinçsiz olarak birçok doğal bitki, mantar ve hayvan toplanmakta ya da avlanmaktadır. Bu durum yukarıda belirtilen doğal ortamın tahrip edildiği düşüncesine ilave etkenlerdir.

İlçe sınırları içinde Yer köprü, Dokuz oluk, Kapız, Ağpınarı, Çinçin, Göçgöç, Ciğer kalesi, Eğrice, Su battığı, Sıtır (Kuytu yer) gibi piknik alanları ile Kızıldağ ve Tereli yaylaları halkın en fazla rağbet ettiği yerlerdir. Hacıkırı (Kıralan) köyünden geçen tren yolu güzergâhında bulunan tarihi Alman Köprüsü, Bucak köyü sınırları içinde bir tepede yükselen Kız kalesi, Çakıt vadisi kenarında yer alan Surlu han (Kısra kalesi), Kapıkaya köyü batısında bulunan Kubbeli camii, Kelebek ve Bucak köyleri arasında ki Tekneli çeşme, Yeniköy ile Bucak köyleri arasında ki Kemerli han, Kaledağ köyündeki Minvan kale ve Kızıldağ yayla'daki Ramazanoğulları tarafından 1530-1540 yılları arasında yapılan ahşap Kızıldağ cami görülmeye değer tarihi yerlerdir [98].

Karaisalı'da okul öncesi dâhil yeterince ilköğretim, orta öğretim okulları ve 5 programlı bir yüksek okul bulunmaktadır. İlçe merkezinde 11 yataklı bir devlet hastanesi, bir sağlık ocağı, köy ve beldelerde beş sağlık ocağı bulunmaktadır. Diğer devlet kuruluşları müdürlük veya şeflik bazında ilçede faaliyet göstermektedir.

4.3 Çalışma Alanının Coğrafik Özellikleri

Karaisalı, Akdeniz bölgesinde Torosların üzerinde Adana iline bağlı bir ilçedir. Doğusunda İmamoğlu, güneyinde Yüreğir ve Seyhan, batısında Tarsus ve Pozantı, kuzeyinde Aladağ ilçeleri ile çevrilidir. 1835 yılında ilçe olan Karaisalı, Adana'ya 47 km uzaklıkta olup, kuzeyinde yer alır, yüzölçümü 1517 km² ve denizden yüksekliği 250 metredir. 2006 yılında ilçe sınırları değiştirilerek merkezin güney ve güney doğusundaki yerleşim alanları Adana Büyükşehir Belediyesi'ne dâhil edilmiştir. Çoğu dağ kesiminde olmak üzere 33 köy ilçede bırakılmıştır. Bunlar: Altınova, Aşağıbelemelik, Aşağıyirikler, Barakdağı, Beydemir, Bolacalı, Boztahta, Bucak, Çevlik, Çorlu, Çukur, Demirçit, Durak, Döşkevi, Etekli, Eğlence, Gildirli, Gökhasanlı, Gülüşlü, Hacılı, Hacımusalı, Kaledağ, Karahasanlı, Karakılıç, Kırılan, Maraşlı, Murtçukuru, Nergislik, Kuşçusofulu, Nuhlu, Ömerli, Torunsolaklı ve Tümenli köyleridir. Bu köylerden haritada da görüleceği gibi 20 kadarı dağ kesiminde bulunmaktadır.

İlçe arazisinin bir bölümü oldukça dağlık ve ormanlık, bir kısmı ise az engebeli veya düz alanlardan oluşmaktadır. Özellikle Torosların üzerinde; Akdağ, Cilgurliz Dağı, Susuz Dağı, Köpek Dağı ve Barak Dağı önemli yükseltilerdir. Bu dağlar arasında yer alan Kızıldağ, Kaltak ve Tereli Yayla gibi platolarda mevcuttur. Karaisalı sınırları içinde; Eğlence, Körkün ve Çakıt Çayları bulunmakta ve bunlar ilçenin doğu sınırını oluşturan Seyhan nehrine dökülmektedir. Bunların yanı sıra dağlık kesimlerde bu çaylara dökülen küçük ve büyük dereler de yer almaktadır.

Karaisalı sınırları içinde bulunan Çatalan ve Nergizlik Barajları yöreye önemli ölçüde ekonomik canlılık katmıştır. Çatalan Barajı, Seyhan Nehri üzerinde, enerji ve taşkın kontrolü amacıyla 1982-1997 yılları arasında inşa edilmiştir. Toprak gövde dolgu tipi olan barajın gövde hacmi 14.500.000 m³, akarsu yatağından yüksekliği 70 m, gölalanı 81,86 km²'dir. Normal su kotunda göl hacmi 2126,33 hm³, olup, 169 MW güç ile yıllık 596 GWh'lik enerji üretmektedir (www.webhatti.com). Ayrıca baraj suyu sulamada ve

Adana ili içme suyunu karşılamakta da kullanılmaktadır. Nergizlik Barajı, Üçürge Deresi üzerinde, sulama ve taşkın önleme amacıyla 1985-95 yılları arasında inşa edilmiştir. Toprak gövde dolgu tipi olan gövde hacmi 1.474.000 m³, akarsu yatağından yüksekliği 50 m, normal su kotunda göl hacmi 21,80 hm³, normal su kotunda gölalanı 1,08 km²'dir. Baraj 2.326 hektarlık bir alana sulama hizmeti vermektedir [99].

Büyük bölümü dağlık ve ormanlık araziden oluşan ilçe halkının çoğunluğu tarım, hayvancılık ve ormancılıkla uğraşmaktadır. Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü yörede belli başlı tarım ürünlerini şöyle sıralamak mümkündür.

Yetiştirilen tarla bitkileri; buğday, pamuk, mısır, arpa, yer fıstığı, nohut, ayçiçeği vb.

Yetiştirilen sebzeler; salçalık biber, soğan, domates, patlıcan, marul, ıspanak, baklagiller, lahana, turp, tere vb.

Yetiştirilen meyveler; zeytin, şeftali, narenciye, kiraz, nar, kayısı, armut, ayva, incir, Bağdat hurması, erik, ayva vb.

Hayvancılık, Karaisalı halkı için önemli bir gelir kaynağıdır. Son dönemde Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi kapsamında süt sığırcılığını teşvik için hayvan dağıtımı yapılmıştır. Ancak ilçede yapılan süt sığırcılığı büyük hayvan çiftlikleri şeklinde olmayıp ailelerin yaptıkları küçük üretim birimleri şeklindedir. Bunun yanı sıra az da olsa küçükbaş (keçi ve koyun) hayvancılığı da yapılmaktadır.

İlçe sanayi alanında çok fazla gelişmemiştir. Ancak ilçenin belediye sınırları içinde bir kireç fabrikası, tarım ürünlerine dayalı birkaç salça ve zeytinyağı fabrikası mevcuttur. Bunun dışında ilçe merkezi ve köylerde mevsimlik olarak çalışan birkaç çırçır fabrikası ile un değirmeni ve düşük kapasiteli hızar atölyeleri bulunmaktadır.

4.4 Çalışma Alanın İklimsel Özellikleri

Çalışma alanına ilişkin iklim bilgileri, Çevre ve Orman Bakanlığı Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nün Karaisalı ve Pozantı ilçelerine ait raporlarından alınan veriler kullanılarak hazırlanmıştır [100].

Çalışma alanı olarak seçilen Karaisalı'nın kuzey kesiminde yer alan dağ köylerine en yakın iki meteoroloji istasyonu bulunmaktadır. Bunlar güneyde Karaisalı ve kuzey-batıda Pozantı istasyonlarıdır. Bu meteoroloji istasyonlarından alınan veriler ile aşağıda alt başlıklar altında verilen iklimsel değerlendirmeler yapılarak alanın iklimsel sentezi ortaya konulmuştur.

Çalışma alanının iklim özelliklerinin belirlenmesi için, sıcaklık, yağış, nem, en çok esen rüzgâr hızı ve yönü gibi veriler kullanılmış ve verilerin yorumlanmasında, “İklim ve Biyoiklim” adlı eserden yararlanılmıştır [101]. DE MARTONNE-GOTTMAN kuralına göre alanın kuraklık indisi (I) ve EMBERGER yağış kuraklık indisi (Q) hesaplanırken, GAUSSEN Kuralına göre kurak devreyi ve süresini belirlemek amacıyla istasyonların Ombro-Termik iklim diyagramları çizilmiştir.

Meteoroloji istasyonlarının rakımı, konumu ve rasat süreleri aşağıdaki gibidir;

Çizelge 4.1 Meteoroloji istasyonlarının konumu ve rasat süresi

İstasyon	Rakım	Enlem-Boylam	Rasat süresi
Karaisalı	250 m.	34°53'E-37°25'N	35 yıl
Pozantı	750 m.	35°03'E-37°15'N	18 yıl

4.4.1 Yağış

Çizelge 4.2’ de verilen değerlere göre Karaisalı için aylık maksimum yağış ortalaması 28.9 mm³’tür. Yıl içinde maksimum yağışın en yüksek olduğu aylar kasım, aralık ve ocaktır. Aylık maksimum yağışın en düşük olduğu ayların temmuz, ağustos ve eylül olduğu görülmektedir. Karaisalı için yıllık toplam yağış miktarı 897.3 mm³’tür. Toplam yağışın en yüksek olduğu aylar aralık, ocak ve şubattır. Toplam yağışın en düşük olduğu aylar temmuz, ağustos ve eylülüdür. Pozantı için aylık maksimum yağış ortalaması 22.9 mm³’tür. Pozantı için yıl içindeki maksimum yağışın en yüksek olduğu aylar kasım, aralık, ocak ve marttır. Maksimum yağışın en düşük olduğu aylar temmuz, ağustos ve eylül olup yıllık toplam yağış 719.9 mm³’tür. Yıl içinde toplam yağışın en yüksek olduğu ayların kasım, aralık, ocak ve mart olduğu görülmektedir. Toplam yağışın en düşük olduğu aylar temmuz, ağustos ve eylül aylarıdır.

Çizelge 4.2 Aylık maksimum yağış ve aylık toplam yağış değerleri (mm³)

İstasyon	Veri Tipi	Yıl	Aylar												Yıllık
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Pozantı	A. M. Yağış	18	40,3	28,1	36,3	27,2	20,2	11,5	5,9	4,0	8,6	24,3	31,6	37,3	22,9
	A. T. Yağış	18	115,4	76,4	85,3	79,7	57,9	24,9	9,2	3,9	16,5	57,3	84,7	108,7	719,9
Karaisalı	A.M. Yağış	35	49,0	35,1	30,5	28,7	32,6	23,3	10,3	10,3	17,3	20,6	38,6	50,3	28,9
	A. T. Yağış	35	140,2	102,8	88,2	88,1	82,5	42,6	15,5	15,3	26,3	49,9	93,3	152,6	897,3

Yağış rejiminin gösterilmesi bir yıldaki mevsimlerin baş harfleri kullanılarak oluşturulur. Buna göre K (Kış), İ (İlkbahar), Y (Yaz) ve S (Sonbahar) şeklindedir.

Çizelge 4.3 Yağışın mevsimlere göre dağılımı ve yağış rejimi (mm³)

İstasyon	İlkbahar		Yaz		Sonbahar		Kış		Yıllık	Yağış Rejimi	Yağış Rejimi Tipi
	mm ³	%	mm ³	%	mm ³	%	mm ³	%			
Karaisalı	258,8	28,8	73,4	8,2	169,5	18,9	395,6	44,1	897,3	KİSY	Doğu Akdeniz Y. rejimi 1. tip
Pozantı	222,9	30,9	38,0	5,3	158,5	22,1	300,5	41,7	719,9	KİSY	Doğu Akdeniz Y. rejimi 1. tip

Çizelge 4.3 incelendiğinde Karaisalı ve Pozantı için yağış rejiminin **KİSY** (Doğu Akdeniz Yağış rejimi 1. Tip) şeklinde olduğu görülmektedir.

4.4.2 Sıcaklık

Karaisalı ve Pozantı ilçelerinde bulunan meteoroloji istasyonlarından alınan ortalama sıcaklık, ortalama yüksek sıcaklık ve ortalama düşük sıcaklık değerleri kullanılarak aşağıdaki çizelgeler hazırlanmış ve yorumlanmıştır (çizelge 4.4, 4.5 ve 4.6).

Çizelge 4.4 Ortalama sıcaklık değerleri (°C)

İstasyon	Yıl	AYLAR												Yıllık
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Karaisalı	35	8,9	9,6	12,5	16,5	20,7	24,8	27,7	27,9	25,3	21,2	15,1	10,4	18,3
Pozantı	18	2,2	3,3	7,7	12,5	16,5	21,4	25,4	25,2	20,5	14,7	8,3	3,8	13,6

Çizelge 4.4 göre Karaisalı ilçesinin yıllık ortalama sıcaklığı ise 18.3 °C'dir. Ortalama sıcaklığın en yüksek olduğu aylar haziran, temmuz, ağustos ve eylül aylarıdır. Ortalama sıcaklığın en düşük olduğu aylar aralık, ocak ve şubat ayıdır. Pozantı için yıllık ortalama sıcaklık 13.6 °C'dir. Ortalama sıcaklığın en yüksek olduğu aylar haziran, temmuz, ağustos ve eylül'dür. Ortalama sıcaklığın en düşük olduğu aylar aralık, ocak ve şubattır.

Çizelge 4.5 Ortalama yüksek sıcaklık değerleri (°C)

İstasyon	Yıl	AYLAR												Yıllık
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Karaisalı	35	13,1	14,2	17,6	21,9	26,6	31,1	33,9	34,4	32,3	27,6	20,3	14,8	24,0
Pozantı	18	7,6	8,7	13,9	18,8	23,1	28,0	31,9	32,0	28,3	22,4	14,8	9,3	19,9

Çizelge 4.5 incelendiğinde Karaisalı için yıllık ortalama yüksek sıcaklık değeri 24 °C'dir. Ortalama yüksek sıcaklığın en yüksek olduğu aylar temmuz, ağustos ve eylül'dür. Ortalama yüksek sıcaklığın en düşük olduğu aylar aralık, ocak ve şubattır. Pozantı için yıllık ortalama yüksek sıcaklık 19.9 °C'dir. Ortalama yüksek sıcaklığın en yüksek olduğu aylar temmuz ve ağustostur. Ortalama yüksek sıcaklığın en düşük olduğu aylar ise aralık, ocak ve şubattır.

Çizelge 4.6 Ortalama düşük sıcaklık değerleri (°C)

İstasyon	Yıl	AYLAR												Yıllık
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Karaisalı	35	5,6	5,9	8,3	11,9	15,4	19,1	22,4	22,6	19,9	16,5	11,3	7,2	13,8
Pozantı	18	-1,9	-0,9	2,4	6,7	10,2	14,5	18,4	18,2	13,4	8,6	3,4	-0,3	7,7

Yukarıdaki çizelge incelendiğinde Karaisalı için yıllık ortalama düşük sıcaklık değeri 13.8 °C'dir. Ortalama düşük sıcaklığın en yüksek olduğu aylar temmuz ve ağustostur. Ortalama düşük sıcaklığın en düşük olduğu aylar ise aralık, ocak ve şubattır. Pozantı için yıllık ortalama düşük sıcaklık 7.7 °C dir. Ortalama düşük sıcaklığın en yüksek olduğu aylar temmuz ve ağustostur. Ortalama düşük sıcaklığın en düşük olduğu aylar ise aralık, ocak ve şubattır.

4.4.3 Nem

Karaisalı ve Pozantı meteoroloji istasyonlarından alınan ortalama nem, yıllık ortalama yüksek nem ve ortalama düşük nem değerleri çizelge halinde (Çizelge 4.7) verilerek gerekli değerlendirmeler yapılmıştır.

Çizelge 4.7 Yıllık ortalama nem, ortalama yüksek ve düşük nem değerleri

İstasyon	Veri tipi	Yıl	AYLAR												Yıllık
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Karaisalı	Y.O. Nem	35	57,4	57,7	60,5	64,0	64,1	63,3	65,1	65,4	57,9	51,6	52,7	58,1	59,8
	O.Yüksek Nem	35	94,6	94,4	94,7	94,9	94,5	93,8	93,3	93,7	92,9	93,4	93,8	94,1	94,0
	O. Düşük Nem	35	21,9	21,5	22,3	21,5	21,7	21,1	21,5	23,0	17,7	17,7	20,4	24,1	21,0
Pozantı	Y.O. Nem	18	67,5	65,3	64,2	63,2	60,5	53,2	47,3	47,9	51,6	60,2	65,2	70,1	59,7
	O.Yüksek Nem	18	95,0	95,0	97,0	96,0	95,0	94,0	88,0	91,0	94,0	96,0	96,0	97,0	94,5
	O. Düşük Nem	18	25,0	20,6	19,5	17,3	17,4	15,2	15,3	12,8	12,7	15,8	21,6	26,8	18,3

Yıllık ortalama nem miktarı Karaisalı için % 59.8 iken, Pozantı % 59.7'dir. Karaisalı'da yıllık ortalama yüksek nem miktarı % 94, Pozantı için % 94.5'dir. Ortalama düşük nem miktarı Karaisalı'da ise % 21, Pozantı'da %18.3'dir. Ortalama nemin en yüksek olduğu aylar Pozantı'da aralık ve ocak, Karaisalı'da temmuz ve ağustos aylarıdır. Pozantı için ortalama nemin en düşük olduğu aylar temmuz ve ağustos ayları iken Karaisalı ilçesinde eylül ve ekim aylarıdır.

4.4.4 Rüzgâr

Çalışma alanı yakınlarında bulunan meteoroloji istasyonlarından alınan en çok esen rüzgâr yönü ve ortalama rüzgâr hızı verileri çizelge 3.8' de ortaya konulmuş ve kıyaslanmıştır (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8 En çok esen rüzgâr yönü ve ortalama rüzgâr hızı (m/sn)

İstasyon	Yıl	AYLAR												Yıllık
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Karaisalı	35	NNW	NW	WNW	WSW	SW	SW	WSW	WSW	WSW	NW	NW	NW	NW-SW
	35	1,6	1,6	1,6	1,6	1,5	1,7	1,8	1,7	1,6	1,7	1,6	1,6	1,6
Pozantı	18	NNE	NE	NNE	SSE	NSE	SE	NE	NSE	SE	NE	NNE	NNE	NNE
	18	2,1	2,4	2,4	2,2	2,1	2,5	2,9	2,7	2,2	1,9	1,9	2,0	2,3

Çizelge 4.8’e göre, Karaisalı için yıllık ortalama rüzgâr hızı 1.6 m/sn olup, hâkim rüzgâr yönü kuzeybatı-güneybatı şeklindedir. Pozantı için yıllık ortalama rüzgâr hızı 2.3 m/sn olup, hâkim rüzgâr yönü kuzey, kuzey-doğu şeklindedir.

4.5 Biyoiklimsel Sentez

Karaisalı dağ köylerine yakın iki istasyona (Pozantı ve Karaisalı) ait iklimsel veriler doğrultusunda Çalışma alanının biyoiklimsel sentezi ortaya konulmuştur [101].

DE MARTONNE-GOTHMAN Kuraklık indisi formülü:

$$I = \frac{\frac{P}{T+10} + \frac{12p}{t+10}}{2}$$

I= Kuraklık indisi

p= En kurak ayın yağış miktarı (mm³)

P= Yıllık yağış miktarı (mm³)

10= Sabit sayı

T= Yıllık ortalama sıcaklık (°C)

t= En kurak ayın ortalama sıcaklığı (°C)

Karaisalı ve Pozantı için hesaplamalar;

$$\text{Karaisalı için kuraklık indisi değeri } I = \frac{\frac{879.3}{18,4+10} + \frac{12.15,3}{27.9+10}}{2} = \frac{30.96 + 4,84}{2} = 17,9$$

$$\text{Pozantı için kuraklık indisi değeri } I = \frac{\frac{719.9}{13,5+10} + \frac{12.3,9}{25.2+10}}{2} = \frac{30,6 + 1,3}{2} = 15.9$$

Kuraklık İndisine ilişkin değerlendirmeye göre; I=10 ise Yarı kurak, I=10-15 arası ise Yarı kurak-az nemli, I=15-20 arası ise Yarı kurak-nemli ve I=20’den büyük ise Nemli ve Nemli-soğuk bölgeleri ifade etmektedir [101].

Hesaplamalara göre Karaisalı için kuraklık indisi $I=17.9$, Pozantı için kuraklık indisi değeri $I=15.9$ 'dur. Her iki ilçeye ait kuraklık indisleri değeri 15'den büyük 20'den küçük olduğu için **yarı kurak-nemli** bir iklim hâkimdir.

EMBERGER'in Yaz kuraklık indisi ile Pozantı ve Karaisalı'ya ait yaz kuraklık indisleri hesaplanmıştır.

$$S = PE / M$$

S= Yaz kuraklık indisi

PE= Yaz aylarının yağış ortalaması ($PE = P_6 + P_7 + P_8$)

M= En sıcak ayın en yüksek sıcaklık ortalaması

Karaisalı ve Pozantı için kuraklık indisleri değerler yerlerine yazılarak aşağıdaki gibi hesaplanmıştır;

$$\text{Karaisalı için yaz kuraklık indisi } S = \frac{42,6 + 15,5 + 15,3}{34,4} = \frac{73,5}{34,4} = 2,13$$

$$\text{Pozantı için yaz kuraklık indisi } S = \frac{11,5 + 5,9 + 4,0}{32,0} = \frac{21,4}{32,0} = 0,66$$

Yaz kuraklık indisi $S=5$ 'ten küçük olduğu zaman Akdeniz iklimi, $S=5-7$ arasında Subakdeniz iklim özelliği görülmektedir. Yapılan hesaplamalarda da görüldüğü gibi Karaisalı ve Pozantı ilçeleri için yaz kuraklık indisi değerleri $S=5$ 'ten küçüktür. Dolayısıyla çalışma alanı da dahil tüm yöre **Akdeniz iklim özelliklerine** sahiptir [101]. EMBERGER'in yağış kuraklık indisi formülü ile Akdeniz iklim katları ortaya konulmuştur.

Emberger hesaplama için aşağıdaki formülü ortaya koymuştur;

$$Q = \frac{1000P}{\frac{M+m}{2}(M-m)} \quad \text{veya} \quad Q = \frac{2000P}{M^2 - m^2}$$

Q: Yağış-sıcaklık indisi

1000 veya **2000**: Sabit sayı

P: Yıllık yağış miktarı

M: En sıcak ayın maksimum sıcaklık ortalaması ($^{\circ}\text{C}$)

m: En soğuk ayın minimum sıcaklık ortalaması ($^{\circ}\text{C}$)

M-m: Yıllık sıcaklık farkı

M+m / 2: Kuraklık

Kuraklık indisi formülüne göre Q değerleri şu şekilde hesaplanmıştır;

$$\text{Karaissalı ilçesi için yağış-sıcaklık indisi } Q = \frac{2000.897,3}{(32.5 + 546.4)(36.3)} = \frac{1794600}{21014.07} = 85,39$$

$$\text{Pozantı ilçesi için yağış-sıcaklık indisi } Q = \frac{2000.719,9}{(32.0 + 546.4)(36.4)} = \frac{1439800}{21053.76} = 68.38$$

Elde edilen sonuçlarda Karaissalı'nın az yağışlı, kışı yumuşak Akdeniz biyoiklim katına, Pozantı'nın az yağışlı, kışı soğuk Akdeniz biyoiklim katına sahip olduğu görülmüştür [101].

Çizelge 4.9 Karaissalı ve Pozantı ilçelerinin biyoiklim katları ve değerleri

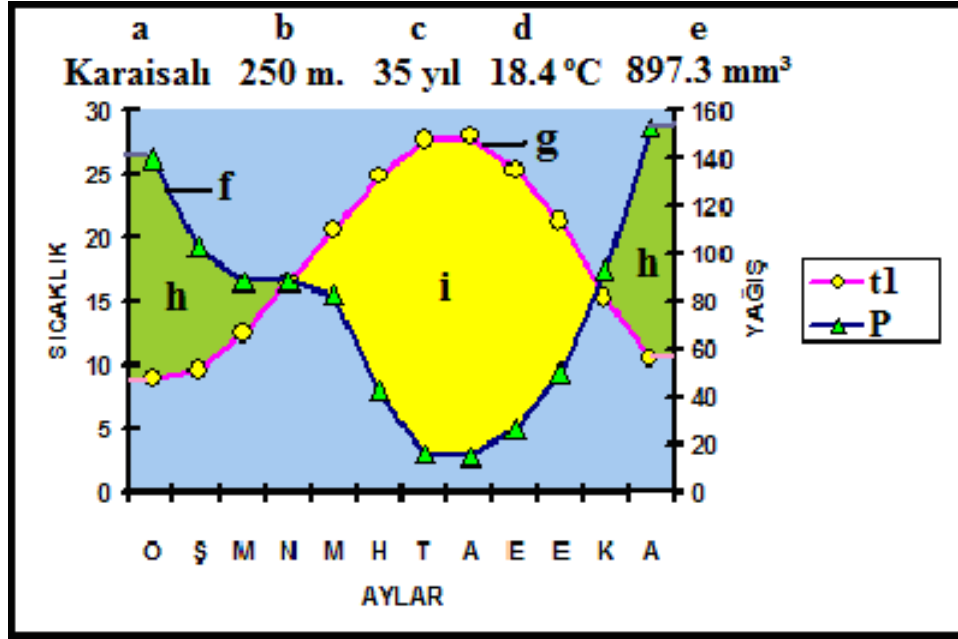
İstasyon Adı	Rakım m.	P	PE	M	M	S	Q	Biyoiklim Katları
Karaissalı	250	897,3	73,4	34,4	5,6	2,13	85,39	Az yağışlı, kışı yumuşak Akdeniz iklimi
Pozantı	750	719,9	21,4	32,0	-1,9	0,66	68,38	Az yağışlı, kışı soğuk Akdeniz iklimi

Elde edilen sonuçlara göre çalışma alanının Karaissalı'ya daha yakın olması ve Toroslar'ın daha ziyade güneyinde kalması nedeniyle **az yağışlı, kışı yumuşak Akdeniz iklimi** özelliği gösterdiği söylenebilir.

GAUSSEN kuralı ve çizelge 3.4, 3.5 ve 3.6'daki değerler kullanılarak Karaissalı ve Pozantı için ombro-termik iklim diyagramları çizilmiştir.

Çizelge 4.10 Karaissalı ilçesine ait toplam yağış ve sıcaklık ortalaması

Karaissalı: 35 Yıl (t), 35 Yıl (p)												
Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ti °C	8,9	9,6	12,5	16,5	20,7	24,8	27,7	27,9	25,3	21,2	15,1	10,4
Pi (mm)	140,2	102,8	88,2	88,1	82,5	42,6	15,5	15,3	26,3	49,9	93,3	152,6
T (Yıllık sıcaklık ortalaması): 18,4 °C P(Toplam Yağış): 897,3 mm ³												

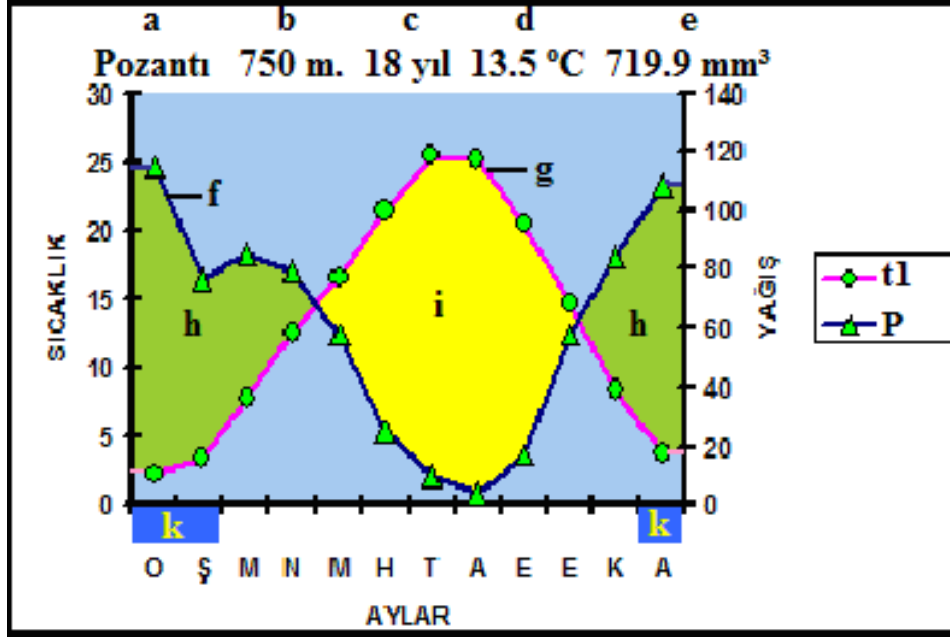
Şekil 4.1 Karaisalı ilçesine ait ombro-termik iklim diyagramı

- a= İstasyon adı
b= İstasyon rakımı
c= Rasat süresi (Sıcaklık-Yağış)
d= Yıllık ortalama sıcaklık
e= Toplam yıllık yağış ortalaması
- f= Yağış eğrisi
g= Sıcaklık eğrisi
h= Yağışlı dönem
i= Kurak dönem

Karaisalı ilçesine ait ombro-termik iklim diyagramına göre kurak evre nisan ayından başlayıp kasım ayı başlarına kadar devam etmektedir. Kasım ayından mart ayı sonuna kadar yağış görülmektedir. Yağışlı aylarda don ihtimali yoktur.

Çizelge 4.11 Pozantı ilçesine ait toplam yağış ve sıcaklık ortalaması

Pozantı: 18 Yıl (t), 18 Yıl (p)												
Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ti °C	2,2	3,3	7,7	12,5	16,5	21,4	25,4	25,2	20,5	14,7	8,3	3,8
Pi (mm)	115,4	76,4	85,3	79,7	57,9	24,9	9,2	3,9	16,5	57,3	84,7	108,7
T (Yıllık sıcaklık ortalaması): 13,5 °C P (Toplam Yağış): 719,9 mm³												

Şekil 4.2 Pozantı ilçesine ait ombro-termik iklim diyagramı

Ombro-termik diyagrama göre Pozantı’da kurak evre Mayıs ayı başlarından Ekim ayı sonuna kadar devam etmektedir. Pozantı’da Ekim ayı başı-Nisan ayı sonuna kadar yağış görülmektedir. Aralık, Ocak ve Şubat aylarında don olma ihtimali vardır.

Bu ombro-termik diyagramlar birlikte ele alınarak ve çalışma alanının Karaisalı’nın kuzeyinde dağ köylerini içine aldığı ve yükseltinin 350-2000 m olduğu düşünüldüğünde; yörede Pozantı’nın özelliklerinin öne çıkabileceği yani Ekim-Mayıs ayları arasında yağışlı mevsimin Aralık ve Ocakta don olma ihtimali söylenebilir.

BÖLÜM V

BULGULAR

Etnobotanik çalışmalar yukarıda da belirtildiği gibi insanların bitkileri kullanma biçimlerine ilişkin bilgileri derleyip materyalleri ile birlikte ortaya koymayı amaçlar. İnsanların bitkileri; gıda, tedavi, boyar madde olarak, araç-gereç yapımı ve diğer değişik amaçlar için kullandıkları saptanmıştır. Bu kullanım biçimlerinin her birini alt başlıklar halinde yazarak Karaisalı yöresinde doğal bitkilerin hangilerinin bu amaçlara yönelik kullanıldığı verilmiştir.

5.1 Yörede tıbbi amaçla kullanılan bitkiler

Familiya: ANACARDIACEAE

Bilimsel Adı: *Pistacia terebinthus* L. subsp. *palaestina* (Boiss.) Engler

Bitkinin yöresel adı: Menengiç, Çıtırmak, Sakızlık

Türkiye'deki yaygın adı: Sakız ağacı

Kullanılan kısmı: Meyveleri ve yaprakları

Kullanım amacı ve şekli:

1. Bronşit ve akciğer rahatsızlıklarına karşı

kullanılır. Sakız ağacının meyveleri mor-mavi renkte iken (çıtırmak) toplanarak kurutulur.

Kuruyan meyveler kahve değirmeninde çekildikten sonra Türk kahvesi gibi pişirilerek sıcak olarak içilir.

2. Ödemli yaraları iyileştirmek için kullanılır. Sakız ağacının yaprakları ezilerek elde edilen öz su yara üzerine sürülür. Ayrıca yapraklar haşlanarak oluşturulan lapa yara üzerine sarılarak tedavi edilmeye çalışılır.

3. Baş ağrısına karşı kullanılır. Sakız ağacının yaprakları soğuk su içerisinde 2 saat kadar bekletildikten sonra süzülerek temiz bir bez üzerine alınır ve başa sarılır.

Kaynak kişi: Cihan DÖNMEZ (75) , Talip DAL (65), Ali İhsan ONAT (64), Nail TAŞ (45), Mustafa GÖZ (55), Aziz AKKOÇ (48), Dursun DAĞ (34), Çeşminaz AVCI (55),

Elbide ÇELİK (59), Emine YILMAZ (36), Hüseyin IŞIL (56), Kezban TAKLAK (55), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57)

Lokalite: Kocaveliler köyü, tarla ve yol kenarları, 01.04.2009, 200-250m, Güneş 455 ve Savran; Çukur köyü yol kenarları, 07.08.2009, 400m, Güneş 590 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri Akdeniz ikliminde yetişen, çalı formunda 2-3m boylanabilen, yaprak döken bitkilerdir. Bileşik yapraklı, meyveler küremsi, küçük bir drupa olup, ham iken kırmızı, olgun meyve ise mavimsi-yeşil renklidir.

Kimyasal bileşimi: Meyveler flavon türevleri ile gallik ve kateşik tanenler taşımaktadır [136].

Türkiye’de diğer kullanımları: Mide rahatsızlıklarına ve alerjik hastalıklara karşı (SADAY, 2009), yara iyileştirici ve öksürük kesici olarak, menenjit hastalığına karşı kullanılır (METİN, 2009). Kuvvet verici, iltihap giderici, idrar söktürücü ve yara iyileştirici olarak, mide, kalp ve idrar yolu rahatsızlıklarına, sızılara, saç kepeklenmesine, bronşite, saman nezlesine, gribe, soğuk algınlığına ve arı sokmasına karşı, romatizma, nefes darlığı, prostat tedavisinde, el çatlaklarının ve avuç içinde su toplanmasının giderilmesinde, ağız yaralarının ve diş çekilen yerlerin çabuk iyileşmesinde kullanılır (GENÇAY,2007). İdrar ve solunum yolları antiseptiği, idrar söktürücü ve kuvvet verici olarak kullanılır (BAYTOP, 1999).

Dünya’da diğer kullanımları: Saç yağı ve gargara olarak, karın iltihabı, nasır, mantar, dokularda renk bozukluğu, göğüs ve karaciğer sertliği, cilt hastalıkları ve kansere karşı kullanılır [120].

Diğer yöresel isimleri: Bıttım (GENÇAY, 2007), Çitlemek (HONDA ve ark., 1996), Çitemik, Çetimek, Kokorağaç, Menengiç (ERTUĞ, 2004), Çitlenbik, Çıtlık (TUZLACI ve AYMAZ, 2001), (SADAY, 2009), (METİN, 2009), Kızvan (GENÇAY,2007), Kokorağaç, Menengiç (KOYUNCU, 2005), (MART, 2006), (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (SADAY, 2009), (METİN, 2009), Menengiç ağacı (KÜLTÜR, 2007), Melengiç (ÖZUSLU, 2005), Sakızlak (YEŞİLADA ve ark., 1995), (METİN, 2009), Sakız ağacı, Sakızlık (SADAY, 2009), Sakız otu, Kokorağaç, Menengiç (EVEREST ve ÖZTÜRK, 2005).

Bilimsel adı: *Rhus coriaria* L.

Bitkinin yöresel adı: Sumak

Türkiye’deki yaygın adı: Sumak

Kullanım amacı ve şekli:

1. Ağızda meydana gelen yaraları iyileştirme amacı ile kullanılır. Sumak meyveleri ezilerek ya da baharatı doğrudan ağızdaki yaralar üzerine sürülmek sureti ile şifa aranır.

2. Vücutta meydana gelen yaraları iyileştirmek ve baş ağrısını gidermek için kullanılır. Sumak

yaprakları toplanarak bol su ile temizlendikten sonra küçük bir tencere içerisinde su ile kaynatılarak suyu süzülür ve kalan posa alınır. Bu posa yaralı bölgelere uygun sıcaklıkta uygulanır ve üzeri bir bez ile kapatılarak bir gece bekletilir. Baş ağrısı için ise posa soğutulduktan sonra başa sarılır.

3. Burkulma ve ezilmelere karşı kullanılır. Sumak yaprağı haşlanır, suyu süzildikten sonra arpa unu ile iyice pişirilir. Koyu bir hamur kıvamına geldiğinde kullanıma hazır olur. Elde edilen lapa burkulan ya da ezilen bölge üzerine sıvanarak bir bez ile sarılır. Bir gün bekletildikten sonra bölge temizlenir.

Kaynak kişi: Asiye GÜNGÖR (47), Rukiye KARASOLAK (41), Sebiha ÇAPUR (52), Sultan KORKMAZ (82), Raziye GÖKÇE (82), Alptun TEKELİ (68), Mustafa ZOPÇUK (31), Osman KUŞDEMİR (72), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57), Ahmet KARAKUŞ (83), Leyla SÜRMELİ (51), Mustafa ŞAHİN (69)

Lokalite: Kızıldağ Yayla, Akpınar mevkii, 20.05.2009, 1500-1700m, Güneş 503 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çalı formunda 1–3m. boylanabilen bitkilerdir. Yapraklar pinnattır. Çiçekler tek eşeyli, yeşilimsi-beyaz renktedir. Meyve küre şeklinde kırmızımsı küçük drupa ve çiçeklenme 7-8 aylardadır.

Kimyasal bileşimi: *Rhus coriaria* meyveleri flavon türevleri, gallik tanen [136], uçucu yağ ve organik asitler, yapraklar ise gallik asit [73]. Bitkinin meyveleri antioksidan özelliği olan fenolik maddeler bakımından zengindir [130].

Türkiye’de diğer kullanımları: Ağız ve cilt yaralarında iltihap kurutucu, barsak hastalıklarının ve kanlı basurun tedavisinde, hayvanların ağız yaralarında, ishalin önlenmesinde, gastrit, ülser ve böbrek taşları rahatsızlıklarında, hazımsızlıkta ve mide

ülseri için, yaralanmalarda, diş eti iltihaplarında, diş etini güçlendirmek amacıyla nefes darlığında, şeker hastalığı tedavisinde, göz kurtları (sırçak) dökmek için, incelmış ve çatlamış ayak tabanı derisinin güçlendirilmesinde ve iyileştirilmesinde, astım tedavisinde (GENÇAY,2007) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: Sumak; kanamayı durdurucu ve gargara olarak, soğuk algınlığına, zehirlenmelere karşı, gözkapağı, boğaz ve diş eti tümörü için kullanılır [120].

Diğer yöresel isimleri: Sımak (BALOS, 2007), Sicimotu (KOÇYİĞİT, 2005), Sumak (TABATA ve ark., 1994), (YEŞİLADA ve ark., 1995) (HONDA ve ark., 1996), (TUZLACI ve EROL, 1998), (SEZİK ve ark., 2001), (TUZLACI ve AYMAZ, 2001), (ŞİMŞEK ve ark., 2004), (ERTUĞ, 2004), (EVEREST ve ÖZTÜRK, 2005), (ÖZUSLU, 2005); (MART, 2006; (BALOS, 2007), (CANSARAN ve ark., 2007), (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (SATIL ve ark. 2008), (METİN, 2009), Somak (YEŞİLADA ve ark., 1995), (ERTUĞ, 2004), (SATIL ve ark. 2008), Tetere (KOÇYİĞİT, 2005), Tetire (FUJİTA, 1995), (CANSARAN ve ark., 2007), Tetra ağacı (TUZLACI ve AYMAZ, 2001), Tetre (KOYUNCU, 2005), (CANSARAN ve ark., 2007), Tetri (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008).

Familya: APIACEAE

Bilimsel adı: *Anethum graveolens* L.

Bitkinin yöresel adı: Dereotu

Türkiye’deki yaygın adı: Dereotu

Kullanılan kısmı: Gövde ve yapraklar

Kullanım amacı ve şekli: Böbrek taşı

düşürmek için kullanılır. Dereotunun toprak

üstü kısımları kaynatılarak çay elde edilir. Bu çay günlük veya uzun süreli kullanım için uygun olup sıcak olarak içilir.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Kültürü yapılan, tek yıllık otsu bitkilerdir. Yaprakları 3–5 pinnat, sepaller yok, petaller sarı renklidir. Meyve elips şeklinde, sırt kısmından kuvvetlice basık ve merikarpları kaburgalıdır.

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ ve alkoloit taşır [130].

Türkiye’de diğer kullanımları: Menstruasyon ağrılarını hafifletici, sakinleştirici ve uykusuzluk giderici (BAYTOP, 1999), sancı ve soğuk algınlığını, karın ağrısı ve gaz giderici olarak kullanılır (METİN, 2009).

Dünya’da diğer kullanımları: Gaz giderici, öksürük kesici, idrar söktürücü, anne sütünü arttırıcı, ishal edici, yumuşatıcı, sakinleştirici, yara iyileştirici olarak; hazımsızlığa, su toplamasına, sarılığa, doku sertleşmesine, vitamin eksikliğine, midevi hastalıklara ve kansere karşı kullanılır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Dereotu (ERTUĞ, 2000; EVEREST ve ÖZTÜRK, 2005; BİRİNCİ, 2008; SATIL ve ark. 2008), Mazı (METİN, 2009)

Bilimsel adı: *Cuminum cyminum* L.

Bitkinin yöresel adı: Kimyon

Türkiye’deki yaygın adı: Kimyon

Kullanım amacı ve şekli: Mide ağrısına ve üşütmeye karşı kullanılır. Bir bardak su için, iki çay kaşığı kimyon kullanılmak kaydı ile kaynatılarak çay yapılır. Hazırlanan çay sıcak olarak günlük tüketilir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ (76), Ümmügülsüm KIVRATMA (51), Hacer SABAH (48)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tek yıllık otsu 50–60 cm boyunda bitkilerdir. Yapraklar pennat. Petaller beyaz veya pembe renklidir. Meyve oval.

Kimyasal bileşimi: Kumin aldehit (19.9–23.6%), p-menta-1,3-dien-7-al (11.4-17.5 %) ve p-menta-1,4-dien-7-al (13.9-16.9) uçucu yağının ana bileşenleridir [123].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kusmaya, ishale ve bulantıya karşı (ÇÖMELEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), baharat olarak (KIZIL ve TONÇER 2005) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: Cilt hastalıklarına, tümöre, barsak kistlerine, karın ağrısına, ishale, dolama hastalığına (el ayak parmağındaki şişlik) karşı ve kas gevşetici, kan durdurucu, barsak gazlarını giderici, sindirimi kolaylaştırıcı, adet düzenleyici, uyarıcı, terletici ve kasların istem dışı kasılmasını önleyici olarak kullanılmaktadır [120].

Bilimsel adı: *Laser trilobum* (L.)

Borkh.

Bitkinin yöresel adı: Sıra, Sıra otu

Türkiye'deki yaygın adı: Kefe kimyonu

Kullanılan kısmı: Meyveleri

Kullanım amacı ve şekli:

1. Şeker hastalığında şekeri düşürmek için meyveler çiğnenerek ya da yutularak tüketilir. Diğer bir

yöntem de; meyveleri kaynatılarak çay halinde ılık tüketilir. (Fazla miktarda hazırlanan çay bir hafta kadar buzdolabında saklanarak içilebilir).

2. Tansiyonu düşürmek amacı ile meyveler çiğnenir veya doğrudan yutularak tüketilir.

Kaynak kişi: Cennet BAHAR (47), Arife İBİŞ (50), Mehmet BAHAR (44), Raziye YALNIZ (58), Atike ARIK (28), İbrahim BARDAK (55)

Lokalite: : Kızıladağ Yayla, bazı bahçe içleri 12.06.2010, 1620m, Güneş 731 ve Savran

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çok yıllık 50-120cm uzunluğunda otsu bir bitkidir. Bileşik yapraklıdır. Alt yapraklarçıkları ovat ve segmentlidir. Damarlanma retikulat ve belirgindir. Meyve, umbelin her rayında 6-10 tane olup yanal sırtları bariz kanatlıdır.

Kimyasal bileşimi: Meyve uçucu yağında perilaldehit % 61.7, limonen % 17.8, perilil alkol % 3.9, *cis*-1,2-limonen epoksit % 1.4 *trans*-1,2-limonen epoksit % 1.2 karvon % 1.0 bulunmaktadır [123].

Diğer Yöresel İsimleri: Kemun, Kimyon (MART, 2006)

Bilimsel adı: *Petroselinum crispum* (P. Mill.) Nyman ex A.W. Hill

Bitkinin yöresel adı: Maydonoz

Türkiye'deki yaygın adı: Maydanoz

Kullanılan kısmı: Gövde ve yaprak sapları

Kullanım amacı ve şekli: Mayasıl ve basur tedavisi için kullanılır. Maydanozun gövde ve yaprak sapları kaynatılıp posası bir tülbent yardımı ile alınarak temiz bir bez üzerine yayılır ve bölgeye basur üzerine sarılır.

Kaynak kişi: Selime KETEN (68), İbrahim BARDAK (55)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tüysüz, iki yıllık, otsu bir kültür bitkisidir. Gövde dik, çizgili silindirik olup 20-80cm boyundadır. Bileşik yapraklı ve tüysüzdür. Çiçek durumu uzun saplı bileşik-yalancı şemsiye (paniculat-korimbus), umbellerde ray sayısı 7-20 adettir.

Kimyasal bileşimi: Tohumlarında uçucu yağ (%2-3), sabit yağ ve flavon glikozitleri taşımaktadır [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Nefes darlığı giderici, idrar artırıcı ve iltihap sökücü olarak (SADAY, 2009), adet söktürücü olarak (BAYTOP, 1999), pamukçuk ve diğer ağız yaralarını iyileştirmesi, gözlerin iyi görmesi, sivilceleri geçirmesi, kum dökerken oluşan veya vajinal kaşıntıyı gidermek için (METİN, 2009) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: Rahim iltihabını gidermede, adet düzenlemede, idrar söktürmede, bağırsak kurtlarını düşürmede, vücudu mikroplardan temizlemede, bit öldürmede, düşük yaptırmada, böcek sokmalarında, böbrek rahatsızlıklarında, ezik ve çürük tedavisinde kullanılmaktadır. Ayrıca bağırsak yumuşatıcı, iştah açıcı, gaz giderici, ateş düşürücü, uyarıcı, terletici olarak ve kanser karşı da tercih edilmektedir [120].

Bilimsel adı: *Smyrniun connatum* Boiss. & Kotschy

Bitkinin yöresel adı: Baldıran

Türkiye’deki yaygın adı: Yabani kereviz, Baldıran

Kullanılan kısmı: Rizomları

Kullanım amacı ve şekli: İktidarsızlığa ve şeker hastalığına karşı kullanılır. Baldıran bitkisinin kökleri közde pişirilerek veya haşlanarak ya da çiğ olarak yenilmektedir. Gövdeside soyularak tüketilir.

Kaynak kişi: Mustafa NAYNAL (47), Musa AYVA (73).

Lokalite Kızıldağ Yayla 12.06.2010, 1720m, Güneş 711 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: İki yıllık 70-150cm boyunda, güçlü gövdeli ve konik (fusiform) köklü bitkilerdir. Bazal yapraklar 3 pinnat veya ternat, segmentler ovat, üst yapraklar opposit ve connattır. Umbeller 10-17 raylı, çiçek sarı, merikarp (meyve) 2-8x2-3mm dir. Çiçeklenme 3-6. aylardadır.

Kimyasal bileşimi: 7(11)-dien-8a, 12-olide ve 1b, 10a, 4a, 5b-diepoxy-6b-hidroksiglekoman-8a, 12-olide [114].1β ,8-dihidroksere-mofila-3, 7 (11) dien-8, 12-olide bulnur [123].

Dünya’da diğer kullanımları: Tümörlere karşı kullanılmaktadır [120].

Familiya: APOCYNACEAE

Bilimsel adı: *Nerium oleander* L.

Bitkinin yöresel adı: Sındılık

Türkiye’deki yaygın adı: Zakkum

Kullanılan kısmı: Gövde ve çiçekler

Kullanım amacı ve şekli:

1. Kuyruklu (akrep) ve yılan sokmasında panzehir olarak kullanılır. Zakkum’un gövdesinin kabuğu soyulur gövde

yüzeyindeki ve kabuk içindeki kamalak denilen yumuşak doku (floem) bir bıçakla sıyrarak alınır ve ısırılan (sokulan) bölgeye sürülür. Bu işlem birkaç kez tekrarlanır

2. Eklem ağrılarına karşı kullanılır. Zakkum bitkisinin (sındılık), çiçekleri saf zeytinyağı içerisinde 40 gün kadar bekletilerek hazırlanan melhem, vücuttaki sızılara karşı özellikle diz ve diğer eklem (romatizma) ağrılarınin olduğu yerlere masaj yapılarak uygulanmak suretiyle şifa aranır.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ (76), Cennet DURUKAN (72), Suat GENÇ (56)

Lokalite: Kocaveliler köyü, tarla ve yol kenarları, 01.04.2009, 200-250m, Güneş 457 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Genellikle dere yataklarında görülen süt içeren boylu çalılardır. Yaprakları karşılıklı veya dairesel dizilişli, lanseolatlır. Çiçekler huni şeklinde, rotat, kırmızı pembe veya beyaz renklidir. Meyve 10–20 cm uzunluğunda bir folikül olup, tohumları tepede uzun tüylüdür. Akdeniz maki elemanı olan zehirli bir bitkidir.

Kimyasal bileşimi: Yapraklarından Nerii folium droğu hazırlanır. Drog’da %1 kadar Digitalis glikozitlerine benzer kardiyotonik etkiye sahip kardenolitler bulunur. Bunlardan Qlendrin ve olendrigenin zehirli glikozitlerdir ve diüretik etkiye sahiptirler [141].

Türkiye’de diğer kullanımları: Romatizmaya karşı (MALYER ve ark. 2004), hayvanlardaki semer yaralarının iyileştirilmesinde, idrar yolu ve kalp rahatsızlıklarında, kaşıntı, akıntı ve parazit problemlerinin giderilmesinde (METİN, 2009), kansere ve mantara karşı (ERTUĞ, 2004), kalp kuvvetlendirici ve ağrı kesici olarak, kaşıntı, akrep ve yılan sokmalarına karşı (GENÇAY, 2007) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Tümöre, sedef hastalığına, kalp rahatsızlıklarına, uyuza, cilt hastalıklarına, nasıra ve deri alerjisine karşı, hapşırtıcı, idrar söktürücü, kusturucu, böcek ve parazit öldürücü (zehirleyici) ve bağırsak çalıştırıcı olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Zakkum, Ağı çiçeği, Kan ağacı, Zıkkım ağacı (MALYER ve ark. 2004), Ağa ağacı, Zakkum ağacı (MARUF, BALOS, 2007), Ağı çiçeği-Yetim çiçeği (METİN, 2009), Zakkum Ağacı, Kanağacı (ERTUĞ, 2004), Rü. (GENÇAY,2007)

Familiya: ARACEAE

Bilimsel adı: *Arum conophalloides* Kotschy ex Schott

Arum dioscoridis Sm.

Bitkinin yöresel adı: Yılan Bıçağı

Türkiye’deki yaygın adı: Yılan Yastığı

Kullanılan kısmı: Tohum ve yapraklar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Yılcık adı verilen bir hastalığa karşı tohumları hap gibi içilir. Ayrıca yaprakları doğrudan bacağı sarılarak üzeri bezle ya da iple bağlanarak bir gece bekletilir ve ertesi gün çıkarılarak bölge temizlenir.

2. Baş ağrısı için, yılan bıçağının yaprakları ısıtılarak yumuşaması sağlanır ve alın bölgesine sarılarak 1-2 saat bekletilir.

3. Mayasıl tedavisinde ve ishale karşı tohumlar günde bir tane doğrudan yutulur.

Kaynak kişi: Nazmiye DURUKAN (67), Durdu UĞUR (45), Yüksel AKKAŞ (50), Yılmaz SÜRMELİ (49), Hamza OĞLAKÇI (56) Emine KARAKUŞ (81)

Lokalite: Kocaveliler köyü, tarla ve yol kenarları, 01.04.2009, 200-250m, Güneş 456 ve Savran, Barakdağı köyü, Mezyitli mahallesi, 07.06.2010, 850m, Güneş 647 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yumrulu monoik bitkiler. Yapraklar ok şeklinde ve saplı. Çiçekler tek eşeyli ve periantsız. Spadiksin (koçan) alt kısmında dişi çiçek, üst kısmında erkek çiçek ve bu iki çiçek arasında kıl şeklinde verimsiz çiçekler bulunur.

Kimyasal bileşimi: Zehirlidirler. Yumrular; rafit, saponin, nişasta (%70), bazorin (%18) ve doymuş yağ (%0,5) taşır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Basur tedavisinde (GÜRHAN ve EZER, 2004), (SADAY, 2009), (KÜLTÜR, 2007), bağırsak parazitlerinin düşürülmesi ve gastritin iyileştirilmesi maksatıyla (MARUF, BALOS, 2007), idrar kaçırmayı önlemek, gözdeki şişliği indirmek, iltihaplı yaraların, karın ağrısının, basurun ve siğilin tedavisi için (METİN, 2009), balgam söktürücü, kabızlık giderici, çıban açıcı ve yara iyileştirici olarak (SADAY, 2009), bağırsak bozukluğuna, mayasıla, kas ağrısına, diyabete ve doğum sancısına karşı (ŞİMŞEK ve ark, 2004), ülser, bronşit ve hemoroiti tedavi etmek amacıyla (TUZLACI ve EROL, 1998) kullanılır.

Diğer Yöresel İsimleri: Yılan purçuğu, Yılan bıçağı (GÜRHAN ve EZER, 2004), Yılan bıçağı (KÜLTÜR, 2007), Kârdi, Kâri, Asalan (MARUF, BALOS, 2007), Kabarcık, Ağı (METİN, 2009), Yılan ekmeği, Diken üzümü, Gâvur pancarı, Sarmalık, Yılan pancarı (SADAY, 2009), Nivik, Nifik, Vilinç, Kardon (ŞİMŞEK ve ark, 2004), İlhan bıçağı, İlhan purçalağı, Yılan purçalağı, Yılan bıçağı, (TUZLACI ve EROL, 1998), Yılan cücüğü, Yılan yastığı, Yılan bıçağı (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001)

Familya: ASPLENIACEAE

Bilimsel adı: *Ceterach officinarum* DC.

Bitkinin yöresel adı: Altın otu

Türkiye’deki yaygın adı: Altın otu

Kullanılan kısmı: Yapraklar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Böbrek taşı düşürücü ve iltihap giderici olarak kullanılır. Bir tutam altın otundan kaynatılarak yapılan çaydan günde bir bardak (10-15 gün) içilerek şifa beklenir.

2. Basur tedavisinde kullanılır. Bir tas içerisinde Altın otunun yaprakları ezilmek suretiyle elde edilen lapa basurlu bölgeye sarılır. Bu işlem aralıklı olarak birkaç kez tekrarlanır.

Kaynak kişi: Mehmet SÜRMELİ (60), Mustafa NAYNAL (47) Ali İhsan ONAT (64), Talip DAL (65), Mustafa KUŞ (67), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57), İbrahim BARDAK (55)

Lokalite: Aşağıyirikler köyü iç kesimleri, 17.05.2009, 280m, Güneş 501 ve Savran; Etekli köyü, Erkegen mahallesi, 08.06.2010, 900m, Güneş 660 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Rozet yapraklı 5-10cm, krenat, üst yüzey parlak, alt yüzey pas görünümlü pullarla kaplı çiçeksiz bir bitkidir. Genellikle kaya yarıklarına tutunarak gelişir.

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ, tanen ve müsilağ taşır [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Böbrek taşı düşürmede ve astım tedavisinde (TUZLACI ve ark., 2001, ERTUĞ, 2004), idrar yolu hastalıkları, prostat tedavisi ve cinsel gücü arttırmak için, (ORAL, 2007), idrar söktürücü, iltihaplı yaraları ve ülseri iyileştirici olarak (TUZLACI ve EROL, 1998) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: Kansere ve öksürüğe karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Altın otu (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001), (TUZLACI ve EROL, 1998) (ORAL, 2007), Altın otu, Kına otu (ERTUĞ, 2004).

Familiya: ASTERACEAE

Bilimsel adı: *Achillea biebersteinii* Afan

Bitkinin yöresel adı: Erkurtaran

Türkiye’deki yaygın adı: Civanperçemi

Kullanılan kısmı: Çiçekli dallar

Kullanım amacı ve şekli: Karın ağrısına, mayasıla ve basura karşı kullanılır. Karın ağrısı için çiçekli dallardan yapılan çay ılık olarak

içilir. Mayasıl ve basur tedavisi için, kaynatılarak elde edilen posa sorunlu bölgelere sarılarak bir saat kadar bekletildikten sonra çıkarılır ve temizlenir. Ayrıca mayasıl için, erkurtaranın çiçekli dalları ezilerek çıkan özsu ile pansuman yapılarak şifa aranır.

Kaynak kişi: Müslime EVRAN (57), Münire BOLAT (63), Raziye GÖKCE (72), Duran ÇAM (57), Emine ÖVEÇ (39), İsmahan ÇÖKÜN (72), Atike ARIK (28), Fevzi YILMAZ (71), Zöhre SIÇRAMAZ (60), Makbule ERDİL (58), Neziha YILMAZ (83), Nazife GİLDİR (73), Ferdane CAN (75), Sadiye DEMİR (75), Hayırlı KORKMAZ (75), Fadime MURAZ (62), Lütfi SAVAŞ (52), Emine HAYDAR (55), Ganime DURNA (70), Celal ÜNALDI (72).

Lokalite: Kızıldağ yayla, Subattığı mevki, 04.05.2010, 1650-1700 m, Güneş 610 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Silindirik gövdeli 10-100 cm boyunda pilos tüylü çok yıllık otsular. Yapraklar basit veya 2-3 pinnat parçalı, Kapitula korimboz, çiçekler sarı, fillariler ovat-triangular ve çiçeklenme 5-9. aylardadır.

Kimyasal bileşimi: Mavimsi renkli bir uçucu yağ taşır. Bu uçucu yağda azulen, limonen, sineol, borneol, pinenler, seskiterpenler vardır [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: : Hemoroit tedavisinde (GÜRHAN ve EZER, 2004), soğuk algınlığında (MART, 2006), baş ağrılarını, kabızlığı, bebeklerin gazını gidermede ve solucan düşürmede (MARUF, BALOS, 2007), mide şişkinliği ve diğer mide rahatsızlıklarının, kulak ağrısının, hemoroitin tedavisi amacıyla, bebeklerin gazlarının ve sarılığın giderilmesinde, yaraların iyileştirilmesinde, abselerin olgunlaştırılmasında ve pire öldürücü olarak (ORAL, 2007, ÖZUSLU, 2005, SEZİK ve ark., 2001, TUZLACI ve EROL, 1998) kullanılmaktadır.

Diğer Yöresel İsimleri: Yılan pingu (AKAN ve ark. 2008), (KORKUT, 2006), Pazvat (GÜRHAN ve EZER, 2004), Civanperçemi (MART, 2006), Çiçeğe ma’ran, (MARUF, BALOS, 2007), Ayvadene, Doğumparça Otu (ORAL, 2007), Yılan çiçeği, Civan perçemi (ÖZUSLU, 2005), çetuğçe, sarı çiçek (SEZİK ve ark., 2001), Ayvadana, ayvadanası (TUZLACI ve EROL, 1998).

Bilimsel adı: *Anthemis cotula L.*

Bitkinin yöresel adı: Papatya, Yoğurt çiçeği, Babaçya

Türkiye’deki yaygın adı: Papatya

Kullanılan kısmı: Çiçekleri

Kullanım amacı ve şekli:

1. Karın bölgesindeki fazla yağları eritmek, sancıyı ve öksürüğü gidermek, kolesterolü düşürmek, nefes darlığı, bronşit ve idrar kaçırma sorunları için kullanılır. Adı geçen rahatsızlıklara şifa olması için Papatyanın çiçeklerinden yapılan çay şeker konularak sıcak içilir.

2. Basura karşı kullanılır. Papatya çiçekleri toplanıp su ile haşlandıktan sonra süzülerek elde edilen posa gecedan basurlu bölgeye sarılır ve sabah temizlenir.

Kaynak kişi: Hanifi SÜRMELİ (65), Cihan DÖNMEZ (75), Ahmet KARAKUŞ (83), Rukiye KORKMAZ (49), Selime KETEN (68), Arif GÜNGÖR (64), Talip DAL (65),

Ali İhsan ONAT (64), Mustafa KUŞ (67), Nadire BAHAR (70), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57)

Lokale: Karaisalı, Saypınar mahallesi, 17.05.2009, 300m, Güneş 487 ve Savran; Hacılı köyü kuzey kesimi, tepelik alanlar, 20.06.2009, 200m, Güneş 524 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Gövde genellikle çok dallı, 10-60cm, tüysüz veya seyrek tüylüdür. Yapraklar 2-5cm, obovat, 2-3 pinnatisektir. Çiçek tablasının boyu eninden uzun ve koniktir. Çiçekler beyaz, ligula 5-7,5mm, aken topaç şeklindedir. Çiçeklenme 3-6. aylardır.

Kimyasal bileşimi: Papatyalar; az miktarda uçucu yağ, organik asitler ve bir uçucu alkaloit içerirler [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Papatyalar; uyarıcı, gaz giderici ve adet düzenleyici olarak (BAYTOP, 1999), solunum sistemi rahatsızlıkları (zatürre, boğaz ağrısı, bronşit) ve karın ağrısı için (FUJİTA ve ark. 1995), İltihap sökücü, iştah açıcı, öksürük kesici, romatizma, mide ağrısı ve deri yaralarını tedavi edici olarak (METİN, 2009), bronşiti tedavide, sindirimi kolaylaştırmada, bağırsakları yumuşatmakta ve bebeklerin yüz-göz temizliğinde (TUZLACI ve AYMAZ, 2000) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: *Anthemis* taksonları; adet düzenleyici, spazm ve gaz giderici, ishal kesici, hazımsızlık önleyici, kusturucu, ateş ve kurt düşürücü, yara iyileştirici olarak ve arı sokmasına karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Koyungözü, Papatya (FUJİTA ve ark. 1995), Papatya, Yoğurt çiçeği, Babaçya (METİN, 2009), Papatya (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2000).

Bitki bilimsel adı: *Artemisia absinthium* L.

Bitkinin yöresel adı: Yavşan

Türkiye’deki yaygın adı: Pelin otu

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: 1 .Şekeri ve böbrek taşı düşürmek için kullanılır. Yavşanın toprak üstü kısımları temizlendikten sonra kaynatılarak çay elde edilir ve bu çay bir şişe içerisinde muhafaza edilerek 15 gün süreyle içilir.

2. Yavşan bolca toplanıp büyükçe bir kaptan (kazan, teneke vs.) kaynatılarak elde edilen su, leğen, küvet gibi bir yere alınarak içinde uzunca kalmak şatıyla banyo yapılırsa vücuttaki sivilcelerden kurtulmak mümkündür.

Kaynak kişi: Talip DAL (65), Mustafa KUŞ (67), Nail TAŞ (45), Mustafa GÖZ (55)

Lokale: Karahasanlı köyü, bahçe kenarları, 21.06.2009, 420m, Güneş 530 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çiçekli gövdeleri 1m boylanabilen çok yıllık otsulardır. Yapraklar 2-3 pinnatisekt, soluk yeşil ve ipeksi tüylüdür. Çiçek durumu bileşik salkım, Çiçekler yaprak koltuklarında çok sayıda, zigomorf, sarı renkli, tüyüz olup ve çiçeklenmeleri 6-9. aylardır.

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ (% 0,5-1,3), acı maddeler ve flavon glikozitleri taşımaktadır. Ayrıca kumarinler ve tanen içerir [65].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kuvvet verici, iştah açıcı, ateş düşürücü ve idrar söktürücü, kurt düşürücü ve adet düzenleyici olarak, mide rahatsızlıklarına, arı ve böcek sokmalarına karşı (BİRİNCİ, 2008), idrar söktürücü, iltihap giderici olarak, karın ağrısına, kansere, safra kesesi ve şeker hastalığına karşı (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), ağrı kesici, kuvvet verici, iştah açıcı, ateş düşürücü, idrar arttırıcı, sinir yatıştırıcı ve kurt düşürücü olarak, mide hastalıklarına, zafiyete, bronşite, tüberküloza, ülser ve şeker hastalığına karşı (GENÇAY, 2007), karın ağrısı, şeker hastalığı ve rahim kisti tedavisinde (KÜLTÜR, 2007), şeker hastalığına, soğuk algınlığına, basura, bağırsak kurtlarını dökmeye ve sistite yönelik, bağırsak çalıştırıcı, böbrek ve mesaneden kum dökücü, kalbin iyi çalışmasını sağlayıcı, saç dökülmesini önleyici, safra sökücü olarak (MALYER ve ark. 2004), şeker hastalığı, basur ve karın ağrısına karşı, yara iyileştirmede ve üriner sistem hastalıklarında (ORAL, 2007), migren tedavisinde (SEZİK ve ark, 1997), soğuk algınlığı ve karın ağrısına yönelik (TUZLACI ve EROL, 1998) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Düşük yaptırıcı, sindirim kolaylaştırıcı, idrar söktürücü, adet düzenleyici, solucan dökücü, mikrop öldürücü, terletici, uyuşturucu olarak ve kansere, yüksek ateşe, lösemiye, tümöre, doku sertleşmesine karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Pelinotu, Vermut, Acıpelin, Yavşan kökü (BİRİNCİ, 2008), Acıpelin, Acı yavşan, Tarhun, Horasan (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), Kızılpiren, Kâfuru, Kefere, Püren, Sancı otu, Acıpelin, Yavşan, Akpelin, Pelinotu, Kara yavşan, Kâbe süpürgesi, Peygamber süpürgesi (GENÇAY, 2007), Pelinotu, acıpelin, pelin, acı pelinotu (KÜLTÜR, 2007), Acı pelin, Ak Pelin, Büyük Pelin (MALYER ve

ark. 2004), Acı yavşan, Pelin otu (ORAL, 2007), Yavşan (SEZİK ve ark, 1997), Acı yavşan (TUZLACI ve Erol, 1998)

Bilimsel adı: *Carduus nutans* L.

Bitkinin yöresel adı: Akkız kangalı, Düdüklü kangal

Türkiye’deki yaygın adı: Deve Dikeni

Kullanılan kısmı: Çiçek, yapraklar ve gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Kollarda meydana gelen uyuşmaları tedavi etmek için kullanılır. Kangalın çiçekleri ve yaprakları toplanır, temizlenir, kaynatılarak çayı yapılır ve ılık olarak içilir.

2. Kolesterolü düşürmek için kullanılır. Deve dikeninin (düdüklü kangal) yaprakları ile birlikte gövde üzerindeki ince kabuğu soyulduktan sonra iç kısmı doğrudan yenilmek suretiyle şifa aranır.

Kaynak kişi: Cennet TİBİLİ (69) Çeşminaz AVCI (55)

Lokalite: Bolacalı köyü yakınları, 02.04.2009, 485m, Güneş 469 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Sağlam yapılı, 15–100 cm boyunda iki yıllık bitkilerdir. Gövde oluklu, yukarıda seyrek dikenlidir. Gövde yaprakları kısa teleksi ve orta damara kadar derin parçalı (pinnatisekt). İnvolukrum 3–5 × 3,5–8 cm, örümcek ağımsı tüylü, kısa yumuşak tüylü ya da az tüylüdür. Orta brakteler geriye kıvrık, 12–20 × 1,5–3 mm şeritsi-mızraksıdır.

Kimyasal bileşimi: Rezin, uçucu yağ ve acı maddeler taşımaktadır. Meyvede % 25-30 sabit yağ, nişasta, tanen ve flavon-lignan türevi bileşikler (silibin, silidianin, silikristin) bulunmaktadır [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Karaciğer hastalıklarını önleyici, İdrar söktürücü, ateş düşürücü, romatizma ağrılarını giderici, safra arttırıcı, yatıştırıcı ve iştah açıcı olarak, (BİRİNCİ, 2008), hemoroit tedavisinde (KÜLTÜR, 2007) ve prostata karşı (TUZLACI ve ark. 2010) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Kan temizleyici ve ateş düşürücü olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Kerbes (AKAN ve ark. 2008), (KORKUT, 2006), Deve Dikeni, Kengel, Meryem Ana Dikeni, Eşek Dikeni (BİRİNCİ, 2008), Deve dikeni, Eşek dikeni, Çakırdikeni, Eşek gengeri (KÜLTÜR, 2007), Kerbeş, Kilindor, Eşek dikeni (MARUF, BALOS, 2007), Kocabaş dikeni (ÖZUSLU, 2005) Eşek çalısı, Eşek dikeni (TUZLACI ve ark. 2010).

Bilimsel adı: *Centaurea iberica* Trev. ex Sprengel

Bitkinin yöresel adı: Çakırdikeni, Kör diken

Türkiye'deki yaygın adı: Çakır Dikeni

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Boz hastalığı (gözde meydana gelen iltihaplanma) diye bilinen rahatsızlığa karşı iltihap kurutucu olarak kullanılır. Kör dikenin (çakırdikenin) taze sürgünleri toplanır ve bir kap içersinde ezilerek özsuyu çıkarılır. Bu özsu pamuk yardımı ile göze damlatılır. İşlem günlük tekrarlanır.

Kaynak kişi: Münire BOLAT (63)

Lokalete: Etekli köyü tereli yaylası, evlerin arası kayalık yerler 21.08.2010, 1000m, Güneş 760 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tek veya iki yıllık 20-80cm boylanabilen oldukça dallı bir bitkidir. Kapitula diskoid veya radiant. İnvolukrum brakteleri çok serili ve uzun. Çiçek tablası kıllıdır. Çiçekler pembe mor, mavi, sarı ve beyazımsıdır. Çiçeklenme 6-8. aylardır.

Kimyasal bileşimi: Renk maddeleri, acı maddeler, sabit ve uçucu yağ taşır [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: Şeker hastalığına, sıtmaya, mide ağrısına, yılan ve akrep sokmasına, nefes darlığına karşı, yara iyileştirici, ateş düşürücü, adet düzenleyici, kabızlık giderici ve iştah açıcı (GENÇAY, 2007), ağrı kesici ve ateş düşürücü olarak (SEZİK ve ark., 1992), karın ağrısına, akrep ve yılan sokmasına, bit ve pireye karşı (TUZLACI ve EROL, 1998) ve astım tedavisinde (TUZLACI ve TOLON, 2000) kullanılır.

Diğer Yöresel İsimleri: Çakırdikeni (AKAN ve ark. 2008), (TUZLACI ve TOLON, 2000), (TUZLACI ve EROL, 1998), (KORKUT, 2006), Stirzerk, Sitirbelok, Çakıl

diken, Pamuk diken, Yabani diken (GENÇAY,2007), Çakır Tiken, Cevbelot, Sitizerk, Pıncar (MARUF, BALOS, 2007), Deligöz diken (BAYTOP, 1994).

Bilimsel adı: *Helichrysum plicatum* DC. subsp. *plicatum*

Helichrysum pallasii (Sprengel)
Ledeb.

Bitkinin yöresel adı: Mantuvar

Türkiye'deki yaygın adı: Ölmez çiçek

Kullanılan kısmı: Çiçekleri

Kullanım amacı ve şekli:

1. Kanser ve kolesterole karşı kullanılır.

Mantuvarın çiçeği kaynatılarak çayı yapılır ve şekersiz olarak içilir.

2. İdrar yolları iltihabı ve yanmaları için kullanılır. Mantuvardan elde edilen çay ılık olarak bolca tüketilmek suretiyle şifa aranır.

Kaynak kişi: Kazım KETEN (69), Saniye GENÇ (58)

Lokalite:

Literatür Bilgileri:

Genellikle yünsü tüylü, iki veya çok yıllık dik gövdeli bitkilerdir. Kapitula disk şeklinde veya yarıküresimsi, İnvolukrum brakteleri çok sayıda, imbrikat, beyaz, sarı veya turuncu renkli ve zarsı yapıda. Çiçeklenme 6-8. aylar. (Tüyler; *H.pallasii*'de salgısız, *H. pilicatum* da salgı tüyleri mevcut)

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ, reçine, acı madde kumarin, serbest veya glikozit halinde flavon türevleri taşımaktadır [73].

Türkiye'de diğer kullanımları: Astım ve bronşite karşı (CANSARAN ve ark., 2007), idrar yolları iltihaplanmalarında, böbrek taşı düşürmede (ERTUĞ, 2004, MART, 2006, ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008,), böbrek taşlarını, şekeri ve kolesterolü düşürmek için (ORAL, 2007), yara iyileştirici olarak (SEZİK ve ark., 2001), karın ve kulak ağrısına, astıma, ülser, egzemaya karşı ve böbrek taşı düşürmede (TUZLACI ve EROL, 1998) kullanılır.

Diğer Yöresel İsimleri: Yayla çiçeği (CANSARAN ve ark., 2007), (SEZİK ve ark., 2001), Çığra çiçeği, Ölmez çiçek, Altın otu (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), Sarı Solmaz (ERTUĞ, 2004), Yayla Çiçeği, Ölmez Otu (MART, 2006),

Mantuvar otu, Altın otu (ORAL, 2007), (ÖZUSLU, 2005), Mantıfar, Yayla çiçeği, Ariotu, Sarı çiçek (TUZLACI ve EROL, 1998).

Bilimsel adı: *Helianthus tuberosus* L.

Bitkinin yöresel adı: Yer elması

Türkiye'deki yaygın adı: Yer elması

Kullanılan kısmı: Yumruları ve dalları

Kullanım amacı ve şekli:

1. Kolesterolü düşürmek için yumruları (rizomları) haşlanarak yenilir.
2. Şeker düşürmek için çiçekli dalları kaynatılıp çay yapılır, sabahları aç karına şekersiz ve ılık olarak içilir. Bu işlemi tekrar ederken şekeri ölçtürmek gerekir.
3. Böbrek taşı düşürmek için kökü (rizomları) kaynatılarak çay yapılır ve sabahları aç karına şekersiz ve ılık olarak uzun süre tüketilir.
4. Çocuğu olmayan kadınların hamile kalması için kullanılır. Yer elmasının kökleri (rizomları) kaynatılarak çay elde edilir ve bu çaydan 15–20 gün boyunca günde 1 bardak içilir.

Kaynak kişi: Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41), Müslüme EVRAN (59) Cennet BAHAR (47), Cennet BAHAR (47)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çok yıllık rizumlu bir kültür bitkisidir. Gövde 1–2 m kadar boylanabilir ve genellikle üst kısımda dallıdır. Yapraklar ovat, oblong-lanseolat. Korolla sarı ve tüylüdür.

Kimyasal bileşimi: Toprakaltı rizomları %15,8 karbonhidrat (bunun %7–8 inulin, %2,4 protein) taşır [73].

Türkiye'de diğer kullanımları: Hemoroit tedavisinde (GÜRHAN ve EZER, 2004) ve şeker hastalığında (SEZİK ve ark., 2001) kullanılmaktadır.

Dünya'da diğer kullanımları: Bağırsak yumuşatıcı, cinsel gücü zenginleştirici, safra boşalımını kolaylaştırıcı, idrar sökücü, sindirimi kolaylaştırıcı, kas gevşetici olarak ve şeker hastalığına, romatizmaya karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Yer elması (GÜRHAN ve EZER, 2004), (ERTUĞ, 2000), (SEZİK ve ark., 2001).

Bilimsel adı: *Tagetes petula* L.

Bitkinin yöresel adı: Çıtlık

Türkiye’deki yaygın adı: Kadife çiçeği

Kullanılan kısmı: Dalları ve yaprakları

Kullanım amacı ve şekli: Özellikle bebeklerde kulak ağrısını gidermek için kullanılır. Çıtlığın taze dalları ve yaprakları bir kap içinde ezilerek öz suyu çıkarılır ve kulağa damlatılır.

Kaynak kişi: Fadime ERKEÇ (84)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: *Tagetes petula* (kadife çiçeği) yurdumuzda bahçe ve parklarda süs bitkisi olarak yetiştirilir. Gövde dik brakteli, 20-100 cm boyunda, kırmızımsı kahverengi renkli, yapraklar opposit ya da alternat, pinnatisect ve tüysüz. Çiçeklenme 3-10. aylardadır.

Kimyasal bileşimi: Yetiştigi topraklarda diğer bitkilere zarar veren bazı kök nematodlarını öldürmektedir. A vitamini preparatlarının kombinasyonuna giren Lutein ve palmitik esteril olan helenien bu bitkiden elde edilmektedir [73].

Diğer Yöresel İsimleri: Kadife (METİN, 2009)

Bilimsel adı: *Taraxacum farinosum* Hausskn. et Bornm.

Bitkinin yöresel adı: Hindiba

Türkiye’deki yaygın adı: Karahindiba

Kullanılan kısmı: Yaprakları

Kullanım amacı ve şekli:

1. Bağırsak rahatsızlıkları (ishal vs) için kullanılır.

Karahindibanın yapraklarından demleme çay yapılır ve bu çay sıcak olarak içilir.

2. Diyabet hastaları için insülin gibi şekeri düzenlediği kabul edilmektedir. Salata olarak

yemeklerin yanında yenilmek suretiyle şekerin yükselmesini önler.

Kaynak kişi: Osman KILIÇ (62), Osman Fahri KASAP (56)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Etli, kazık köklü 10 cm boylanan, çok yıllık, otsu bir bitkidir. Skapula sade, içi boştur. Dip yapraklar rozet şeklinde, sapsız, lanseolat ve parçalı kenarları dişlidir. Çiçekler sarı renkte, süt taşıyan küçük bitkilerdir.

Kimyasal bileşimi: Karahindiba kökleri inulin, taraksin, triterpenler (taraksol, entaksa sterol), şeker, pektin, glikozit, fenolik asit, asparagin, vitamin ve potasyum içerir. Yapraklar; lutein, violaksontiredien ve karotenoit, musilaj ve acı maddeler yanında vitamin; A, B, C ve D taşır. A vitamini içeriği, havucun A vitamini içeriğinden fazladır [65].

Türkiye’de diğer kullanımları: Safra akışını kolaylaştırıcı, kabızlığı giderici, kuvvetlendirici, kan temizleyici, safra kesesi ve mesane taşlarını eritici ve iltihabını giderici olarak, şeker hastalığında, nasır ve siğil tedavisinde, (BİRİNCİ, 2008), müshil, idrar ve safra arttırıcı olarak (KIRBAĞ ve ZENGİN, 2006) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: Bağırsak yumuşatıcı, safra taşı düşürücü, kan temizleyici, kas gevşetici, yara iyileştirici, sindirimi kolaylaştırıcı, idrar sökücü olarak ve kansere, hazımsızlığa, mide yanmasına, sarılığa, iştahsızlığa, böbrek yetmezliğine, doku sertleşmesine, deri hastalıklarına, ödeme, apseye, tümöre karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Tatlı hindibağ (SATIL ve ark. 2008), Kara Hindiba (BİRİNCİ, 2008)

Bilimsel adı: *Tussilago farfara* L.

Bitkinin yöresel adı: Öksürük otu

Türkiye’deki yaygın adı: Öksürük otu, Farfara otu

Kullanılan kısmı: Yapraklar ve çiçekler

Kullanım amacı ve şekli: Öksürük kesici ve soğuk algınlığına karşı kullanılır. Öksürük otunun yaprağı veya çiçeğinden demlenerek elde edilen çay günde bir bardak içilerek şifa aranır.

Kaynak kişi: Osman ÖVEÇ (44)

Lokalite: Çukur köyü, bahçe içler ve yol kenarları, 07.06.2010, 400m, Güneş 643 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Nemli ve gevşek topraklarda yetişen sarıçiçekli çok yıllık otsu bir bitkidir. Yapraklardan önce çiçek açar. Yapraklar uzun saplı üst yüzü koyu yeşil, alt yüzü ise sık ve beyaz renkli tüylüdür. Kapitula geniş, çiçekler sarı, çiçeklenme 3-4. aylardır.

Kimyasal bileşimi: Müsilaj, pektin, gallik asit, asetik asit, tussilagin ve esans içerir [65].

Türkiye’de diğer kullanımları: Öksürük giderici, bronşiyal ağrı kesici, sinirleri yatıştırıcı, yumuşatıcı, kuvvet verici, terletici olarak ve egzamaya karşı (BİRİNCİ, 2008), öksürük kesici olarak (ERTUĞ, 2004), (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), yara ve yanık tedavisinde (TUZLACI ve AYMAZ, 2001), bebeklerde gaz giderici olarak ve kırık kemik tedavisinde (YEŞİLADA ve ark., 1995), öksürük kesici ve göğüs yumuşatıcı olarak (SATIL ve ark. 2008) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Baş ağrısına, öksürüğe, şuur kaybına, astıma, bronşite, nezleye, soğuk algınlığına, vereme, tümöre, hazımsızlığa karşı, idrar söktürücü ve ishal edici olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Öksürük otu, deve tabanı, farfar otu, kavalak (BİRİNCİ, 2008), Kabalak (ŞİMŞEK ve ark, 2004), Bandırma (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001), Derekabalağı (YEŞİLADA ve ark., 1995), Öksürük otu (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), (SATIL ve ark. 2008).

Familiya: BORAGINACEAE

Bilimsel adı: *Heliotropium europaeum* L.

Bitkinin yöresel adı: Boz Ot

Türkiye’deki yaygın adı: Siğil Otu

Kullanım amacı ve şekli: Kuyruklu (akrep), yılan sokmasında panzehir (zehir alıcı) olarak kullanılır. Bozotun toprak üstü taze kısımları toplanır, sürgünler bir kap içerisinde ezilerek bitki özsuğu çıkarılır ve ısırılan (sokulan) bölgeye sürülerek zehir alınması sağlanır.

Kaynak kişi: Ulviye NİNE (66)

Lokalite: Sarıkonak köyü, Ataklı mahallesi, 07.07.2009, 140m, Güneş 588 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir yıllık otsulardır. Yapraklar almaçlı. Çiçek durumu skorpoid, kaliks dibe kadar parçalı. Stamenler korolla tüpünün içinde, filamentleri kısa ve boğaz pulları genellikle yoktur.

Kimyasal bileşimi: Blumenol A, blumenol ve loliolide, α -amirin ve β -amirin, β -sitosterol taşır [34].

Türkiye’de diğer kullanımları: Ateş düşürücü ve safra söktürücü olarak (YAPICI ve ark., 2009), (BAYTOP, 1994) siğil tedavisinde ve idrar söktürücü olarak (MARUF, BALOS, 2007) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları Kansere karşı, zehir alıcı ve safra boşaltımı kolaylaştırıcı olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Siğil otu (YAPICI ve ark., 2009), Sütgen (KORKUT, 2006), (AKAN ve ark. 2008).

Familya: BRASSICACEAE

Bilimsel adı: *Brassica elongata* Erh.

Bitkinin yöresel adı: Hardalı

Türkiye’deki yaygın adı: Hardal

Kullanılan kısmı: Çiçek ve uç sürgünler

Kullanım amacı ve şekli: Bronşit ve şeker hastalığı için kullanılır. Hardalı bitkisinin çiçekleri ile taze sürgünleri toplanarak temizlendikten sonra, kaynatılıp çay hazırlanır ve sıcak olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Nadire BAHAR (70)

Lokalite: Altınova köyü, Hacıaraplar mahallesi tarla kenarları, 01.04.2009, 160m, Güneş 463ve Savran; Karaisalı, Aktaş Mahallesi, 17.05.2009, 300m, Güneş 498 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri İki veya çok yıllık tabanı kalın yünsü tüylü 1 m. kadar boylanabilen otsulardır. Taban yapraklar sapsız, oblong, ovat. Üst yapraklar oblong lanseolat. Çiçekler sarı, Meyve linear veya oblong siliqula. Çiçeklenme 4-6. aylardır.

Kimyasal bileşimi: Sinapin, miranat, patasyum, sinigrin, mirosin, sabit yağ bulunur [125].

Türkiye’de diğer kullanımları: Parazit düşürücü (ELÇİ ve ERİK, 2006), romatizmaya karşı (EZER ve AVCI, 2004) olarak kullanılır.

Diğer Yöresel İsimleri: Hardal (ELÇİ ve ERİK, 2006), Hardal otu, Ispatan (EZER ve AVCI, 2004)

Bilimsel adı: *Brassica nigra* (L.) W.D.J. Koch

Bitkinin yöresel adı: Eşek turpu

Türkiye'deki yaygın adı: Eşek turpu

Kullanılan kısmı: Yapraklı gövde

Kullanım amacı ve şekli: Hazımsızlık sorununda rahatlatıcı olarak ve tansiyonu düşürmek için kullanılır. Eşek turpunun gövdesinin taze kısımları toplanır, temizlendikten sonra demlenerek çay yapılır ve sıcak olarak içilir.

Kaynak kişi: Cennet GENÇ (46), Ali ŞİMŞEK (62)

Lokali: Kocaveliler ve Altınova köyleri arası yol kenarları, 01.04.2009, 200m, Güneş 458 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyu 1–1,5 m' ye ulaşan tek yıllık otsu bitkilerdir. Yapraklar uzun saplı ve iki yüzü de kaba tüylü. Basal yapraklar petiolat, lirata-pennatisect. Üst yapraklar oblong-linear, tüysüz. Korollalar sarı. Meyve silikva.

Kimyasal bileşimi: Sinapin, miranin, patasyum, sinigrin, myrosin, sabit yağ bulunur [125].

Türkiye'de diğer kullanımları: Parazit düşürücü (ELÇİ ve ERİK, 2006)

Dünya'da diğer kullanımları: Eklem ve akciğer iltihabına, saç kepeklenmesine, uçuğa, bel ağrısına, romatizmaya, doku sertleşmesine, tümöre karşı ve bağırsak gazı giderici, ağrı kesici, idrar söktürücü, kusturucu, bağırsak yumuşatıcı olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Hardal (ELÇİ ve ERİK, 2006)

Bilimsel adı: *Fibigia eriocarpa* (DC.) Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Süleyman otu

Türkiye'deki yaygın adı:

Kullanılan kısmı: Yapraklar ve gövde

Kullanım amacı ve şekli: Atlarda meydana gelen Süleyman hastalığına (bir çeşit üşütme) karşı kullanılır. Süleyman otunun yapraklı ve meyveli gövdesi dövülerek toz haline getirilip atların yem torbasına konulmak suretiyle hem yemesi hem de burnuna çekmesi sağlanır.

Kaynak kişi: Ahmet DİNÇ (57), Abbas ÜNALDI (66)

Lokali: Çukur köyü, Sarıhacı mahallesi, 21.07.2010, 450m, Güneş 745 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri Çok yıllık otsu çalılar, toprak üstü organları gri sık yıldızsı tüylerle örtülüdür. Taban yaprakları oblong, kenarları düz veya dişli, gövde yaprakları şeritsidir. Çiçekler sarı, meyve genellikle basık silikula sert valfli. Tohumlar çok sayıda, geniş kanatlı. Çiçeklenme 4-6. aylardır.

Kimyasal bileşimi: Tanen ve uçucu yağ taşımaktadır [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: Meyveleri karın ağrılarında sancı dindirici olarak kullanılır.

Bilimsel adı: *Nasturtium officinale* R. Br.

Bitkinin yöresel adı: Su Teresi

Türkiye'deki yaygın adı: Su Teresi

Kullanılan kısmı: Yapraklı gövde

Kullanım amacı ve şekli: Kolesterolü düşürücü ve kalpteki ritim bozukluluğunu düzenleyici olarak kullanılmaktadır. Su teresinin yapraklı gövdeleri kaynatılarak çay hazırlanır. Bu çay sabahları aç karına sıcak olarak tüketilir. Uzun süreli kullanımlarda kesin faydalı olduğu ifade edilmiştir.

Kaynak kişi: Şakir Ali SÜRMELİ (56)

Lokalite: Tümenli köyü, Leyli deresi mahallesi, 07.07.2009, 140m, Güneş 579 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tüylü veya tüysüz 10–90 cm boyunda rizomlu çok yıllık otsular. Yapraklar pinnat. Çiçekler beyaz. Ülkemizde su kenarlarında ve su içlerinde yaygın olarak bulunur.

Kimyasal bileşimi: Bitkide yüksek oranda C vitamini ve tohum endospermünde musilaj vardır [141]. Glikonasturtin ismi verilen kükürtlü bir glikozit, A, C ve D vitaminleri, sodyum, enzimler ve keskin kokulu bir uçucu yağ içerir [65].

Türkiye’de diğer kullanımları: Romatizmal ağrıları dindirici (ZEYBEK, 1994), mineral eksikliğini ve diş ağrılarını giderici, balgam söktürücü, kan şekerini düşürücü, kuvvet verici, yara iyileştirici, idrar arttırıcı ve iştah açıcı (BİRİNCİ, 2008), bademcik iltihaplanmalarına, iskorbit hastalığına (diş eti kanaması), sinir hastalığına, göğüs ağrısına, kısırlığa, ve sarılığa karşı, kan temizleyici, idrar arttırıcı, balgam söktürücü, iştah açıcı, öksürük kesici olarak, diş eti ve burun kanamalarının durdurmak için (GENÇAY,2007), karın ağrısına karşı (SEZİK ve ark., 2001), kısırlık tedavisinde (TUZLACI ve EROL, 1998) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Düşük yapıcı, bağırsak boşaltıcı, balgam sökücü, kan temizleyici, idrar sökücü, ağrı ve sızı kesici olarak, saç dökülmesine, astıma, kansere, burun boğaz iltihabına, soğuk algınlığına, egzamaya, kuş gribine, kalp ağrısına, böbrek yetmezliğine, karaciğer ve solunum sistemi hastalıklarına karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Su teresi, Acı Gerdeme (BİRİNCİ, 2008), Tuzik, Acı tere, Gedemotu, Su teresi, Acice, Circir, Gerdeme (GENÇAY,2007), Gerdirme, Gerdeme (SATIL ve ark. 2008), (SEZİK ve ark., 2001), Su teresi (TUZLACI ve EROL, 1998).

Familya: CACTACEAE

Bilimsel adı: *Opuntia ficus-indica* (L.)

Miller

Bitkinin yöresel adı: Lap inciri

Türkiye’deki yaygın adı: Frenk inciri

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Bronşit ve eklem romatizmalarına karşı kullanılır.

Bronşit için Lap (Frenk) incirinin orta büyüklükteki gövde kısmı (filloklad) küçük parçalara ayrılır, bunlardan birkısmı kaynatılarak çayı yapılır içerisine bal ilave edilerek içilir. Eklem romatizmaları için ise sıcak odun külü içerisine gömülerek yumuşatılan filloklad (yapraksı gövde) külden çıkarılarak ezilir; içerisine bir miktar saf zeytinyağı ilave edilerek macun haline getirildikten sonra ağrılı bölgeye sıvanarak üzeri bir bez ile kapatılıp bir gece bekletilir ve sonra temizlenir. Ağrının devam etmesi durumunda işlem tekrarlanır.

Kaynak kişi: Cennet BAHAR (47), Hacer SABAH (48)

Lokalite: Altınova köyü, Hacıraplar mahallesi tarla kenarları, 01.04.2009, 160m, Güneş 462 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Gövde dik 2-4m boyunda sukkulent. Filloklad yapılar 10–40 x 7–20cm oblong-eliptik ya da obovat, yassıdır. Çiçekler parlak sarı renkte 4–7cm çapındadır.

Kimyasal bileşimi: Meyvelerinde müsilaj, şeker ve C vitamini, çiçeklerinde flavonoitler taşır [108].

Türkiye’de diğer kullanımları: Mayasıla, mide rahatsızlıklarına karşı ve ağrı kesici olarak (KIRAN, 2006), yumuşatıcı olarak (ishal edici) (BAYTOP, 1999) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Yanık, nasır, diyabet, basur, kızamık, cüzam, tümör, yara, ishal, böbrek rahatsızlıkları için ve ağrı kesici olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Lap inciri, Eşek mayası, Kilis mayası (KIRAN, 2006), Frenk inciri, Frencir, Firencir (ERTUĞ, 2004), Fravun inciri, Frenk inciri, Hint inciri, Kaynanadili, Mart yemişi (BAYTOP, 1999)

Familya: CAPRIFOLIACEAE

Bilimsel adı: *Lonicera etrusca* Santi

Bitkinin yöresel adı: Yedi Donlu

Türkiye’deki yaygın adı: Dokuz don

Kullanılan kısmı: Yapraklı dallar

Kullanım amacı ve şekli: Halk arasında “aydaş” adı verilen zayıflama ve halsizlik rahatsızlığına

karşı kullanılır. Yedi donlu, sakızlık ve çam ağacı yaprakları 1–2–3 oranında karıştırılarak bir kazan içinde kaynatılır. Elde edilen bu su ile aydaş çocuklar üç gün üst üste yıkanarak şifa bulmaları sağlanır.

Kaynak kişi: Nuriye GÜNAY (51)

Lokalite: Beydemir köyü, tarla kenarları, 20.06.2009, 200m, Güneş 518 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yaprak döken veya her dem yeşil dik duruşlu veya tırmanıcı çalılar. Yapraklar basit, konnat ve obovat, çiçekler yaprak koltuklarında bir çift veya uçta, sarı, pistil ve stamenler koroladan daha uzundur. Çiçeklenme 5-6. aylarda.

Kimyasal bileşimi: Luteolin-7-O-D-glukozit (5) bir kumarin türevi, 7-hidroksikumarin (3), flavonoit taşıyıcı [87].

Diğer Yöresel İsimleri: Hanımeli (ŞİMŞEK ve ark, 2004)

Bilimsel adı: *Sambucus ebulus* L.

Bitkinin yöresel adı: Ayı otu, Mayasıl otu

Türkiye’ de Yaygın Adı: Cüce mürver

Kullanılan kısmı: Çiçekler ve yapraklar

Kullanım amacı ve şekli: Mayasıl tedavisinde kullanılır. Çiçekleri ve taze yaprakları haşlanır posası süzülerek alınır temiz bir bez üzerine yayılır, mayasılın olduğu ayağa sarılır, bir gece bekletilir ve temizlenir. Gerekirse tekrarlanır. Ayrıca ayak ve ellerde görülen mayasılın tedavisi için; ayı otunun gövdeli yaprakları kesilip alınarak uygun bir yerde üzeri çiğnenerek veya elle ovularak özsuyunun mayasılı ele veya ayağa teması sağlanır ve bir süre bu şekilde bekletilir.

Kaynak kişi: Fadime Erkeç (84), Nazmiye DURUKAN (67), Durdu UĞUR (45), Ali ŞİMŞEK (62)

Lokalite: Susuz Dağı, Koyunkırılacak mevki, 1550m, 10.06.2010, Güneş 698 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyları 2 m’ ye kadar olan pis kokulu çok yıllık zehirli otsu çalılardır. Yaprakçıklar 3-6 adet. Çiçekler beyaz. Meyve küre şeklinde ve siyah renktedir. Çiçeklenme 6-8. aylardır.

Kimyasal bileşimi: Sambusilin alkoloiti, reçine, tanen, acı madde, kristalize olmuş sambunigrin gilikoziti ve % 0.16 hidrosiyanik asit içerir. Taze çiçekler % 0.037 oranında, kuru çiçekler, % 0,0027 oranında uçucu yağ taşır [18].

Türkiye’de diğer kullanımları: Yara iyileştirici ve karın ağrısını giderici olarak (SEZİK ve ark., 1992), kabızlıkta ve hayvanlarda akarlar ile mücadelede (TUZLACI ve ark. 2010), ağrılarda, romatizmada ve hemoroitte (TUZLACI ve AYMAZ, 2001), diz ağrısında, egzamada, soğuk algınlığında, idrar yolu hastalıklarında (TUZLACI ve TOLON, 2000), romatizma, hemoroit, görme bozuklukları, yanık tedavisi ve hayvan hastalıklarında (şişlik vs) (YEŞİLADA ve ark., 1999), arı ve akrep ısırmasında, hemoroitte, romatizmada ve kısırlık tedavisinde (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), idrar söktürücü ve romatizmal ağrıları giderici olarak (KOYUNCU, 2005), karın ağrısında, romatizmada (KÜLTÜR, 2007) ve sızılara karşı (MART, 2006) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: Ayı otu; terletici, idrar ve balgam söktürücü, ödem önleyici ve müshil olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Hekimana (SEZİK ve ark., 1992), Yivdin (ŞİMŞEK ve ark, 2004), Sultan otu (TUZLACI ve ark. 2010), Bezirgan, Sultan otu, Bıyrgan (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001) Sahmelik (TUZLACI ve TOLON, 2000), Buzka, Sultanotu, Ancura, Şahmehlemi, Şahmelik, Yiğdan, Yılgın, Yiğdin, Yiğdün, Yuğdan (YEŞİLADA ve ark., 1999), Şahmelik, Bazeotu, Sultanotu (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), Livor, Sahmelek, Sahmelik (KOYUNCU, 2005), Sultanotu, Pıyran, Haptovina, Ademotu, Piran, Mülver (KÜLTÜR, 2007), Telli Sultan (MART, 2006), Bız, Bıyzgan, Pıyran, Bazak (NİYAZİ, SAMİ, 2007).

Familiya: CARYOPHYLLACEAE

Bilimsel adı: *Telephium imperati* L. subsp. *orientale* (Boiss.) Nyman

Bitkinin yöresel adı: Binbaş

Türkiye’deki yaygın adı: Mezarlık otu

Kullanılan kısmı: Taze sürgünler

Kullanım amacı ve şekli: Yaraları iyileştirmek için kullanılır. Uç sürgünleri ezildikten sonra arpa unu ile birlikte pişirilir ve yaranın üzerine sarılır, bir gece bekletilir ve ertesi gün temizlenir.

Kaynak kişi: Mehmet SÜRMELİ (88), Fatma SÜRMELİ (84)

Lokalite: Çukur köyü, yol kenarları, 21.07.2010, 400m, Güneş 742 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çok yıllık tüysüz otsular. Yapraklar alternat. Çiçekler uçta başaklarda korimboz. Sepal 5 serbest, petal 5 serbest, stamen 5, stilus 3. Kapsül 3, valf ile açılır. Çiçeklenme 5-7. aylar.

Türkiye’de diğer kullanımları: İdrar söktürücü olarak ve prostat tedavisinde (TUZLACI ve EROL, 1998), böbrek taşı düşürmek için (BULUT, 2006) kullanılır.

Diğer Yöresel İsimleri: Sidik zoru otu, Siğil otu (TUZLACI ve EROL, 1998), Koyun işeten (BULUT, 2006).

Familya: CISTACEAE

Bilimsel adı: *Cistus creticus* L.

Bitkinin yöresel adı: Karahan- Karagan

Türkiye’deki yaygın adı: Girit Ladeni

Kullanılan kısmı: Yaprakları

Kullanım amacı ve şekli: İshale karşı kullanılır. Yaprakları kaynatılarak çay elde edilir ve sıcak olarak içilir.

Kaynak kişi: Duran ÇAM (57), Recep IŞIL (60), Bayram IŞIK (39), Duran Beyaz (78), Ömer IŞIK (74)

Lokalite: Altınova köyü batısı tepelik alanlar, 01.04.2009, 250m, Güneş 466 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyları 1m kadar olabilen, salgı tüyleri bulunan kokulu çalılardır. Yapraklar karşılıklıdır. Çiçekler uç kısımda gevşek kimoza, pembe, beyaz renklidir. Çiçeklenme 3-6. aylardır.

Kimyasal bileşimi: Yaprakları ladan ya da ladanum reçinesi, uçucu yağ ve tanen içerir [65].

Türkiye’de diğer kullanımları: Yanık ve yara tedavisinde (TUZLACI ve AYMAZ, 2001), idrar yolu hastalıklarında ve kısırlıkta (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), kabızlık önleyici, uyarıcı, balgam söktürücü ve diyabette şeker düşürücü (SADAY, 2009), uyarıcı, balgam söktürücü ve saç dökülmesini önleyici olarak (BİRİNCİ, 2008), diş ağrısına ve ishale karşı (ERTUĞ, 2004) kullanılmaktadır.

Diğer Yöresel İsimleri: Pamuklar otu (TUZLACI ve AYMAZ, 2001), Pamukluk, Pamukla (SATIL ve ark. 2008), Pamucak (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), Karağan, Laden, Laden otu (SADAY, 2009), Tüylü Laden (BİRİNCİ, 2008), Pamukcuk, Pamukluk çalısı (ERTUĞ, 2004).

Familya: CLUSIACEAE (GUTTIFERAE)

Bilimsel adı: *Hypericum perforatum* L.

Hypericum hyssopifolium Chaix subsp. *elongatum*

(Ledeb.) Woron var. *elongatum*

Hypericum confertum Choisy subsp. *stenobotrys*

(Boiss.) Holmboe

Bitkinin yöresel adı: Kantaron, Kantron

Türkiye'deki yaygın adı: Kantaron

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Yaraları iyileştirmede ve ağrı-sızılara karşı kullanılır. Kantaron otunun toprak üstü kısımları bitki çiçekli iken toplanarak bir şişeye alınır, üzerine saf zeytinyağı ilave edilir ve güneş ışığı altında rengi kırmızıya dönüşünceye kadar bekletilir. Hazırlanan bu tentür pamuk yardımı ile yara ve yanıklar üzerine sürülerek tedavi edilir. Ağrı ve sızılara karşı hazırlanan tentür doğrudan bölgeye masaj yapılarak uygulanır. Bu işlemler birçok kez tekrarlanır.

2. İltihap kurutucu olarak ve kadınlarda kasıklarda meydana gelen sancı için kullanılır. Taze dallardan elde edilen çay ılık olarak içilir.

Kaynak kişi: Mustafa NAYNAL (47), Ayşe KOÇ (76), Fadime BAHAR (80), Mehmet BAHAR (44), Elif BAHAR (24), Münire BOLAT (63), Asiye GÜNGÖR (47), Fadime ERKEÇ (84) Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41) Ali Osman KARATAŞ (85) Fadime KARATAŞ (81), Nazmiye DURUKAN (67), Durdu UĞUR (45), Mehmet GÜNGÖR (36), Ümmühan YILMAZ (80), Saniye GENÇ (58), Osman Fahri KASAP (56)

Lokalite: Etekli köyü, Tereli yaylası, Çeşme kenarları, 07.06.2010, 900-950m, Güneş 671 ve Savran; Çukur köyü, bahçe içler ve yol kenarları, 07.06.2010, 400m, Güneş 640 ve Savran; Köpek dağı kuzey cephesi, taşlık yamaçlar, 05.05.2010, 1800 m, Güneş 624 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Gövde 15-80cm boyunda dik ya da yatık-yükselici. Yapraklar 13–60 mm, ovat ya da triangular-lanseolat, nadiren linear. Meyve septisit kapsula veya nadiren de bakka. Kapsulanın üzerinde boyuna çizgiler veya enine kabartılar bulunur. Çiçeklenme 6-7. aylardır.

Kimyasal bileşimi: Naftodiantronlar, hiperisin ve flavonoidlerden rutin, kersitrin ve hiperosid ve uçucu yağ bulunur [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Göz ağrısı, boğaz ve diş iltihaplanmasında (AKAN ve ark. 2008), idrar söktürücü, parazit giderici, göğüs yumuşatıcı, antispazmatik, kabız yapıcı, haricen antiseptik ve yara iyileştirici olarak (BİRİNCİ, 2008), mide ülseri, yanık tedavisinde, yılan ve akrep ısırmasında, hemoroitte (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), bağırsak çalıştırıcı olarak (ELÇİ ve ERİK, 2006), baş ağrısına karşı, (ERTUĞ, 2004), vereme, soğuk algınlığına ve bağırsak kurtlarına karşı (EZER ve AVCI, 2004), yara ve yanık tedavisine, mide ve bağırsak ülserine, kolite, prostata, kansere, kısırlığa, idrar yolu iltihabına karşı ve yatıştırıcı, göğüs yumuşatıcı, iştah açıcı, idrar ve balgam söktürücü olarak (GENÇAY,2007), hemoroite karşı (GÜRHAN ve EZER, 2004), böbrek rahatsızlıklarını tedavi edici, iltihap kurutucu ve antiseptik olarak, (KIZIL ve TONÇER, 2005b), astım, mide yarası, hemoroit ve romatizma için (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), ülser ve yara tedavisinde (KOYUNCU, 2005), böbrek, göğüs ve kalp hastalıklarında, diyabet, ülser, egzama, safra kesesi rahatsızlıklarında, gastrit, iç kanama, bronşit, tüberküloz ve farenjitte (KÜLTÜR, 2007), ülser, gastrite, mide ekşimesine ve yanmasına, öksürüğe, sıtmaya, nefes kokusu ve depresyona karşı (MALYER ve ark. 2004), safra söktürücü, idrar arttırıcı, ağrı kesici olarak, soğuk algınlığına, çibana ve şişliklere karşı (MARUF, BALOS, 2007), ateş düşürücü, mide kanamasını önleyici, ülser, yara ve yanık tedavi edici olarak (METİN, 2009), mide ağrılarına yaralara, yanıklara, pişiklere karşı ve antiseptik olarak (ORAL, 2007), mide ağrısı ve yara için (AHMED ve EZER, 2008) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Kelliğe, kansere, mide-bağırsak bozukluklarına, böbrek hastalıklarına, romatizmaya, güneş yanığına, şişliklere, tümöre, depresyona karşı ve kan durdurucu, idrar söktürücü, sakinleştirici, ağrı kesici, yara iyileştirici, parazit düşürücü, balgam söktürücü olarak kullanılır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Bahtof, Bantof, (AKAN ve ark. 2008), Batof, Bantof, Aran (MARUF, BALOS, 2007) Sarı kantaron, Koyun Kıran, Binbirdelikotu, Mayasıl otu, Kanotu (BİRİNCİ, 2008), Binbirdelikotu, Sarı kantaron, Mayasıl otu

(ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), Çay otu (ELÇİ ve ERİK, 2006), Sarı kantaron (ERTUĞ, 2004), (KIZIL ve TONÇER, 2005b), Kantaron (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), (METİN, 2009), (AHMED ve EZER, 2008) Su kantaronu, sarı kantaron (ORAL, 2007), Verem otu, Çay çiçeği, Sarıçiçek (EZER ve AVCI, 2004), Kızılcırık, Kepir otu, Binbirdelikotu, Kantarod, Kantaron, Kan otu, Yaraotu, Kuzukıran, Koyunkıran, Kızılcık otu, Veremotu, Çay çiçeği (GENÇAY,2007), (MALYER ve ark. 2004), Mayasıl otu, Karaman otu (GÜRHAN ve EZER, 2004), Kantaron, Kangıran, Mayasıl otu, Yara otu (KOYUNCU, 2005), Kantaron, Sarı kantaron, Kantaryon, Sarıca yüz, Kantül, Kesik otu, Mide otu, Kalp otu (KÜLTÜR, 2007).

Familiya: CUCURBITACEAE

Bilimsel adı: *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich.

Bitkinin yöresel adı: Cırtlatan keleş

Türkiye’deki yaygın adı: Eşekhiyarı

Kullanılan kısmı: Meyveleri

Kullanım amacı ve şekli: Sarılık ve sinüzit için kullanılır. Cırtlatan keleşinin meyvelerinin kenarından bir parça kesilir ve kesilen kısımdan parmak yardımı ile meyve suyundan bir damla alınarak buruna çekilir. Bir süre beklendikten sonra burun temizlenir.

Kaynak kişi: Talip DAL (65), Ali İhsan ONAT (64), Nail TAŞ (45), Mustafa GÖZ (55), İbrahim PANCAR (51), Osman ÖVEÇ (44), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57)

Lokaliye: Başkış köyü güneyi tarla ve yol kenarları, 20.06.2009, 300m, Güneş 515 ve Savran; Beydemir köyü, Muttalıpli mahallesi, 20.06.2009, 220m, Güneş 519 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yatık gövdeli, çok yıllık otsular. Yaprakları kaba ve sert tüylerle kaplı, çiçekler açık sarı. Olgun meyveleri aşağı sarkık ve meyvenin içerisinde meydana gelen basınç nedeniyle patlayarak tohumları dışarı kuvvetle fırlatır.

Kimyasal bileşimi: Meyve ve köklerde etkili madde olarak elaterin ve türevleri bulunmaktadır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Hemoroit tedavisinde (GÜRHAN ve EZER, 2004), kabızlık, egzema ve tümör tedavisinde, ayrıca ağrı kesici ve yara iyileştirici olarak (BİRİNCİ, 2008), sarılığa karşı (ERTUĞ, 2004), (MALYER ve ark. 2004), (METİN, 2009), (EZER ve AVCI, 2004), sinüzit ve egzama tedavisinde (AHMED ve EZER, 2008), sinüzite, egzamaya, sarılığa, kansızlığa ve ağrılara karşı (KÜLTÜR, 2007), iltihaba, sarılığa, nezleye, gribe, sıtmaya, romatizmaya, diş, kulak ve baş ağrılarına karşı (ORAL, 2007) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Böbrek hastalığına, kansere, nasıra, ödeme karşı, bağırsak boşaltıcı ve zehirleyici olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Cırtatan, Acı kelek, Acı kavun, Yabani kavun, Delibostan (GÜRHAN ve EZER, 2004), (METİN, 2009), (BİRİNCİ, 2008), Karga Düveleği, Kırlangıç kavunu (ERTUĞ, 2004), Acı kelek, Yaban keleş (EZER ve AVCI, 2004), Acıkelek (AHMED ve EZER, 2008), (KÜLTÜR, 2007), Eşek hıyarı, Acı kavun, Acı Dülek (MALYER ve ark. 2004), İt keleş, Cırtatan keleş. (ORAL, 2007)

Familiya: CONVULVACEAE

Bilimsel adı: *Convolvulus arvensis* L.

Bitkinin yöresel adı: Basırık (Bağırsak) otu

Türkiye’deki yaygın adı: Mamıza, Mahmude Otu

Kullanılan kısmı: Dal ve yapraklar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Basura karşı kullanılır. Basırık otunun dal ve yaprakları kaynatıp suyu süzülerek alınır. Bu sıvı ile hastalıklı bölge yıkanır ve gerekirse birkaç kez tekrarlanır.

2. İshale karşı kullanılır. Basırık otunun dalları kaynatılarak çay elde edilir. Elde edilen çay sıcak olarak içilir.

Kaynak kişi: Ali Osman KARATAŞ (85), Fadime KARATAŞ (81), Cennet BAHAR (47)

Lokalite: Susuz Dağı, Koyunkırılacak mevki, 1550m, 10.06.2010, Güneş ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yatık ve sarılıcı, tek veya çok yıllık otsular. Yapraklar sagittat veya hastat. Çiçekler yaprak koltuklarında tek çıkar. Brakteoller kaliksten küçük.

Korolla genellikle tüylü ve hafif loblu, beyaz veya pembe. Meyve lokulusit kapsula (sırt tarafından yarılarak açılan meyve). Çiçeklenme 4-9. aylardır.

Kimyasal bileşimi: Glikozit, sakızlı madde, konvolvulun içerir. Sepi maddeleri ve yapraklarında provitamin A taşır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: İdrar söktürücü (KÜLTÜR, 2007), kabızlık giderici (METİN, 2009), müshil, safra söktürücü ve kurt düşürücü (ÇAKILCIOĞLU ve ark, 2007) olarak kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: Bağırsak ve safra söktürücü, ateş düşürücü, yara iyileştirici olarak ve kansere karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Sarmasık (AKAN ve ark. 2008), (MARUF, BALOS, 2007), (KORKUT, 2006), Duvar sarmaşığı (BİRİNCİ,2008), Sarmaşık, Yeşil sarmaşık (ERTUĞ, 2000), Sarmaşıkotu, Kaplumbağa gerdanı (KÜLTÜR, 2007), Kedibağırsağı, Şemsiye Çiçeği, Tarla sarmaşığı (METİN, 2009), Tarla sarmaşığı (ÇAKILCIOĞLU ve ark, 2007).

Familiya: CORNACEAE

Bilimsel adı: *Cornus mas* L.

Bitkinin yöresel adı: Kızılcık

Türkiye’deki yaygın adı: Kızılcık kirazı

Kullanılan kısmı: Meyveler

Kullanım amacı ve şekli: Tansiyon düzenleyici olarak kullanılır. Kızılcık kirazı meyveleri kaynatılır ve elde edilen komposto günlük tüketilir.

Kaynak kişi: Musa AYVA (73), Cennet SÜRMELİ (60), Nuri AYVA (52)

Lokalitye: Kızıldağ yayla, Subattığı mevki, 04.05.2010, 1650-1700 m, Güneş 608 ve Savran; Çukur köyü, bahçe içler ve yol kenarları, 07.06.2010, 400m, Güneş 642 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Türkiye’de yaygın olarak yetişen, 3-5m yükselebilen, erken çiçek açan, yaprak döken küçük bir ağaçtır. Yapraklı karşılıklı ve çiçekler sarı ve basit umbella durumundadır. İnvolukrum vardır. Çiçek halkaları 4’er parçalıdır. Meyve eliptik, 12-15mm uzunlukta bir durupadır.

Kimyasal bileşimi: Meyvelerde organik asitler (malik ve sitrik asit), müsilaj ve şekerler bulunmaktadır. Ayrıca kornin, kalsiyum ve renk maddeleri içerir. Gövde ve dal kabukları tanen taşımaktadır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Güneş çarpmasında (EZER ve ark., 2006), siğil tedavisinde (TUZLACI ve ark. 2010), güneş çarpması, ishal, bronşit ve soğuk algınlığında (YÜCEL ve TULÜKOĞLU, 2000), kabızlık ve soğuk algınlığı için (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), ishale karşı (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006) ishal kesici, ateş ve kurt düşürücü (BİRİNCİ, 2008) ateş düşürücü olarak, böbrek ve kalp hastalıklarına, ishale, öksürüğe, soğuk algınlığına, gribe ve mantara karşı (KÜLTÜR, 2007) kullanılır.

Diğer Yöresel İsimleri: Kızılıcık (EZER ve MUMCU, ARISAN, 2006), (KÜLTÜR, 2007), (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (CANSARAN ve ark., 2007) (ŞİMŞEK ve ark, 2004) (TUZLACI ve ark. 2010), Kiren (YÜCEL ve TULÜKOĞLU, 2000), Kızılıcık, Zaye (BİRİNCİ, 2008), (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006).

Familiya: CRASSULACEAE

Bilimsel adı: *Sedum hispanicum* L. var. *hispanicum*

Bitkinin yöresel adı: Bıçılğan otu

Türkiye’deki yaygın adı: Kaya koruğu

Kullanılan kısmı: Yapraklar

Kullanım amacı ve şekli: El ve ayakta meydana gelen kesik ve çatlakların tedavisinde kullanılmaktadır. Bıçılğan otunun taze yaprakları toplanır, bir kap içerisinde ezilir. Elde edilen posalı sıvı kesik ve çatlakların üzerine sarılarak 5-6 saat kadar bekletilir. Gerekirse işlem birkaç kez tekrarlanır.

Kaynak kişi: Musa AYVA (73), Cennet SÜRMELİ (60), Nuri AYVA (52)

Lokalite: Köpek dağı kuzey cephesi, taşlık yamaçlar, 05.05.2010, 1800 m, Güneş 623 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: : Bir, iki veya çok yıllık sukkulent otsular. Çiçekli gövde 5-15 cm kadardır. Yapraklar linear yuvarlağımsı, karşılıklı veya almaçlı, basit. Petal beyaz veya pembe. Çiçeklenme 4-7. aylardır.

Kimyasal bileşimi: Kaempferol 3-O- α -ramnopiranosil-(1 $\rightarrow$ 2)- β -glukopiranosit-7-O- α -glucopyranoside [1], kamferol 3-O- α -rhamnopyranosyl-(1 $\rightarrow$ 2)- β -glukopiranosit-7-O- α -[2], kamferol 3-O- α -ramnopiranosit-7-O- α -ramnopiranosit (kamferitrin) ramnopiranosit, kamferol 3-O- β -glukopiranosit-7-O- α -[4] ramnopiranosit [108].

Familya: CUCURBITACEAE

Bilimsel adı: *Cucumis sp.*

Bitkinin yöresel adı: Karga keleş

Türkiye'deki yaygın adı:

Kullanılan kısmı: Meyvesi

Kullanım amacı ve şekli: Dolama (el parmaklarında ağrılı bir şişlik) denilen hastalığa karşı kullanılır. Karga keleşinin meyveleri içinde açılan bir delikten parmak sokulur ve içinde sonra bir iki saat kadar daha yıkanmadan beklenir. İşlem tekrarlanarak şifa aranır.

Kaynak kişi: Selime KETEN (68), Fadime TOPÇU (46), Emine ERGÜN (42), Cennet BULUT (64), Dürdane ERDİL (29).

Lokale:

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tek yıllık, gövde sürünücü yapraklar suborbikular, kordat veya ovat. Erkek çiçekler tek veya küçük demetlerde, dişi çiçekler tek. Sıcak bölgelerde yayılış gösterek 30 türü vardır. Meyve elipsoid, çiçeklenme 7-8. aylar.

Familya: CUPRESSACEAE

Bilimsel adı: *Juniperus drupacea* Lab.

Bitkinin yöresel adı: Andız ağacı

Türkiye'deki yaygın adı: Andız

Kullanılan kısmı: Meyvesi ve dalları

Kullanım amacı ve şekli:

1. Öksürük, grip ve boğaz ağrısına karşı kullanılır. Andız ağacının meyvesi su ile kaynatılarak çay elde

edilir. Hazırlanan bu çay günlük olarak sıcak tüketilir.

Kaynak kişi: Cennet SÜRMELİ (60), Musa AYVA (73) Hamza ÖZDEMİR (47)

2. Nefes darlığına, omuzlarda oluşan ağrılara, mide ağrılarına, bronşite karşı ve bağırsakta bulunan parazit kurtları dökmek için ayrıca kansızlık, iştahsızlık, bronşit ve kilo kaybı gibi durumlara karşı da kullanılır. Andız ağacından yapılan pekmez sabahları bir yemek kaşığı alınır.

Pekmez Yapımı: Sonbaharda gelmeden andız meyveleri ağaçtan ve yerden toplanıp dövülerek kırılır. Kırılanlar tohumlar tekne veya kazan içine konarak ağızlarına kadar su ile doldurulup bir kaç gün bekletilir ve süzülür. Alınan sıvı kazanlara konularak kaynatma işlemi başlatılır. Sabahtan akşama kadar kaynatmaya devam edilir. Kazanın yüzünde köpükler oluşur kevgir yardımı ile bu köpükler alınır. Kaynama sırasında kazan sürekli karıştırılır. Kaynama devam ettikçe kazan içindeki suyun bir kısmı buharlaşır ve koyu kıvama gelerek pekmez oluşur. Bu pekmez bir gün günletilerek daha güzel renkte ve lezzette olması sağlanır. Oluşan pekmez şişelere aktarılarak muhafaza edilir.

Kaynak kişi: Nuri AYVA (52), Arif GÜNGÖR (64) Fadime ARICI (82), Ali ALTINCI (57), Mustafa NAYNAL (47), Cennet BAHAR (47), Raziye YALNIZ (58), Ümmühan YALNIZ (80), Hasan Hüseyin GÖRÜR (92)

Lokalite: Barakdağı köyü, Mezyitli mahallesi, 07.06.2010, 850m, Güneş 650 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir veya iki evcikli, her dem yeşil çok dallı ağaç ve çalılardır. Yapraklar iğnemsî veya pulsu. Kozalaklar yaprak koltuklarında ve dalların ucunda, erkek kozalaklar çok stamenli. Dişi kozalaklar 3–8 adet sert yapıda puldan oluşmuş, küremsî şekilde. Her bir pul 1–9 tohum taslağı taşır. Tohumlar kanatsız Meyve 1–3 yılda olgunlaşır.

Kimyasal bileşimi: %0,5-2 uçucu yağ, yaklaşık %10 reçine, %33 şeker bulunur. Uçucu yağ β -pinen, kamfen p-mentan, p-simenerol, terpinen, ternol, juniperin(acımadde), formik ve asitler içerir [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Soğuk algınlığı, öksürük ve karaciğer rahatsızlıklarına, kuvvet verici, afrodizyak ve kurt düşürücü olarak (SADAY, 2009), idrar yolları hastalıklarında, prostatta (ERTUĞ, 2004) ve hemoroitte (GÜRHAN ve EZER, 2004) kullanılmaktadır.

Diğer Yöresel İsimleri: Andız (SADAY, 2009), (ERTUĞ, 2004), (GÜRHAN ve EZER, 2004).

Bilimsel adı: *Juniperus excelsa* M.Bieb.

Bitkinin yöresel adı: Ardıç ağacı

Türkiye’deki yaygın adı: Boylu Ardıç

Kullanılan kısmı: Meyvesi ve dalları

Kullanım amacı ve şekli: Hayvanlarda soğuk algınlığına karşı kullanılır. Ardıç ağacının yapraklı dalları toplanarak ateş üzerine konularak bolca duman ve buhar vermesi sağlanır. Hasta hayvanlar çıkan duman ve buhara tabi tutularak tedavi edilir.

Kaynak kişi: Bahattin IŞIK (72) , Alptun TEKELİ (68)

Lokalite: Küçük Cilgürlüz Dağı, Kuvvet taşı mevki, 10.06.2010, 1650-1700m, Güneş 691 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir evcikli, 5-15 m boyunda her dem yeşil çok dallı ağaçlardır. Yapraklar pulsu. Kozalaklar yaprak koltuklarında ve dalların ucunda, drupa, 1-3 yılda olgunlaşır. Tohumlar kanatsız.

Kimyasal bileşimi: % 0,5-2 uçucu yağ, yaklaşık %10 reçine, %33 şeker bulunur. Uçucu yağ β -pinen, kamfen p-mentan, p-simenerol, terpinen, ternol, juniperin (acımadde), formik ve asetik asit içerir [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Öksürük kesici olarak (KOYUNCU, 2005), solunum yolu sorunlarında, boğaz yaralarında, öksürükte, şeker hastalığında, barsak sancısında, tansiyon, grip ve kabızlıkta (METİN, 2009) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: İdrar söktürücü olarak, adet sancısına, hazımsızlığa ve polipe karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Ardıç (KOYUNCU, 2005), (METİN, 2009)

Bilimsel Adı: *Juniperus foetidissima* Willd.

Bitkinin yöresel adı: Ardıç

Türkiye'deki yaygın adı: Yağ ardıç

Kullanılan kısmı: Gövdeden alınan reçineler

Kullanım amacı ve şekli: Yara iyileştirici ve antiseptik olarak kullanılmaktadır. Ağaç üzerindeki kuru reçineler toplanarak toz haline gelene kadar dövülür. Reçine tozları yara üzerine serpilerek bir bezle sarılır.

Kaynak kişi: Musa AYVA (73), Hanifi SÜRMELİ (65)

Lokalizasyon: Kızıldağ yayla, Alaleyli mahallesi evlerin çevresi, 21.09.2010, 1550m, Güneş 765 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir veya iki evcikli, her dem yeşil, çok dallı ağaç veya çalılardır. Yapraklar iğnemsî ve ya pulsu. Kozalaklar yaprak koltuklarında ve dalların ucunda, erkek kozalaklar çok stamenli. Dişi kozalaklar 3-8 adet ser yapıda puldan oluşmuş, küremsî şekilde. Her bir pul 1-9 tohum taslağı taşır. Tohumlar kanatsız. Meyva 1-3 yılda olgunlaşır.

Kimyasal bileşimi: % 0,5-2 uçucu yağ, yaklaşık %10 reçine, %33 şeker bulunur. Uçucu yağ β -pinen, kamfen p-mentan, p-simenerol, terpinen, ternol, juniperin (acımadde), formik ve asetik asit içerir [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: Öksürük kesici ve soğuk algınlığını giderici, adet söktürücü, çocuk düşürücü, idrar artırıcı olarak ve mide rahatsızlıklarında (SADAY, 2009), mide ağrısı ve diyabette (TUZLACI ve EROL, 1998) kullanılmaktadır.

Diğer Yöresel İsimleri: Yağ Ardıç (SADAY, 2009), karaardıç, yağ ardıç (TUZLACI ve EROL, 1998),

Bilimsel Adı: *Juniperus oxycedrus* L.

Bitkinin yöresel adı: Ardiç, Pıt andızı

Türkiye’deki yaygın adı: Katran ağacı

Kullanılan kısmı: Yaprakları

Kullanım amacı ve şekli:

1. Şeker hastalarının şekerini düşürmek için kullanılır. Ardiç ağacının yaprakları kaynar su içerisinde demlenerek çay yapılır. Hazırlanan bu çay günlük olarak tüketilir.

2. Öksürük kesici olarak kullanılır. Pıt andızının tohumları doğrudan yutulur.

Kaynak kişi: Elife BOLAT (46), Mehmet ZEYBEK (60)

Lokalite: Köpek dağı kuzey cephesi, taşlık yamaçlar, 05.05.2010, 1800m, Güneş 628 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir veya iki evcikli, her dem yeşil çok dallı ağaç ve çalılardır. Yapraklar iğnemsî veya pulsu. Kozalaklar yaprak koltuklarında ve dalların ucunda, erkek kozalaklar çok stamenli. Dişi kozalaklar 3–8 adet sert yapıda puldan oluşmuş, küremsi şekilde. Her bir pul 1–9 tohum taslağı taşır. Tohumlar kanatsız, meyve 1–3 yılda olgunlaşır.

Kimyasal bileşimi: % 0,5-2 uçucu yağ, yaklaşık %10 reçine, %33 şeker bulunur. Uçucu yağ β -pinen, kamfen p-mentan, p-simenerol, terpinen, ternol, juniperin (acımadde), formik ve asetik asit içerir [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Egzama, kaşıntı ve iltihaplı yaralara, öksürük ve soğuk algınlığına, idrar yolları iltihaplarında ve idrar söktürücü olarak (MALYER ve ark. 2004), böbrek taşı düşürmek, bademcik şişliğini gidermek için (METİN, 2009) karın ağrıları, iç hastalıklarına karşı ve yakı olarak, göğüs tutulması, nefes darlığına karşı, tansiyon düzenleyici olarak (ORAL, 2007) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: Diş ağrısına, sedef hastalığı, saç kepeklenmesine, doğum kontrolünde cüzama, göz iltihabına, uyuza, yaralanmalara karşı, solucan ve parazit ilacı olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Ardiç katranı, Katran Ardicı (MALYER ve ark. 2004), Ardiç (MART, 2006), Katran-Tömbek (METİN, 2009)

Familya: EQUISETACEAE

Bilimsel adı: *Equisetum ramosissimum* Defs.

Bitkinin yöresel adı: Ulama otu

Türkiye'deki yaygın adı: Atkuyruğu

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Yara iyileştirici olarak kullanılır. Ulama otunun gövdesi ezildikten sonra arpa unu ile birlikte çok az pişirip yara üzerine sarılır. Bir gece bekletilip üzeri temizlenir.

2. Böbrek taşı düşürmek için ve idrar söktürücü olarak kullanılır. Ulama otundan yapılan çay bir hafta boyunca günde bir bardak içilir.

Kaynak kişi: Emine KARA (78), Sevim YILMAZ (52), Süleyman Sıtkı SERTÜR (39)

Lokalite: Etekli köyü, Tereli yaylası, Batı kesimdeki tepe etekleri, 07.06.2010, 1000m, Güneş 674 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çiçeksiz 100 cm kadar boylanabilen çok yıllık otsu bir bitkidir. Gövdesi silindir biçiminde dallı veya dalsız, yeşil veya esmer yeşil renkli, sert ve içi boş, Yapraklar küçük, pul biçiminde ve sivri uçlu. Spor ile çoğalır. Spor keseleri verimli gövdenin uçlarında başak şeklinde toplanmıştır.

Kimyasal bileşimi: Saponin, salisilik asit, ve az miktarda alkoloitler taşır [73].

Türkiye'de diğer kullanımları: Böbrek rahatsızlıklarında (MART, 2006), idrar söktürücü (METİN, 2009), (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), İdrar söktürücü, taş ve kum dökücü, iç sürdürücü, iç kanamaları durdurucu ve yara iyi edici olarak (BAYTOP, 1999) kullanılmaktadır.

Dünya'da diğer kullanımları: Kan durdurucu, ishal edici, idrar söktürücü olarak ve kadın hastalıklarında kullanılır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Ulama (MART, 2006), Ulama otu, Atkuyruğu (METİN, 2009), Kilitotu (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006)

Familya: ERICACEAE

Bilimsel adı: *Erica manipuliflora* Salisb.

Bitkinin yöresel adı: Püren

Türkiye’deki yaygın adı: Süpürge Otu

Kullanılan kısmı: Çiçekli dallar

Kullanım amacı ve şekli: Zayıflamak amacı ile kullanılır. Pürenin çiçekli dalları kaynatılarak çay hazırlanır. Hazırlanan bu çay sıcak olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41)

Lokalite: Hacılı köyü kuzey kesimi, tepelik alanlar, 20.06.2009, 200m, Güneş 525 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Her dem yeşil 2-5 m boyunda çalılardır. Yaprakların dairesel dizilişi, iğnemsî şekilde ve küçüktür. Çiçekler uçta ve yaprak koltuklarında şemsiye, rasemoz veya rasemoza benzeyen panikula durumunda. Meyve kalıcı korolla tarafından sarılmış lokulusit kapsula.

Kimyasal bileşimi: Kök odununda silisyum dioksit çiçekli dal uçlarında ise erikotin isimli glikozit mevcuttur [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: İdrar yollarını temizleyici, idrar söktürücü ve kabızlığı giderici (SADAY, 2009), hayvanlarda süt arttırıcı (METİN, 2009) olarak kullanılmaktadır.

Diğer Yöresel İsimleri: Püren, Funda, Süpürge çalısı (SADAY, 2009), (METİN, 2009).

Familya: EUPHORBIACEAE

Bilimsel adı: *Euphorbia chamaesyce* L.

Bitkinin yöresel adı: Hanım döşeği

Türkiye’deki yaygın adı: Sütleşen

Kullanılan kısmı: Tüm bitki

Kullanım amacı ve şekli: Karın sancılarını gidermek için kullanılır. Hanım döşeği otu kökleri ile birlikte suda kaynatılıp süzildikten sonra içine şeker eklenerek tüketilir.

Kaynak kişi: Lütfiye DEM R (73)

Lokalite: Kızıldağ, K   keilguriz dağı, Subattığ mevki, Kuvvettaşı mevki, 10.06.2010, 1650-1700m, Güneş 686 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik  zellikleri: Süt içeren tek evcikli, bir veya çok yıllık otsular veya yarı  alılar. Gövde yaprakları genellikle alternat nadiren karşılıklı. Çiçekler çok indirgenmiş olup siatyum adı verilen durumlarda toplanmıştır.

Kimyasal bileşimi: Gövdeye yapılan çiziklerden akan süt Euphorbium T.K. adlı droğu verir. Sütü reçine, kauçuk, nişasta ve enzimler taşır. Tohumları ise sabit yağ içerir [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: M şil etkide, siğil tedavisinde, sıtma ve sarılığa karşı kullanılmaktadır (BOZDOĞANG L, 1996).

Dünya’da diğer kullanımları: Apse, nasır, sivilceye, ishal, akrep sokmalarına, barsak iltihabına ve tümöre karşı kullanılmaktadır [120].

Bilimsel adı: *Euphorbia helioscopia* L.

Türkiye’deki yaygın adı: Sütleğen

Bitkinin yöresel adı: Sütleğen

Kullanılan kısmı: Süt (Lateks)

Kullanım amacı ve şekli:

1. Hayvanlarda meydana gelen siğil oluşumuna ( zellikle meme kısmında) karşı kullanılmaktadır. S tleğenin koparılan gövdesinden çıkan süt siğil üzerine doğrudan sürülür.

Kaynak kişi: Nasip KAPLAN (41)

2. Akrep ve yılan sokmasında panzehir olarak kullanılır. S tleğenin koparılan gövdesinden çıkan süt hayvanın soktuğu yere direkt olarak sürülür.

Kaynak kişi: Nasip KAPLAN (41)

Lokalite: Hacılı köyü kuzey kesimi, tepelik alanlar, 20.06.2009, 200m, Güneş 523 ve Savran;  orlu köyü, Kalaycılar mahallesi, 22.06.2010, 700m, Güneş 726 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik  zellikleri: Süt içeren tek evcikli, bir veya çok yıllık otsular, yarı  alılılar. Gövde yaprakları genellikle alternat, nadiren karşılıklı. Çiçekler çok indirgenmiş olup siatyum adı verilen durumlarda toplanmışlardır.

Kimyasal bileşimi: Gövdeye yapılan çiziklerden akan süt Euphorbium T.K. adlı droğu verir. Sütü reçine, kauçuk, nişasta ve enzimler taşır. Tohumları ise sabit yağ içerir [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Siğil tedavisinde (SEZİK ve ark., 2001), (METİN, 2009) iltihaplı yaralar, temre, siğil ve mayasıl için (ŞİMŞEK ve ark, 2004), kabızlığa karşı (TABATA ve ark., 1994) ve bağırsak çalıştırıcı olarak (TUZLACI ve EROL, 1998) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: Katarak, kolera, ödem, ateşyükselmesi, lösemi, lenfoma, kabızlık, sinirsel hastalıklar ve romatizmaya karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Sütleğen (SEZİK ve ark., 2001), (METİN, 2009), (TUZLACI ve EROL, 1998), Sütlu ot (ŞİMŞEK ve ark, 2004), Keringan, Hoşil, Huşil (TABATA ve ark., 1994).

Familya: FABACEAE

Bilimsel adı: *Ceratonia siliqua* L.

Bitkinin yöresel adı: Cırnıp, Harnup

Türkiye’deki yaygın adı: Keçiboynuzu

Kullanılan kısmı: Meyveler

Kullanım amacı ve şekli:

1. Kızamık hastalığı için kullanılır. Beş adet keçiboynuzu ile bir avuç kuru siyah üzüm kaynatılarak çay elde edilir. Hazırlanan bu çay kızamık olan çocuğa içilir.

2. Yüksek kolesterolü düşürmek için kullanılır.

Keçiboynuzu ve karaçalı hoppağı (meyvesi) kaynatılarak çay elde edilir. Yapılan bu çay sıcak olarak tatlandırıcı kullanmadan içilir.

3. Öksürüğü kesmek, kabızlığı gidermek, şeker hastalarında şekeri düşürmek, tırnak kırıklarını engellemek ve boğaz ağrılarına karşı kullanılır. Keçiboynuzu meyvesinin 3–4 tanesi bir bardak su içerisinde kaynatılıp çay yapılır. Hazırlanan bu çay günlük olarak tüketilir. Arta kalan keçiboynuzu posası da yenilerek tüketilebilir.

4. İdrar yollarında meydana gelen iltihabı gidermek ve tansiyonu düşürmek amacı ile kullanılır. Keçiboynuzunun meyveleri toplanarak soğuk su içinde 1 gece bekletilir. Suyu süzildükten sonra 1 bardak içilir. Bir kaç gün boyunca bozulmadan kullanılabilir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ (76), Ümmügülsüm KIVRATMA (51), Hacer SABAH (48), Ali Osman KARATAŞ (85), Fadime KARATAŞ (81), Mustafa NAYNAL (47) Cennet TİBİLİ (69) , Halime AKKUŞ (63).

Lokalite: Çorlu köyü, Sürmeliler mahallesi, 22.06.2009, 750m, Güneş 728 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Genellikle monoik her dem yeşil çalı ve ağaçlar. Yapraklar imparipennat. Çiçekler uçta rasemozlarda tek eşeyli ve erdişi. Meyve 20 cm kadar olabilen, çok tohumlu ve yassı bir legümen, çok tohumlu ve yassı bir legümen.

Kimyasal bileşimi: %40-50 şeker (glikoz, fruktoz, sakkaroz), %1,3 serbest yağ asiti, %14,9 su, %5,9 azotlu bileşikler, %1,3 ham yağ, %6,4 selüloz, %2,4 kül bulunur. Tohumda %60 protein, proferin (tereferin) olarak bilinen açık sarı nişasta ve şeker ihtiva etmeyen şeker hastaları için ideal gıda maddesi olan bir madde ve torgasol bulunmaktadır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kolesterol ve kemik hastalıkları için (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008)

Dünya’da diğer kullanımları: Nezle, öksürük, sarılık ve göğüs hastalıklarına karşı, yara iyileştirici, bağırsak boşaltıcı olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Keçiboynuzu (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008)

Bilimsel adı: *Colutea cilicica* Boiss. & Bal.

Bitkinin yöresel adı: Taklak (Patlak)

Türkiye’deki yaygın adı: Yabani Sinemaki

Kullanılan kısmı: Çiçek ve dallar

Kullanım amacı ve şekli: Bronşit ve kolesterolü düşürmek için kullanılır. Patlak çiçek ve dalları kaynatılarak çay yapılır. Hazırlanan bu çay sıcak olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Emine BİLGİLİ (49)

Lokalite: Beydemir köyü, tarla kenarları, 20.06.2009, 200m, Güneş 517 ve Savran; Çorlu köyü, Bozukhüsür mahallesi, 22.06.2010, 650m, Güneş 736 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyu 5 m kadar olan yaprak dökken çalılardır. Eski çıkan sürgünler gri-kahverengi. Yaprakçıklar 4–5 çift, 30mm kadar. Çiçekler sarı. Korolla 20–

22 mm, kanatçıklar kayıkçıktan her zaman uzun, mahmuzlu. Kaliks siyah ve beyaz tüylü.

Kimyasal bileşimi: 3',4'-trimetoksisoflavan-2',5'-quinon ((3R)-kolutequinon) ve hidroquinon (2',5'-dihydroxy-7,3',4'-tri-methoxyisoflavan) ((3R)-kolutehidroquinon) içerir [116].

Türkiye'de diğer kullanımları: Yara iyileştirici, (EZER ve MUMCU, ARISAN, 2006), müşil olarak, zehirli ve kurutucu (BAYTOP, 1999) etkiye sahiptir.

Diğer Yöresel İsimleri: Hokurdak (EZER ve MUMCU, ARISAN, 2006), Yalancı sinemaki (BAYTOP, 1999).

Bilimsel adı: *Phaseolus vulgaris* L.

Bitkinin yöresel adı: Fasulye, Bakla, Pakla

Türkiye'deki yaygın adı: Fasulye

Kullanılan kısmı: Tohumları

Kullanılan şekli:

1. Çıban olgunlaştırmak için kullanılır. Fasulye taneleri ortadan ikiye ayrılarak çıban üzerine konur ve üzeri bir ile sarılır.

2. Gözlerde meydana gelen şişliği ve yorgunluğu gidermek için kullanılır. Kuru

fasulye dövülür, rendelenmiş elma ile karıştırılarak merhem hazırlanır. Gözdeki şiş olan bölge üzerine sürülerek bir süre bekledikten sonra üzeri temizlenir.

Kaynak kişi: Ali Osman KARATAŞ (85) Fadime KARATAŞ (81), Talip DAL (65), Mustafa KUŞ (67)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tek yıllık sürünücü ya da sarılıcı 0,3–4 m boyunda. Yaprakçıklar 5–10 mm ovat, ovat-orbikular, akuminat. Rasemoz 6 veya daha fazla çiçekli, yapraklardan kısa. Korolla beyaz, pembe ya da mor.

Kimyasal bileşimi: Allotain, şeker, lösin arjinin, tirozin ve inositol içerir [108].

Türkiye'de diğer kullanımları: Mide bulantısı, baş ağrısı ve yanık yara tedavisinde (METİN, 2009) kullanılmaktadır.

Dünya'da diğer kullanımları: Mikrop temizleyici, sindirim kolaylaştırıcı, adet düzenleyici, ateş düşürücü, idrar sökücü, diyabet, Nezle, karın ve göğüs ağrısına, kalp

hastalıklarında, dizanteriye, , el ve ayak şişkinliklerine, romatizmaya, vitamin eksikliğine ve tümöre karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Fasulya, Pakla (ERTUĞ, 2000), Fasülye (MARUF, BALOS, 2007), Fasille (METİN, 2009)

Familya: FAGACEAE

Bilimsel adı: *Quercus coccifera* L.

Bitkinin yöresel adı: Pelit ağacı, Pıynar

Türkiye'deki yaygın adı: Kermes meşesi

Kullanılan kısmı: Meyveler

Kullanım amacı ve şekli:

1. Şeker hastalarında şekeri düşürmek için kullanılır. Pelit meyveleri ya direkt olarak yenilir ya da bu meyveler su içerisinde

kaynatılarak çay hazırlanır. Hazırlanan bu çay uzun süre kullanıma uygundur.

2. Mayasıl tedavisinde kullanılır. Pelitin meyvelerinden kaynatılarak elde edilen çay ılık olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Talip DAL (65), Ali İhsan ONAT (64), Nail TAŞ (45), Mustafa GÖZ (55), Hamza ÖZDEMİR (47)

Lokalite: Barakdağı köyü, Mezyitli mahallesi, 07.06.2010, 850m, Güneş 649 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yaprak dökücü veya her dem yeşil ağaç ağaççık ve çalılar Yapraklar serrat, dentat, pennatifit ya da loblu. Meyve genellikle dipte kupula tarafından sarılmış bir nuks.

Kimyasal bileşimi: Kabuğu %15-20 (flabotanen, elajik tanen ve gallik asit), kökleri %55 tanen içerir [108].

Türkiye'de diğer kullanımları: Yara yanık tedavisinde, ishali durdurucu (METİN, 2009), mide rahatsızlıklarında ve kabızlığa karşı (SADAY, 2009), yanık ve diyabet tedavisinde (TUZLACI ve EROL, 1998) kullanılmaktadır.

Dünya'da diğer kullanımları: Kanseri ve tümöre karşı, kan durdurucu, idrar sökücü ve ateş düşürücü olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Pıynar (METİN, 2009), Pelit, Pinar (SADAY, 2009), Pinar (SATIL ve ark. 2008), Pırnal çalısı (TUZLACI ve Erol, 1998).

Familiya: FUMARIACEAE

Bilimsel adı: *Fumaria officinalis* L.

Bitkinin yöresel adı: Şahtere

Türkiye'deki yaygın adı: Şahtere

Kullanılan kısmı: Çiçek ve dallar

Kullanım amacı ve şekli: Egzama ve damar sertliğine karşı kullanılmaktadır. Çiçekli dallardan yapılan çay ılık olarak içilir.

Kaynak kişi: Mustafa NAYNAL (47), Musa AYVA (73).

Lokalite: Kızıldağ yayla, Soğanoluğu mevkii, 1650m, 10.06.2010, Güneş 692 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çoğu tarla yabancı otu olan bir yıllık otsular. Yapraklar 2-4 tüysü parçalı. Çiçekler resemus durumunda ve yaprakların karşısında pembe, açık kırmızı ve beyaz renktedir. Meyva bir tohumlu nuks. Orta Güney Avrupa ile diğer Akdeniz ülkeleri ve Orta Asyada yayılış gösterir ve 50 türü vardır. Ülkemizde 18 türü bilinmektedir.

Kimyasal bileşimi: β -sitosterol ve alkoloitler taşır [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: İdrar söktürücü ve sedef hastalığına (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), yüksek tansiyona, karın ağrısına, sedef hastalığına, egzama, sivilce ve karaciğeri güçlendirici olarak ve sarılığa karşı (MALYER ve ark. 2004), egzama, karaciğer rahatsızlıkları ve kaşıntıya karşı, idrar artırıcı, zayıflatıcı, yatıştırıcı ve tansiyon düşürücü, diş ağrılarına karşı (ORAL, 2007), damar sertliğinde ve mide rahatsızlıklarında (SEZİK ve ark, 1997) kullanılmaktadır.

Dünya'da diğer kullanımları: Apse, kanser, sarılık, karaciğer hastalıkları, mide rahatsızlıkları için kullanılırken, terletici ve sakinleştirici olarak da kullanılır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Şahtere otu (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (SEZİK ve ark, 1997), (METİN, 2009), Şahtere, Tilki Kışnişi (MALYER ve ark. 2004), Geyaye nerm (yumuşak ot) (MARUF, BALOS, 2007), Şahtere, tütün otu (ORAL, 2007)

Familya: GERANIACEAE

Bilimsel adı: *Erodium cicutarium* (L.) L' Herit. subsp. *cicutarium* L.

Bitkinin yöresel adı: İğnelik otu, Filket otu, Siğil otu

Türkiye'deki yaygın adı: Dönbaba, İğnelik

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Böcek ve akrep sokması sonucu oluşan zehirlenmelere karşı kullanılır. İğnelik otu bir kap içerisinde ezilerek suyu çıkarılır. Çıkarılan bu sıvı böcek ya da akrebin soktuğu yerlere sürülerek zehri çıkması sağlanır.
2. Kalp rahatsızlıklarında kullanılır. İğnelik otu kaynamış su içerisine atılarak demlenir. Hazırlanan çay sıcak olarak tüketilir.
3. Siğil tedavisinde kullanılır. Bitki çiçeksizken yaprakları toplanır. Yaprakların ekmek ile birlikte yenilir.

Kaynak kişi: İbrahim PANCAR (51), Osman ÖVEÇ (44), Musa AYVA (73), Cennet DURUKAN (72)

Lokalite: Karaisalı, Saypınar mahallesi, 17.05.2009, 300m, Güneş 494 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir iki veya çok yıllık otsular. Yapraklar parçalı veya pennat, boyu eninden fazla. Çiçekler ışımsal simetrlili veya hafif zigomorf. Fertil stamen 5. Meyve tepesinde kalan stilus, spiral şekilde kıvrılarak tohumu toprağa gömer.

Kimyasal bileşimi: Karotenoitler, terpenoitler, hekzahidrofarneşil aseton, hekzadecanoik asit içerir [124].

Türkiye'de diğer kullanımları: Müshil (GENÇAY,2007), hemoroit tedavisinde (GÜRHAN ve EZER, 2004), kan kesici ve kabızlık giderici olarak (ÇAKILCIOĞLU ve ark, 2007), (BAYTOP, 1999) kullanılmaktadır

Dünya'da diğer kullanımları: İdrar söktürücü, kan durdurucu, ağrı kesici, iltihap giderici olarak ve ödem, bel soğukluğu, romatizma, boğaz ağrısı, adet sancısı için kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Gihaye saat, Kulunca, Katırtırnağı (KORKUT, 2006), İnnelik, İğnelik, Eşek inneliği (ERTUĞ, 2000), İğnelik, İnnelik, Çobaniğnesi, Dakka otu, Dönbaba, Leylekayağı, Leylekgagası, Saat otu, Turnagagası, Yelkovan otu, Ebe iğnesi,

Derzikinıg (GENÇAY,2007), (ÇAKILCIOĞLU ve ark, 2007) Potot (GÜRHAN ve EZER, 2004).

Familya: JUGLANDACEAE

Bilimsel adı: *Juglans regia* L.

Bitkinin yöresel adı: Ceviz

Türkiye’deki yaygın adı: Ceviz

Kullanılan kısmı: Dal, meyve ve yapraklar

Kullanım amacı ve şekli:

1.Şeker hastalarının şekerini düşürmek için kullanılır. Ceviz ağacının yaprakları kaynar su içerisinde demlenerek çay yapılır. Hazırlanan bu çay günlük olarak tüketilir.

2.Bronşitte, solunum problemi çeken hastalarda nefes açıcı olarak kullanılır. Ceviz ağacının uç sürgünleri toplanır. Toplanan sürgünler taze iken kaynatılıp çay yapılır ve sabahları aç karnına gerekirse çok az bir miktarda şeker kullanılarak tüketilir.

3.Böbrek sancılarını gidermede kullanılır. Meyve kabuklarının 10 gün kadar bekletilmesi ile oluşturulan sıvı ısıtılarak sancı olunca içilir.

Kaynak kişi: Aysel KİBAR (52), Elife BOLAT (46)

Lokalite: Kızıldağ yayla, Subattığı mevki, 04.05.2010, 1650-1700 m, Güneş 612 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Geniş taçlı 20–30 m’ ye kadar boylanabilen ağaçlar. Yapraklar alternat dizilişli, imparipennat ve hoş kokulu. Dişi çiçekler uçta rasemuslarda. Meyve geniş bir drupa.

Kimyasal bileşimi: Meyvenin eksokarpı ve yaprakları naftokinon türevi Juglon ve hidrojuglon-β-glukosit bakımından zengindir. Limondan 30 misli fazla C vitamini vardır. Girintili çıkıntılı kotiledonları % 60 kadar yağ ihtiva eder [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: İştah açıcı, kabız yapıcı, kan şekeri düşürücü, kuvvet verici, kan şekeri düşürücü, böcek öldürücü, saç dökülmesi, deri çatlamalarında, ishal, dizanteri ve veba hastalığında, romatizma, sarılık, bel soğukluğu ve öksürüğe karşı (BİRİNCİ, 2008), boğaz ve eklem ağrıları (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), hemoroit (GÜRHAN ve EZER, 2004), güneş çarpmasına ve kan dindirici olarak (EZER ve AVCI, 2004), iştah açıcı, kabızlık giderici, kan şekerini düşürücü ve kuvvet verici,

egzamaya karşı, guatr, kabızlık, romatizma ağrıları, kemik erimesi, kan dindirici, damar sertlikleri, kolesterol için (GENÇAY,2007), kabızlığa, romatizma tedavisinde (KOYUNCU, 2005), öksürük, romatizma, ödem, soğuk algınlığı, grip, hemoroit, romatizma ve mantara karşı (KÜLTÜR, 2007), saç dökülmesine ve sivilcelere karşı (MALYER ve ark. 2004), saç dökülmesinde, tansiyon ve şekeri düşürmede, akrep sokmasında (METİN, 2009) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Ağrı kesici, kan durdurucu, öksürük kesici, temizleyici, sindirim kolaylaştırıcı, idrar sökücü, böcek öldürücü, zihin açıcı olarak, barsak parazitlerine, çoban hastalığına, pamukçuğa, kansere, ülser, karın ağrılarına, göz hastalığına, dizanteriye, egzamaya, kelliğe, mide yanmasına, zehirlenmelere, böbrek yetmezliğine, safra boşaltımına ve iltihaba karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Ceviz (BİRİNCİ, 2008), (METİN, 2009), (KÜLTÜR, 2007), (MALYER ve ark. 2004), (KOYUNCU, 2005), (GÜRHAN ve EZER, 2004), (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (ERTUĞ, 2000), (EZER ve AVCI, 2004), Ceviz ağacı, Koz, Yondak, Guz (GENÇAY,2007).

Familiya: LAMIACEAE

Bilimsel adı: *Lavandula stoechas* L.

Bitkinin yöresel adı: Kekik, Karabaş otu

Türkiye’ de Yaygın Adı: Karabaş otu

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Karın sancısını gidermek için kullanılır. Kekiğin toprak üstü kaynatılarak çay yapılır. Hazırlanan bu çay içine biraz çay şekeri katılarak sıcak olarak tüketilir.

2. Kalp damarlarının açılması için kullanılır. Gövde kısmından yapılan çay günde 2-3 defa içilir.

Kaynak kişi: Fadime BAHAR (80) Elif BAHAR (24) Cennet BAHAR (47) Asiye GÜNGÖR (47), Soner SABAH (60) Emine KARAKUŞ (81), Osman Fahri KASAP (56)

Lokalite: Kuşcusofulu köyü civarı, 26.06.2009, 650-700m, Güneş 564 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çalı formunda çok yıllık 45-50 cm boyunda bir bitkidir. Yaprakları dar uzun, kenarları biraz alta doru kıvrıktır. Çiçekleri siyahımsı mor renkte dalların ucunda silindirik durumda toplanmıştır (BOZDOĞANGİL 1996).

Kimyasal bileşimi: Gikozit saponinler ve uçucu yağ taşımaktadır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kalp hastalıkları ve kolesterolü düşürmede (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), öksürük ve bronşitte, soğuk algınlığında, baş ağrısında, ayrıca kum sancısı, ülser, mide ve göğüs ağrılarında ve kalp rahatsızlıklarında, alerjiye karşı konak ve kepek önlemede (ERTUĞ, 2004), Damar tıkanıklığı, kalp çarpıntısı, tansiyon, baş ağrısı, şeker hastalığına karşı (MALYER ve ark. 2004), baş ağrısını giderici ve sakinleştirici olarak (METİN, 2009) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Baş ağrısı, astım, iltihap ve spazm giderici, uyarıcı, balgam söktürücü, antiseptik olarak, ciğer ve sinir hastalıklarında kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Karabaş otu (BİRİNCİ, 2008), (SEZİK ve ark, 1997), (METİN, 2009), (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001, (SATIL ve ark. 2008), Karabaş otu, Karan, Anababa kokusu (ERTUĞ, 2004), Karabaş (MALYER ve ark. 2004)

Bilimsel adı: *Mentha aquatica* L.

Bitkinin yöresel adı: Dağ nanesi

Türkiye’deki yaygın adı: Yarpuz

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Kramplı mide ağrılarında ağrı kesici olarak kullanılır. Toprak üstü kısımları toplanan dağ nanesi gölge bir ortamda kurutulduktan sonra dokuma bir kesede saklanır. Hastalık durumunda kaynatılmış su bir dakika kadar bekletildikten sonra kurumuş naneler suyun içine atılarak demlenir ve çay sıcak olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Aysel KİBAR (52)

Lokalite: Kızıldağ yayla, Subattığı mevki, 04.05.2010, 1650-1700 m, Güneş 617 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Genellikle nemli ve sulak yerlerde yayılış gösteren rizomlu çok nadiren bir yıllık otsu bitkilerdir. Yapraklar basit. Kaliks aktinomorf simetrlili, tüp veya çan şeklindedir. Korolla zayıf, 2 dudaklı, stamenler 4 ve korolladan uzun.

Kimyasal bileşimi: Reçine, tanen, uçucu yağ (%0.5-1) taşır. Uçucu yağı terpenler, serbeate ve serbest halde %40-60 mentol, %8-10 menton ve mentofuran taşır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kolesterol ve tansiyonu düzenlemesi, soğuk algınlığında, mide ağrılarında ve gaz sancılarında (METİN, 2009), kıl kurdunda, soğuk algınlığında, iltihaplanmada, öksürük kesmede, mide üşütmesinde, saç dökülmesinde, mide bulantısı ve ağrısında (ŞİMŞEK ve ark, 2004), mide ağrısında (TUZLACI ve Erol, 1998),

Dünya’da diğer kullanımları: Sindirim kolaylaştırıcı, kusturucu, adet düzenleyici olarak, ayrıca hazımsızlıklarda kanserde, karın ağrısında ve soğuk algınlığında kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Su nanesi (BİRİNCİ, 2008)

Bilimsel adı: *Mentha spicata* L.

Bitkinin yöresel adı: Nane

Türkiye’deki yaygın adı: Nane

Kullanılan kısmı: Dallar

Kullanım amacı ve şekli: Mide ağrısını gidermek için kullanılır. Nananın taze dalları su içerisinde kaynatılarak çay hazırlanır. Eğer bitki kuru ise bir çay kaşığı öğütülmüş yaprak ve taze dallar bir bardak kaynatılmış su içerisine atılarak demletilir. Daha sonra bu çay içerisine yarım limon doğranarak biraz bekletilir. Elde edilen bu çay sıcak olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Fadime DEMİR (60), Sadiye DEMİR (75) Rukiye KORKMAZ (49)

Lokalite: Çukur köyü, Ayvacık mahallesi, 21.07.2010, 650m, Güneş 747 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Son derece değişken, çıplak veya tüylü, keskin kokulu, çok yıllık otsu bitkiler. Toprak altı rizomları mevcut. Gövde yaprakları oblong-ovattan lanseolata kadar değişen şekillerde, tepede obtus veya akut, tabanda rotundat-kordat, kenar serrate, 35-75 mm boyunda ve çoğunlukla 12 mm’den daha geniş, yassı kenarlı ve altta genellikle basit tüylü. Lamina düz veya kırışık, çıplaktan kabaca gri-villoza kadar

değişen şekillerde. Yaprığın alt yüzeyindeki tüyler genellikle basit. Vertisillastrumlar çok sayıda, terminal bir spika halinde, 40-80 (-110) x (6-) 8-12 mm, çoğunlukla aralıklı ve dallanmamış. Korolla beyaz, pembe veya leylak renginde. Merikarplar kahverengi, ağimsıdır.

Kimyasal bileşimi: Reçine, tanen, uçucu yağ (%0.5-1) taşır. Uçucu yağı terpenler, serbeat ve serbest halde %40-60 mentol, %8-10 menton ve mentofuran taşır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Gaz giderici, mide hastalıklarında, romatizmaya ve bebeklerde görülen alflerde (ORAL, 2007), solunum yolu enfeksiyonlarında, nezlede, mide bulantısı ve ağrısında (ŞİMŞEK ve ark, 2004), romatizma (TABATA ve ark., 1994), bulantı ve karın ağrısı için (TUZLACI ve ark. 2010) karın ağrısı için (TUZLACI ve Erol, 1998), bebeklerde ağız yarası için (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: Bulantı, gaz giderici, ateş düşürücü, uyarıcı, ağrı kesici, spazm giderici, sinir hastalıklarında ve doğum kolaylaştırıcı olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Deli nane, nane, menta (NİYAZİ, SAMİ, 2007), Yarpız, dağ nanesi(ORAL, 2007), Nane (SATIL ve ark. 2008), (ŞİMŞEK ve ark, 2004), (TUZLACI ve ark. 2010), Pünk (TABATA ve ark., 1994), Yarpuz (TUZLACI ve EROL, 1998), Kurbağa nanesi, dere nanesi, eşek nanesi (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001)

Bilimsel adı: *Nepeta nuda* subsp. *albiflora*

Bitkinin yöresel adı: Kese otu, Keseğen otu, yara otu

Türkiye’deki yaygın adı: Pisik otu, Kedi otu

Kullanılan kısmı: Dallar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Sıtma hastalığına karşı kullanılır. Kesik otunun çiçekli dalları sıcak su içinde demlenip ılık olarak içilir.

2. Yaraları iyileştirmek ve kanayan yaraların kanı durdurmak için kullanılır. Bitki gövdesi esilerek suyu çıkarılır ve yaranın üstüne konarak bir gece kadar bekletilir.

Kaynak kişi: Hüseyin GÖKÇE (40), Raziye GÖKÇE (67), Mehmet DOĞAN (66), Nadir GÖKÇE (47)

3. Yaraları iyileştirmek, çıban olgunlaştırmak ve kaşıntıyı gidermek için kullanılmaktadır. Kese otunun çiçek ve dalları haşlanıp süzülerek posası ayrılır. Bu posa içine bir miktar arpa unu eklenerek kısık ateşte çok az pişirilip hamur yapılır ve yaranın üzerine sarılarak üzeri kapatılır. Bir gece bekledikten sonra üzeri temizlenir. 3 gün boyunca bu işleme devam edilir.

Kaynak kişi: Selime KETEN (68), Kazım KETEN (69)

Lokalite: Çukur köyü, Ayvacık mahallesi, 21.07.2010, 650m, Güneş 748 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tek ya da çok yıllık otsular veya çalılardır. Genellikle aromatik bitkilerdir. Çiçekler vertisillat gruplandırılmıştır. Çiçek rasemosdur. Kaliks boru veya çan şeklinde olup alt dudak daha büyüktür

Kimyasal bileşimi: β -karyofilen oksit (21.8%), spatulenol (13.8%), allo-aromadendrene (9.0%) ve β -karyofilen (5.4%) [131].

Bilimsel adı: *Ocimum basilicum* L.

Bitkinin yöresel adı: Reyhan

Türkiye'deki yaygın adı: Fesleğen

Kullanılan kısmı: Dallar ve yapraklar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Sakinleştirici olarak kullanılır. Reyhanın taze dalları bir miktar su içerisinde kaynatılarak çay hazırlanır. Eğer bitki kuru ise bir çay kaşığı öğütülmüş yaprak ve taze dallar bir bardak kaynatılmış su içerisine atılarak demletilir. Hazırlanan çay sıcak bir şekilde tüketilir.

Kaynak kişi: Rukiye KORKMAZ (49)

2. Kulak ağrısını dindirmek için kullanılır. Reyhanın taze dalları ve yaprakları bir kap içinde ezilerek öz suyu çıkarılır ve doğrudan kulağa damlatılır.

Kaynak kişi: Fadime ERKEÇ (84)

Lokalite: Çukur köyü, Ayvacık mahallesi, 21.07.2010, 650m, Güneş 749 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tek yıllık 30–50 cm boyunda otsu bir bitkidir. Yapraklar ovat. Çiçekler genellikle beyaz.

Kimyasal bileşimi: Yaprakları (Ocimii folia) % 0,02- 0,5 oranında eterik yağ taşır. Bu yağın %55 kadarı yatıştırıcı etkiye sahip Metilkavikol' dür [73].

Türkiye'de diğer kullanımları: Sakinleştirici, idrar sökücü (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), sinir yorgunluğuna, hazımsızlığa (ERTUĞ, 2004), öksürük kesici, isilik kaşıntılarını gidermesi, sinek kovucu (METİN, 2009), sakinleştirici olarak (NİYAZİ, SAMİ, 2007) kullanılmaktadır.

Dünya'da diğer kullanımları: Boğaz ağrısı, astım, sinir, göz ve ciğer hastalıklarında ve adet düzenleyici olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Fesleğen (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (ERTUĞ, 2004), Feslikan, Fesleğen (METİN, 2009), Feslen, Fesleğen, Bosilek (NİYAZİ, SAMİ, 2007).

Bilimsel adı: *Origanum syracum* L.

Bitkinin yöresel adı: Dağ nanesi

Türkiye'deki yaygın adı: Dağ kekiği

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Mide ağrısı için kullanılır. Dağ nanesinden yapılan çay sıcak olarak içilir.

Kaynak kişi: Cennet ŞİMŞEK (62)

Lokalite: Kızıldağ Yayla, Akpınar mevki, 20.05.2009, 1500-1700m, Güneş 505 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Uçucu yağ (timol) içeren yarı çalimsı veya çalimsı çok yıllıklar. Gövde çok sayıdadır. Yapraklar basit. Brakteler kiramit vari olarak üst üste dizilmiş. Korolla mor, pembe veya beyaz renkte, 2 dudaklı, stamenler 4, alttakiler uzun. Akdeniz bölgesinde yayılış gösterir (BOZDOĞANGİL, 1996).

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağı karvakrolca zengindir [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: Boğaz ağrıları (MART, 2006)

Diğer Yöresel İsimleri: Eşek Reyhanı, Elma Otu, Enme Otu, Kara Evrek (MART, 2006)

Bilimsel adı: *Origanum minutiflorum* L.

Bitkinin yöresel adı: Merdoş

Türkiye'deki yaygın adı: Yayla kekiği

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Karın ağrılarına karşı kullanılır. Merdoştan kaynatılarak yapılan çay sıcak olarak içilir.

Kaynak kişi: Kazım Ketten (69), Mahmut AYGÖR (28), Ahmet KANTAR (47), Ali KANTAR (35), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57), Fadime TOPÇU (46), Mustafa TOPÇU (45)

Lokale: Kızıldağ Yayla, Akpınar mevkii, 20.05.2009, 1500-1700m, Güneş 505 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Uçucu yağ (timol) içeren yarı çalimsı veya çalimsı çok yıllıklar. Gövde çok sayıdadır. Yapraklar basit. Brakteler kiramit vari olarak üst üste dizilmiş. Korolla mor, pembe veya beyaz renkte, 2 dudaklı, stamenler 4, alttakiler uzun. Akdeniz bölgesinde yayılış gösterir

Kimyasal bileşimi: Karvakrol, timol, p-mirsen, p-simen, γ-terpinen, α-terpinen ve borneol taşır [104].

Diğer yöresel isimleri: Yayla kekiği (Baytop, 1999).

Bilimsel adı: *Salvia viridis* L.

Bitkinin yöresel adı: Yeşilbaş

Türkiye'deki yaygın adı: Adaçayı

Kullanılan kısmı: Tohumlar

Kullanım amacı ve şekli: Mide ağrısı için kullanılır. Yeşilbaşın tohumları doğrudan yutularak kullanılır.

Kaynak kişi: Cennet ŞİMŞEK (62)

Lokale: Köpek dağı kuzey cephesi, taşlık yamaçlar, 05.05.2010, 1800m, Güneş 627 ve Savran; Etekli köyü, Erkeğen mahallesi, 08.06.2010, 900m, Güneş 658 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Kuvvetli kokulu, çok yıllık otsular veya çalılar, nadiren iki veya bir yıllık. Yapraklar tam, lirat veya pennat parçalı. Kaliks 2 dudaklı, çan şeklinde, hunimsi veya tüpsü. Korolla iki dudaklı, üst dudak düz veya falkat.

Kimyasal bileşimi: Yapraklarında pikrosalvin, saponin, keteşik tanen ve %1-2.5 uçucu yağ taşır. Sarımsı yeşil renkli uçucu yağın ise %30-50'si tuyon, %15'i sineol ve %10 kadarı da borneoldür [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: Mide sancısında (KORKUT, 2006), boğaz ağrısına, midevi hastalıklara, iltihaba, antiseptik, sinir sistemini kuvvetlendirici ishal edici ve iştah açıcı olarak kullanılır (BOZDOĞANGİL 1996).

Diğer Yöresel İsimleri: Çoban döşeği (KORKUT, 2006), Yeşil adaçayı (BOZDOĞANGİL 1996).

Bilimsel adı: *Salvia multicaulis* Vahl.

Bitkinin yöresel adı: Ada Çayı

Türkiye'deki yaygın adı: Ada Çayı

Kullanılan kısmı: Taze sürgünleri

Kullanım amacı ve şekli: Nefes açıcı olarak kullanılır. Ada çayının sürgünleri toplanıp temizlendikten sonra bir miktar kaynamış su içinde demlenerek çay yapılır. İkinci ve üçüncü çaylar daha iyi etki yapar rengi de daha güzel olur. Hazırlanan bu çay günlük olarak tüketilebilir.

Kaynak kişi: Mustafa NAYNAL (47)

Lokalite: Köpek Dağı üst kesimleri, 1850 m, 10.06.2010, Güneş 704 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çok yıllık otsu veya çalılar, nadiren iki veya bir yıllık. Yapraklar tam lirat veya pennat parçalı. Kaliks 2 dudaklı çan şeklinde hunimsi veya tüpsü. Korolla iki dudaklı üst dudak düz veya falkat.

Kimyasal bileşimi: Yapraklarında pikrosalvin, saponin, keteşik tanen ve %1-2.5 uçucu yağ taşır. Sarımsı yeşil renkli uçucu yağın ise %30-50'si tuyon, %15'i sineol ve %10 kadarı da borneoldür [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: Yara iyi edici olarak (BOZDOĞANGİL, 1996), Soğuk, idrar söktürücü ve solunum bozuklukları (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN,

2008), soğuk algınlığına karşı, vücuttaki şişliklerin tedavisinde, yara iyileştirici (GENÇAY,2007), iştah açıcı olarak solunum ve idrar yolları rahatsızlıkları tedavisinde (KOÇYİĞİT, 2005) kullanılır.

Diğer Yöresel İsimleri: Adaçayı (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (KOÇYİĞİT, 2005) Giyacılık, Kılıkır, Sıvsıvok, Kaşgatenik (GENÇAY,2007)

Bilimsel adı: *Rosmarinus officinalis L.*

Bitkinin yöresel adı: Biberiye

Türkiye'deki yaygın adı: Biberiye

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Kolesterolü düşürmek ve düşük tansiyonu yükseltmek için yapraklı dallarından demlenerek yapılan çay ılık olarak içilir.

Kaynak kişi: Mukaddes YILMAZ (65), Yakup IŞIL (68)

Lokalite: Eğlence köyü, Fakılar mahallesi, 169 m, 24.06.2009, 170m, Güneş 539 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: 50-100 cm boylanabilen çalı görünümünde, kışın yapraklarını dökmeyen, çiçekleri soluk mavi renkli, çok yıllık bir bitkidir. Yaprakları 2-3,5 cm uzunlukta 2-4 mm genişlikte, dil biçiminde, alt yüzü açık, üst yüzü koyu renklidir.

Kimyasal bileşimi: Biberiye esansı sineol (% 15-30) ve borneol esterleri taşımaktadır [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: Kabızlık ve hazımsızlıkta, safra arttırıcı, idrar ve adet söktürücü, yara iyi edici ve romatizma ağrılarında (BOZDOĞANGİL, 1996), idrar söktürücü olarak (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), zihin yorgunluğuna, tansiyona ve damar sertliğine (ERTUĞ, 2004) zayıflamak için (KIZIL ve TONÇER, 2005), hazımsızlık, yüksek tansiyon, damar agenişletici, iştah açıcı (KÜLTÜR, 2007), Balgam söktürücü, kolesterol düşürücü, zayıflatıcı ve idrar söktürücü ve soğuk algınlıklarında (MALYER ve ark. 2004), tansiyonu yükseltmek, şeker ve kolesterolü düşürmek, nefes darlığına, öksürüğe karşı ve sakinleştirici olarak (METİN, 2009), hazımsızlık ve vücut şişkinliğinin giderilmesinde, romatizmalı bölgelerde ağrı giderici, kabız giderici, hazmı kolaylaştırıcı, safra artırıcı, idrar söktürücü, haricen ise yaraların

tedavisinde (SADAY, 2009), baş ağrısı ve sedef hastalığına karşı (SEZİK ve ark, 1997) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Kellikte, astımda, kanserde, soğuk algınlığında, hazımsızlıkta, akciğer hastalıklarında, felçlikte, sinüzitte, mide hastalıklarında, romatizmada, mide hastalıklarında, yatıştırıcı, terletici, gebeliği önleyici, dezenfektan, uyarıcı, yara iyileştirici, olarak kullanılır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Biberiye, Hasalbal, Kuşdili (BOZDOĞANGİL, 1996), Biberiye (BİRİNCİ, 2008), (METİN, 2009), (SATIL ve ark. 2008), (KIZIL ve TONÇER, 2005), (SEZİK ve ark, 1997), Kuşdili, Biberiye (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (ÇAKILCIOĞLU ve ark, 2007) (ERTUĞ, 2004), Kuşdili (KÜLTÜR, 2007), Biberiye, Kuşdili, Hasalban (MALYER ve ark. 2004), (SADAY, 2009).

Bilimsel adı: *Teucrium chamaedrys* L.

Bitkinin yöresel adı: Hüseyin Bey Tireği, Hüseyin Betre,

Türkiye’ de Yaygın Adı: Kısa Mahmut otu

Kullanılan kısmı: Çiçek, yaprak ve dallar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Karın ağrısı ve sancı için kullanılır. Hüseyin Bey Tireği’ nin toprak üstü kısımları suda kaynatılarak çay hazırlanır ve sabahları aç karnına sıcak olarak tüketilir

Kaynak kişi: Şakir Ali SÜRMELİ (56), Fadime ERKEÇ (84), Kazım KETEN (69), Osman Fahri KASAP (56).

2. Mayasıl tedavisinde kullanılır. Hüseyin Bey Tireği’ nin çiçekleri haşlanıp tülbent yardımı ile süzülür ve suyu alınır. Kaynatılan su az olmalıdır. Bu su pamuk yardımı ile mayasıl olan bölgeye pansuman yapılır. Ayrıca yine mayasıl tedavisinde dal ve yapraktan yapılan çay içilerek kullanılır.

3. Mide rahatsızlıklarına karşı kullanılır. Çiçekli dallar demlendikten sonra ılık olarak içilir.

Kaynak kişi: Selime KETEN (68), Hanifi SÜRMELİ (65), Ümmühan YILMAZ (80), Osman Fahri KASAP (56)

Lokalise: Etekli köyü, Tereli yaylası, Batı kesimdeki tepe etekleri, 07.06.2010, 1000m, Güneş 675 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Genellikle rizomlu, yarı çalimsı, çok yıllık. Yapraklar basit, ovat-oblong, genellikle krenat-dentat veya kısa loblu. Çiçekler uçta rasemuslarda veya yaprak koltuklarında 2–8 adet, kırmızımsı, mor renkte kaliksten 2 kat uzun.

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ, glikosidler, tanen ve acı maddeler taşır [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Karın ağrısına (CANSARAN ve ark., 2007), göz kaşıntısı, diyabet, hemoroit (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), stres, baş ağrısına (EVEREST ve ÖZTÜRK, 2005), Diş hastalıklarında, soğuk algınlığına (GENÇAY, 2007), şeker hastalığına karın ağrısına (KIZIL ve TONÇER, 2005), idrar söktürücü, böbrek taşlarını düşürücü, ishal ve karın ağrısında (KÜLTÜR, 2007), Prostat rahatsızlıklarında Karaciğer rahatsızlıkları, karın ağrısı, hemoroid tedavisinde (MALYER ve ark. 2004), Sindirimi kolaylaştırıcı, gut hastalığına karşı, kilo kaybına yardımcı, Mide yanması, basur, sancı, karın ağrısı ve ishale karşı kullanılır (ORAL, 2007), İştah açıcı, mide ağrılarını kesici, uyarıcı ve kuvvet verici, şeker hastalığında kullanılır (ÇAKILCIOĞLU ve ark, 2007)

Dünya’da diğer kullanımları: Mikrop öldürücü, bağırsak yumuşatıcı, yara onarıcı, temizleyici, idrar sökücü, doku uyarıcı, ateş düşürücü, tümör, damla hastalığı, kanser, romatizma, kral hastalığı, dalak enfeksiyonu gibi rahatsızlıklarda ve solucan ilacı olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Cipeksen (CANSARAN ve ark., 2007), Kumacıkotu, Pav yavşanı (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), Bojdank, Mayasıl otu, Mahmude otu, YavÇan otu, Dermanıgisko, Kinin otu, Kısa Mahmut otu, Erkurtaran, Kısacık mahmut otu, Meşecik, Yermişesi, Yerpalamudu, Basur otu Kinin otu, Dalak otu, Giyamervend, Giyateşenek, Meryemğort, Payavşan, Hava otu, Peri yavşanı, Acı yavşan, Biber yavşan, (GENÇAY, 2007), Kısacık Mahmut (KÜLTÜR, 2007), Kısa mahmut, Kısacık Mahmut, Yerpalamudu, Yer Meşesi, (MALYER ve ark. 2004), Bodur Mahmut, cüce Mahmut (ORAL, 2007), Kısamahmut, Dalak otu (ÇAKILCIOĞLU ve ark, 2007)

Bilimsel adı: *Teucrium polium* L.

Bitkinin yöresel adı: Kefen otu

Türkiye’ de Yaygın Adı: Tüylü kısa Mahmut

Kullanılan kısmı: Dalları

Kullanım amacı ve şekli: Karın ve mide ağrısı, adet sancısı, mide bulantısı ve soğuk algınlığı için kullanılır. Taze dallarından demlenerek yapılan çay ılık olarak içilir.

Kaynak kişi: Ulviye NİNE (66), Müslime EVRAN (57), Cennet ÜNALDI (76)

Lokalite: Etekli köyü, Aşıklar tepesi, 07.06.2010, 950-1000m, Güneş 678 ve Savran; Çorlu köyü, Cennetli mahallesi, 22.06.2010, 700m, Güneş 730 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yarı çalimsı, çok yıllık otsu bitkiler. Sap 10-40 cm, sürünücüden dike kadar değişik formlarda; beyaz, gri (veya bazen altın sarısı) renkte tüylüdür. Yapraklar dikdörtgensiden dar ters ovale kadar veya şeritsi; tepesi sivri değil, yaprağın kenarı ortada veya tabanda oymalı düz veya içe doğru kıvrılmış. Genellikle sık yumuşak tüylü. Çiçekler çok kısa saplı, çiçek topluluğundan çıkmış, brakteler şeritsi-kaşık şeklinde, oymalı veya tam, kaliksten daha kısa olabildiği gibi biraz daha uzuna kadar boyu değişebilir. Kaliks 3-5 mm, ters koni veya tüp şeklinde; genellikle yoğun tüylü bir tabaka ile kaplı, 1/4 veya 1/3 ünden itibaren hemen hemen eşit dişler taşır. Korolla beyazımsı, üst uca yakın loblar bazen çıplak (ORAL, 2007).

Kimyasal bileşimi: % 0,04-0,06 uçucu yağ taşır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Sindirim rahatsızlıklarına, Seker hastalığı için, kurt düşürücü olarak, koyunlarda karın ağrısı (AKAN ve ark. 2008), karın ağrılarında, kıl kurduna, mide hastalıklarına karşı (ERTUĞ, 2004), Hemoroitte ve bebekleri memeden kesmek için (EZER ve AVCI, 2004), soğuk algınlığı, bronşit, karın ağrısı ve kusmayı durdurmak için (FUJİTA ve ark, 1995), hemoroitte (GÜRHAN ve EZER, 2004), egzamaya karşı (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), Koyunlarda ve insanlarda sindirim rahatsızlıklarına karşı (KORKUT, 2006), karın ağrısı, soğuk algınlığı ve gribe karşı (KÜLTÜR, 2007), şeker hastalığında ve küçük çocukların altını ıslatması durumunda (MART, 2006), gaz giderici, idrar söktürücü, böbrek taşı ve kumunu düşürücü, sindirimi kolaylaştırıcı, bağırsak kurtlarını düşürücü ve kabızlığı önleyici olarak, şeker hastalığında ve çocuklarda karın ağrılarına karşı ağrı kesici olarak (MARUF, BALOS,

2007), karın ağrısı, barsak hastalıkları, öksürük, grip, adet sancıları ve göbek düşmesi denilen rahatsızlıkta, ishal, şekeri düşürmesi için, soğuk algınlığında, kas ve mide spazmlarında, baş ve migren ağrılarında, basur ve cilt hastalıkları ve sıtmada (METİN, 2009), Karın ağrılarına karşı, mide ve bağırsak çalıştırıcı olarak, mide hastalıklarına karşı, iştah açıcı, hemoroid tedavisinde, uyarıcı ve kuvvet verici, romatizmaya, diş ve mide ağrısına karşı, bulantı, iştahsızlık, adet sancısı, doğum sancısı, güneş çarpması, soğuk algınlığı, barsak bozulması, karın ağrısı ve diabete karşı; dahilen diyare, ve bronşitte, (ORAL, 2007), karın ağrısında, bağırsak ağrılarında, karın sancılarında, hazımsızlıkta (ÖZUSLU, 2005), karın ağrısı ve hemoroitte (SEZİK ve ark., 1992), soğuk algınlığı, romatizma, yüksek ateş ve mide ağrısı için (SEZİK ve ark., 2001), bulantı ve iştahsızlık için (ŞİMŞEK ve ark., 2004), soğuk algınlığı, bağırsak bozukluğu, karın ağrısı,diyabet, güneş çarpması, diyabet, ishal, iştah açıcı, adet sancısı ve Doğum öncesi sancı (ŞİMŞEK ve ark., 2004), karın ağrısına karşı (TABATA ve ark., 1994), hemoroite ve çıban tedavisinde (TUZLACI ve ark. 2010) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Apse, diyabet, mantar hastalıkları, uyarıcı, iltihap, bağırsak, tümör, basur hastalıklarında kullanılır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Ververik (AKAN ve ark. 2008) Acı yavşan, (ERTUĞ, 2000), (METİN, 2009), Pir yavşanı, Pire Yavşağı, Paryavşanı (ERTUĞ, 2004), Yavşan otu, Mayasıl otu (EZER ve AVCI, 2004), (TUZLACI ve ark. 2010) Kısa Mahmut otu, Koyun otu (FUJİTA ve ark, 1995), Mayasıl otu, Merven, Yavşan, Mayasıl otu (GÜRHAN ve EZER, 2004), Mayasilotu (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), (SEZİK ve ark., 1992) Tehlik, Ververik (KORKUT, 2006), kekik (KÜLTÜR, 2007) Par Yavşanı (MART, 2006), Ta’lık, Ca’de, Ca’tri, Meryemhort, Çöl ilacı, Meryem otu (MARUF, BALOS, 2007) Davar otu, Oğlan otu (ORAL, 2007) Payavşanı (ÖZUSLU, 2005), kokar Yavşan, Peryavşanotu, Sırçanotu, Yavşan (SEZİK ve ark., 2001), Biber yavşanı, Peri yavşanı, Meryemhot, Payavşan, Pay yavşan, Acı Yavşan , Hava otu, Meryemğort (ŞİMŞEK ve ark., 2004), Beyaz otu (TABATA ve ark., 1994)

Bilimsel adı: *Sideritis bilgerana* P.H.

Davis

Bitkinin yöresel adı: Dağ çayı, Yayla çayı

Türkiye'deki yaygın adı: Dağ Çayı

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Karın ağrısını giderici, sakinleştirici ve ağrı kesici

olarak kullanılır. Bitkinin toprak üstü kısımları kaynar suda demlenerek çay yapılır. Demlenen çay sıcak olarak içilir.

Kaynak kişi: Fadime ARICI (82)

Lokale: Kızıldağ yayla, Subattığı mevki, 04.05.2010, 1650-1700 m, Güneş 619 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Pilos veya tomentos tüylü bir veya çok yıllık otsular ya da küçük çalılardır. Yapraklar tam kenarlı veya krenat dişli. Brakteler yaprak şeklinde. Kaliks tüpsü veya çan şeklinde 5-10 damarlı, 5 dişli, kololla genellikle sarı, bezen beyaz veya kırmızı.

Kimyasal bileşimi: Çiçeklerinde %0.3 oranında uçucu yağ bulundurur [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: Boğaz ağrılarını, soğuk algınlığını, mide problemlerini, baş ağrılarını gidermesi ve rahatlık vermesi amacı ile (METİN, 2009)

Diğer Yöresel İsimleri: Hava otu- Altın otu (METİN, 2009)

Bilimsel adı: *Thymbra spicata* L. var. *spicata*

Bitkinin yöresel adı: Seyil kekiği, kekik, Kara kekik

Türkiye’deki yaygın adı: Kara kekik, Zahter

Kullanılan kısmı: Dallar

Kullanım amacı ve şekli: Karında meydana gelen sancıyı kesmek için kullanılır. Kekiğin bir kaç dalı alınıp bir bardak su içerisinde kaynatılıp çay elde edilir. Hazırlanan bu çay şekersiz olarak içilir.

Kaynak kişi: Kazım KETEN (69) Halime AKKUŞ (63), Münire BOLAT (63), Fatma SÜRMELİ (84), Nasip KAPLAN (41), Leyla SÜRMELİ (51), Fadime EROĞLU (62)

Lokalite: Karakılıç köyü, tarla ve yol kenarları, 03.04.2009, 800m, Güneş 483 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: 10-40 boyundaa küçük çalı. Yapraklar tam kenarlı, linear. Kaliks 2 loplulu, tüp şeklinde, basık. Korolla mor veya pembe. Ülkemizde Orta ve Doğu Anadolu bölgeleri dışında kireçli yayalık yerlerde ve makiliklerde yayılış gösterir.

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ taşımaktadır. Uçucu yağda bilhassa karvakrol bulunur [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Mide sancısı için yaprakları kaynatılıp içilir, (AKAN ve ark. 2008) gribal enfeksiyonlara karşı, öksürük, ağız kokusunu giderici, diş ağrılarını dindirici, yatıştırıcı ve antiseptik etkisi bilinmekte, kellik ve uyuz hastalığı için de haricen kullanılmaktadır (MARUF, BALOS, 2007) Kalp- damar tıkanıklığı, Tansiyon, Mide ağrıları, Nefes darlığına, İltihap (ŞİMŞEK ve ark., 2004), antiseptik ve uyarıcı olarak (BAYTOP, 1999)

Diğer Yöresel İsimleri: Karaçekme, Karabas kekik, Zahter (MARUF, BALOS, 2007) ‘Esek zahteri’ (AKAN ve ark. 2008) Yaban kekiği Dağ kekiği (ŞİMŞEK ve ark., 2004),

Bilimsel adı: *Thymus sipyleus* Boiss.

subsp. *sipyleus* var *sipyleus*

Bitkinin yöresel adı: Yayla kekiği

Türkiye’deki yaygın adı: Kekik

Kullanılan kısmı: Dallar

Kullanım amacı ve şekli: Karın ve midede meydana gelen sancıyı kesmek amacı için kullanılır. En keskin kokulu

olan bu kekiğin bir iki dalı bir bardak kadar su içinde kaynatılarak çay elde edilir. Elde edilen bu çay şekersiz bir şekilde içilirse daha etkili olmaktadır.

Kaynak kişi: Kazım KETEN (69)

Lokalite: Barakdağı köyü, Mezyitli mahallesi, 07.06.2010, 850m, Güneş 654 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Uçucu yağ içeren küçük çalılar, yastıkçık oluşturan bitkiler veya çok yıllık çalılar. Yapraklar tam, kenarlı kirpiksi tüylü. Kaliks belirgin 2 dudaklı, silindirik veya çan şeklinde 10-13 damarlı. Korolla mor pembe, krem veya beyaz renkte, 2 dudaklı. Stamenler 4 ve korolladan uzun.

Kimyasal bileşimi: Borneol, timol, karvakrol taşır [18].

Türkiye’de diğer kullanımları: Şeker hastalığı ve hazımsızlıkta (KOYUNCU, 2005), sinüzit tedavisinde, baş, mide ve karın ağrılarına karşı (ORAL, 2007) kullanılmaktadır.

Diğer Yöresel İsimleri: Kekik (CANSARAN ve ark., 2007), (Ertuğ,2000), (KOYUNCU, 2005), (ORAL, 2007).

Familya: LAURACEAE

Bilimsel adı: *Laurus nobilis* L.

Türkiye’deki yaygın adı: Defne

Bitkinin yöresel adı: Defne-Teynel

Kullanılan kısmı: Yaprak ve tohumlar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Kabızlık ve benzer bağırsak problemleri için kullanılır. Defnenin yaprakları kaynar su içinde demlenerek sıcak olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Mustafa GÖZ (55), Talip DAL (65), Nail TAŞ (45)

2. Romatizma ağrıları için kullanılır. Defneyaprakları veya tohumları bakır bir kap içerisinde kaynatılarak bir gece bekletilir. Su üzerinde biriken yağlar bir kaşıkla alınır ve bu yağlar romatizmalı bölgelere masaj şeklinde uygulanır.

Kaynak kişi: Yüksel AKKAŞ (50), Hamza OĞLAKÇI (56), Arif GÜNGÖR (64), Mahmut SUSUZ (41)

3. Diş eti hastalıklarına karşı kullanılır. Defneyaprakları sirke içerisinde bir süre bekletilir. Hazırlanan karışım ağız içerisinde gargara yapılarak kullanılır.

Kaynak kişi: Yüksel AKKAŞ (50), Yılmaz SÜRMELİ (49)

4. Şeker hastalıklarına karşı kullanılır. Olgun meyveler doğrudan tüketilir.

Kaynak kişi: Hamza OĞLAKÇI (56), Arif GÜNGÖR (64), Mahmut SUSUZ (41)

Lokalite: Karaisalı, Saypınar mahallesi, 17.05.2009, 300m, Güneş 495 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: İki evcikli 2–15 m boyunda ağaçlardır. Yaprak derimsi eterik yağlı, dar oblong-lanseolat, geniş ovat, akut ya da akuminat. Meyve globular ya da elipsoid, siyah.

Kimyasal bileşimi: Yapraklarında (Lauri folium) hoş kokulu uçucu yağ (Lauri aetherolum) vardır. Uçucu yağda % 50 sineol bulunur. Meyvelerde (Lauri fructus) sabit ve uçucu yağ vardır, midevi ve antinevraljik olarak kullanılır [141]. Yaprak tanen, acı madde ve % 1-4 oranında uçucu yağ taşımaktadır. Uçucu yağ içerisinde özellikle % 35-50 oranında sineol bulunur. Meyvesi uçucu yağ, sabit yağ, ve nişasta taşır. Meyvesi % 34, kabuğu (perikarp ve mezokarp) % 48 ve çekirdeği (endokarp) % 25 sabit yağ içermektedir. Defne çekirdek yağının, % 51'ini laurik yağ oluşturur; bu yağın % 61'ini doymuş yağ asitlerinin, % 39'unu da doymamış yağ asitlerinin oluşturduğu belirlenmiştir. Defne çekirdek küspesinde % 9 oranında ham protein varlığı tespit edilmiştir edilmiştir [73], esansiyel yağ da taşımaktadır [130].

Türkiye'de diğer kullanımları: Terletici, antiseptik, mide hastalıklarına, romatizma ağrılarına, sindirim sistemi rahatsızlıklarına ve idrar söktürücü olarak (BİRİNCİ, 2008), iştah açıcı ve mide rahatsızlığına karşı (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), saç dökülmesine, romatizmaya, karın ağrısına, mide ağrısına, baş ağrısına karşı kullanılır (ERTUĞ, 2004), kalp hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır (KOYUNCU, 2005), öksürük kesici (METİN, 2009), kas ağrısına, hemoroid tedavisinde, boğaz ağrısına (TUZLACI ve Erol, 1998), karın ağrısına (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001),

arı ve yılan ısırmasına ve ülesere karşı kullanılır (TUZLACI ve TOLON, 2000), gıda zehirlenmesi, miğde ağrısı ve kusmaya karşı kullanılır (YEŞİLADA ve ark., 1999).

Dünya’da diğer kullanımları: Adet düzenleyici, karın gazı giderici, idrar sökücü, terletici, kusturucu, uyuşturucu olarak, peri hastalığı, doku sertleşmesi, kas spazmı, karın ağrısı, baş derisinde çıkan küçük ur gibi hastalıklarda kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Akdeniz defnesi (BİRİNCİ, 2008), Defne (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), Defne, Tenel çalısı (ERTUĞ, 2004), Tehnel (GÜRHAN ve EZER, 2004)

Familya: LILIACEAE

Bilimsel adı: *Allium cepa* L.

Bitkinin yöresel adı: Soğan

Türkiye’deki yaygın adı: Soğan

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Çıban olgunlaştırmak için kullanılır. Kuru soğan sıcak küle gömülerek pişirilip ezilir ve çıbanlı bölgeye bir bez yardımıyla sarılır. Bir gece bekledikten sonra üzeri temizlenir.

Kaynak kişi: Elif BAHAR (24), Nazmiye DURUKAN (67), Durdu UĞUR (45)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Soğanlı çok yıllık otsular. Yapraklar iplikliden ovata kadar değişik şekillerde Çiçekler uçta şemsiye durumunda ve bir spata tarafından sarılmış. Periant 6 parçalı.

Kimyasal bileşimi: Karbonhidratlar, yağ, organik asitler, vitaminler ve aliin taşır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Hazmı kolaylaştırıcı etkisi bulunup, mide şişkinliklerini giderir, idrar arttırıcı, müsil, kan şekerini düşürücü, anti bakteriyel etkilere sahiptir (BİRİNCİ, 2008), baş ağrısına, parmakta çıkan dolama hastalığına, karın ağrılarına karşı (ERTUĞ, 2004), balgam söktürücü, öksürük kesici (EZER ve AVCI, 2004), soğuk algınlıklarına ve gribal enfeksiyonlara karşı (GENÇAY,2007), öksürük kesici, iltihap giderici (METİN, 2009), siğil ve çıban tedavisinde, Saç bakımında kullanılır (Niyazi Sami, 2007), İdrar arttırıcı, kabızlık giderici, kan şekerini düşürücü, tansiyon düşürücü, yara iyi edici, kalp kuvvetlendirici, bağırsak hareketlerini

artırıcı özelliğe sahiptir (SADAY, 2009), iltihap giderici (SEZİK ve ark., 2001), iltihap giderici (YEŞİLADA ve ark., 1999),

Dünya’da diğer kullanımları: Ateş düşürücü, mikrop öldürücü, adet düzenleyici olarak, ayrıca karaciğer rahatsızlıklarında, erkeklik hormonu rahatsızlıklarında, kellikte, cinsel gücü artırmada, bakteri yok etmede, böcek ısırıklarında, böbrek hastalıklarında, bronşitte, kanserde, göğüs hastalıklarında, sağırılıkta, basur hastalıklarında, tümörde ve ödemde kullanılmaktadır [120].

Bilimsel adı: *Allium sativum* L.

Bitkinin yöresel adı: Sarımsak

Türkiye’deki yaygın adı: Sarımsak

Kullanılan kısmı: Soğanı

Kullanım amacı ve şekli:

1. Kolesterolü düşürmek için kullanılır. Sarımsak soyulur ve iç kısmı direkt yenir.

Kaynak kişi: Cennet TİBİLİ (69)

2. İtirdiği (arpacık) için kullanılır. Kabukları ayrılan sarımsaklar ikiye bölündükten sonra doğrudan çıban ve itirdiği (Arpacık) üzerine sürülür.

Kaynak kişi: Sultan KORKMAZ (82) Ali Osman KARATAŞ (85) Fadime KARATAŞ (81)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Soğanlı çok yıllık otsular. Yapraklar iplikliden ovata kadar değişik şekillerde Çiçekler uçta şemsiye durumunda ve bir spata tarafından sarılmış. Periant 6 parçalı. Meyve zarımsı bir kapsula.

Kimyasal bileşimi: Şeker, enzimler, A, B, C, P vitaminleri, uçucu yağ, allicin adlı bir antibiyotik [66], allinin isimli bir aminoasit ve allisin adlı kükürtlü bir bileşik bulunur [103].

Türkiye’de diğer kullanımları: Tansiyon düşürücü, bağırsak solucanlarını dökücü etkisi vardır (BİRİNCİ, 2008), kulak ağrısında kullanılır (ERTUĞ, 2004), tansiyon düşürücü (EZER ve AVCI, 2004), balgam sökücü, astım hastalığı tedavisinde, saç dökülmesine karşı, tansiyon ve kolesterol dörücü, iltihap sökücü olarak kullanılır (METİN, 2009), hipertansiyon tedavisinde, soğuk algınlığında kullanılır (NİYAZİ,

SAMİ, 2007), tansiyon düşürücü (ÖZUSLU, 2005), saç dökülmesine karşı (TUZLACI ve ark. 2010).

Dünya’da diğer kullanımları: Karın gazı giderici, , öksürük kesici, idrar sökücü, adet düzenleyici, sindirim kolaylaştırıcı olarak ve karın ağrısında, kellikte, iç hastalıklarda, damar sertliğinde, eklem iltihabında, astımda, hayvan ısırıklarında, kanserde, kepeklerinde, sağırılıkta, dizanteride, ishalde, cilt yaralarında, soğuk algınlığında, tümör ve ülserde kullanıldığı gibi panzehir olarak da kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Sarımsak (BİRİNCİ, 2008), (EZER ve AVCI, 2004), (EZER ve AVCI, 2004), (ÖZUSLU, 2005), (TUZLACI ve ark. 2010), Sarmısak, Sarımsak (ERTUĞ, 2004), (METİN, 2009).

Bilimsel adı: *Asparagus acutifolius* L.

Bitkinin yöresel adı: Zaparna

Türkiye’deki yaygın adı: Kuşkonmaz

Kullanılan kısmı: Kök

Kullanım amacı ve şekli: Olgunlaşmamış yaraların olgunlaşması için kullanılır. Zaparnanın kökü çıkarılıp ısıtılır ve yaraya sarılır ve yaranın içi temizlenir.

Kaynak kişi: İbrahim PANCAR (51)

Lokalite: Karakılıç Köyü batısı, 03.04.2009, 850m, Güneş 480 ve Savran; Çukur köyü, Eskiköy mahallesi, 21.07.2010, 350-400m, Güneş 756 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Batı ve Güney Anadolu’da çalılıklar içinde yaygın olan iğne gibi batıcı yaprakları olan rizomlu bir bitki. Meyva bakka.

Kimyasal bileşimi: Kökleri saponince zengindir [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Üşütmeye, alerjiye (ERTUĞ, 2004), kalp hastalıklarına (MART, 2006) karşı kullanılmaktadır.

Diğer Yöresel İsimleri: Tilkişen (ERTUĞ, 2004), Demirdelen (MART, 2006), Tatlı filiz otu (SATIL ve ark. 2008)

Familya: LORANTHACEAE

Bilimsel adı: *Viscum album* L. subsp. *abietis* (Wiesb.) Abromeit

Bitkinin yöresel adı: Gövelek

Türkiye'deki yaygın adı: Ökse otu

Kullanılan kısmı: Yaprak ve dallar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Şeker hastalarında şekeri ve tansiyon

hastalarında tansiyonu düşürmek amacı ile kullanılır. Göveleğin yapraklı dalları su içerisinde kaynatılarak çay hazırlanır. Elde edilen çay günlük olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Ali ALTINCI (57), İbrahim PANCAR (51)

2. Kalp-damar, sarılık, iltihap ve bronşit hastalıkları için kullanılır. Ladin ağacından toplanan ökse otları gölgede kurutulur. Kuru yapraklar kaynar su içine atılarak demlenir. Yapılan bu çay tatlandırıldıktan sonra içilir.

Kaynak kişi: Semiha BODUR (57), Hamza OĞLAKÇI (56), İbrahim PANCAR (51)

Lokalite: Armutoluğu yayla üst kesimleri ormanlık alan, 13.02.2009, 1500-1700m, Akıncı 203 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Açık tohumlu bitkiler üzerinde her dem yeşil yarı parazit bitkilerdir. Dallanma çatalsıdır. Yapraklar derimsi basit, tam kenarlı olup karşılıklı dizilmişlerdir. Çiçekler aktinomorf ve ayrı eşeylidir. Çiçek örtüsü perigon tipte olup 4-6 parçalıdır. Meyve bakka.

Kimyasal bileşimi: Reçine, saponinler, organik asitler ve alkaloidler taşır [73].

Türkiye'de diğer kullanımları: Nefes darlığına karşı (CANSARAN ve ark., 2007), hipertansiyon, ağrı ve fitik tedavisinde (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), kanser tedavisinde (Elçi ve Erik, 2006), şeker, kanser, baş ağrısında, öksürük, bronşit, ülser ve vereme karşı (ERTUĞ, 2004), astım ve kadınlarda kısırlık tedavisinde kullanılır (KÜLTÜR, 2007), şeker düşürücü etkisi vardır, kalp ve damar tıkanıklığına karşı kullanılır parazit tedavisi, kabızlık, ağrı ve çiban, sinüzit, şekeri düşürmede (METİN, 2009), Hipertansiyon, kan şekeri düşürücü, (NİYZAİ SAMİ, 2007) tansiyon düşürücü, damar açıcı, şeker düşürücü olarak, kanser, basur ve astım tedavilerinde (ORAL, 2007), sarılık ve karaciğer hastalığı, (SEZİK ve ark., 1992) ishal ve prostat için (SEZİK ve ark., 2001), bronşit (TUZLACI ve EROL, 1998) hemoroit (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001).

Dünya’da diğer kullanımları: Sakinleştirici, idrar sökücü, iç sürdürücü, kusturucu, adet düzenleyici, uyuşturucu olarak ve damar sertliğinde, kas spazmında, eklem ağrılarında, astımda, kanserde, kalp hastalıklarında, ani kas kasılmalarında, beyin kanamasında, sara, yüksek tansiyon, peri hastalığı, bel ağrısı ve sıtma hastalığında, eklem iltihabında ve tümörde kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Kökçe, Gökçe, Ökse otu (EZER ve MUMCU, ARISAN, 2006), Çekem, Burç, Gevele, Gökçe, Gövelek, Güvelek, Ökse otu (BAYTOP, 1999)

Familya: MALVACEAE

Bilimsel adı: *Hibiscus esculentus* L.

Bitkinin yöresel adı: Bamya

Türkiye’deki yaygın adı: Bamya

Kullanılan kısmı: Çiçek ve tohumlar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Çıban olgunlaştırıcı olarak kullanılır. Çiçeğinin 5–6 tanesi havan içerisinde ezilir ve üzerine bir miktar arpa unu ve sıyrılmış kargı eklendikten sonra, kısık ateşte karıştırılarak çok az pişirilir. Hamur haline geldikten sonra çıbanın üzerine sıvanıp bir gece ya da bir gündüz bekletilip yıkanır.

Kaynak kişi: Nuriye GÜNAY (51) Elif BAHAR (24), Elife BOLAT (46), Fadime Erkeç (84)

2. Bronşit ve akciğer rahatsızlıklarına karşı kullanılır. Bamya bitkisinin tohumları bir kap içerisinde dövülür. Daha sonra Türk kahvesi gibi pişirilerek içilir.

Kaynak kişi: CİHAN DÖNMEZ (75)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tek yıllık bol musilajlı bir bitkidir. Yaprakları el ayası şeklinde, kökleri oldukça derinde, meyvesi ince uzun piramit şeklinde, tohumları yuvarlak, oval ve yeşil renktedir.

Kimyasal bileşimi: Çiçekler bol miktarda müsilağ taşıyıcı [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Diyabet hastalarında (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), göğüs yumuşatıcı, çıban olgunlaştırıcı, müshil ve yumuşatıcı olarak (BAYTOP, 1999) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: İdrar yanması, bel soğukluğu ve frengide kullanılır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Bamyra (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (BAYTOP, 1999).

Bilimsel adı: *Malva neglecta* Wallr.

Malva sylvestris L.

Bitkinin yöresel adı: Gömeç

Türkiye’ de Yaygın Adı: Ebegümeci

Kullanılan kısmı: Kök ve gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Tansiyon düşürücü olarak kullanılır.

Kömecin iki üç dalı bir bardak su içerisinde kaynatılarak çay elde edilir.

Hazırlanan bu çay sıcak olarak tüketilir. Haşlanıp limonlandığında ya da börek yapılarak tüketilmesi de sağlık açısından faydalıdır.

Kaynak kişi: Asiye GÜNGÖR (47)

2. Karın sancılarını kesmek için kullanılır. Ebegümeci otunun kökleri ile birlikte tamamı su içerisinde kaynatılarak süzildükten sonra şeker eklenerek tüketilir.

Kaynak kişi: Lütfiye DEMİR (73)

3. Yaranın iltihaplı kısmını almak için kullanılır. Ebe gömeci bir kap içerisinde dövülür, daha sonra arpa unu ile karıştırılıp kısık ateşte pişirilerek macun hazırlanır. Hazırlanan bu macun yaraya sürülür.

Kaynak kişi: Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41)

Lokalite: Karakılıç köyü, tarla ve yol kenarları, 03.04.2009, 800m, Güneş 482 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir veya çok yıllık otsular. Yapraklar palmat loblu, bazen derin parçalı, orbikular, krenat, Çiçekler pembe ya da beyaz.

Kimyasal bileşimi: Bitkinin yaprağında %15-20 müsilaj, glikoz ve pektin bulunur [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: İdrar söktürücü (Elçi ve Erik, 2006), cilt hastalıkları, romatizma ve kısırlık (ERTUĞ, 2000), Boğaz ağrılarına, diş ve ağız apselerinde gargara, bazı deri hastalıklarında ve çıbanlarda, bağırsak koruyucu ve yumuşatıcı olarak, solunum ve sindirim sistemi tahrişleri ve iltihaplarında, bağırsak kurduna

(BİRİNCİ, 2008), kas ağrılarına karşı, şişkinlik giderici, karın ağrısı, öksürük kesici, adet dönemi sancılarında, şeker hastalığında, hemoroitte, doğum sonrası iltihabın dağıtılması, bebeklerde göbek bağı düşürmekte (EZER ve AVCI, 2004), soğuk algınlıklarına ve gribal enfeksiyonlara karşı, idrar söktürücü, yara iyi edici, yumuşatıcı ve koruyucu, mide, barsak hastalıklarına ve öksürüğe karşı, hazımsızlığa, yumuşatıcı, yaralarını iyileştirici, vücuttaki şişliklerin tedavisinde, çıban iyi edici, adet sancılarında, vereme, kansere, hemoroite, soğuk algınlıklarına, idrar yolu enfeksiyonlarına, romatizmaya, kalp rahatsızlıklarına, vajinal akıntılara, kısırlığa, karın ağrılarına, böbrek rahatsızlıklarına, egzamaya, yaralara, tansiyona, boğaz ağrılarına, öksürüğe karşı (GENÇAY,2007) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Katarak, barsak iltihabı, tümörde, akciğer hastalığı, göğüs hastalıklarında, gargara yapımında ve balgam sökücü, bağırsak sindirimi düzenleyici, sakinleştirici olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Ebegümeci, Ebemgümeci (EZER ve AVCI, 2004), Ebegümeci (Elçi ve Erik, 2006), Büyük ebegümeci (BİRİNCİ, 2008), Tolık, Ebegümeci, Yastıman, Develik, Ebemekmeği, Kömeç, Ebemgümeç (GENÇAY,2007).

Familiya: MORACEAE

Bilimsel adı: *Ficus carica* L.

Bitkinin yöresel adı: İncir

Türkiye’deki yaygın adı: İncir

Kullanılan kısmı: Sütü ve meyvesi

Kullanım amacı ve şekli:

1. Diş ağrısında ağrı kesici olarak ve kuyruklu (akrep) soktuğunda zehrini almak için kullanılır.

İncir ağacının yapraklarının gövdeye birleşme noktasından (nodyum) koparılarak sütünün (lateks) çıkması sağlanır. Akan süt bir pamuğa sürülür. Pamukla alınan süt problemli bölgeye sürülür.

Kaynak kişi: Emine SÜRMELİ (61), Ayşe KOÇ (76), Fadime ERKEÇ (84) Cennet DURUKAN (72)

2. Baş ağrısını gidermek için kullanılır. Kuru incir kesilerek ortadan ikiye ayrılır ve ağrıyan bölgeye yapıştırılıp bekletilir.

Kaynak kişi: Ali Osman KARATAŞ (85) Fadime KARATAŞ (81)

Lokalite: Tümenli köyü, Leyli deresi mahallesi, 07.07.2009, 140m, Güneş 580 ve Savran; Kırıklı köyü, Sağlıkocağı arkası boş araziler, 02.08.2009, 140m, Güneş 602 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: İki evcikli ağaçlardır. Süt içerirler. Yapraklar dökülücü, palmat loblu, kenarları girintili çıkıntılı ve dişli, her iki yüzeyi de tüylü.

Kimyasal bileşimi: Sütünün protein kısmında %20 den fazla proteinaz enzimi (Ficin) bulunmaktadır [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Yüzdeki yaraları ve sivilceleri iyileştirmede (AKAN ve ark. 2008), müshil ve sakinleştirici olarak, siğil ve çıban olgunlaştırmada (BİRİNCİ, 2008), çıban, yara, termiye Tedavisinde ve kabızlıkta(ERTUĞ, 2004), siğil, kabızlık, hemoroit, egzama, akrep sokmasında (GENÇAY,2007), ülser ve kalın barsak problemlerinde (KOYUNCU, 2005), siğil ve kabızlığa karşı (METİN, 2009), karın ağrısı, hemoroit, siğil (TUZLACI ve ark. 2010), hemoroit ve egzama (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001), hemoroit kabızlık (YEŞİLADA ve ark., 1999)

Dünya’da diğer kullanımları: Bağırsak yumuşatıcı, öksürük kesici, enerji verici, sindirim kolaylaştırıcı, mikrop öldürücü, solucan dökücü idrar sökücü, doku yumuşatıcı, balgam sökücü olarak ve apsede, astımda, nasırda, cilt yaralarında, kuş gribinde, diş eti iltihabında, kızamıkta, sivilcede, tümörde, , kral hastalığında, ağız enfeksiyonunda kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Dağ inciri, kerik (AKAN ve ark. 2008), İncir (BİRİNCİ, 2008), (TUZLACI ve ark. 2010), (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001), İncir Boğası, Erkek incir (ERTUĞ, 2004), incir, it inciri, köpek inciri (GENÇAY,2007), Yemiş, İncir (METİN, 2009), Yalancı yemiş (YEŞİLADA ve ark., 1999)

Bilimsel adı: *Morus alba* L.

Bitkinin yöresel adı: Dut

Türkiye’deki yaygın adı: Ak Dut

Kullanılan kısmı: Yaprak ve kökler

Kullanım amacı ve şekli:

1. Çıban olgunlaştırmak için kullanılır. Dut yaprağı doğrudan kullanılır. Çıbanlı bölgenin üzerine yaprak kapatılır ve üzeri bezle

bağlanır.

Kaynak kişi: Asiye GÜNGÖR (47)

2. Bağırsakta meydana gelen iltihabı ve bağırsak ağrılarını gidermek için kullanılır. Beyaz dut ağacının kökü kaynatılarak çay elde edilir. Hazırlanan bu çay ılık olarak kullanılır.

Kaynak kişi: Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41)

Lokalite: Başkır köyü güneyi tarla ve yol kenarları, 20.06.2009, 300m, Güneş 514 ve Savran; Beydemir köyü, Muttalıpli mahallesi, 20.06.2009, 220m, Güneş 522 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tek veya iki evcikli ağaçlardır. Yapraklar ovat, tam ve loblu, kenarları dişli, genellikle tüysüz. Erkek ve dişi çiçekler amentum durumunda. Meyve beyaz, pembemsi veya morumsudur.

Kimyasal bileşimi: Kersetin ve türevleri, kafeoilkuinik asitler, antosiyaninler siyanidin 3-O-glikozit, siyanidin 3-O-rutinosit, pelargonidin 3-O-glikozit olarak tanınan ve pelargonidin, 3-O-rutinosit bulunur [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Ateş düşürücü olarak kullanılır (GENÇAY,2007), idrar sokturucu olarak kullanılır (KOYUNCU, 2005), ateş düşürücü ve idrar artırıcı etkilere sahiptir (SADAY, 2009), dolama hastalığı tedavisinde (TUZLACI ve ark. 2010), astım, soğuk algınlığı, öksürük, bronşit ve güçsüzlük durumlarında kullanılır (YEŞİLADA ve ark., 1999)

Dünya’da diğer kullanımları: Doku temizleyici, büzücü, iltihap önleyici, ateş düşürücü, zehir alıcı, bakteri yok edici, cilt hastalıklarında, öksürük önleyici, kabızlıkta, pamukçukta, astımda, bronşitte, kan dolaşımını kolaylaştırmada, soğuk algınlığında, dermansızlıklarda, iç sürmesinde, ödem oluşumunda, sarada kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Tu (GENÇAY,2007), Beyaz dut (KOYUNCU, 2005), Akdut (SADAY, 2009), Dut (TUZLACI ve ark. 2010), (YEŞİLADA ve ark., 1999).

Bilimsel adı: *Morus nigra* L.

Bitkinin yöresel adı: Kara Dut,
Urum dutu

Türkiye'deki yaygın adı: Kara
Dut

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli: Küçük
çocukların ağzında oluşan
pamukçuk için kullanılır. Dutun
meyvesi ezilip suyu çıkarılır ve bu sudan ağız içine damlatılır.

Kaynak kişi: Derya TAŞKIN (28)

Lokalite: Başkış köyü güneyi tarla ve yol kenarları, 20.06.2009, 300m, Güneş 513 ve
Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tek veya iki evcikli ağaçlardır. Yaprakların alt yüzü tüylü meyve siyahımsı mor veya siyahtır. Erkek ve dişi çiçekler amentum durumunda. Tepaller etlenerek drupa tipindeki meyveyi sararlar, böylece agregat bir meyve oluşur.

Kimyasal bileşimi: Kersetin ve türevleri, kafeoilkuinik asitler, antosiyaninler siyanidin 3-O-glikozit, siyanidin 3-O-rutinosit, pelargonidin 3-O-glikozit olarak tanınan ve pelargonidin, 3-O-rutinosit bulunur [73].

Türkiye'de diğer kullanımları: Diş ağrısı ve ağız yaralarında, şeker hastalığı tedavisinde, idrar söktürücü, tenya düşürücü (BİRİNCİ, 2008), ağız yaralarında (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), şeker hastalığında (EZER ve AVCI, 2004), diş eti ve ağız yaralarının iyileştirilmesinde (KOYUNCU, 2005), astım ve şeker hastalığı tedavisinde (KÜLTÜR, 2007), sıvı böbrek kumlarının dökülmesi (METİN, 2009), ağız ve boğaz hastalıklarında, müshil ve tenya düşürücü, şeker hastalığı ve mide ağrılarına karşı, adet düzensizliklerinin tedavisinde, solunum yolları iltihaplarında kullanılır (ORAL, 2007), şeker hastalığı, ağız ve boğaz hastalıklarında, tenya düşürücü ve kabızlık giderici (SADAY, 2009), düşük yapmak için, pamukçuk tedavisinde, şeker hastalığında (SEZİK ve ark., 2001), şeker hastalığında (ŞİMŞEK ve ark., 2004), adet düzensizliklerinin tedavisinde (YEŞİLADA ve ark., 1999), boğaz hastalıklarında (EZER ve MUMCU, ARISAN, 2006)

Dünya'da diğer kullanımları: Kansere, öksürüğe, boğaz ağrısına, bağırsak kurtlarına, tümöre karşı ateş düşürücü, ishal edici ve serinletici olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Karadut (BİRİNCİ, 2008), yaralarında (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (EZER ve AVCI, 2004), (KOYUNCU, 2005), (KÜLTÜR, 2007), (ORAL, 2007), (SADAY, 2009), (SEZİK ve ark., 2001), (EZER ve MUMCU, ARISAN, 2006) Dut (METİN, 2009), (ŞİMŞEK ve ark., 2004),

Familya: MYRTACEAE

Bitki bilimsel adı: *Eucalyptus camaldulensis* Dehnhardt

Bitkinin yöresel adı: Gariptos

Türkiye'deki yaygın adı: Sıtma Ağacı

Kullanılan kısmı: Gövde kabuğu ve meyveler

Kullanım amacı ve şekli:

1. Sıtma hastalığında kullanılır. Bir litre suyun içine bir avuç ufalanmış gariptos kabuğu ilave edilip kaynatılarak çay elde edilir ve bir çay fincanı içilir ya da direk olarak kabuklar çiğnenir.

Kaynak kişi: Alptun TEKELİ (68)

2. Bronşit için kullanılır. Gariptos meyveleri bir litre su içerisinde bir hafta bekletilir. Kullanılacağı zaman posası süzülerek suyu kaynatılır ve çay haline getirilir. Hazırlanan çay bir hafta kadar kullanılabilir.

Kaynak kişi: Nadire BAHAR (70)

Lokalite: Çatalan beldesi, Cevherli mahallesi, 07.07.2009, 200m, Güneş 584 ve Savran; Yazıbaşı köyü, un değirmeni karşısı yol kenarları, 02.08.2009, 140m, Güneş 604 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Aromatik her dem yeşil ağaçlar. Genç yapraklar karşılıklı sapsız veya kısa saplı ve genellikle lanseolat, yaşlı yapraklar almaşlı lanseolat ve falkat. Çiçekler tek veya umbellalarda, gençken periant parçalarının birleşmesi ile oluşmuş bir kapak tarafından kapatılmış.

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ (%3-5) tanen, acı madde ve reçine taşır [73].

Türkiye'de diğer kullanımları: Solunum bozuklukları (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), Yaprakları kaynatılır astım, nezle ve öksürükte içilir. Diş ağrılarında kaynatılan suyu ile gargara yapılır. Böbrek hastalıklarında da suyu içilir

(ERTUĞ, 2002). Astım tedavisinde, kalp rahatsızlıklarının tedavisinde, öksürüğe karşı, ayak şişliğinin giderilmesinde (TUZLACI, 2006), Kabız, antiseptik, balgam söktürücü ve şeker hastalığı için kullanılır (BAYTOP, 1999).

Dünya’da diğer kullanımları: Kan durdurucu, yara iyileştirici olarak ve soğuk algınlığı, öksürük giderici, ishal ve dizanteri, lanerjit, faranjit ve boğaz ağrısında kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Adana ökaliptusu, Sıtma ağacı (BAYTOP, 1999)

Bitki bilimsel adı: *Myrtus communis* L.

Bitkinin yöresel adı: Murt

Türkiye’deki yaygın adı: Mersin

Kullanılan kısmı: Yaprakları

Kullanım amacı ve şekli:

1. Şeker hastalarının şekerini düşürmek, solunumu düzenlemek ve ishali gidermek için kullanılır. Murt yaprağından bir tutam kadarı bir bardak su içinde kaynatılıp çay elde edilir. Elde edilen çay şekersiz olarak içilir.

Kaynak kişi: Selime KETEN (68) Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41), Ali ALTINCI (57), İbrahim EFE (51) Alptun TEKELİ (68), Zeki ERDOĞAN (76)

2. Kansere ve iştahsızlığa karşı kullanılır. Beyaz murt dalı, sakızlık ağacının sürgünü, ebegümece yaprakları, tespih ağacının dalı bir araya getirilip bir kap içerisinde kaynatılarak çay elde edilir. Elde edilen çay günlük olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Mustafa GÖZ (55), Talip DAL (65), Nail TAŞ (45)

Lokale: Kırılan köyü yol kenarları, 02.04.2009, 600m, Güneş 471 ve Savran; Kapıkaya köyü yakınları, tarla kenarları, 03.04.2009, 300m, Güneş 474 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyları 1–5 m olan her dem yeşil bir çalıdır. Yaprakları ovatlansolat, derimsi ve şeffaf salgı bezli. Meyve genellikle mavimsi siyah bir bakka.

Kimyasal bileşimi: Tanen (% 14-19) uçucu yağ (%0.3-0.5) ve acı maddeler taşımaktadır. Su buharı distilasyonu yoluyla renksiz akıcı, özel kokulu ve yakıcı lezzette bir sıvı elde edilir. Mirtenol, sinol ve terpenler taşır. Meyvesi ise; uçucu yağ, tanen, şekerler ve organik asitler (sitrik ve malik) taşımaktadır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: İştah açıcı, idrar söktürücü (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), şeker hastalığında ve idrar söktürücü olarak (ERTUĞ, 2004), Obeziteye karşı (EVEREST ve ÖZTÜRK, 2005), mide ve şeker hastalıklarında, ağız kokusunu gidermede, ağrı kesici, yara iyi edici, çarpıntıyı önleyici, böbreklerden kum dökücü, diş çürümelerini önleyici, öksürüğe, göz hastalıklarına ve basura karşı, kadın hastalıklarına, felçliğe ve uyuşmalara, bacak ağrıları ve şişkinliklerinin giderilmesinde (GENÇAY,2007) Hemoroitte (GÜRHAN ve EZER, 2004), Pişige karın ağrısına ve ishale (ŞİMŞEK ve ark., 2004) ishale karşı ve saç güçlendirmek için (TUZLACI ve Erol, 1998) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: Mikrop öldürücü, karın gazı giderici, büzücü, , sakinleştirici, uyarıcı, mesane kanseri, beyin hastalıkları, bronşit, mesane iltihabı, mide hazımsızlıkları, sara, akciğer ve göğüs hastalıkları, romatizma, cilt kızarıkları, karın ağrısı ve tümörde kullanılmaktadır [120]

Diğer Yöresel İsimleri: Mersin yaprağı (BİRİNCİ, 2008), (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), Mersin çalısı (ERTUĞ, 2004), Muhrik, Mersin, Mersin çalısı, Murt (GENÇAY,2007), Murt (GÜRHAN ve EZER, 2004), Mersin (ŞİMŞEK ve ark., 2004), (TUZLACI ve Erol, 1998)

Familya: OLEACEAE

Bitki bilimsel adı: *Olea europaea* L.

Bitkinin yöresel adı: Zeytin

Türkiye’deki yaygın adı: Zeytin Ağacı

Kullanılan kısmı: Yaprak, meyve

Kullanım amacı ve şekli:

1. Kalpte meydana gelen ritim bozuklarını düzeltmek ve şeker

hastalarının şekerini düşürmek için kullanılır. Zeytin yaprakları bir kap içerisinde kaynatılarak çay hazırlanarak tüketilir. Hazırlanan çay bir şişe içerisine alınarak uzun süre kullanılabilir. İçilmek istendiği zaman tekrar ısıtılıp kullanılır. Ayrıca zeytin yaprakları çiğnenerek de kullanılırsa etkili olmaktadır.

Kaynak kişi: Alptun TEKELİ (68), Elife BOLAT (46), Ali ALTINCI (57), Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41)

2. Kolesterolü düşürmek için kullanılır. Bir avuç zeytin yaprağı bir bardak su içinde 1–2 gece bekletilir. Daha sonlar yapraklar alınır ve kalan sıvı bir kap içinde saklanır. Kullanılacağı zaman biraz ısıtılıp uzun süreli olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Emine BİLGİLİ (49)

3. Bronşite karşı ve öksürük kesici olarak kullanılır. Zeytin ağacının meyveleri toplanıp bir kap içinde ezilerek yağı çıkarılır ve bir tencerede kaynatılıp soğumaya bırakılır. Soğuduktan sonra içine limon suyu ve bal ilave edilerek karıştırılır ve bu karışım sabahları kalkınca ve gece yatmadan 1–2 kaşık içilir.

Kaynak kişi: Emine BİLGİLİ (49)

4. Böbrek taşı düşürmek için kullanılır. Bir çay bardağı zeytinyağın içerisine bir tane limon suyu sıkılarak karıştırılır. Hazırlanan bu karışım gün içerisinde değişik peryotlarda bir yemek kaşığı içilir.

Kaynak kişi: Elif BAHAR (24)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyları 10–15 m olan ağaçlar. Yapraklar eliptik, yoğun lepitik pullarla örtülü. Çiçekler yaprak koltuklarında panikula ve kümeler halinde, korolla tüpü loblarında kısa. Meyve ovattan oblonga kadar değişen bir drupa.

Kimyasal bileşimi: Zeytinyağında (Oleum Olivae) %80–85 yağ asitleri palmitin asit, linol asit ve çok az Stearin. Mryistin ve arachin asitleri vardır [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kan şekeri ve tansiyon düşürücü olarak (Kıran, 2006),, ağrılı bölgeler için masaj yağı yapımında (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), romatizma, göz hastalıkları ve karaciğer hastalıklarının tedavisinde, kan şekerini ve tansiyonu düşürücü olarak, ağrı kesici, şeker hastalıklarında doğumu kolaylaştırmak için, yara tedavisinde (TUZLACI, 2006),, karın ağrılarına, vücuttaki yağ bezlerinin yok edilmesinde, yanık tedavisinde, kolesterol düşürücü olarak, hayvanlardaki yöresel olarak gözlerdeki akçalanma tedavisinde ağrı giderici olarak, İştah açıcı, idrar verici, kabızlık, ateş düşürücü, safra söktürücü, ve yatıştırıcı olarak kullanılır (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), .

Dünya’da diğer kullanımları: Bağırsak yumuşatıcı, büzücü, idrar sökücü, ateş düşürücü, tansiyon düşürücü, sakinleştirici, safra boşaltıcı, kanser, ve tümörde kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Zeytin

Familya: PAPAVERACEAE

Bilimsel adı: *Papaver rhoeas* L.

Bitkinin yöresel adı: Übük, lale

Türkiye'deki yaygın adı: Gelincik

Kullanılan kısmı: Alerjik durumlarda, arı sokması ve egzamada kullanılır. Yabani lale, ladin kozalağı ve kıl çiriş dövülerek suyu çıkarılır ya da kaynatılarak suyu alınır ve sorunlu bölgeye pamuk ile pansuman yapılır.

Kaynak kişi: Nadir GÖKÇE (47)

Lokalite: Çukur köyü, bahçe içler ve yol kenarları, 07.06.2010, 400m, Güneş 644 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir iki veya çok yıllık, genellikle beyaz sütlü otsular. Yaprakları tüysü loblu veya tüysü parçalı. Çiçekler tek veya resemus yada panikulalarda. Sepaller 2, petaller 4, nadiren 6. Stigmalar 4-20 ve ovaryum üzerinde bir disk şeklinde. Meyve operkulat kapsula. Kuzey ılıman bölgelerde yayılış gösterir.

Kimyasal bileşimi: Müsilaj renk maddeleri ve alkaloitler (roedin) taşımaktadır [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: İshale karşı, diş ağrılarına, öksürük ve nezle giderici, yatıştırıcı, ağrı kesici (GENÇAY,2007), öksürük kesici, boğaz ağrılarında ve akciğer kanserinin tedavisinde (KOYUNCU, 2005), öksürük kesici, bronşit ve romatizma tedavisinde (MART, 2006), öksürük kesici, ağrı kesici (METİN, 2009), sakinleştirici ve şeker hastalığı tedavisinde (Yücel ve Tülükoğlu, 2000)

Dünya'da diğer kullanımları: Sakinleştirici, balgam söktürücü, uyutucu, terletici, ishal edici, böbrek hastalığı, nezle, sarılık tümör, siğil, öksürük nezle göğüs hastalıklarına karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Hehecok, Gelincik, Kapçıkotu, Kapırcık, Gülotu, Adam haşhaşı, Pıtçık, Minimitçe, Ülubitçe, Yabani haşhaş, Gelin eli (GENÇAY,2007), Gelincik, Gelincik mancarı (KOYUNCU, 2005), Lale, Ğelinali, Gelincik (METİN, 2009), Gelincik (Yücel ve Tülükoğlu, 2000) .

Bilimsel adı: *Papaver triniifolium* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Kıllı übük,

Türkiye’deki yaygın adı: Gelincik

Kullanılan kısmı:

1. Çıban olgunlaştırmak için kullanılır. Kıllı übüğün gövdesi bir kap içinde dövüldükten sonra arpa unu ile biraz kavrulur ve çıban üzerine sürülür, üzeri bir bez ile sarılıp bir gece bekledikten sonra çıban temizlenir.

2. Yaralanmalarda yara iyi etmek için kullanılır.

Kıllı übük ve ladin yamalağı birlikte dövülür ve arpa unu ile kavrulduktan sonra yara üzerine macun gibi sürülür ve üzeri kapatılarak bir gece bekletilir, birkaç gece bu işleme devam edilir.

Kaynak kişi: Nadir GÖKÇE (47), Raziye GÖKÇE (72), İlgin BULUT (40)

Lokalite: Armutoluğu yayla üst kesimleri ormanlık alan, 28.06.2009, 1500-1700m, Akıncı 1254 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir iki veya çok yıllık, genellikle beyaz sütlü otsular. Yaprakları tüysü loblu veya tüysü parçalı. Çiçekler tek veya resemus ya da panikulalarda. Sepaller 2, petaller 4, nadiren 6. Stigmalar 4-20 ve ovaryum üzerinde bir disk şeklinde. Meyve operkulat kapsula. Kuzey ılıman bölgelerde yayılış gösterir.

Kimyasal bileşimi: Müsilaj renk maddeleri ve alkaloidler (roedin) taşımaktadır [66].

Familiya: PEDALIACAE

Bilimsel adı: *Sesamum indicum* L.

Bitkinin yöresel adı: Küncü

Türkiye’deki yaygın adı: Susam

Kullanılan kısmı: Tohumlar

Kullanım amacı ve şekli: Soğuk algınlığına karşı kullanılır. Küncü bir tava içerisinde kavrulur, bir süre sonra içerisine arpa unu da ilave edilerek kavurmaya devam edilir. Büyük bir kese içerisine soğumadan dökülerek yassı bir şekil verilip ağzı bağlanır ve hasta çocukların sırtına sarılıp bir gece bekletilir.

Kaynak kişi: Sultan KORKMAZ (82)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Dik duruşlu veya sürünücü gövdeli, tek yıllık otsu. Gövde sık dallı 30–150 cm. Yapraklar petiolat yarı tam, alt yapraklar karşılıklı ovattan daralıcı rombiğe kadar. Üst yapraklar alternat-lanseolattan lineara kadar. Korolla beyaz.

Kimyasal bileşimi: Oleik, stearik, palmitik, linoleik ve miristik asitler taşır [66].

Türkiye’de diğerkullanımları: Yanık ve yara tedavisinde kullanılır (GENÇAY,2007).

Dünya’da diğerkullanımları: Düşük yaptırıcı, adet düzenleyici, bağırsak yumuşatıcı, kas gevşetici, idrar sökücü, , öksürük kesici, sakinleştirici, mikrop temizleyici olarak, kellik, mesane kanseri, diş hastalıkları, kanser, katarak, soğuk algınlığı, kabızlık, sağırılık, kansızlık, cilt yaralarında, ishal, dizanteri, tümör, göz hastalıkları ve deri soyulmalarında kullanılmaktadır [120].

Diğerkullanımları: Kincü, Susam, Şirik (GENÇAY,2007),

Familya: PINACEAE

Bilimsel adı: *Abies cilicica* (Ant. & Kotschy)

Carr. subsp. *cilicica*

Bitkinin yöresel adı: İladin, Ladin

Türkiye’deki yaygın adı: Köknar

Kullanılan kısmı: Reçine

Kullanım amacı ve şekli:

1. Gastrit hastalığında mide suyunu almak, balgam söktürmek için kullanılır. Ladin ağacının kozalaklarından çıkan sakızlar bir tencereye alınır ve üzerine 1/2’si kadar süt konularak koyu bir kıvama gelene kadar kaynatılır. Kıvam oluşunca soğutulup küçük parçalara bölünür. Bölünen sakız parçaları doğrudan çiğnenir. Bu sakızın yörede ticareti de yapılmaktadır.

Kaynak kişi: Ulviye Nine (66), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57)

2. Çıban olgunlaştırmak için kullanılır. Ladin sakızı çıban üzerine sürülür ve temiz bir bez ile kapatılır.

3. Mide ağrısına karşı kullanılır. Ladin sakızı bir kap içerisinde eritilip su içerisinde bir süre bekletildikten sonra fındık büyüklüğünde alınarak yutulur.

Kaynak kişi: Talip DAL (65), Mustafa KUŞ (67), Ali Osman KARATAŞ (85) Fadime KARATAŞ (81), İbrahim PANCAR (51)

Lokalite: Etekli köyü, Erkeğen mahallesi, 08.06.2010, 900m, Güneş 661 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Piramit şeklinde bir taca sahip boylu ağaçlardır. Dallar gövdeden çevresel olarak çıkarlar. Yapraklar uzun sürgünler üzerinde almalı olarak dizilmişlerdir. Genel olarak yassı olan bu yaprakların alt yüzeylerinde çoğunlukla iki adet beyaz stoma bandı bulunur. Genellikle iki adet reçine kanalı içeren yaprakların uçlar gençken sivri olduğu halde, yaşlanınca küt, yuvarlak veya emerginattır. Yapraklar ağaç üzerinde 8–10 yıl kalabilirler. Düşüklerinde dallar üzerinde çukur izler bırakırlar.

Kimyasal bileşimi: Alkoliot ve oleoresinler taşıır [66].

Türkiye’de diğerk kullanımları: El ve ayaktaki nasır ve deri döküntülerine, (ÇÖMLEKÇİÖĞLU ve KARAMAN, 2008) Bronşit, nefes darlığı (Elçi ve Erik, 2006), mide ağrıları ve apse için (SEZİK ve ark, 2001).

Diğerk Yöresel İsimleri: Sedir ağacı, Katran ağacı, Kamalak (BAYTOP, 1999).

Bilimsel adı: *Cedrus libani* A. Rich.

Bitkinin yöresel adı: Katran ağacı

Türkiye’deki yaygın adı: Toros sediri

Kullanılan kısmı: Reçine, kozalak

Kullanım şekli:

1. Sedir çırası alt kısmı delikli büyük bir sac üzerine dizildikten sonra, üzeri başka bir sac ile hava almayacak şekilde kapatılır. Sac üzerine ateş yakılarak katranın çıkması beklenir. Daha sonra alttaki delikli sacın

altında bulunan toplama kabına deliklerden süzülen katran toplanır.

- Yara iyileştirici olarak ve diş ağrısında sorunlu bölgeye direkt olarak uygulanır, bel ağrısında ise masaj yapılarak ya da alçı gibi sıvanarak kullanılır.
- Diş ağrısında diőe konularak kullanılır.
- Yaralanmalarda antiseptik (tentürdiyot) olarak kullanılır.
- Kenelerin düşmesi için hazırlanan bu katran, su ve yağ ile karıştırılarak hayvan derisi üzerine sürülür.

- e) Böbrek kumlarını dökmek için zeytinyağı ile karıştırılarak karışım aç karnına her gün bir yemek kaşığı içilir.
2. Bronşit için ve öksürük kesici olarak kullanılır. Katran kozalakları kırılarak 5-10 tanesi 1 kg bal ile birlikte kapalı bir kapta 1 ay kadar bekledikten sonra kozalaklar erir ve sabahları aç karnına ve gece yatmadan 1 yemek kaşığı içilir.
3. Hazımsızlığa karşı kullanılır. Katran gövdesinden alınan tüğüller (reçine-sakız) doğrudan çiğnenir.

Kaynak kişi: Bahattin IŞIK (72), Raziye GÜNGÖR (67), Halime AKKUŞ (63), Cennet TİBİLİ (69), Mustafa NAYNAL (47), Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57), Cemal GENÇ (51), Osman KILIÇ (62), Ali EROĞLU (32)

3. Çocukların karın ağrısını gidermek için kullanılır. Katran içine biraz soğan doğranıp karıştırılarak pişirilir ve macun kıvamına getirilir. Meydana gelen bu macun çocukların karnına ve göbeğine sürülerek üzeri bezle kapatılır.

Kaynak kişi: Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41)

Lokalite: Köpek dağı kuzey cephesi, taşlık yamaçlar, 05.05.2010, 1800 m, Güneş 635 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyları 30–40 m olan ağaçlar, dallar yere yatay olarak gelişir. Yapraklar 10–40 mm uzunluğunda, ucu sivri dişi kozalak 6–10 cm boyundadır.

Kimyasal bileşimi: Katran ve seksiterpen alkoloitleri taşır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Terletici, soğuk algınlığında göğüs yumuşatıcı, ağrı giderici ve kas gevşetici olarak kullanılır (SADAY, 2009), ülser tedavisinde (SEZİK ve ark., 2001),

Dünya’da diğer kullanımları: Dizanteriye karşı ve böcek öldürücü olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Katran, İnce Katran, Sarı Katran, Kamalak, Sedir (SADAY, 2009), Mezda, Kamalak (SEZİK ve ark., 2001).

Bilimsel adı: *Pinus brutia* Tenore

Bitkinin yöresel adı: Çam-Kızıl kabuk

Türkiye'deki yaygın adı: Kızılçam

Kullanılan kısmı: Gövde kabukları, reçine ve taze sürgünler

Kullanım amacı ve şekli:

1. Yara iyileştirici ve el ayakta meydana gelen çatlakları giderici olarak

kullanılır. Çam ağacının gövdesinden çıkan sakızlar toplanarak yarayı kapatacak şekilde deri üstüne sürülüp 5–6 saat bekletilir.

Kaynak kişi: Hayırlı KORKMAZ (75), Cennet TİBİLİ (69), Aysel KİBAR (52), Raziye YALNIZ (58), Ayşe YALNIZ (44)

2. Kanser tedavisinde kullanılmaktadır. Çam gövdesinden toplanan reçineler (çam sakızı) bir miktar bal ve süt ile karıştırılarak macun elde edilir. Bu macundan her sabah aç karnına bir yemek kaşığı tüketilir.

Kaynak kişi: Alptun TEKELİ (68)

4. Kaşıntıyı gidermek için kullanılır. Çam kabuğu bir kap içerisinde iyice dövülür ve elendikten sonra içerisine pekmez ve karınca küresi(kum) ilave edilerek bir merhem hazırlanır. Yine bu elenmiş kabuklar yoğurt ile karıştırılarak da farklı bir merhem hazırlanır. Bazı köylerimizde ise; karınca küresi nane öz suyu ile karıştırılarak bu merhem elde edilir. Bu merhem yürük olan cilde sürülür bölgenin üzeri kapatılmaz 6-7 saat kadar beklenip temizlenir. Bir iki kez tekrarlanabilir.

Kaynak kişi: Asiye GÜNGÖR (47), Nuriye GÜNAY (51), Mehmet BAHAR (44), Arife İBİŞ (50), Ali Osman KARATAŞ (85), Fadime KARATAŞ (81), Hamza OĞLAKÇI (56), Raziye YALNIZ (58)

5. Öksürük kesici olarak kullanılmaktadır. Çam pürçelegeği bir miktar su içerisinde kaynatılarak çay hazırlanır ve şekersiz olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Emine KARAKUŞ (81)

6. Bronşite karşı kullanılır. Kızılçamın yeni kozalaklarından 40 kadarı 2 lt. su içerisinde kaynatılır. Bu işlemden sonra suyu süzülerek bir şişe içine aktarılır ve daha sonra kullanılmak için saklanır. Elde edilen bu çay kullanılmak istendiği zaman ısıtılarak içilir.

Kaynak kişi: Nadire BAHAR (70)

7. Mide yaralarını iyileştirmek için kullanılmaktadır. Çam ağacının kozalakları bir kap içerisinde ezilerek üzerine kendi ağırlığı kadar çay şekeri eklenip 15 gün kadar güneş ışığı altında bekletilerek şurup yapılır. Hazırlanan şurup sabahları aç karnına içilir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ (76)

8. Verem ve bağırsak parazitlerini dökmek, bağırsağı düzenlemek için kullanılır. Gövdenin kabuğu soyularak altta kalan sulu kısım-floem (kamalak) bir bıçak yardımı ile sıyrılır ve bu kısım doğrudan yenir.

Kaynak kişi: Mustafa KAPLAN (50), Yılmaz SÜRMELİ (49), Hamza ÖZDEMİR (47), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57)

9. İltihaplı yaraları iyileştirmek amacıyla kullanılır. Çam ağacından alınan reçine (çam sakızı) zeytinyağı ile karıştırılarak macun haline getirilir. Tavuktan alınan tüy ile iltihaplı yara üzerine sürülür.

Kaynak kişi: Cennet DURUKAN (72)

10. Çıban olgunlaştırmak için kullanılır. Çam ağacının reçinesi (sakızları) bir teneke kutu içerisinde siyahlaşınca kadar kaynatılarak akışkan bir sakız elde edilir. Elde edilen sakız temiz bir bez üzerine yayılarak çıban ve benzeri yaralar üzerine kapatılır. Bu işlem genellikle gece yatarken uygulanır ve sabahleyin alınır. Yine çıban olgunlaştırmada birer çay kaşığı çam reçinesi, balmumu ve zeytinyağı karıştırılır ve ateşle ısıtıldıktan sonra çıban üzerine yapıştırılır ve bir gece bekledikten sonra çıban üzeri temizlenir.

Kaynak kişi: Mustafa NAYNAL (47), Talip DAL (65), Mustafa KUŞ (67), Osman Fahri KASAP (56)

11. Şeker hastalarının şekerini düşürmek amacı ile kullanılır. Çam ağacının taze sürgünleri murt dalı ile birlikte kaynatılarak çay elde edilir. Hazırlanan bu çay günlük olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Yüksel AKKAŞ (50), Yılmaz SÜRMELİ (49)

12. Hayvanların burun tıkanıklığını gidermek için ve doğuca olmuş (çok üşümüş) hayvanı ısıtmak için kullanılır. Çam ağacının taze pürleri (sürgün) bir ucundan yakılarak hayvanın yüzüne doğru tutulur ve burnundan sıvı akıncaya kadar bekletilir. Üşümüş hayvanda ise çam pürleri hayvan yakınında yakılarak buğuna verilir.

Kaynak kişi: Hamza ÖZDEMİR (47)

13. Hayvanların ishalini kesmek için kullanılır. Çam kabuğu ve çam sakızı iyice dövülüp toz haline getirildikten sonra karıştırılıp hayvanın boğazına dökülür.

Kaynak kişi: Ali Esat GÖKÇE (63) Mehmet GÖZÜKÜÇÜK

Lokalizasyon: Merkezboztahta Köyü, Köpekli mahallesi, 07.06.2010, 300m, Güneş 646 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyları 15–25 m kadar olan, düzensiz gövdeli ve taçlı bir ağaçtır. Yaprakları 18 cm kadar büyüyebilir ve açık yeşildir.

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ oranı yüksektir [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Yara iyileştirme ve kozmetik (ÇÖMELEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), şeker hastalığına öksürük kesici olarak kullanılır (ERTUĞ, 2004) hemoroit (GÜRKAN ve EZER, 2004), (HONDA et al., 1996), . ferahlatıcı, boğaz ağrıları, mide rahatsızlıklarına, bel ağrıları için, Yara ve bere, ağız kokularını alması ve mideyi rahatlatması, çıban, boğaz ağrıları, öksürük ve balgam (METİN, 2009), iltihaplı yaralarda, öksürük kesmede, (SADAY, 2009), Karın ağrısı, apse ve iltihap için (SEZİK, 2001), astım, bronşit, akciğer hastalıkları ve bel ağrısında (TUZLACI ve Erol, 1998).

Diğer Yöresel İsimleri: Çam, (ERTUĞ, 2004), (ÇÖMELEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (Gürkan ve Ezer, 2004), (Honda ve ark., 1996), Çam- Şam (METİN, 2009), Kızılçam (TUZLACI ve Erol, 1998).

Bilimsel adı: *Pinus nigra* J.F.Arnold

Bitkinin yöresel adı: Akçam

Türkiye’deki yaygın adı: Karaçam

Kullanılan kısmı:

1. Öksürük kesici olarak kullanılır. Akçamın taze kozalakları toplanıp parçalanır. 1-2 bardak kadar su içinde kaynatılıp çay elde edilir. Yapılan bu çay günlük kullanımda ya da uzun süreli kullanımda sabahları sıcak olarak içilir.

Kaynak kişi: Emine BİLGİLİ (49)

2. Akciğer ve solunum yolu hastalıklarına karşı kullanılır. Akçamın taze kozalaklarından 40 tanesi bir şişe içine konulur ve üzerine 1 kg çay şekeri eklendikten sonra her gün bu şişe çalkalanır. Bir aylık süre içinde kozalaklar şeker içinde eriyerek karışım şurup haline gelir. Hazırlanan bu şurup günde 2–3 kaşık kadar içilir.

Kaynak kişi: Cennet BAHAR (47), Müslime EVRAN (59), Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41), Fadime Erkeç (84), Mustafa KAPLAN (50)

3. Nefes darlığına karşı kullanılmaktadır. Bir kilogram bal içerisine 100 gr karaçam reçinesi ilave edilerek karıştırılır. Hazırlanan karışım birkaç gün süreyle günde iki yemek kaşığı yenir.

Kaynak kişi: Hamza OĞLAKÇI (56),

4. Hayvanlarda oluşan akciğer hastalıklarına karşı kullanılır. Çam çırası alt kısmı delikli büyük bir sac üzerine dizildikten sonra, üzeri başka bir sac ile hava almayacak şekilde kapatılır. Sac üzerine ateş yakılarak katranın çıkması beklenir. Daha sonra alttaki delikli sacın altında bulunan toplama kabına deliklerden süzülen katran toplanır. Elde edilen katrandan uzun bir çubuk ucuna sürüldükten sonra hasta hayvanın ağzından içeri sokularak boğazına birkaç kez temas ettirilir.

5. Bağırsak parazitlerine ve vereme karşı kullanılır. Çam ağacının gövdesi soyularak alınan kabuğun içinden bıçak ucu ile yamalak veya kamalak (Floem dokusu) sıyrılmak sureti ile alınarak yenir.

Kaynak kişi: Bahattin IŞIK (72), Hamza ÖZDEMİR (47), Durmuş BAYIR (70)

Lokalite: Etekli köyü, Keçikalesi civarı, 07.06.2010, 950m, Güneş 664 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyları 30–40 m kadar olan ağaçlar. Yapraklar 7-18 cm boyunda koyu yeşil ve serttir.

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ oranı yüksektir [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Nasır ve siğillere karşı, Kırıkların tedavisinde (EZER ve AVCI,2004), apse ve böcek sokmalarına karşı karın ağrısı ve hazımsızlığa karşı, öksürük, bronşit, tüberküloz, romatizma, hemoroit bağırsak kurtlarına(FUJİKA et. Al., 1995), hemoroit (Gürkan ve Ezer, 2004), Guatr (KOYUNCU, 2005) balgam söktürücü, şeker hastalığına (Niyazi Sami, 2007) tüberküloz,karın ve romatizmal ağrılar, basur (SEZİK ve ark.,2001),astım (ŞİMŞEK ve ark., 2004) karşı kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: Solucan ilacı olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Karaçam (EZER ve AVCI,2004), (SEZİK ve ark. 2001), Çam, karaçam, cheren bor (Niyazi Sami, 2007), Çam (Şimşek ve ark. 2004),

Familiya: PLANTAGINACEAE

Bitki bilimsel adı: *Plantago lanceolata* L.

Plantago major

Bitkinin yöresel adı: Kırk sinirotu

Türkiye'deki yaygın adı: Sinirli ot, Sinir otu

Kullanılan kısmı: Yapraklar

Kullanım amacı ve şekli: Yara iyileştirici olarak kullanılmaktadır. Yaprakları bir kap içerisinde ezilir. Ezilen yapraklar arpa unu ile karıştırılarak yaralı kısma uygulanıp üzeri temiz bir bez ile sarılır.

İltihaplı yaraların iltihabını çekmek için kullanılır. Kırk sinir otunun yaprakları yara üzerine doğrudan kapatılır ve iltihabı çekmesi beklenir.

Kaynak kişi: Musa AYVA (73), Raziye YALNIZ (58)

Lokalite: Başkış köyü güneyi tarla ve yol kenarları, 20.06.2009, 300m, Güneş 512 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Rozet formunda çok yıllık otsu bir bitkidir. Çiçek taşıyan saplar saçlı 10–40 cm uzunluğunda ipeksi ve yapraksızdır. Dip yapraklar mızraksı yana doğru yayılmış veya dik vaziyette nerdeyse dişli, 3–5 kadar belirgin paralel damarlı, dar ve kısa saplıdır.

Kimyasal bileşimi: Müsilaj tanen, sitrik asit, pektin içerir [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: Solunum yolu hastalıkları, balgam, öksürük, yara kapatmada (ERTUĞ, 2004), yara iyileştirici, siğile karşı, mide rahatsızlıkları, bronşite karşı (EZER ve AVCI, 2004), yara iyileştirici, iltihap sökücü, mide hastalıkları ve romatizma tedavisinde (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), siğil tedavisinde, iltihaplı romatizma tedavisinde, iltihap sökücü, hemeroit tedavisinde (KOYUNCU, 2005), iltihap sökücü, arı sokması tedavisinde, tüberküloz, mide ağrısı, ülser, astım, öksürük, bronşit, balgam söktürücü (KÜLTÜR, 2007), mide ağrısı, kesik tedavisinde (METİN, 2009), idrar söktürücü, balgam söktürücü, böbrek hastalıklarının tedavisinde, böcek

sokmaları, çıban tedavisinde ve yara iyi edici (Niyazi Sami, 2007), Apse ve çıban dağıtıcı olarak, astım hastalığına ve sinir hastalıklarına karşı kullanılır (ORAL, 2007), mide ağrısı (ÖZUSLU, 2005), kabızlık giderici, göğüs yumuşatıcı, balgam söktürücü, idrar artırıcı, yara iyi edici ve çıban açıcı olarak kullanılır (SADAY, 2009), iltihap sökücü (SEZİK ve ark., 2001), iltihap sökücü (ŞİMŞEK ve ark., 2004), Yara, kesik, çıban iyileştirici (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001), egzama, karın ağrısına (TUZLACI ve Tolon, 2000), yara iyileştirici olarak kullanılır (Yapıcı ve ark., 2009), yara iyi edici ve çıban açıcı olarak kullanılmaktadır (ÇAKILCIOĞLU ve ark, 2007).

Dünya’da diğer kullanımları: Damar büzücü, bakteri yok edici, gebelik önleyici, öksürük kesici, idrar sökücü, cilt yumuşatıcı, balgam sökücü, kan durdurucu, iç sürdürücü, ağrı kesici, yaraları iyileştirici olarak ve ciğer hastalıklarında, astımda, kanserde kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Sinirli ot-Sinir otu-Kasık otu (SADAY, 2009), Sinir otu (Yapıcı ve ark., 2009), Dar yapraklı sinir otu, Pağa yaprağı (ÇAKILCIOĞLU ve ark, 2007), Yara otu, Kesik otu, Yedi damar, Sinirli ot (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001), Kırk sinir (ŞİMŞEK ve ark., 2004), (SEZİK ve ark., 2001), Bağcı yaprağı (ORAL, 2007), Sinirliot, Sinirotu, Damarotu, Damarlıot, Kesikotu, Bobvitsa (KÜLTÜR, 2007), Kırksinir (ŞİMŞEK ve ark., 2004).

Familiya: PLATANACEAE

Bitki bilimsel adı: *Platanus orientalis* L.

Türkiye’deki yaygın adı: Çınar

Bitkinin yöresel adı: Çınar

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Diz ağrılarına ve kireçlenmeye karşı kullanılır. Çınar yaprakları toplanıp bol su ile temizlendikten sonra küçük bir tencere içerisinde su ile kaynatılır ve suyu süzülerek posası alınır. Ağrıyan bölgelere posa sıcak halde uygulandıktan sonra üzeri temiz bir bez ile sarılır.

Kaynak kişi: Alptun TEKELİ (68)

2. Prostat hastalığı için kullanılır. Çınar ağacının gövde kabuğu toplanıp küçük parçalara bölünerek kaynatılır ve tülbentten süzülerek elde edilen çay tatlandırılarak

kullanılır. Kısa süreli kullanımda etkili olmamakla birlikte bir aya yakın süre ile kullanılmalıdır. Tedavi edici değil fakat tedaviye yardımcı olarak kullanılır.

3. Romatizma ağrılarına karşı kullanılır. Çınar ağacının yaprağı ya da hoppakları kaynamış su içerisine atılarak 2 dakika kadar daha kaynatıldıktan sonra çay olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Suat GENÇ (56), Ali ŞİMŞEK (62)

4. Yanıkları tedavi etmek için kullanılır. Dallar yaş iken bir ucundan yakılıp diğer ucundan çıkan su bir kap içine alınır. Hazırlanan bu sıvı yanık bölge üzerine sürülür.

Kaynak kişi: Mahmut AYGÖR (28)

Lokalite: Ömerli köyü, Naneli mahallesi, 26.06.2009, 170m, Güneş 572 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Büyük boylu, yaprak dökücü tek evcikli ağaçlar. Yapraklar almaçlı, tam veya palmat loblu. Çiçekler tek eşeyli; uzun ve aşağı sarkan çiçek sapının ucundaki küre şeklindeki başaklarda. Meyve tabanı uzun tüylerle çevrili bir aken.

Kimyasal bileşimi: Kabuklarında tanen bulunur [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Hemoroite karşı, yanık tedavisinde, diş ağrısına karşı, böbrek taşlarını düşürmek amacıyla (GENÇAY,2007), yanık tedavisinde, böbrek taşlarını düşürmek amacıyla, şeker hastalığında (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), prostat tedavisinde (KOYUNCU, 2005), böbrek hastalıklarında (TUZLACI ve Erol, 1998), böbrek taşlarını düşürmek amacıyla (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001), prostat tedavisinde (EZER ve MUMCU, ARISAN, 2006)

Dünya’da diğer kullanımları: Kansere, ishale, göz iltihabına, iskorbüt hastalığına karşı ve tonik olarak kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Çınar (GENÇAY,2007), (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), (KOYUNCU, 2005), (TUZLACI ve Erol, 1998), (EZER ve MUMCU, ARISAN, 2006)

Familya: POACEAE

Bilimsel adı: *Arundo donax* L.

Bitkinin yöresel adı: Kargı, Kamış

Türkiye'deki yaygın adı: Kargı

Kullanılan kısmı: Gövde

1. Kırık çıkık tedavisi ve çıban olgunlaştırmak için kullanılır. Kargı sıyrılıp (rendelenme gibi) içerisine şeker, yumurta akı ve bir miktar sabun rendesi eklenerek merhem hazırlanır. Kırık ve çıkık tedavisinden önce merhem sürüleceği bölge sabun ve sıcak su kullanılarak yumuşatılır ve kemikler kontrol

altına alınır. Koldaki kırık çıkık üzerine bu merhem alçı gibi sıvanıp üzerine tahtalar konarak sabitlenmesi sağlandıktan sonra bir bez yardımı ile sarılarak bir gece bekletilir. Hayvanlardaki ayak kırılmalarında bu merhem sadece arka ayaklar üzerine sarılabilir. Çıban tedavisinde ise hazırlanan merhem çıbanlı bölgeye sarılarak çıbanın olgunlaştırılması sağlanır.

Kaynak kişi: Fadime ERKEÇ (84), Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41), Cennet DURUKAN (72), Hayırlı KORKMAZ (75), Veysel ŞEKER (60), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57)

2. El ve ayak parmağında meydana gelen dolama adı verilen hastalığa karşı kullanılır. Kargı ve ekmek tahtasından bir bıçak yardımı ile küçük parçalar alınır. Bunların içerisine rendelenmiş sabun bir miktar şeker ve zeytinyağı ile karıştırılarak macun yapılır. Elde edilen macun dolama olan el ve ayak parmağına alçı gibi sürülerek bir gece bekletilir.

Kaynak kişi: Cihan DÖNMEZ(75)

Lokalite: Başkış köyü güneyi tarla ve yol kenarları, 20.06.2009, 300m, Güneş 511 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Sulak yerlerde yetişen rizomlu çok yıllık büyük bitkilerdir. Gövde 5 m' ye kadar boylanabilir. Yapraklar rotundat tabanda kordat. Çiçek durumu zengin dallanma gösteren gevşek bir panikula. Sipukulalar basık, genellikle az sayıda ve erdişi çiçekli.

Kimyasal bileşimi: Rizomlarda yağ ve acı maddeler bulunmaktadır [73].

Dünya’da diğer kullanımları: İdrar sökücü, terletici olarak, ayrıca kanserde, yüksek ve düşük tansiyonda kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Kargı (BAYTOP, 1999), Çittik, Kor, Kamış, Saz, Ocak süpürgesi otu (GENÇAY,2007), Berdi, kamış (MARUF, BALOS, 2007).

Bilimsel adı: *Cynodon dactylon* (L.) Pers.

Bitkinin yöresel adı: Ayrık otu

Türkiye’deki yaygın adı: Domuz Ayrığı

Kullanılan kısmı: Kökleri

Kullanım amacı ve şekli: Böbreklerde meydana gelen iltihaplanmayı giderici olarak kullanılır. Ayrık otu kökleri toplandıktan sonra bol su ile yıkanarak temizlenir. Su ile kaynatılarak çay oluşturulur. Yapılan çay sabahları aç karnına içilir.

Kaynak kişi: Cennet GENÇ (46)

Lokalise: Tümenli köyü, 07.07.2009, 630m, Güneş 575 ve Savran; Sadıkali köyü Karalar mezrası, Çatalan Barajı Arıtma Tesisi kuzeyi, 01.08.2009, 150m, Güneş 594 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Sürünücü stolonlu çok yıllık otsu. Yaprak linear, lanseolat 6 cm. Çiçekler gövdenin ucunda 3–5 adet, dijital olarak düzenlenmiş, tek taraflı spikalarda.

Kimyasal bileşimi: Rizomları nişasta taşır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: İdrar söktürücü olarak (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), ayak şişliklerinin giderilmesinde (KOYUNCU, 2005), antiseptik ve idrar söktürücü olarak (KÜLTÜR, 2007), İdrar yolları hastalıklarında kullanılmaktadır, böbrek ve mesanedeki kumları döker, idrar söktürücü olarak kullanılır (MALYER ve ark. 2004), (Niyazi Sami, 2007), Prostat tedavisinde, kısırlık tedavisinde, damar yumuşatıcı ve gaz giderici olarak, idrar söktürücü, böbrek taşı düşürücü (ORAL, 2007), idrar söktürücü ve prostat hastalıklarında (SEZİK ve ark., 1992), belsoğukluğu hastalığında (YEŞİLADA ve ark., 1999) kullanılır

Dünya’da diğer kullanımları: Ağrı kesici, mikrop kırıcı, bağırsak yumuşatıcı, büzücü, yara iyileştirici, safra kesesi ve böbrek taşı düşürücü, öksürük kesici, temizleyici, idrar

sökücü olarak ve kanser, çıban, kramp, cilt kızarıkları, ödem, tümör ve ishalde kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Ayrik otu (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), (KOYUNCU, 2005), (KÜLTÜR, 2007), Ayrik, Domuz Ayırığı, Büyük Ayrik (MALYER ve ark. 2004), Ayrik otu, Troskot (Niyazi Sami, 2007).

Bilimsel adı: *Triticum vulgare* L.

Bitkinin yöresel adı: Buyday, Buğday

Türkiye’deki yaygın adı: Buğday

Kullanılan kısmı: Tohumlar

Kullanım amacı ve şekli: Çıban olgunlaştırmak için kullanılır. Buğday unundan elde edilen hamur yoğrulurken içerisine bol miktarda şeker ilave edilir. Şekerli hamur çıbanlı bölgenin üzerine yayılır ve üzeri bez ile kapatılır.

Kaynak kişi: Hayırlı KORKMAZ (75)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir yıllık otsu bitkilerdir. Çiçek durumu yoğun birspika. Spikulalar her nodyumda tek ve 2-6 (9) çiçekli, üstteki 7 veya 2 çiçek genellikle verimsiz. Glumalar trunkat. Lemma derimsi, pelea zarsı ve 2 gagalı. Ülkemizin özellikle iç kesimlerinde geniş oranda kültürü yapılır ve birçok kültür varyetesi vardır.

Kimyasal bileşimi: Yağ, kükürtlü ve kükürtsüz bileşikler, organik maddeler ve vitaminler (B, D, E) taşır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kepek, kabızlık, kansızlık için, sinir bozukluklarını ve zihin yorgunluğunu giderici olarak kullanılır (BOZDOĞANGİL, 1996).

Diğer Yöresel İsimleri: Buğday (BOZDOĞANGİL, 1996).

Bilimsel adı: *Zea mays* L.

Bitkinin yöresel adı: Mısır

Türkiye'deki yaygın adı: Mısır

Kullanılan kısmı: Meyvedeki saçaklar

Kullanım amacı ve şekli: Böbrek taşı düşürmede ve idrarını yapamayan hayvan ve insanın idrarını yapması için kullanılır. Mısır püskülleri (saçakları) tazeyken ayrılıp

temizlenir. Temizlenen saçaklar suda kaynatılıp çay yapılır. Yapılan çay tatlandırılarak içilir.

Kaynak kişi: Fadime ARICI (82), Perihan GENÇ (62), Saniye GENÇ (58)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir yıllık otsu, 4 m bazen daha fazla boylanan gövdenin içi dolu ve çapı 2–6 cm. Yapraklar 90 cm, bazen daha uzun, linear, akuminat.

Kimyasal bileşimi: Siyanidin 3-glikozit, siyanidin 3 - (6"-malonilglikosit), siyanidin 3 - (3", 6"-dimalonilglikosit içeren peonidin 3-glikozit, peonidin 3 - (6"-malonilglikosit) ve peonidin 3 - (dimalonilglikosit) bulunur [132].

Türkiye'de diğer kullanımları: İdrar sökücü ve böbrek taşlarını düşürücü (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), hemoroit tedavisinde (ERTUĞ, 2000), ödem giderici, idrar sökücü (EZER ve AVCI, 2004), böbrek ve idrar yolları rahatsızlıklarını gidermek amacıyla, hemoroite karşı (GENÇAY,2007), idrar ve iltihap sokturucu olarak, hemoroit tedavisinde (KOYUNCU, 2005), karın ağrısı, idrar sökücü, göğüs hastalıklarında (KÜLTÜR, 2007), böbrek rahatsızlıklarını gidermek için ve sakinleştirici olarak (METİN, 2009), idrar ve iltihap sökücü, vücuttaki fazla yağı eritici (SADAY, 2009), boğaz ağrısında, hemoroit tedavisinde, böbrek taşlarını düşürücü (SEZİK ve ark., 2001), böbrek taşlarını düşürücü, idrar sökücü (TUZLACI ve Erol, 1998), prostat hastalığına ve idrar söktürücü olarak (TUZLACI ve TOLON, 2000)

Dünya'da diğer kullanımları: Ağrı kesici, adet düzenleyici, mikrop öldürücü, olarak ve böbrek hastalıklarında, kalp hastalıklarında, kuş gribinde, tümörde, damla hastalığında, kum hastalığında, diş eti hastalıklarında ve panzehir olarak kullanılmaktadır [120].

Familiya: POLYGONACEAE

Bitki bilimsel adı: *Rumex acetosella* L.

Rumex conglomeratus Murray,

Rumex hydrolapathum Huds.

Bitkinin yöresel adı: Ekşimek, Ekşi ot

Türkiye’deki yaygın adı: Kuzukulağı

Kullanılan kısmı: Yaprakları

Kullanım amacı ve şekli: Tansiyonu

düşürmek amacı ile kullanılır. Ekşimeğin

yaprakları doğrudan yenir. Tansiyon düşürmede özellikle yaprak sapı daha etkili olmaktadır.

Kaynak kişi: Mustafa KUŞ (67), Nail TAŞ (45), Mustafa GÖZ (55)

Lokalite: Susuz Dağı, Koyun kırkacak mevki, 10.06.2010, 1550m, Savran 6055.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir veya çok yıllık 10-40 cm boyunda otsular. Yapraklar bazen hastat veya sagitat. Çiçekler erdişi veya tek eşeyli.

Kimyasal bileşimi: Yapraklar potasyum tuzu halinde oksalik asit, kökler ise tanen taşır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Çıban olgunlaştırmada, idrar arttırıcı, safra söktürücü ve ateş düşürücü olarak kullanılır (BOZDOĞANGİL, 1996). Diş eti hastalıklarına karşı, kabızlığı giderici, idrar söktürücü, idrar arttırıcı, safra söktürücü ve ateş düşürücü (BİRİNCİ, 2008)

Diğer Yöresel İsimleri: Kuzu Kulağı, Ekşikulak, Ebem ekşisi, Labada (BİRİNCİ, 2008), Katırcı kuzukulağı (Elçi ve Erik, 2006), Eşkileme, Kuzum oğlağı (ERTUĞ, 2000)

Bitki bilimsel adı: *Rumex crispus* L.

Bitkinin yöresel adı: Ekşimek

Türkiye’deki yaygın adı: Labada

Kullanılan kısmı: Yaprakları

Kullanım amacı ve şekli: Tansiyonu düşürmek

amacı ile kullanılır. Ekşimeğin yaprakları

doğrudan yenir. Tansiyon düşürmede özellikle

yaprak sapı daha etkili olmaktadır.

Kaynak kişi: Mustafa KUŞ (67), Nail TAŞ (45), Mustafa GÖZ (55)

Lokalite: Karaçay deresi kenarları, 20.05.2009, 750m, Akıncı 753 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: İki veya üç yıllık kuvvetli ve dik olarak gelişen 50-150 cm boyunda bir bitkidir. İşlenmemiş ve terk edilmiş ve su kenarlarında yaygındır. İstilacı bir bitkidir (Serin, 2008).

Kimyasal bileşimi: Köklerinde atresen türevleri ve tanenler taşır. Yine yapılan çalışmalarda kökler % 0,2-1,7 arasında antrasen türevi ve % 6-12 arasında kateşik tanen taşıdığı saptanmıştır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kabızlığa ve hazımsızlığa karşı kuvvet verici, kan temizleyici olarak (BOZDOĞANGİL, 1996) cilt yaraları ve hemoroit (ERTUĞ, 2000), kabızlığa karşı (EZER ve AVCI, 2004), iltihaplı yaralar için (KÜLTÜR, 2007), İshal kadınları doğum sonrası tedavilerinde, apselerin olgunlaştırıcı ve yara iyi edici olarak kabızlığa karşı ve hemoroite (ORAL, 2007), sindirim kolaylaştırıcı (TUZLACI ve ark. 2010) uyuzluğa (YEŞİLADA ve ark., 1999) karşı kullanılır.

Diğer Yöresel İsimleri: Öfelek, Efelek (EZER ve AVCI, 2004), Tirşo, Tirşik (GENÇAY,2007), Evelik (GÜRHAN ve EZER, 2004), Labada, Olabada (KOYUNCU, 2005), Yabani labada, acı labada, tatlı labada, konştrak (KÜLTÜR, 2007), efelek (METİN, 2009), Labada (ORAL, 2007), (TUZLACI ve ark. 2010), Evelek (YEŞİLADA ve ark., 1999).

Familya: PUNICACEAE

Bitki bilimsel adı: *Punica granatum* L.

Bitkinin yöresel adı: Nar

Türkiye’deki yaygın adı: Nar

Kullanılan kısmı: Meyveler ve çiçek

Kullanım amacı ve şekli:

1. Vücut direncini arttırmak için kullanılır. Hastaya bolca nar yedirilerek direnç kazanması sağlanır.

Kaynak kişi: Alptun TEKELİ (68), Soner SABAH (60)

2. Hayvanlarda meydana gelen ağız yaralarını iyileştirmek için kullanılır. Nar meyveleri kabuklu olarak hastaya yedirmeye çalışılır.

Kaynak kişi: Fadime ERKEÇ (84)

3. Tansiyon düşürmek için kullanılır. Meyveler ve 3–4 parçaya ayrıldıktan sonra bu parçalar bir tekne içerisinde ezilerek suyu çıkarılır. Nar suyu bir kazan içerisinde alınarak koyulaşınca kadar kaynatılır ve nar ekşisi elde edilerek soğumaya bırakılır. İki yemek kaşığı veya yarım çay bardağı kadar nar ekşisi hastaya içirilir.

Kaynak kişi: Mustafa KUŞ (67), Ali İhsan ONAT (64), Mustafa GÖZ (55)

3. İshali kesmek için kullanılır. Nar kabukları ile çay hazırlanılır ve bu çay sıcak olarak içilir..

Kaynak kişi: Raziye YALNIZ (58)

4. İdrar yollarındaki iltihabı gidermek için kullanılır. Nar çiçekleri kaynatılarak çay elde edilir ve bu çaydan 2-3 gün boyunca günde bir bardak içilir.

Kaynak kişi: Raziye YALNIZ (58), Ayşe YALNIZ (44)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyları 2–7 m olan dikenli çalı veya dikensiz küçük ağaç. Yapraklar lanseolattan ters ovata kadar. Çiçekler kırmızımsı veya nadiren beyaz. Meyvenin tohumları yenildiğinden birçok bölgelerimizde kültürü alınmıştır.

Kimyasal bileşimi: Tohumlarında östron maddesi vardır. Ayrıca kök, gövde ve dal kabuklarında yapısı kinolizidin alkoloitine (litrin) yakın zehirli pseudopelletierin ve izopelletierin vardır. Gövde ve dal kabuklarından hazırlanan drogda (cortex granati) bu alkaloidlerden başka % 20–25 oranında elajik taninler bulunur [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Nefes darlığına, şeker hastalığına (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), ishali durdurmak, baş ağrısına, böbrek taşlarını düşürmek amacıyla (GENÇAY,2007), kalp ritmi yükseldiği zaman düzenlemesi, uykusuzluğu gidermesi, şeker hastalığı, göz rahatsızlıklarında, kolesterol düşürücü (METİN, 2009), ishale karşı, mide rahatsızlıklarında (SEZİK ve ark., 2001).

Dünya’da diğer kullanımları: Ağrı kesici, öksürük kesici, kan durdurucu, ishal edici, ateş düşürücü, adet düzenleyici, uyarıcı, hazım kolaylaştırıcı, olarak vediti hastalıkları, kalp hastalıkları, iltihap, sıtma, zehirlenme, bağırsak hastalıkları, ağız enfeksiyonu, safra taşı hastalıkları, dizanteri ve hazımsızlıkta kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Nar (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (SEZİK ve ark., 2001), (METİN, 2009), Hınar (GENÇAY,2007).

Familiya: POLYPORACEAE

Bitki adı: *Laetiporus* sp.

Bitkinin yöresel adı: Katran kavı

Kullanılan kısmı: Bitki tümü

Kullanım amacı ve şekli: Bağırsak kanserine karşı kullanılır. Mantarın tamamı doğrudan yenir.

Kaynak kişi: Halit TATLI (43)

Familiya: RANUNCULACEAE

Bilimsel adı: *Clematis vitalba* L.

Bitkinin yöresel adı: Akasma

Türkiye'deki yaygın adı: Akasma

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: At ve eşeklerin soğuk algınlığına karşı kullanılır. Akasmanın çiçekli dalları yaş iken dövülür ve hayvana yem torbası gibi bağlanır. Burnuna temas etmesi sağlanır ve bir miktar yedirilir.

Kaynak kişi: Çeşminaz AVCI (55)

Lokalite: Çukur köyü, bahçe içler ve yol kenarları, 07.06.2010, 400m, Güneş 637 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Odunsu, oluklu gövdeli 15 m boylanabilen sarılgı bir bitkidir. Yapraklar karşılıklı, tüysü, yumurta veya yüregimsi şekilde, kenarları derin veya tam dişli, dağınık tüylü ya da tüsüzdür. Çiçekler yaprak koltuklarında, salkım şeklinde, sık tüylü, kokulu, krem beyazı ya da sarı renktedir. Meyve çok sayıda nukstan oluşur. Nüksün tepesinde stilus uzun ve tüylü olarak gelişmiştir. Bitki çalılıklar veya ormanlık alanlar arasında yayılış gösterir (BİRİNCİ, 2008).

Kimyasal bileşimi: Glikozit ve alkaloid taşır. Klematin, klemetilol, kaulosaponin, fitosterol asitler, alkol, reçine ve stigmasterin içermektedir [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Yaraları iyileştirici ve ağrı kesici (BİRİNCİ, 2008), Diş ağrısı için (YEŞİLADA ve ark., 1995) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Kan hastalıkları, kanser, sıracı hastalığı, terletici, deri hastalıklarında, migren, romatizma ve kan toplama özelliğindedir [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Orman Asması, Akasma, Filbahri (BİRİNCİ, 2008), hırsız urganı (CANSARAN ve ark., 2007), Akçabağ(YEŞİLADA ve ark., 1995).

Familya: RHAMNACEAE

Bilimsel adı: *Zizyphus jujuba* Miller.

Bitkinin yöresel adı: Hırnap

Türkiye’deki yaygın adı: Hünnap

Kullanılan kısmı: Meyveler

Kullanım amacı ve şekli:

Tansiyonu sabit tutmak için kullanılır. Hırnap meyvelerinden 20–25 tanesi 1lt su içerisinde kaynatılır ve süzülerek posası atılır

geriye kalan sıvı bir şişeye doldurularak 1 hafta kadar bozulmadan saklanabilir. Her gün sabahları aç karnına 1 bardak içilir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ (76), Ümmügülsüm KIVRATMA (51), Hacer SABAH (48)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: 5- 10 m boyunda ağaç, Yapraklar alternat, ovat. Çiçekler sarı. Meyve küremsi, siyahımsı kırmızıdır.

Kimyasal bileşimi: Meyveler şeker ve müsilağ taşıyıcı [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Öksürük giderici (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), yumuşatıcı ve balgam sökücü olarak (BOZDOĞANGİL, 1996) kullanılır.

Diğer Yöresel İsimleri: Hünnap, unnap (BOZDOĞANGİL, 1996).

Familya: ROSACEAE

Bilimsel adı: *Cerasus avium* (L.) Moench.

Bitkinin yöresel adı: Kiraz

Türkiye'deki yaygın adı: Kiraz

Kullanılan kısmı: Meyve sapları ve tohum

Kullanım amacı ve şekli:

1. Kolesterolü düşürmek, zayıflamak ve kabızlığı gidermek için kullanılır. Kiraz meyve sapları suda kaynatılarak çay yapılır. Yapılan çay tatlandırılmadan içilir.

Kaynak kişi: Cennet GENÇ (46), Perihan GENÇ (62), Ayşe KOÇ (76), Ümmügülsüm KIVRATMA (51), Hacer SABAH (48), Babacan DURAK (68)

2. Atlarda öksürüğü kesmek için kullanılır. Kiraz çekirdekleri dövülüp kavrulur, içine nişadır (niteşir; kalaycılıkta kullanılan bir madde) ve pul biber eklenerek bir karışım elde edilir. Hazırlanan karışım at ve eşeğin burnundan kamış yardımı ile üflenir.

Kaynak kişi: Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyları 5-8 m' ye kadar olan ağaçlardır. Yapraklar ovat, obovat-oblong ya da eliptik olup 16–8 cm' dir. Çiçekler beyaz renkte, pedisel 30–60 cm. Yabani formlarda meyve yaklaşık 1cm.

Kimyasal bileşimi: Saplarında potasyum tuzları ve tanen taşımaktadır [73].

Türkiye'de diğer kullanımları: Karın ağrısına (KÜLTÜR, 2007), idrar sökücü (METİN, 2009).

Bilimsel adı: *Crateagus monogyna* Jacq.

Bitkinin yöresel adı: Kırmızı alıç

Türkiye'deki yaygın adı: Alıç

Kullanılan kısmı: Dalları

Kullanım amacı ve şekli: Şekeri ve kolesterolü düşürmek için kullanılır. Uç sürgünlerinden 4-5 adet yaprak alınarak kaynatılır ve meydana gelen çay ılık olarak içilir.

Kaynak kişi: İbrahim PANCAR (51)

Lokalite: Torunsolaklı köyü, Abdilli mahallesi, 25.06.2009, 200m, Güneş 546a ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yaprak döken çoğunlukla dikenli ağaçlar ve çalılardır. Yapraklar basit veya loblu. Çiçekler korimbozlarda, kaliks ve korolla 5 loblu. Meyve sarı, mor veya siyah bir drupa.

Kimyasal bileşimi: Aminler, tanen, vitamin C, triterpen türevleri, flavon türevleri ve acı madde taşır [66].

Türkiye’de diğerk kullanımları: Yatıştırıcı, spazmları azaltıcı, kalp atışını yavaşlatıcı, tansiyon düşürücü, idrar söktürücü ve kabız etkileri vardır (BOZDOĞANGİL, 1996).

Diğerk Yöresel İsimleri: Beyaz diken, eski muşmula, geviş, yemişen (BOZDOĞANGİL, 1999).

Bilimsel adı: *Crataegus orientalis* Pallans ex M. Bieb. var. *orientalis*

Bitkinin yöresel adı: Sarı alıç, Beyaz alıç

Türkiye’deki yaygın adı: Alıç

Kullanılan kısmı: Meyve ve gövde kabuğı

Kullanım amacı ve şekli:

1. Bronşit ve akciğerk hastalıklarına karşı kullanılır. Beyaz alıcın meyveleri su ile kaynatılarak çay elde edilir. Eğerk alıçlar kuru ise bir bardak suya 10 adet meyve, taze ise 5-6 adet meyve yeterlidir. Hazırlanan çay günlük olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Nadire BAHAR (70)

2. Sarılığa karşı kullanılır. Beyaz alıcın gövde kabuğı ve arpa bir kap içinde kaynatılarak çay elde edilir ve bir iki gün boyunca içilir.

Kaynak kişi: Hamza OĞLAKÇI (65), Arif GÜNGÖR (64)

Lokalite: Torunsolaklı köyü, Abdilli mahallesi, 25.06.2009, 200m, Güneş 546b ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yaprak döken çoğunlukla dikenli ağaçlar ve çalılardır. Yapraklar basit veya loblu. Çiçekler korimbozlarda, kaliks ve korolla 5 loblu. Meyve sarı, mor veya siyah bir drupa.

Kimyasal bileşimi: Çiçekleri (*Crataegii flores*) ve meyveleri (*Crataegii fructus*) kardiyotonik ve tansiyon düşürücü etkiye sahiptir. Krategolik asit, ursolik asit, purin türevlerinden adenosin, adenin guanin ile eskulin, triterpen-asit ve daha birçok maddeler vardır [73].

Bilimsel adı: *Cydonia oblonga* Mill.

Bitkinin yöresel adı: Ayva

Türkiye'deki yaygın adı: Ayva

Kullanılan kısmı: Yapraklar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Öksürük kesici olarak ve böbrek taşı düşürmek için kullanılır. Ayva ağacının taze yapraklarından 5–6 tane yaprak bir bardak su içerisinde kaynatılarak çay yapılır ve çay günlük olarak içilir.

2. İshale ve sarılığa karşı kullanılır. Ayva yaprakları kaynatılarak çay yapılır ve bu çaydan sıcak olarak içilir. Gün içinde 2 bardaktan fazla içilmemelidir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ (76), Ümmügülsüm KIVRATMA (51), Hacer SABAH (48). Emine BİLGİLİ (49), Raziye YALNIZ (58), Atike ARIK (28)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yaprak döken çalı veya küçük ağaçlardır. Yapraklar ovat, oblong ara sıra suborbikular 10x7 cm. Çiçekler uçta tek beyaz veya pembe 4–6 cm. Meyve filiform ya da subglobos, 5–12 cm.

Kimyasal bileşimi: Çekirdeğinde sabit yağ ve müsilaaj (%20) taşır [73].

Türkiye'de diğer kullanımları: Öksürük giderici, grip tedavisinde (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), göğüs yumuşatıcı, mide ağrısına, grip tedavisinde (ERTUĞ, 2004), Karın ağrılarına ve öksürüğe karşı (EZER ve AVCI, 2004), karın ağrısı, öksürük kesici, astım, böbrek taşı düşürülmesinde, ishal kesici, göğüs hastalıklarında (KÜLTÜR, 2007), soğuk algınlığı tedavisinde, öksürük kesici, ishale karşı (Niyazi Sami, 2007), ishale karşı, mide ağrılarında, öksürük kesici, boğaz

hastalıklarında, uykusuzluk, yatıştırıcı olarak, ateş düşürücü olarak (SADAY, 2009), boğaz ağrısı ve bronşit tedavisinde (SEZİK ve ark., 2001), öksürük kesici (ŞİMŞEK ve ark., 2004)

Dünya’da diğer kullanımları: Baş ağrısına, hazımsızlığa, kabızlığa, yanığa, susuzluğa, cilt hastalıklarına, kabızlığa, tümöre karşı ve balgam söktürücü, uyarıcı, ağrı kesici olarak kullanılmaktadır [120].

Bilimsel adı: *Mespilus germanica* L.

Bitkinin yöresel adı: Muşmula

Türkiye’deki yaygın adı: Muşmula

Kullanılan kısmı: Yaprak ve meyveler

Kullanım amacı ve şekli: Nefes darlığı ve sarılık için kullanılır. Yaprak veya meyveleri su içerisinde kaynatılarak çay elde edilir ve günlük olarak içilir.

Kaynak kişi: Arif GÜNGÖR (64), Hanifi SÜRMELİ (65)

Lokalite: Karahasanlı köyü, bahçe kenarları, 21.06.2009, 420m, Güneş 528 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyları 2-3’ ye ulaşan çalı görünüşünde dikenli ve beyaz çiçekli bir ağaçtır. Istıranca ve Karadeniz Bölgesi ormanlarında doğal olarak yetişir. Meyveleri yenir. Kültür meyvelerine beşbıyık adı verilir.

Kimyasal bileşimi: Şekerler, organik asitler ve tanen içerir [18].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kabızlık giderici, mesane ve böbrek taşlarını düşürücü, idrar artırıcı (BİRİNCİ, 2008), grip ve öksürük tedavisinde (GENÇAY,2007), öksürük kesici, grip ve soğuk algınlığı tedavisinde, ishal kesici (KÜLTÜR, 2007), ishal kesici, idrar söktürücü (SEZİK ve ark., 1992), solucan düşürücü, şeker hastalığında (TUZLACI ve Tolon, 2000), karın ağrısı, tüberküloz tedavisi, öksürük kesici, egzama ve hemoroit tedavisinde, grip ve öksürük tedavisinde (YEŞİLADA ve ark., 1999)

Diğer Yöresel İsimleri: Muşmula, Yeni Dünya (BİRİNCİ, 2008), Muşmula, yabani, muşmula (KÜLTÜR, 2007), Muşmula, Beşbıyık, Döngel (TUZLACI ve Tolon, 2000).

Bilimsel adı: *Potentilla speciosa* Willd.
var. *speciosa*

Bitkinin yöresel adı: Kök çayı

Türkiye'deki yaygın adı: Beşparmak otu

Kullanılan kısmı: Kökleri

Kullanım amacı ve şekli: Gripe ve soğuk algınlığına karşı kullanılır. Bitkinin kökleri normal çay gibi demlenir. Hazırlanan çay sıcak olarak şekerli veya şekerli tüketilebilir.

Kaynak kişi: Musa AYVA (73), Yüksel AKKAŞ (50), Cennet SÜRMELİ (60)

Lokalite: Kızıldağ yayla, Subattığı mevki, 04.05.2010, 1650-1700 m, Güneş 620 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Kuvvetli kokulu, çok yıllık otsular veya çalılar, nadiren iki veya bir yıllık. Yapraklar tam, lirat veya pennat parçalı. Kaliks 2 dudaklı, çan şeklinde, hunimsi veya tüpsü. Korolla iki dudaklı, üst dudak düz veya falkat.

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ % 0.1 oranında bulunur [73].

Bilimsel adı: *Potentilla recta* L.

Bitkinin yöresel adı: Beşparmak otu

Türkiye'deki yaygın adı: Beşparmak otu

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: *Ciğer hastalıklarına iyi geldiği düşüncesi ile kurutulmuş çiçekli dallardan yapılan çay ılık olarak içilir.*

Kaynak kişi: Raziye GÖKCE (72), Abdulrezzak GÖKCE (74)

Lokalite: Karahasanlı köyü, bahçe kenarları, 21.06.2009, 420m, Güneş 531 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çok nadiren tek yıllık otsular veya küçük çalılar yapraklar digitat, pennat veya trifoliat. Çiçekler genellikle terminalde tek veya kimoza durur. Kaliks

ve Korolla 5 nadiren 4 parçalı epikalix mevcut. Stamenler çoğunlukla 20. Meyve küçük aken.

Kimyasal bileşimi: Antioksidanlar ve fenolik asitler bulunur [73].

Bitki bilimsel adı: *Prunus spinosa* L.

Bitkinin yöresel adı: Ekşi erik

Türkiye’deki yaygın adı: Erik

Kullanılan kısmı: Meyveleri

Kullanım amacı ve şekli: Boğaz ağrısı için kullanılır. Çekirdekleri çıkarılan eriklerin başka bir kap içerisinde dövülmüş bamyaya ilave edilir. Bunlar kısık ateş üzerinde macun

kıvamına gelecek şekilde pişirilir veya erikler ezildikten sonra direkt olarak uygulanır. Elde edilen macun boğaza sıcakken sürülerek üzeri temiz bir bez ile sarılır. Bir gece bekledikten sonra üzeri temizlenir.

Kaynak kişi: Ümmügülsüm KIVRATMA (51), Sadiye DEMİR (75)

Lokalite: Nuhlu köyü, Akarca deresi civarı, 26.06.2009, 350m, Güneş 553 ve Savran; Ömerli köyü, Naneli mahallesi, 26.06.2009, 170m, Güneş 571 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yaprak dökücü ağaç ve çalılar. Yapraklar basit. Çiçekler tek ya da kümeler halinde. Meyve etli ve sulu bir drupa.

Kimyasal bileşimi: *P. amara* tohumlarında amigdalin adlı siyanojenetik bir glikozit vardır. *P. dulcis* tohumlarından tazyik adlı bir yağ elde edilir [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kalp hastalıkları (KÜLTÜR, 2007), iltihaplanmış bademcik tedavisinde, boğaz ağrılarında, kan şekerini düşürücü olarak (METİN, 2009), kan temizleyici olarak, ishal kesici, şeker hastalığında (Niyazi Sami, 2007), mide rahatsızlıklarına ve soğuk algınlığına, kabız giderici, idrar artırıcı ve kurt düşürücü (SADAY, 2009), şeker hastalığında (TUZLACI ve ark. 2010), diş ağrısında (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001), şeker hastalığında, egzamada (TUZLACI ve TOLON, 2000).

Bilimsel adı: *Rosa canina* L.

Bitkinin yöresel adı: Kuşburnu, İtburnu

Türkiye'deki yaygın adı: Kuşburnu

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli:

1. İshale ve gribe karşı kullanılmaktadır. Kurutulmuş

kuşburnu kaynamış suya bir yemek

kaşığı kadar katılıp demlenmesi beklenir. Acı gelirse içerisine çok az şeker katılabilir.

Elde edilen bu çay ishal durumunda sık olarak tüketilir.

2. Şeker hastalığında şekeri düşürmek için kullanılır. Kurutulmuş kuşburnu su ile kaynatılarak kovu bir kıvama gelinceye kadar kaynatılarak şurup elde edilir. Hazırlanan bu şurup günlük olarak tüketilir.

3. Kalp rahatsızlıklarında kullanılır. Kuşburnu ile alıç beraber kaynatılarak çayı hazırlanır. Hazırlanan bu çay bir hafta kadar bozulmadan saklanarak kullanılabilir.

Kaynak kişi: Asiye GÜNGÖR (47), Hacer SABAH (48), Hamza ÖZDEMİR (47), Saniye GENÇ (58)

Lokale: Gökhasanlı köyü, Çocuklarobası mahallesi, 21.06.2009, 210m, Güneş 535 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Genellikle yaprak dökücü, dikenli 1-2 m boyunda çalılar. Yapraklar alternat, imparipennat ve stipüllü. Çiçekler tek veya korimboz durumda, soluk pembe, beyaz nadiren koyu pembe.

Kimyasal bileşimi: Meyve C vitamini ve mineraller bakımından zengindir [73].

Türkiye'de diğer kullanımları: kabızlığı giderici ve kuvvet verici olarak, şeker hastalığında (BİRİNCİ, 2008), soğuk algınlığında Kanser tedavisi, zatürree, bronşit, mayasıl, şeker hastalığında (ELÇİ ve ERİK, 2006), şeker hastalığında ve taş düşürücü olarak (EZER ve AVCI, 2004), soğuk algınlığına, idrar arttırıcı, mide rahatsızlıklarının tedavisinde, kabızlığa ve sıtmaya karşı, şeker hastalığının tedavisinde ve kuvvet verici olarak, öksürüğe karşı, böbrek taşlarını düşürmede kadınların kısırlığında, kanser için, kalp ve sedef hastalığı için, bronşitte, barsak gazı,, göğüs ağrısı, hipertansiyon, soğuk algınlığı için (GENÇAY,2007), soğuk algınlığı, ve çıban için, böbrektaşı, diyabette, solunum yolları hastalıklarında, sıtma, hemoroit, sarılık, bronşit,mide rahatsızlıklarında,

kan durdurucu olarak (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), Böbrek hastalıkları, Soğukalgınlığı, grip, öksürük, bronşit, astım, egzama, safra kesesi hastalıklarında (KÜLTÜR, 2007), bronşit ve nefes darlığı (KOÇYİĞİT, 2005).

Dünya’da diğer kullanımları: Ağrı kesici, idrar sökücü ve kan durdurucu olarak kullanılırken, safra kesesi ve böbrek taşı hastalıklarında, ishalde, kanserde, tümör oluşumunda, böbrek iltihabında, vitamin eksikliğinde, kas kasılmalarında da kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Yabani gül (MARUF, BALOS, 2007), (Baytop ve Kadioğlu, 2004), (GÜRHAN ve EZER, 2004), Kuşburnu (BİRİNCİ, 2008),(SATIL ve ark. 2008),(SEZİK ve ark., 2001), (SADAY, 2009), (CANSARAN ve ark., 2007), (KOYUNCU, 2005), (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008) Gülpüntü, Kuşburnu (ERTUĞ, 2000) Gilanik (GENÇAY,2007), Kuşburnu, Yaban gülü, Yabani gül, Köpek gülü, Göz kıvrıştıran, Gültiken (KÜLTÜR, 2007) Kuşburnu, Yabanigül, Köpekgülü (MALYER ve ark. 2004), Gül bubusu (Niyazi Sami, 2007) Kuşburnu, İtburnu (ORAL, 2007), (TUZLACI ve TOLON, 2000).

Bilimsel adı: *Rubus sanctus* Schreber

Bitkinin yöresel adı: Böğürtlen

Türkiye’deki yaygın adı: Böğürtlen

Kullanılan kısmı: Kök ve meyve

Kullanım amacı ve şekli:

1. Öksürük, soğuk algınlığı ve nefes darlığı için kullanılır. Meyveleri toplanan böğürtlene 1/3’ü kadar şeker ilave edilir. Bir gece sabaha kadar bekletilen bu karışım tülbent yardımı ile süzöldükten sonra bir şişede muhafaza edilir. Hazırlana şurup sabah ve gece yatmadan bir tatlı kaşığı içilir.

Kaynak kişi: Hacer SÜRMELİ (32)

2. Düşük yaptırma amaçlı kullanılır. Böğürtlen kökü altın otu ile birlikte aynı oranda alınıp üzerini su kapatacak şekilde suyun içinde kaynatılır Meydana gelen bu çay günde bir bardak içildiğinde kadınlarda düşük meydana gelir. Bu çay bir şişeye doldurulup bir hafta kadar etkisini kaybetmeden kullanılabilir.

Kaynak kişi: Fadime ERKEÇ (84)

3. Şeker hastalarında şekeri düşürmek, bağırsakta meydana gelen iltihabı ve bağırsak ağrılarını, adet sancılarını gidermek için kullanılır. Böğürtlenin kökleri temizlendikten sonra küçük parçalara ayrılarak su içinde kaynatılarak çay elde edilir. Hazırlanan bu çay ılık olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Ali ALTINCI (57), Alptun TEKELİ (68), Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41)

4. Ağızda meydana gelen yaralar için böğürtlen meyvelerinin suyu çıkarılarak ağza damlatılır. Gözde meydana gelen kanlanma içinse yine böğürtlen meyvelerinin suyu çıkarılarak göze damlatılır.

Kaynak kişi: Elife BOLAT (46), İbrahim PANCAR (51), Osman ÖVEÇ (44)

Lokalite: Maraşlı köyü, Emirler mahallesi, 20.06.2009, 450m, Güneş 508 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Gövdeleri dikenli sürünücü çalılardır. Yapraklar palmat. Çiçekler panikullarda. Meyve drupalardan oluşmuş birleşik meyvedir.

Kimyasal bileşimi: Taze yapraklar tanen, şeker, pektin, inositol, laktik ve oksalik asit gibi organik asitler taşımaktadır. Az miktarda; salisilikait, oksaliksitrik, malik asitler, içermektedir [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Yaraların iyileştirilmesinde, antiseptik olarak, ağız yaraları ve pamukçuklarının giderilmesinde (BİRİNCİ, 2008), Grip, boğaz hastalıkları, anjin ve diş ağrısı için (ERTUĞ, 2004), kan durdurucu ve kemik hastalıklarında (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), yara, ayak mantarı ve sivilce iyileştirmede, (KOYUNCU, 2005), kalp rahatsızlıklarında (MART, 2006) vücuda kuvvet ve dinçlik vermek için (MARUF, BALOS, 2007), kanser ve barsak hastalıkları (TUZLACI ve ark. 2010), idrar söktürücü, hemoroit, ülser, kısırlık, böbrek taşı düşürmede, kanserde (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001), safra kesesi hastalıkları, kısırlık ve öksürüğe karşı (TUZLACI ve TOLON, 2000), karaciğer hastalıkları böbrek taşı düşürmede (YAPICI ve ark., 2009), hemoroit, kan durdurucu, yara iyileştirici, kanser tedavisinde, mide ağrısı ve şişkinlikte (YEŞİLADA ve ark., 1999) kullanılmaktadır.

Diğer Yöresel İsimleri: Böğürtlen (ERTUĞ, 2000), (ERTUĞ, 2004), (GÜRHAN ve EZER, 2004), (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), (SATIL ve ark. 2008) Boğurtlen, Yabani çilek, Kara mancar (KOYUNCU, 2005), Tire ruvi, Tilki otu, Tilki yemi, Böğürtlen (MARUF, BALOS, 2007) Böğürtlen, Börtlen, Karamık (TUZLACI ve ark. 2010), (TUZLACI ve EROL, 1998).

Familiya: RUBIACEAE

Bilimsel adı: *Galium aparine* L.

Bitkinin yöresel adı: Yapışkanlı ot

Türkiye'deki yaygın adı: Yoğurt otu

Kullanılan kısmı: Gövde,

Kullanım amacı ve şekli:

1. Romatizmaya karşı kullanılır. Yapışkanlı otun dalları bacağın etrafına sarılır ve birkaç saat bekletilir.

2. Öksürüğe, ağız yarası ve boğaz iltihabına karşı kullanılır, Gövdeden demleme yoluyla elde edilen çay gargara yapılır.

Kaynak kişi: Cennet GENÇ (46), Elif EVRAN (34), Gönül KESKİN (36), Halime KARAOĞLAN (82), Durdane KARSANTI (43)

Lokaliye: Altınova köyü, Hacıaraplar mahallesi tarla kenarları, 01.04.2009, 160m, Güneş 461.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Alçak çalılar. Bir veya çok yıllık otsular. Yarmdan uzun praklar dairesel dizilişli. Çiçekler saplı, sapları ovaryumdan uzun panikulalarda, braktesiz. Korollo 4 loplu. Tüpü loplardan uzun veya kısa.

Kimyasal bileşimi: Nişasta, tannik asit, sitrik asit, flavonoit taşır [1].

Türkiye'de diğer kullanımları: İştah açıcı ve idrar söktürücü (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), böbrek, karaciğer ve dalak hastalıklarında, lenf sistemi bozukluklarında (ERTUĞ, 2004)

Dünya'da diğer kullanımları: Müshil, kan durdurucu, ateş düşürücü, kan yapıcı, tansiyon düşürücü, tümör, bağırsak hastalıkları ve sarılığa karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Yoğurt otu (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), Sarı Yoğurt Otu, Yapışkan Otu (ERTUĞ, 2004)

Familiya: RUSCACEAE

Bilimsel adı: *Ruscus aculeatus* L. var. *angustifolius* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Kandak, Sarı ilik

Türkiye’deki yaygın adı:

Kullanılan kısmı: Gövde, kök

Kullanım amacı ve şekli: Böbrek taşı düşürmek için kaynatılarak elde edilen çay ılık olarak içilir.

Kaynak kişi:

Lokalite: Karakılıç Köyü batısı, 03.04.2009, 850m, Güneş 478 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yapraklar indirgenmiş ve brakteye benzer, yan dalları yaprağa benzer ovat sert yapıda, ucu sivri filloklad şeklinde olan çok yıllık otsu.

Kimyasal bileşimi: Kökler uçucu yağ, saponin ve reçine taşır [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Böbrek taşı düşürmek için (KÜLTÜR, 2007), böbrek taşı ve kum dökmek için (MART, 2006), idrar söktürücü ve böbreklerden kum dökücü olarak, iştah açıcı, ateş düşürücü ve terletici olarak (SADAY, 2009) .

Dünya’da diğer kullanımları: Sarılık, kadın hastalıkları, prostat, tümör ve müşil olarak kullanılır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Kokine (KOYUNCU, 2005), Tavşan otu, tavşanmemesi, tavşan elması (KÜLTÜR, 2007), Tavşan topuğu (MART, 2006), Kandak, Tavşanmemesi, Dişi kuşkonmaz, Enir, Fare diken, Yaban mersini (SADAY, 2009)

Familiya: RUTACEAE

Bilimsel adı: *Citrus aurantium* L.

Bitkinin yöresel adı: Turunç

Türkiye’deki yaygın adı: Turunç

Kullanılan kısmı: Meyve kabukları

Kullanım amacı ve şekli: Boğaz ağrısına karşı kullanılır. Turunç meyveleri kabuğu ile birlikte küle gömülerek pişirilir. Sonra bir

parça bezin üzerinde ezilerek üzerine biraz zeytinyağı dökülür. Boğazın etrafına soğutmadan sarılarak bir gece beklenir ve sabah temizlenir. Tam iyileşmesi için zeytinyağı ile boğaza masaj da yapılır.

Kaynak kişi: Sultan KORKMAZ (82)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Her dem yeşil, yaprakları salgı bezli, dikenli veya dikensiz ağaç ve çalılar. Çiçekler yaprak koltuklarında tek veya rasemozlarda (Seçmen ve ark., 2004).

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ taşır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: İştah açıcı, midevi, koku ve tat vericidir (BOZDOĞANGİL, 1996), baş ağrısı (ERTUĞ, 2004).

Dünya’da diğer kullanımları: Ağrı kesici, karın gazı giderici, adet düzenleyici, sindirim kolaylaştırıcı, balgam sökücü, ateş düşürücü olarak ve mide gazı, çil, mantar hastalığında, mide bulantısında, kanser, göğüs ağrılarında, kan göllenmesinde, ishal ve nefes darlığında kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Turunç, turuç (ERTUĞ, 2004), Turunç ağacı (BOZDOĞANGİL, 1996)

Bilimsel adı: *Citrus limon* (L.) Burm.

Bitkinin yöresel adı: Limon

Türkiye’deki yaygın adı: Limon

Kullanılan kısmı: Meyveler

Kullanım amacı ve şekli: Böbrek kumunu düşürmek için kullanılır. Bir tane limonun suyu içine daha önce haşlanmış maydanoz suyu eklenerek karıştırılır ve sıcak olarak içilir.

Kaynak kişi: Elif BAHAR (24)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Her dem yeşil, yaprakları salgı bezli, dikenli veya dikensiz ağaç ve çalılar. Çiçekler yaprak koltuklarında tek veya rasemozlarda.

Kimyasal bileşimi: Kabuğunda uçucu yağ (%0.30-0.35) ve flavonoidler taşır [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kusmuk, ishal, bulantı (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), baş ağrısı, bademcik ve tansiyona karşı (ERTUĞ, 2004), öksürük, siğil, boğaz ağrısı, vücut yağı eritici, cilt hastalıklarında (METİN, 2009), böbrek taşı ve

bağırsak kurdu düşürmede (SEZİK ve ark., 2001) (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001) kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: Karın gazı giderici, idrar sökücü, sakinleştirici, uyarıcı, sindirim kolaylaştırıcı olarak ve soğuk algınlığı, nasır, soğuk algınlığı, dizanteri, sara, iltihap, akciğer hastalığı, romatizma ve vitamin eksikliğinde kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Limon (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (ERTUĞ, 2004), (TUZLACI, ERYAŞAR, AYMAZ, 2001), (METİN, 2009),

Familya: SALICACEAE

Bilimsel adı: *Salix alba* L.

Bitkinin yöresel adı: Söğüt

Türkiye’deki yaygın adı: Söğüt

Kullanılan kısmı: Çiçekler

Kullanım amacı ve şekli: Şeker hastalarının şekerini düşürmek için kullanılır. Söğüt ağacının çiçekleri kaynar su içerisinde demlenerek çay yapılır. Hazırlanan çay günlük olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Elife BOLAT (46)

Lokalite: Karaisalı, Saypınar mahallesi, 17.05.2009, 300m, Güneş 490 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyları 30 m kadar ulaşabilen uzun oldukça dallı ağaçlardır. Yapraklar dar lanseolat ve serrattır. Çiçekler sarkık amentumlarda her bir çiçek bir braktenin koltuğunda, tek eşeyli ve periant yok.

Kimyasal bileşimi: Kabuklarında (*Salicis cortex*) fenolheterositler, özellikle salisin salisilalkol ve populin vardır [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Romatizma (TABATA ve ark., 1994), (TUZLACI ve Erol, 1998), mantar oluşumuna karşı (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006) sıtma, diş ağrısı, baş ağrısı, egzama mantar(KÜLTÜR, 2007) , yatıştırıcı, kuvvet verici, ateş düşürücü, kabızlık giderici, romatizma ağrılarını giderici (SADAY, 2009)

Dünya’da diğer kullanımları: Mikrop kırıcı, büzücü, uyarıcı, adet düzenleyici, ağrı kesici, olarak ve ishal, dizanteri, , damla hastalığı, solunum yetmezliği, romatizma ve nasırda da kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Söğüt (TABATA ve ark., 1994), (SADAY, 2009), (TUZLACI ve Erol, 1998), (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), Söğüt ağacı, salkım söğüt, söğüt (KÜLTÜR, 2007), ak söğüt (ÖZUSLU, 2005),

Familya: SAPINDACEAE

Bilimsel adı: *Aesculus hippocastanum* L.

Bitkinin yöresel adı: Atkestanesi

Kullanım amacı ve şekli: Nefes darlığı ve bronşit için kullanılır. Atkestanesinin yaprağı kaynatılarak çay elde edilir ve bu çaydan sıcak olarak içilir.

Kaynak kişi: İbrahim BARDAK (55), Durmuş BAYIR (70)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: 30 m veya daha fazla boylanabilen yuvarlak tepeli bir ağaçtır. Konik biçimli tomurcuklar yapışkan bir madde ile kaplıdır. Işınsal tüysü yapraklar 5-7 parçalıdır, kenarları çift sıralı dişlidir. Üst yüzü parlak, alt yüzü açık yeşildir. İlkbahar sonları, yaz başlarında açan şamdan şeklinde, dik duran çiçekleri çok gösterişlidir. Beyaz renkli çiçekler salkım durumunda kurullar oluşturur. Kapsül meyve büyük, yuvarlak, dikenli; gerçek kestaneyi andıran tohumları büyük parlak koyu kahverengidir.

Kimyasal bileşimi: Kabuğu: kateşik tanen, saponinler, flavon ve kumarin türevleri taşır. Tohumu: nişasta, şekerler, sabit yağ, flavon türevleri ve glikozitler (eskulin, essin) taşımaktadır [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kan kesici, kabız, ateş düşürücü ve basur memelerini küçültücü etkileri vardır (BAYTOP, 1999).

Dünya’da diğer kullanımları: Yara iyileştirici, kan durdurucu, öksürük kesici, sakinleştirici, ateş düşürücü, ağrı kesici olarak, romatizmaya, basura, kansere ve sıtmaya karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Atkestanesi (BAYTOP, 1999)

Familya: SCROPHULARIACEAE

Bilimsel adı: *Verbascum* sp.

Bitkinin yöresel adı: Sığırkuyruğu

Türkiye'deki yaygın adı: Sığırkuyruğu

Kullanılan kısmı: Çiçekler

Kullanım amacı ve şekli: Basura karşı ve bağırsak faaliyetlerini düzenlemek için kullanılır. Sığırkuyruğunun çiçekli dalları temizlendikten sonra bir miktar su içinde kaynatılır ve posası ayrılır. Ayrılan sıvı kısım bağırsak faaliyetlerini düzenlemek için içilir, kalan posa ise basurlu bölgeye sarılarak birkaç saat bekletilir.

Kaynak kişi: Cennet BAHAR (47), Lütfi SAVAŞ (52)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir, iki veya çok yıllık otsu çalılar. Dip yapraklar rozet şeklinde gövde yaprakları alternat. Çiçekler uçta rasemoz, spika veya panikulalarda, korolla sarı. Meyve septisid kapsula.

Kimyasal bileşimi: Çiçeği müsilaj, uçucu yağ, flavon türevi, glikozitler taşır. Yaprığı saponin, müsilaj, reçine, acı madde taşır [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: Bronşit, karın ağrısı ve yaralara karşı (SEZİK ve ark., 2001) Balgam söktürme, Nefes darlığı, Bronşit, Verem, zehirlenme, Kulak sancısı , Basur (ŞİMŞEK ve ark., 2004), Karın ağrısı, mide ülseri (TUZLACI ve ark. 2010), egzama, romatizma, hemoroit (TUZLACI ve EROL, 1998)

Dünya'da diğer kullanımları: Tümöre karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Sığırkuyruğu (SATIL ve ark. 2008), yalangı, Sığırkuyruğu (SEZİK ve ark., 2001), Sığır kulağı, Calba, Çalba, Şalba (ŞİMŞEK ve ark., 2004),

Familya: SIMAROUBACEAE

Bilimsel adı: *Ailanthus altissima* (P. Mill.)

Swingle

Bitkinin yöresel adı: Ossuruk ağacı

Türkiye’deki yaygın adı: Kokar ağaç

Kullanılan kısmı: Dallar

Kullanım amacı ve şekli: İshale karşı kullanılır. Osuruk ağacının dallarından demlenerek yapılan çay ılık olarak içilir.

Kaynak kişi: Osman KILIÇ (62), Osman ÖVEÇ (44)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: 20 m boylanan bir ağaçtır. Gövde ince ve düzgün kabuklu, beyaz lentisellidir. Yapraklar tek, tüysü, 13-41 yaprakçıklı, yaprakçıklar mızrak gibi düz kenarlı dip kısımlarda ise birkaç adet yağ bezesi vardır. Çiçekler terminal durumlu, bileşik salkım şeklinde kurul oluşturlar. Taç yaprak sarımsı veya açık yeşil renkte, çanak ve taç yapraklar ise beşer parçalıdır. Meyve samaradır kötü koku verir (BİRİNCİ, 2008).

Kimyasal bileşimi: Kabukları tanen, sabit yağ ve acı madde (ailantin), yaprakları ise tanen, reçine ve C vitamini içerir [65].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kabız yapıcı, antispazmatik, yatıştırıcı, kurt düşürücü, ateş düşürücü, kusturucu, ishal ve dizanteriye karşı (BİRİNCİ, 2008)

Dünya’da diğer kullanımları: Astım, kanser, tümör, kalp hastalıkları, kusturucu, ateş düşürücü, dizanteri, ishal, cinsel hastalıklar, göz hastalıkları, kan durdurucu, ciğer hastalıkları, sıtma, sapazm, mide rahatsızlıklarına karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Kokar ağaç, Cennet ağacı (BİRİNCİ, 2008).

Familiya: SOLANACEAE

Bilimsel adı: *Hyoscyamus niger* L.

Bitkinin yöresel adı: Sırçak otu

Türkiye'deki yaygın adı: Ban otu

Kullanılan kısmı: Tohumları

Kullanım amacı ve şekli: Gözlerde meydana gelen sulanma ve grip gibi burun akmasına karşı kullanılır (Sineğin larvasını burun içinden bırakmasıyla meydana gelen rahatsızlık). Bitkinin tohumları bir kap içinde dövüldükten sonra iç yağ ile karıştırılarak macun elde edilir.

Genişçe bir leğen içine sıcak su dökülür ve içine sıcak ve yayvan bir taş atılır. Taşın üzerine bu macundan dökülür. Hasta kişi leğen üzerinden çıkan buhara eğilir ve üzeri bir çarşafı kapatılarak hava almaması sağlanır. Bir süre sonra taşın üzerine sinek larvalarının düştüğü görülür.

Kaynak kişi: Mehmet ZEYBEK (60), Osman KILIÇ (62)

Lokalise: Susuz Dağı, Koyunkırkacak mevki, 1550m, 10.06.2010, Güneş 697 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: 20-80 cm boylanabilen, bir veya iki yıllık, yapışkan tüylü, kuvvetli kokulu, sağlam ve kalın gövdeli otsu bir bitkidir. Dip kısmı ender olarak odunsu yapıdadır. Yapraklar yumurtamsı ya da dar yumurta şeklinde, bazen mızrak veya uzun şerit şeklinde ve lobludur. Loblar üçgenimsi veya mızrak şeklinde, sivri uçlu, alt yapraklar kısa saplı, gövde yaprakları ise sapsız ya da gövdeyi sarmış şekildedir. Çiçekler 2-3 cm çapında olup, çanak 10-15 mm çapındadır. Meyve evresinde 20-40 mm, büzülmüş halde karın kısmı sık tüylü, dişleri keskin ve sivridir (BİRİNCİ, 2008).

Kimyasal bileşimi: Hiyosiyamin, atropin, yağ ve skopolamin alkaloidleri, nişasta, tuz ve sakız içermektedir [65].

Türkiye'de diğer kullanımları: Uyuşturucu (AKAN ve ark. 2008), Ağrı kesici, uyuşturucu, büyütücü, romatizma, eklem rahatsızlıkları ve baş ağrılarını giderici, Parkinson hastalığına (BİRİNCİ, 2008), Diş hastalıkları (EZER ve AVCI, 2004), (TUZLACI ve ark. 2010), kurt düşürücü olarak diş hastalıklarında ve yara iyileştirici olarak (KÜLTÜR, 2007), ağrı kesici ve romatizmal hastalıklarda, nefes darlığına(),

gözlerde meydana gelen kurtlara (sırçak) karşı (YEŞİLADA ve ark., 1999), (TABATA ve ark., 1994)

Dünya’da diğer kullanımları: [İlaç olarak etkisi ilk kez Dioscorides tarafından saptanmıştır. (BİRİNCİ, 2008). Ağrı kesici, kas gevşetici, öksürük giderici, uyutucu olarak ve göz hastalıkları, mesane iltihabı, diyabet, sara, mide ağrısı, gut hastalığı, bel ağrılarında, sinir ağrısına, tümör, astım, kanser ve katarak gibi hastalıklarda da kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Karabanotu, Banotu, Şeytan gözü, Domuz Fasülyesi, Bengildek, Berç (BİRİNCİ, 2008), Tatala, tatula, tütüzlemeotu, diş otu (KÜLTÜR, 2007), devdala otu, diş otu, kumacık otu, mucuk otu, Gözotu, göz tohumu, diş otu (YEŞİLADA ve ark., 1999).

Bilimsel adı: *Solanum melongena* L.

Bitkinin yöresel adı: Patlıcan

Türkiye’deki yaygın adı: Patlıcan

Kullanılan kısmı: Meyve sapsarı

Kullanım amacı ve şekli: Diz ve romatizma ağrılarına karşı kullanılır. Patlıcan sapsarı su ile birlikte suyu azalana kadar iyice kaynatılır. Elde edilen posa içine biraz zeytinyağı eklenerek ağrıyan bölgelere masaj yapılır.

Kaynak kişi: Fadime DEMİR (60)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tek yıllık 30–100 cm

boyunda, yıldız şeklinde tüylü ve parmağa bataabilen tüylerdir. Yapraklar ovat ve derin olmayan sinuat. Çiçekler tek pedisel geriye kıvrık, korolla soluk mor renkte.

Kimyasal bileşimi: Tanen, saponin ve gliko-alkaloitler (solanin vs) taşır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Antiseptik ve ağrı kesici olarak (GÜRHAN ve EZER, 2004), kadınlarda düşük yaptırıcı (SEZİK ve ark., 2001) olarak kullanılır.

Dünya’da diğer kullanımları: İdrar sökücü, ağrı kesici ve panzehir olarak kullanıldığı gibi, eklem iltihabı, astım, mesane kanseri, bronşit, kanser, kolera salgını, dizanteri, barsak kanaması, cilt lekeleri ve apsede de kullanılmaktadır [120].

Bilimsel adı: *Solanum nigrum* L.

Bitkinin yöresel adı: Göğündürme

Türkiye'deki yaygın adı: Köpek üzümü

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Yara iyileştirmek ve çıban olgunlaştırmak için kullanılır. Bitkinin çiçekli dalları kaynatılıp suyu alınır ve kına ile özenerek yaralı bölge üzerine sürülüp bir gece bekletilerek temizlenir. Çıban olgunlaştırmak için ise

ezilen dallar, arpa unu ile karıştırılarak kısık ateşte 2-3 dk pişirilir. Macun haline gelen bu karışım çıban üzerine sürülür ve bir gece kadar bekletildikten sonra temizlenir.

Kaynak kişi: Emine KARAKUŞ (81), Cennet BAHAR (47), Halime AKKUŞ (63)

Lokalise: Kırılan köyü, Varda (Alman) köprüsü civarı, 02.04.2009, 650m, Güneş 473 ve Savran; Barakdağı köyü, Mezyitli mahallesi, 07.06.2010, 850m, Güneş 655 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tek yıllık otsudur. Gövde dik 10–70 cm boyunda. Yapraklar ovat ya da ovat-rombik. Çiçekler beyaz. Meyve küçük küresel siyah renkli bakka.

Kimyasal bileşimi: Tanen, saponin ve gliko-alkaloitler (solanin vs) taşır [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: Diş ağrılarında, solunum yolu hastalıklarında, öksürük giderici, ağrı kesici ve hafif uyuşturucu (MARUF, BALOS, 2007), yara, şişlik, ağrı gidermede ve yatıştırıcı olarak (SADAY, 2009), yatıştırıcı ve ağrı kesici olarak (BOZDOĞANGİL, 1996) kullanılır.

Dünya'da diğer kullanımları: Terletici, ağrı kesici, zehir alıcı, bakteri öldürücü, Karın ağrısına, apseye, mide ağrısına, astıma, depresyona, dizanteriye, göz hastalıklarına, yüksek ateşe, kadın hastalıklarına, çürük ve eziklere, kansere kabızlığa, krampabel soğukluğuna, hepatite, kabızlığa, kaşıntıya,, cüzama, boğmacaya, tümöre ve açık yaralara karşı kullanılır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Tri rovi, Tilki üzümü, it üzümü (MARUF, BALOS, 2007), Göğerdin otu (SADAY, 2009), it üzümü, tilki üzümü, köpek üzümü (BOZDOĞANGİL, 1996).

Bilimsel adı: *Solanum tuberosum* L.

Bitkinin yöresel adı: Patates

Türkiye'deki yaygın adı: Patates

Kullanılan kısmı: Kök- Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Baş ağrısını gidermek için kullanılır. Patateslerin kabukları kalınca soyulur ve bu kabuklar ağrıyan yere sarılarak bir süre bekletilir.

Kaynak kişi: Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çok yıllık yumrulu bir bitkidir. Gövde dik 30-100 cm boyundadır. Yapraklar imparipennat, 3-4 parçalı yaprakçıklar ovat. Çiçekler pembe.

Kimyasal bileşimi: T anen, saponin ve gliko-alkaloitler (solanin vs) taşır [66].

Türkiye'de diğer kullanımları: Baş ağrısına, ödeme karşı ve ağrı kesici olarak (KÜLTÜR, 2007), Soğuk algınlığında, grip, barsak solucanlarını düşürmesinde ve göz hastalıklarında (METİN, 2009), Yara iyileştirici, baş ve göz ağrısında, yanıklarda (SEZİK ve ark., 2001)

Dünya'da diğer kullanımları: Nezle, nasır, mesane iltihabı, böbrek rahatsızlığı ve tümöre karşı kullanılmaktadır. Ayrıca sakinleştirici, kusturucu olarak da kullanılmaktadır [120].

Familya: STYRACACEAE

Bilimsel adı: *Styrax officinalis* L.

Bitkinin Yerel adı: Günlük

Türkiye'deki yaygın adı: Ayı fındığı,

Kullanılan kısmı: Meyveler

Kullanım amacı ve şekli: Tansiyonu ve şekeri düşürmek, kalp rahatsızlıklarını gidermek için kullanılır. Günlüğün meyvelerinden çıkarılan çekirdekler doğrudan yutulur.

Kaynak kişi: İbrahim PANCAR (51), Ayşe YALNIZ (44), İbrahim BARDAK (55), Erdoğan KAPLAN (48)

Lokalite: Nuhlu köyü, Vahaplı mahallesi, 26.06.2009, 440m, Güneş 556 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Boyları 6 m kadar yaprak döken çalı nadiren ağaç. Yapraklar geniş eliptik ve ovat, kenarları tam. Çiçekler beyaz ve güzel kokulu. Meyve drupa.

Kimyasal bileşimi: %40-45 arasında sabit yağ taşımaktadır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Hemoroit (GÜRHAN ve EZER, 2004), Şeker hastalığı ve nefes darlığına ve hemoroite karşı (ORAL, 2007), akrep ve yılan sokmasına karşı (TUZLACI ve Erol, 1998).

Diğer Yöresel İsimleri: Tespih ağacı (GÜRHAN ve EZER, 2004), (TUZLACI ve Erol, 1998), Ayva yaprağı (ORAL, 2007).

Familya: THYMELAEACEAE

Bilimsel adı: *Daphne sericea* Vahl.

Daphne oleoides

Bitkinin yöresel adı: Develik-Ebelik

Türkiye’deki yaygın adı: Defne

Kullanılan kısmı: Çiçekli dallar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Kadın hastalıklarında (adet sancısı, adet gecikmesi, kısırlık vb.) ve eklem romatizmalarında kullanılır. Kısırlık için develik bitkisinin çiçekli dalları küçük bir kazan içerisinde kaynatılır ve bu kazan içine ortası delik bir tabure konularak kısır olan kişi buraya oturtulur. Eklem romatizmasında kaynatılan develiğin posası bir bez üzerine aktarılarak sıcak bir şekilde dize sarılır bir gece bekledikten sonra üzeri temizlenir. Adet sorunlarında ise develikten yapılan çay bir hafta boyunca içilir.
2. Siğil tedavisinde kullanılır. Develiğin kabuğunun alt kısmında bulunan lifler çıkarılarak bir iğne yardımıyla siğil içerisinden geçirilerek siğilin kuruması beklenir.
3. Hayvanlarda meydana gelen solağan adı verilen topallığa kadar ilerleyen bir hastalıkta kullanılır. Develiğin gövdesinin kabuğu boru şeklinde çıkarılır vee solağanlı yere sonda gibi takılır.

Kaynak kişi: Hanife DEMİR(48), Lütfiye DEMİR (73), Ali ŞİMŞEK (62), Mustafa TOPÇU (45), Fadime TOPÇU (46), Sadık GÜNGÖR (70)

Lokalite: Karakılıç köyü, tarla ve yol kenarları, 03.04.2009, 800m, Güneş 486 ve Savran; Maraşlı köyü, Emirler mahallesi, 12.06.2010, 450m, Güneş 707 ve Savran;

Köpek dağı kuzey cephesi, taşlık yamaçlar, 05.05.2010, 1800 m, Güneş 629 ve Savran;
Merkezboztahta Köyü, Köpekli mahallesi, 07.06.2010, 300m, Güneş 645 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Her dem yeşil veya yaprak döken çalılar. Yapraklar almaşlı, nadiren karşılıklı. Çiçekler erdişi, kaliks 4 loblu, petaller yok. Meyve tek tohumlu bakka.

Kimyasal bileşimi: Tanen, yağ, kumarin türevleri ve etkili bir madde olarak reçine taşır [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: **hazımsızlıkta**, Romatizma tedavisinde, romatizma ve ödem tedavisinde, sıtmada, bel ağrısında, yara iyi edici, abselere karşı (ORAL, 2007), İdrar arttırıcı, müshil (SADAY, 2009), romatizma, yara ve apse için (SEZİK ve ark., 2001) yara iyileştirici ve romatizma ağrılarını giderici (Yapıcı ve ark., 2009) ishale karşı (YEŞİLADA ve ark., 1999), hayvanlarda topallığa karşı (BAYTOP, 1999).

Diğer Yöresel İsimleri: Develek otu (ORAL, 2007), Develik otu (SADAY, 2009), Çıtlak, develikotu, ezentene (SEZİK ve ark., 2001), Tasma (YEŞİLADA ve ark., 1999).

Familiya: URTICACEAE

Bilimsel adı: *Urtica dioica* L.

Urtica pilulifera L.

Bitkinin yöresel adı: Isırgan, ısırgan

Türkiye’deki Yaygın Adı: Isırgan

Kullanılan kısmı:

Kullanım amacı ve şekli:

1. Öksürük ve bronşite karşı kullanılır.

Bir tatlı kaşığı kadar ısırgan tohumu bir

bardak kadar su içerisinde kaynatılarak çay yapıldıktan sonra sıcak ve şekerli olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Ahmet KARAKUŞ (83), Nadire BAHAR (70)

2. Böbrekte ve safra kesesindeki taş ve kumu, şeker hastalarının şekerini düşürmek, böbreklerde meydana gelen iltihabı ve sancıyı gidermek için kullanılır. Isırgan otunun toprak üstü kısımları taze ve çiçekli iken toplanır. 3–4 sap bir bardak su içinde kaynatılarak çay yapılır ve günlük olarak şekersiz ve sıcak bir şekilde tüketilir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ (76), Ümmügölsüm KIVRATMA (51), Hacer SABAH (48), Halime AKKUŞ (63), Sadiye DEMİR (75), Elif BAHAR (24), Alptun TEKELİ (68), Fadime ERKEÇ (84), Asiye GÜNGÖR (47) Sultan KORKMAZ (82)

3. Tansiyonu düşürmek için kullanılır. Isırgan haşlanarak limonlanıp yenilir.

Kaynak kişi: Asiye GÜNGÖR (47), Selime KETEN (68), Ömer IŞIK (74)

4. Bağırsak faaliyetlerini düzenlemek için kullanılır. Nane, maydanoz ve ısırgandan birkaç dal alınarak kaynamış su içerisinde demleme yoluyla çay elde edilir ve sıcak olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41), Teslime EREN (79)

5. Dizlerde meydana gelen sızıyı gidermek için kullanılır. Isırganın dalları ince bir şalvar üzerinden bacaklara sürölür ve kan dolaşımının artması sağlanır.

Kaynak kişi: Fadime YALNIZ (18), Bekir YALNIZ (57)

Lokalite: Savran; Karakılıç köyü, tarla ve yol kenarları, 03.04.2009, 800m, Güneş 485 ve Savran; Maraşlı köyü, Emirler mahallesi, 20.06.2009, 450m, Güneş 506 ve Savran; Hacımusalı köyü, Solakkadirli mahallesi, 25.06.2009, 300m, Güneş 550 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yakıcı tüyler taşıyan tek veya çok yıllık otsulardır. Yapraklar karşılıklı, basit ve kenarları dişli, stipulalı.

Kimyasal bileşimi:Yakıcı tüylerinde asetilkolin, histamin, serotonin bileşikleri salgılanır [73].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kansere ve şeker hastalığına, sivilce, prostat kanserine karşı, kol bacak ağrılarına, hemoroitte, diyabete, (BAYTOP, 1999) nefes darlığına, böbrek rahatsızlıklarına, karaciğer rahatsızlıklarına, nefes darlığında, altını ıslatan çocuklarda, ciltteki lekelerde, (EZER ve MUMCU, ARISAN, 2006), kemik erimesine, damar tıkanıklıklarına, (GENÇAY,2007), kadın hastalıklarına, kabızlığa, mide rahatsızlıklarına, romatizmaya, karın ağrısında, , mide ülserine, (EZER ve AVCI, 2004) kalp hastalıklarına mayasıla hemoroide ve akciğer rahatsızlıklarına tenya düşürücü, diyabet kan dindirici olarak yılan sokmalarına karşı (Elçi ve Erik, 2006) kullanılmaktadır.

Dünya’da diğer kullanımları: Ağrı kesici, kan durdurucu, yatıştırıcı, öksürük kesici, idrar söktürücü olarak, kelliğe akneye, bakterilere, bronşite, nezleye göğüs hastalıklarına, astıma, kansere, ödeme, gut hastalığına, felçliğe, kabızlığa karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Cızlağan, Isırgan (Elçi ve Erik, 2006), Isırgan, Isırgan otu (EZER ve AVCI, 2004) (EZER ve MUMCU, ARISAN, 2006), Gezgezk (GENÇAY,2007), Dızlağan, Dikenli Isırgan (BAYTOP, 1999).

Familiya: VITACEAE

Bilimsel adı: *Vitis vinifera* L.

Bitkinin yöresel adı: Asma

Türkiye’deki yaygın adı: Asma

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli:

1. Öksürüğe kesici olarak kullanılır. Asmadan elde edilen üzüm pekmezi içerisine limon suyu

ve karabiber eklenir. Elde edilen bu karışım günde bir kaşık içilir. Bozulmadan bir hafta kadar kullanılabilir.

Kaynak kişi: Sultan KORKMAZ (82)

2. İltihaplı yaraları patlatmak için kullanılır. Kuru üzüm, yaprağı ve keven kökü ile karıştırılarak bir kap içinde dövülür ve arpa unu da eklenerek bir kap içerisinde kısık ateşte biraz pişirilir. Hazırlanan bu karışım gece yatmadan yara üzerine sürülür ve üzeri temiz bir bezle kapatılarak sabah temizlenir.

Kaynak kişi: Hamza OĞLAKÇI (56), Yüksel AKKAŞ (50)

3. El ayak burkulmasında ağrıyı kesmek ve şişmeyi önlemek için kullanılır. Siyah üzüm bez içerisine konur ve ağzı kapalı bir şekilde sıcak küle gömülür. Bir süre bekledikten sonra bez külden alınır ve üzümle birlikte dövülür. İçerisindeki üzümler alındıktan sonra burkulan yere gece yatmadan sürülerek üzeri temiz bir bezle kapatılır, sabah bu yara temizlenir.

Kaynak kişi: Hamza OĞLAKÇI (56)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Sülüklü tırmanıcı çalılardır. Yapraklar basit ve palmat loblu. Çiçekler yaprakların karşısında panikula durumunda ve erdişi. Meyve bakka ve 2 tohumlu.

Kimyasal bileşimi: Meyveleri glikoz bakımından zengindir [66].

Türkiye’de diğer kullanımları: Kuvvet verici (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), ağrı kesici (ERTUĞ, 2000), kuvvet verici ve kabızlık giderici, böbrek taşı, Antibakteriyal olarak, böcek sokmalarına karşı, eklem ağrılarında, kabızlıkta, kan yapıcı

olarak, çıbanların çabuk iyileşmesinde, bacaklardaki şişliğin giderilmesinde, nezle ve soğuk algınlığında (GENÇAY,2007), kanamayı durdurucu, saç uzatıcı, yara iyileştirici, ölü hücrelerin atılması, parlaklık vermesi, ciltteki iz ve lekeleri gidermesinde, ateş düşürücü, doğum sonrası güç verici olarak (METİN, 2009), kan yapıcı, kabız giderici ve kan kesici, taze yapraklar yara iyi edici ve çıban açıcı, idrar artırıcı, yatıştırıcı, kabızlık giderici ve kuvvet verici (SADAY, 2009),

Dünya’da diğer kullanımları: Kan durdurucu, idrar sökücü, balgam sökücü, kan durdurucu, yara onarıcı, ağrı kesici, mide sindirimi kolaylaştırıcı ve müshil olarak kullanıldığı gibi, deri hastalıklarında, boğaz ağrısında, kanserde ve cilt hastalıklarında kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Üzüm (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), Asma (ERTUĞ, 2000), (SADAY, 2009), Asma, Üzüm (GENÇAY,2007), (METİN, 2009),

Familya: ZYGOPHYLLACEAE

Bilimsel adı: *Tribulus terrestris* L.

Bitkinin yöresel adı: Çoban çökerten

Türkiye’deki yaygın adı: Abdestbozan otu, Demir diken

Kullanılan kısmı: Dalları

Kullanım amacı ve şekli: Böbrek taşı düşürmede kullanılır. Bitkinin dallarından yapılan çay bir hafta boyunca günde bir bardak içilir.

Kaynak kişi: Mahmut GÖZÜBÜYÜK (58), Gani TAŞKIN (50), Hasan Hüseyin GÖRÜR (92), Fadime EROĞLU (62), Havva ERDİL (25), Zeynep ŞİMŞEK (55)

Lokalete: Çukur köyü, Eskiköy mahallesi, 21.07.2010, 350-400m, Güneş 755 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: 10-50 cm boyunda, tek yıllık sürünücü, otsu bitkiler. Kısa yatık veya uzun tüylü. Genç sürgünler veya yapraklar gümüş renkli, kısa tüylü. Yapraklar karşılıklı paripennat, 10-16 foliollü; Folioller ovat eliptik, tabanda asimmetrik, 5-8 (-10) x 2-3 (-4) mm. Çiçekler yaprakların koltuğunda tek, sepaller ipeksi tüylü, 5 mm, ovat; petaller çıplak, 4-5 mm, sarı. Meyva 4-5 parçalı, yaklaşık 1 cm çapında, Karpeller boynuzsu dikenlidir.

Kimyasal bileşimi: Saponin, diosgenin, amid ve alkoloit içerir [18].

Türkiye’de diğer kullanımları: İdrar arttırıcı, yumuşatıcı, midevi, tansiyon düşürücü, iltihap kurutucu, afrodizyak etkili, kalp hastalıkları, böbrek taşı düşürmede, kolesterol düşürmede, astım ve prostat tedavisinde idrar söktürücü, spazm çözücü olarak (KOÇYİĞİT, 2005), idrar söktürücü, idrar yolları iltihabı giderici, böbrek taşı düşürmede ve ishalde (TABATA et.al., 1994)

Dünya’da diğer kullanımları: Baş ağrısı, müshil, afrodizyak, böbrek rahatsızlıklarında, kanser, hazımsızlık, öksürük, iltihap giderici, ciğer hastalıkları, bel soğukluğu, kansızlık, idrar söktürücü, göz hastalıkları, cüzam, romatizma, doğum kolaylaştırıcı, sedef hastalığı, uyuz baş dönmesi ve tümöre karşı kullanılmaktadır [120].

Diğer Yöresel İsimleri: Pıtırak, Demirpıtırak, Buturak, Çobançökerten, Domuzdiken, Manda pıtırığı, Çobankangıdan (KOÇYİĞİT, 2005), Demir pıtırak (TABATA ve ark., 1994).

5.2 Yörede gıda olarak kullanılan bitkiler

Gıda olarak yenilen yabani bitkilerin daha çok ilkbaharda toplandığı ve yenildiği tespit edilmiştir. Bunun iki sebebi vardır; birincisi bitkilerin taze halinin ilkbaharda bulunmasıdır, ikincisi ise kültür sebzelerinin ilkbaharda henüz yetişmemiş olmasından dolayı doğaya yönelim artmaktadır.

5.2.1 Çay - kahve olarak tüketilenler

Familiya: ANACARDIACEAE

Bilimsel adı: *Pistacia terebinthus* L.

Bitkinin yöresel adı: Menengiç, Çıtırmak

Türkiye’deki yaygın adı: Sakız ağacı

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli: Kahve yapımında kullanılır. Sakız ağacının meyveleri mor mavi renkte iken (çıtırmak) toplanır. Daha sonra bu meyveler kurutulur ve kahve çekme değirmeninde çekildikten sonra Türk kahvesi gibi pişirilir ve içilir.

Kaynak kişi: CİHAN DÖNMEZ(75) , Talip DAL (65), Ali İhsan ONAT (64), Nail TAŞ (45), Mustafa GÖZ (55).

Familiya: ASTERACEAE

Bilimsel adı: *Anthemis cotula* L.

Bitkinin yöresel adı: Papatya

Türkiye’deki yaygın adı: Papatya

Kullanılan kısmı: Çiçek

Kullanım amacı ve şekli: Çay yapımında kullanılır. Papatya çiçekleri kaynar su içinde demlenerek çay hazırlanır. Hazırlanan çay isteğe göre şeker kullanılarak içilir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ (76), Emine BİLGİLİ (49)

Bilimsel adı: *Gundelia tournefortii*
L. var. *tournefortii*

Bitkinin yöresel adı: Kahve kengeri

Türkiye’deki yaygın adı: Kenger

Kullanılan kısmı: Tohum

Kullanım amacı ve şekli: Kahve yapımında kullanılır. Kenger bitkisi kurumaya başlayınca tohumları toplanıp temizlenerek kavrulur. Daha

sonra dibekte dövölerek toz haline getirilir ve normal kahve gibi pişirilerek içilir.

Kaynak kişi: Halit TATLI (43)

Lokalite: Bolacalı köyü yakınları, 02.04.2009, 485m, Güneş 470 ve Savran; Karakılıç Köyü batısı, 03.04.2009, 850m, Güneş 475 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Diğer yöresel isimleri: Kenger, Kereng (AKAN ve ark. 2008), (KORKUT, 2006) Yayla (kenger) (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), Kengel (ERTUĞ, 2000), Kerenk, Keven, Kenger, Enger, Kengel, Kengir, Çakırdikeni, Datlı kenger, Sakız otu, Kan diken, Kalagan, Kanatma, Kengi otu, Kepre, Kingir (GENÇAY,2007), Kenger, Kereng, Hazinge (kuru sakız), Kenger sakızı (Maruf, Balos, 2007), Kenger tiken-

Gağnak, (METİN, 2009), Kenger (ÖZUSLU, 2005), (SEZİK ve ark., 2001), (TABATA ve ark., 1994), (Yapıcı ve ark., 2009).

Bilimsel adı: *Helichrysum plicatum* DC. subsp. *plicatum*

Helichrysum pallasii (Sprengel) Ledeb.

Bitkinin yöresel adı: Mantuvar

Türkiye'deki yaygın adı: Ölmez çiçek

Kullanılan kısmı: Çiçekleri

Kullanım amacı ve şekli: Çay olarak tüketilir. Çiçekli dallardan yapılan çay sıcak olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Duran ÇAM (57), Recep IŞIL (60), Bayram IŞIK (39), Duran Beyaz (78), Ömer IŞIK (74)

Familya: ROSACEAE

Bilimsel adı: *Potentilla speciosa*

Willd. var. *speciosa*

Bitkinin yöresel adı: Kök çayı

Türkiye'deki yaygın adı: Beşparmak otu

Kullanılan kısmı: Kök

Kullanım amacı ve şekli: Çay olarak tüketilir. Bitkinin kökleri yeşil çay içine atılarak çay gibi demlenip şekerli veya şekersiz tüketilebilir.

Kaynak kişi: Musa AYVA (73), Yüksel AKKAŞ (50), Cennet SÜRMELİ (60), Aysel KİBAR (52), Cennet GENÇ (46), Nuriye GÜNAY (51)

Familya: LAURACEAE

Bilimsel adı: *Laurus nobilis* L.

Bitkinin yöresel adı: Defne, Teynel

Türkiye'deki yaygın adı: Defne

Kullanılan kısmı: Yaprak

Kullanım amacı ve şekli: Çay olarak tüketilir. Defneyaprakları temizlenerek kaynar su içerisinde demlenip içilir.

Kaynak kişi: Mustafa GÖZ (55), Nail TAŞ (45), Ali İhsan ONAT (64)

Familya: PINACEAE

Bilimsel adı: *Pinus brutia* Tenore

Bitkinin yöresel adı: Çam, Kızıl kabuk

Türkiye’deki yaygın adı: Kızılçam

Kullanılan kısmı: Gövde kabukları

Kullanım amacı ve şekli: Çay olarak tüketilir. Kızılçam kabuğu bıçak yardımı ile sıyrılarak alınır. Bu kabuklar kısık ateşte demlenmeye bırakılır. Hazırlanan bu çay şekerli veya şekersiz olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Osman AKKOÇ (65)

Familya: ROSACEAE

Bilimsel adı: *Rosa canina* L.

Bitkinin yöresel adı: Kuşburnu (İtburnu)

Türkiye’deki yaygın adı: İt Gülü- Kuşburnu

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli: Çay olarak tüketilir. Meyveleri kurutulduktan sonra kısık ateşte kaynatılıp içilir.

Kaynak kişi: Aysel KİBAR (52), Müslime EVRAN (59), Taziker KARATAŞ (39)

Literatür Bilgileri:

Diğer yöresel isimleri: Yabani gül(MARUF, BALOS, 2007), (Baytop ve Kadioğlu, 2004), (GÜRHAN ve EZER, 2004), Kuş burnu (BİRİNCİ, 2008),(SATIL ve ark. 2008),(SEZİK ve ark., 2001), (SADAY, 2009), (CANSARAN ve ark., 2007), (KOYUNCU, 2005), (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008) Gülpüntü, Kuşburnu (ERTUĞ, 2000) Gilanik (GENÇAY,2007), Kuşburnu, Yaban gülü,Yabani gül, Köpek gülü, Göz kıvrıştıran, Gültiken (KÜLTÜR, 2007) Kuşburnu, Yabanigül, Köpekgülü (MALYER ve ark. 2004), Gül bubusu (Niyazi Sami, 2007) Kuşburnu, İtburnu (ORAL, 2007), (TUZLACI ve Tolon, 2000).

5.2.2 Yemeği yapılan ve çiğ olarak tüketilenler

Familiya: APIACEAE

Bilimsel adı: *Smyrnum perfoliatum* L.

Bitkinin yöresel adı: Baldıran

Türkiye'deki yaygın adı: Yabani kereviz, Baldıran

Kullanılan kısmı: Kök

Kullanım şekli: Toprakta çıkarılan kökler suda temizlenerek çiğ olarak ya da haşlanarak tüketilir.

Kaynak kişi: Mahmut AYGÖR (28), Cumalı GÜNGÖR (55), Nedim ASLAN (50), Arife GÖKÇE (47), Nedim GÖKÇE (47), Mehmet GÖKÇE (70)

Familiya: ARACEAE

Bilimsel adı: *Arum conophalloides* Kotschy ex Schott

Arum dioscoridis Sm.

Bitkinin yöresel adı: Yılan Bıçağı

Türkiye'deki yaygın adı: Yılan Yastığı

Kullanılan kısmı: Yaprak

Kullanım amacı ve şekli:

1. Yılan bıçağının yaprakları bir tencere içerisinde bol limonla ya da limontuzu ile haşlanır (böylece yaprakların zehri alınmış olur), daha sonra yoğurtla karıştırılır ve biraz tuz ilave edilerek tüketilir.
2. Yılan bıçağının yaprakları bir kap içinde bol limonla haşlanarak yapraklarındaki zehrin çıkması sağlanır. Yapraklar hazırlanan sarma içi ile sarılarak yemeği yapılır.

Kaynak kişi: Arife İBİŞ (50), Ümmühan YILMAZ (80)

Familiya: ASTERACEAE

Bilimsel adı: *Carduus nutans* L.

Bitkinin yöresel adı: Akkız kangal, Düdüklü kangal

Türkiye'deki yaygın adı: Deve Dikeni

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım şekli: Gövde üzerindeki yapraklar ve gövde kabuğu soyulduktan sonra kalan kısım yenilir.

Kaynak kişi: Muhammet SIÇRAMAZ (37), Mustafa KAPLAN (50)

Bilimsel adı: *Echinops ritro* L.

Bitkinin yöresel adı: Çırpma kenger, Şeker kangalı

Türkiye'deki yaygın adı: Tüysüz topuz

Kullanılan kısmı: Gövde ve meyve

Kullanım şekli: Gövde soyulduktan sonra salatalık gibi yenir. Meyve ise üzerindeki dikenler temizlendikten sonra yenilir.

Kaynak kişi: Talip DAL (65), Sadık GÜNGÖR (68) Muhammet SIÇRAMAZ (37),

Bilimsel adı: *Lactuca serriola* L.

Bitkinin yöresel adı: Keklik otu

Türkiye'deki yaygın adı: Marul

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım şekli: Keklik otunun gövdesi temizlendikten sonra salata gibi yenilir.

Kaynak kişi: Osman KILIÇ (62)

Lokalite: Sarıkonak köyü, Ataklı mahallesi, 07.07.2009, 140m, Güneş 589 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik Özellikleri: Bir, iki yıllık veya çok yıllık kazık köklü otsulardır. İnvolukrum brakteleri 3-4 serili. Çiçek tablası çıplak, çiçekler sarı, leylak

rengi veya beyazımsı. Akenler basık ve gagalı. Pappus tüyleri çok serili özellikler Kuzey Yarıkürede yayılış gösterir ve 100 civarda tür içerir. Ülkemizde 8 türü bulunur.

Diğer yöresel isimleri: Marul (ERTUĞ, 2000), Şiro (MARUF, BALOS, 2007), Keklik otu, Şeytan tüyü (METİN, 2009), Keklik otu, Acı marul, Eşek marulu, Has marul, Yağ marul (SADAY, 2009)

Bilimsel adı: *Onopordum carduchorum* Bornm. & Beauverd

Bitkinin yöresel adı: Sütü kenger

Türkiye'deki yaygın adı: Eşek diken, Deve kengeri

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım şekli: Henüz çiçek açmamış bitki köke yakın bir yerden bıçak yardımıyla kesilerek alınır. Daha sonra yapraklar koparılıp gövde kısmı ince bir şekilde soyularak geriye kalan kısım salatalık gibi tüketilir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ(76), Elife BOLAT (46)

Lokale: Tümenli köyü, 07.07.2009, 630m, Güneş 578 ve Savran; Sadıkali köyü, mezarlık civarı, 01.08.2009, 150m, Güneş 597 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: 60–100 cm boyunda iki yıllık dikenleri olan, pembe çiçekli otsu bir bitkidir.

Diğer yöresel isimleri: Kılindor (MARUF, BALOS, 2007).

Bilimsel adı: *Silybum marianum* (L.) Gaertn.

Bitkinin yöresel adı: Kangal

Türkiye'deki yaygın adı: Deve Dikeni

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım şekli: Henüz çiçek açmamış bitki toprağa yakın kısmından kesilerek gövdesi alınır. Yapraklar koparılıp gövdenin kabukları soyularak kalan kısım salatalık gibi tüketilir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ(76), Elife BOLAT (46), Talip DAL (65), Nail TAŞ (45), Mustafa GÖZ (55)

Lokaliite: Karaisalı, Aktaş Mahallesi, 17.05.2009, 300m, Güneş 497 ve Savran; Köpek dağı kuzey cephesi, taşlık yamaçlar, 05.05.2010, 1800 m, Güneş 630 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: 30–100 cm boyunda iki yıllık mor çiçekli, otsu bir bitkidir.

Diğer yöresel isimleri: Deve Dikeni, Kengel, Meryem Ana Dikeni, Eşek Dikeni(BİRİNCİ, 2008), kocakavas, başkavkas (EZER ve AVCI, 2004), Deve dikeni (METİN, 2009)

Bilimsel adı: *Tragopogon longirostris* Bisch. ex Schultz

Bitkinin yöresel adı: Yemlik

Türkiye’deki yaygın adı: Yemlik

Kullanılan kısmı: Yaprak

Kullanım şekilleri:

1. Çiçek açmamış bitkinin yaprakları toplanarak temizlenir. Yağda kavrularak pilav yapılır.

Kaynak kişi: Osman AKKOÇ (65), Ayşe KOÇ (76), Ümmügülsüm KIVRATMA (51), Hacer SABAH (48).

2. Yapraklar direkt olarak ekmek arasına konarak tuz ilave edilip tüketilir.

Kaynak kişi: Münire BOLAT (63), Müslüme EVRAN (59)

Lokaliite: Altınova köyü, Hacıaraplar mahallesi tarla kenarları, 01.04.2009, 160m, Güneş 464 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: : 120 cm’ ye kadar boylanan tüysüz bir veya iki yıllık otsular. Yaprakları ve linear lanseolat. Kapitula uzun bir pedunkulununucunda ve tek. İnvolukrumbrakteleri 5-9 adet, çiçek boyu kadar veya daha uzun. Çiçek tablası çıplak, çiçekler mor veya sarı. Akenler uzun gagalı ve üzerleri pulsu yapılarla örtülü. Kökleri yenir.

Diğer yöresel isimleri: Sıping, Yemlik, Tekesakalı, Yakı otu, Kuzu sarmaşığı, Keçisakalı, Tekecan (GENÇAY,2007), Helevan. (MARUF, BALOS, 2007), Yemlik (Yapıcı ve ark., 2009)

Familya: BRASSICACEAE

Bilimsel adı: *Brassica nigra* (L.) W.D.J. Koch

Bitkinin yöresel adı: Eşek turpu

Türkiye’deki yaygın adı: Eşek turpu

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım şekli: Bitki çiçeklenmemişken köke yakın bir yerden kesilerek alınır. Daha sonra yaprakları koparılıp gövde kısmı soyularak geriye kalan kısım yenir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ (76), Elife BOLAT (46)

Bilimsel adı: *Cardaria draba* (L.) Desv.

Bitkinin yöresel adı: Toklu baş

Türkiye’deki yaygın adı: Kedi otu, yabani tere

Kullanılan kısmı: Taze yapraklar

Kullanım şekilleri:

1.Yaprakları yıkanıp doğrandıktan sonra kavrulmuş soğanla karıştırılır. Hazırlanan bu karışım börek yapımında iç olarak kullanılır.

2.Haşlanarak süzildükten sonra limon ilave edilerek yenilir.

Kaynak kişi: Nedim ASLAN (50), Arife

GÖKÇE (47), Nedim GÖKÇE (47), Mehmet GÖKÇE (70), Ahmet AKKOÇ (65)

Lokali: Kocaveliler ve Altınova köyleri arası yol kenarları, 01.04.2009, 200m, Güneş 459 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Çiçekleri beyaz veya soluk sarı renktedir.

Diğer yöresel isimleri: Tırman otu (ERTUĞ, 2000), Toklu Başı (MART, 2006), Beyaz çiçek (TUZLACI ve Erol, 1998)

Bilimsel adı: *Nasturtium officinale* R. Br.

Bitkinin yöresel adı: Su teresi

Türkiye’deki yaygın adı: Su teresi

Kullanılan kısmı: Yaprak

Kullanım şekli: Yaprakları yıkanıp doğrandıktan sonra kavrulmuş soğanla karıştırılır. Hazırlanan bu karışım börek yapımında iç olarak kullanılır.

Kaynak kişi: Duran ÇAM (57), Recep IŞIL (60), Bayram IŞIK (39), Duran Beyaz (78), Ömer IŞIK (74)

Familya: CACTACEAE

Bilimsel adı: *Opuntia ficus-indica* (L.) Miller

Bitkinin yöresel adı: Lap inciri

Türkiye’deki yaygın adı: Frenk inciri

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım şekli: Olgun meyveler soğuk su içinde bekletilerek dikenlerin batması engellenir ve meyve kabuğu soyularak yenilir.

Kaynak kişi: Cennet GENÇ (46), Fatma EVRAN (55), Elif EVRAN (34)

Familya: CARYOPHYLLACEAE

Bilimsel adı: *Stellaria media* (L.) Vill subsp. *postii* Holmboe

Bitkinin yöresel adı: Tellice

Türkiye’deki yaygın adı: Kuş otu

Kullanılan kısmı: Yaprak

Kullanım şekli: Yaprakları yıkanıp doğrandıktan sonra kavrulmuş soğanla karıştırılır. Hazırlanan bu karışım börek yapımında iç olarak kullanılır.

Kaynak kişi: Mahmut AYGÖR (28), Ahmet KANTAR (47), Ali KANTAR (35)

Lokalite: Çevlik köyü, solaklı mahallesi, 12.06.2010, 720m, Güneş 712 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir yıllık otsu, 10-40 cm kadar boylan bir bitkidir. Yapraklar oval, karşılıklı ve hemen hemen sapsızdır. Çiçekler dalların uçlarında küçük ve beyaz renklidir.

Diğer yöresel isimleri: Gaz gursacı (CANSARAN ve ark., 2007), Haval otu (ERTUĞ, 2000), Kuş otu, Serçedili, Serçeotu (BAYTOP, 1999), Davar otu (MARUF, BALOS, 2007), Cicibücü (SATIL ve ark. 2008)

Bilimsel adı: *Silene dichotoma* Ehrh.

Silene vulgaris

Bitkinin yöresel adı: İnşalak, Gıvışgan

Türkiye'deki yaygın adı: Salkım çiçeği

Kullanılan kısmı: Yaprak

Kullanım şekli: Yaprakları yıkanıp doğrandıktan sonra kavrulmuş soğanla karıştırılır. Hazırlanan bu karışım börek yapımında iç olarak kullanılır.

Kaynak kişi: Arife GÖKÇE (47), Mahmut AYGÖR (28), Fadime KARATAŞ (81), Hamza ÖZDEMİR (47), Ayşe YALNIZ (44)

Lokalete: Karaisalı, Saypınar mahallesi, 17.05.2009, 300m, Güneş 493 ve Savran; Kızıldağ yayla, Subattığı mevki, 04.05.2010, 1650-1700 m, Güneş 607 ve Savran.

Literatür Bfilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir veya çok yıllık otsular, yarı çalımsılar ve tırmanıcılar. Çiçekler erdişi periant 5, birleşik veya serbest, stamenler genellikle 8. Meyve 3 köşeli ve kanatsız bir nuks.

Familya: CORNACEAE

Bitkinin bilimsel adı: *Cornus mas* L.

Bitkinin yöresel adı: Kızılcık

Türkiye'deki yaygın adı: Kızılcık kirazı

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım şekli: Kızılcık kirazının olgun meyveleri direkt olarak ya da hoşafı yapılarak tüketilir.

Kaynak kişi: Fadime ARICI (82), Perihan GENÇ (62), Musa AYVA (73), Cumalı GÜNGÖR (55)

Familiya: CUPRESSACEAE

Bilimsel adı: *Juniperus drupacea* Lab.

Bitkinin yöresel adı: Andız ağacı

Türkiye'deki yaygın adı: Andız

Kullanılan kısmı: Kozalak

Kullanım şekli: Andız ağacının (*Juniperus*) kozalaklarından elde edilen "andız özü" ile pekmez yapılır. Andız pekmezi yemeklerden sonra tatlı olarak direkt ya da tahinle karıştırılarak tüketilir.

Kaynak kişi: Mustafa GÖZ (55), Nail TAŞ (45), Taziker KARATAŞ (39), Hasan Hüseyin GÖRÜR (92)

Familiya: LAMIACEAE

Bilimsel adı: *Onosma stenolobum* Hausskn. ex H.Riedl

Bitkinin yöresel adı: Somurcak otu

Türkiye'deki yaygın adı: Emzik otu

Kullanılan kısmı: Çiçekler

Kullanım şekli: Çiçeklerin dip kısmı doğrudan yenilir.

Kaynak kişi: Osman KILIÇ (62)

Lokalite: Çukur köyü, bahçe içler ve yol kenarları, 07.06.2010, 400m, Güneş 641 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik Özelliği: Genellikle yarı çalimsı, çok yıllık veya 2 yıllık otsular. Tüy örtüsü tipik olarak hispid. Korolla tüpsü veya silindirik. Stamenler Korolla tüpünün aşağı kısmına bağlanmış, tüpünden dışarı çıkmış ve çıkmamış durumda. Çoğunluğu Akdeniz Bölgesi'nde yayılım gösterir.

Bilimsel adı: *Origanum vulgare* L.

Bitkinin yöresel adı: Boz çay, Boz ot

Türkiye'deki yaygın adı: Güvey otu, Keklik otu

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı ve şekli: Çay olarak kullanılır. Çiçekli dallardan demleme yoluyla elde edilen çay sıcak olarak içilir.

Kaynak kişi: Nadir YÜCEL (44), Cennet ÜNALDI (76)

Lokalite: Kızıldağ Yayla, Akpınar mevkii, 20.05.2009, 1500-1700m, Güneş 504 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: 100 cm kadar boylanabilen pembe ve beyaz çiçekli, çok yıllık otsu bir bitkidir. Kaliks tüp biçimde hemen hemen birbirinr eşit uzunlukta 5 dişli. Kurak tepeler, taşlık sırtlar ve orman açıklıklarında yetişir.

Diğer Yöresel İsimleri: Güvey otu, Keklik otu (BAYTOP, 1999).

Familya: LILIACEAE

Bilimsel adı: *Allium scorodoprasum* Linnaeus
subsp. *rotundum*

Bitkinin yöresel adı: Körmen

Türkiye'deki yaygın adı: Körmen

Kullanılan kısmı: Soğanı

Kullanım amacı ve şekli: Sarımsak yerine yemek, salata vb. tat versin diye konulur. Toprakta çıkarılan yumrular soyulduktan sonra kullanılır

Kaynak kişi: Fadime KARATAŞ (81), Hamza ÖZDEMİR (47), Ayşe YALNIZ (44)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Soğanlı çok yıllık otsular. Yapraklar iplikliden ovata kadar değişik şekillerde. Çiçekler uçta şemsiye durumda ve bir spatula tarafından sarılmış. Periant 6 parçalı. Meyve zarımsı bir kapsula. Kuzey ılıman bölgelerde yayılış gösterir ve yaklaşık 350 türü vardır. Ülkemizde 6 türü bulunur.

Diğer Yöresel İsimleri: Körmen (CANSARAN ve ark., 2007) Yabani soğan, (MARUF, BALOS, 2007) Soğan, Taş sarımsağı (ÖZUSLU, 2005), Kömüren, Körmen (SADAY, 2009)

Bilimsel adı: *Ornithogalum oligophyllum*

E.D.Clark

Bitkinin yöresel adı: Bıزالak

Türkiye’deki yaygın adı: Tükürük otu

Kullanılan kısmı: Çiçek

Kullanım şekli: Çiçekleri yenir.

Kaynak kişi: İbrahim PANCAR (51), Osman ÖVEÇ (44), Emine ÖVEÇ (39)

Lokalite: Barakdağı köyü, Mezyitli mahallesi, 07.06.2010, 850m, Güneş ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: : Soğanlı çok yıllık otsular. Yapraklar kaidede. Çiçekler korimboz ve uzamış bir eksenüzerinde resemus durumunda. Periantparçaları serbest veya kaidede birleşik. Stamenler 6. Meyve lokulusit kapsula. Avrupa, Afrika, Akdeniz Bölgesinde yayılış gösterir ve 100 den fazla türü vardır. Ülkemizde 26 kadar türü bulunur.

Familya: MALVACEAE

Bilimsel adı: *Malva neglecta* Wallr.

Malva sylvestris L.

Bitkinin yöresel adı: Gömeç

Türkiye’ de yaygın adı: Ebegümece

Kullanılan kısmı: Yaprak ve dal

Kullanım şekilleri:

1. Salata olarak çiçeksiz dalları haşlanıp suyu süzildükten sonra limon ve tuz atılarak tüketilir.
2. Yemek olarak çiçeksiz dallar küçük küçük doğranarak kavrulmuş soğan içerisine katılır. Hazırlanan bu iç börek yapılarak yenir.
3. Gömecin çiçeksiz dalları iri kalacak şekilde doğranarak haşlanır. Daha sonra süzülen gömeç üzerine nar ekşisi, pul biber ve zeytinyağı dökülerek tüketilir.

Kaynak kişi: Emine BİLGİLİ (49), Soner SABAH (60), Ümmühan YILMAZ (80)

Familya: MORACEAE

Bilimsel adı: *Ficus carica* L.

Bitkinin yöresel adı: İncir

Türkiye’deki yaygın adı: İncir

Kullanılan kısmı: Meyve ve lateks

Kullanım şekilleri: İncir ağacının yapraklarının gövdeye birleşme noktasından (nodyum) kopararak sütünün (lateks) çıkması sağlanır. Ilık keçi sütü bir tencereye alınır. Koparılan incir dallarının dip kısımları keçi sütünün içine daldırılarak çırpılır ve bir süre beklenilerek sütün kıvama gelmesi sağlanır. Kıvama geldikten sonra kaşıkla ya da yufka ekmekle yenilir. Yenilen bu yemeğe teleme adı verilir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ (76), Elife BOLAT (46), Suat GENÇ (54)

Familya: MORCHELLACEAE

Bilimsel adı: *Morchella esculenta* (L.)

Pers.

Bitkinin yöresel adı: Göbelek

Türkiye’deki yaygın adı: Kuzugöbeği,
Göbek

Kullanılan kısmı: Tüm bitki

Kullanım şekli: Yumurta ve soğan ile kavrularak ya da közlenip tüketilir.

Kaynak kişi: Mustafa KUŞ (67), Nail TAŞ (45), Mustafa GÖZ (55)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Kuzugöbeği mantarları ortalama 5–15 cm boyunda, kremden koyu kahverengiye kadar değişen renklerde, bal peteğini andıran şapkası ile kolayca tanınabilecek bir yapıdadır. Ormanlık alanlarda özellikle de Kızılçam altlarında gelişmektedir.

Diğer yöresel isimleri: Kuzu göbeği (CANSARAN ve ark., 2007), (ERTUĞ, 2004).

Familya: PINACEAE

Bilimsel adı: *Pinus brutia* Tenore

Bitkinin yöresel adı: Çam, Kızıl kabuk

Türkiye’deki yaygın adı: Kızılçam

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım şekli:

1. Çam ağacının gövdesi soyularak alınan kabuğun içinden bıçak ucu ile yamalak veya kamalak (Floem dokusu) sıyrılmak sureti ile alınarak yenir.

Kaynak kişi: Cennet GENÇ (46), Suat GENÇ (54)

Familiya: POLYGONACEAE

Bilimsel adı: *Polygonum cognatum* Meissn.

Bitkinin yöresel adı: Madımak

Türkiye'deki yaygın adı: Madımak, Keçimemesi

Kullanılan kısmı: Yaprak

Kullanım şekli: Yaprakları yıkanıp doğrandıktan sonra kavrulmuş soğanla karıştırılır. Hazırlanan bu karışım börek yapımında iç olarak kullanılır.

Kaynak kişi: Mahmut AYGÖR (28), Ahmet KANTAR (47), Ali KANTAR (35)

Lokalise: Gökhasanlı köyü, Çocuklarobası mahallesi, 21.06.2009, 210m, Güneş 534 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir veya çok yıllık otsular. Çiçekler erdişi periant 5, birleşik veya serbest, stamenler genellikle 8. Meyve 3 köşeli ve kanatsız bir nuks.

Diğer yöresel isimleri: Madımak, Madımak pancarı (CANSARAN ve ark., 2007), Mark otu (ERTUĞ, 2000), Madımak, Mercimelek, Solucanotu, Çoban ekmeği, Nane cucke (kuşyemi) (GENÇAY, 2007), Madımak, Kusbarik (KOYUNCU, 2005), Madımak (SADAY, 2009), (ŞİMŞEK ve ark., 2004), Kuşekmeği-Madımak (METİN, 2009),

Bilimsel adı: *Rumex acetosella* L.

Rumex conglomeratus Murray,

Rumex hydrolapathum Huds.

Bitkinin yöresel adı: Ekşimek

Türkiye'deki yaygın adı: Kuzukulağı

Kullanılan kısmı: Yaprak

Kullanım şekli: Ekşimeğin yaprakları direkt olarak yenilebildiği gibi salata malzemesi olarak da kullanılır.

Kaynak kişi: Muhammet SIÇRAMAZ (37), Cennet GÜNGÖR (64), Mustafa KUŞ (67), Nail TAŞ (45), Mustafa GÖZ (55)

Famılya: POLYPORACEAE

Bitki adı: *Polyporus squamosus* (Huds.) Fr.

Bitkinin yöresel adı: Ledin mantarı

Türkiye’deki yaygın adı: Ağaç mantarı

Kullanılan kısmı: Bitki tümü

Kullanım şekli: Mantarlar su içinde kaynatılır ve suyu süzöldükten sonra iplere dizilerek kurutulur. Özellikle kış aylarında yemeği yapılarak yenir.

Kaynak kişi: Halit TATLI (43)

Famılya: PORTULACACEAE

Bilimsel adı: *Portulaca oleracea* L.

Yöresel adı: Semiz, Soğuklağan, Soğukluk

Türkiye’deki yaygın adı: Semizotu

Kullanılan kısmı: Çiçeksiz gövde

Kullanım şekli: Taze gövde çiğ olarak salata ve cacık yapılarak yenilir.

Kaynak kişi: Halit TATLI (43), Ümmühan YALNIZ (80), Atike ARIK (28), Ayşe ARISOY (56), Halime AKKUŞ (63), Makbule ERDİL (58)

Lokalite: Karakılıç köyü, tarala ve yol kenarları, 03.04.2009, 800m, Güneş 481 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Etli bir yıllık bir bitkidir. Yapraklar altta alternat, üstte yoğun, tam ve sapsız. Sepaller dipte tüp şeklinde birleşmiş, petal 5 ve sarı. Ovaryum orta veya alt durumlu. Meyva kapakla açılan bir kapsula.

Familiya: PRIMULACEAE

Bilimsel adı: *Primula vulgaris* L.

Bitkinin yöresel adı: Ak menekşe

Türkiye'deki yaygın adı: Çuha çiçeği, Onbir ay çiçeği

Kullanılan kısmı: Yapraklar

Kullanım amacı ve şekli: Yaprakları sıcak su içinde biraz bekletildikten sonra hazırlanan iç ile yaprak sarması yapılır.

Kaynak kişi: Mehmet EROĞLU (51)

Lokalite: Altınova köyü, Hacıaraplar mahallesi tarla kenarları, 01.04.2009, 160m, Güneş 461 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Diğer yöresel isimleri: Çuha çiçeği (BİRİNCİ, 2008), Çuha (SEZİK ve ark., 1992).

Familiya: ROSACEAE

Bilimsel adı: *Crataegus orientalis* Pallans ex M. Bieb. var. *orientalis*

Bitkinin yöresel adı: Sarı alıç, Beyaz alıç

Türkiye'deki yaygın adı: Alıç

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım şekli: Meyve olarak yenilir.

Kaynak kişi: Ahmet KUŞDEMİR (81), Osman AKKOÇ (65), Halit TATLI (43), Mehmet GÖKÇE (70), Sadık ZEYTUN (77), Taziker KARATAŞ (39)

Bilimsel adı: *Prunus spinosa* L.

Bitkinin yöresel adı: Ekşi erik

Türkiye'deki yaygın adı: Erik

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım şekli: Meyve olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Ali SÜRMELİ (47), Ali AKKOÇ (42), İsa Demir (63), Duran BEYAZ (78), Cennet SÜRMELİ (60)

Bilimsel adı: *Pyrus eleagnifolia* Pallas

Bitkinin yöresel adı: Taş armudu

Türkiye'deki yaygın adı: Yabani armut, Ahlat, Taş armudu

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım şekli: Meyve olarak yenilir.

Kaynak kişi: Bayram IŞIK (39), Duran Beyaz (78)

Lokalite: Çorlu köyü, Cennetli mahallesi, 22.06.2010, 700m, Güneş 733 ve Savran; Etekli köyü tereli yaylası, evlerin arası kayalık yerler 21.08.2010, 1000m, Güneş 761 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Diğer yöresel isimleri: Ahlat armudu (GÜRHAN ve EZER, 2004), (ÖZUSLU, 2005), (BİRİNCİ, 2008), (CANSARAN ve ark., 2007), Ahlat, Dağ Armutu (ERTUĞ, 2000), (SADAY, 2009), Ahlat,Kavut (EZER ve AVCI, 2004), Yaban ağlatı, Ahlat, Yaban armudu (KÜLTÜR, 2007), Armut, Taş Armut (MART, 2006), Geyecek Elması (METİN, 2009)

Bilimsel adı: *Rubus sanctus* Schreber

Bitkinin yöresel adı: Böğürtlen

Türkiye'deki yaygın adı: Böğürtlen

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım şekilleri:

1. Meyve olarak yenilir.
2. Meyve üzerine şeker eklendikten sonra bir gece bekler ve sulanması sağlanır. Sabah bu karışım kaynatılarak reçel olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Hacer SÜRMELİ (32), Cennet SÜRMELİ (60)

Familya: RUTACEAE

Bilimsel adı: *Citrus aurantium* L.

Bitkinin yöresel adı: Turunç

Türkiye'deki yaygın adı: Turunç

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım şekilleri:

1. Meyvelerin suyu sıkılıp kaynatılarak turunç ekşisi yapılır ve salatalara kullanılır.

2. Reçel yapımında soyulan turunç kabukları üzerine şeker eklendikten sonra biraz su ekleyerek kaynatılır ve reçel olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Lütfiye DEMİR (73), Hanife DEMİR (48),

Literatür Bilgileri:

Diğer yöresel isimleri: Turunç, Turuç (ERTUĞ, 2004)

Familya: SOLANACEAE

Bilimsel adı: *Physalis alkekengi* L.

Bitkinin yöresel adı: Teleme otu

Türkiye'deki yaygın adı: Güveyfeneri

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım şekli: Teleme yapımında kullanılır. Teleme otunun gövdesi birkaç yerinden kopararak keçi ya da inek sütünün içine daldırılarak süt bu dallar ile çırpılır. Sütün üzeri 10-15 dk kadar bekletilmek üzere kapatılır ve mayalanma olayından sonra teleme adı verilen bu gıda yufka ekmek ile yenilir.

Kaynak kişi: Selime KETEN (68), Menduha ÇAM (65)

Lokalite: Gildirli köyü, 12.06.2010, 700m, Güneş 709 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Rizomlu çok yıllık otsu. Kaliks truncu renkli olup, Olgunlukta şişkin ve meyveyi sarar. Meyva kırmızı bir bakka.

Familya: STYRACACEAE

Bilimsel adı: *Styrax officinalis* L.

Bitkinin yöresel adı: Günlük

Türkiye'deki yaygın adı: Ayı fındığı, Tespih ağacı

Kullanılan kısmı: Çiçek

Kullanım şekli: Çiçekleri şeker ve su ile birlikte kaynatılarak reçel yapılır ve yemeklerde ya da kahvaltılarda tüketilir. .

Kaynak kişi: Cennet BAHAR (47), Halime AKKUŞ (63), Hanife DEMİR (48), Taziker KARATAŞ (39), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57)

Familya: ULMAEAE

Bilimsel adı: *Celtis australis* L.

Bitkinin yöresel adı: Dardağan

Kullanılan kısmı: Meyveleri

Kullanım şekilleri: Meyveler doğrudan çekirdekleri çıkarılarak yenilir.

Kaynak kişi: Elif EVRAN (34), Cennet GENÇ (46), Münire BOLAT (63), Fadime KÖSE (65)

Lokalite: Kızıldağ yayla, Subattığı mevki, 04.05.2010, 1650-1700m, Güneş 613 ve Savran; Çukur köyü, Ayvacık mahallesi, 21.07.2010, 650m, Güneş 750 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik Özellikleri: Ağaç ve nadiren çalılar. Yapraklar almaçlı, dökülümü ve kalıcı, dipte 3 damarlı, Belirgin petiyollü. Çiçekler tek evcik üzerinde, erdişi veya tek eşeyli. Periant 4-5 ayrık tepalli. Anterler sarı. Meyva etli bir drupa.

Diğer yöresel isimleri: Çitlenbik ağacı (BİRİNCİ, 2008), Dardağan (MART, 2006), Çitlenbik ağacı, Şertlemik, çetlemik (SATIL ve ark. 2008),

Familya: URTICACEAE

Bilimsel adı: *Urtica dioica* L.

Urtica pilulifera L.

Bitkinin yöresel adı: Isırgan, İstirgaç

Türkiye’ deki yaygın adı: Isırgan

Kullanılan kısmı: Dal ve yapraklar

Kullanım şekilleri:

1. Salata olarak çiçeksiz dalları haşlanıp suyu süzildükten sonra limon ve tuz atılarak tüketilir.

2. Yemek olarak ise çiçeksiz dallar küçük küçük doğranarak kavrulmuş soğan içerisine katılır. Hazırlanan bu iç, börek yapılarak yenir.

Kaynak kişi: Elif BAHAR (24)

5.2.3 Baharat ve çerez olarak kullanılan bitkiler

Familiya: ANACARDIACEAE

Bilimsel adı: *Pistacia terebinthus* L.

Bitkinin yöresel adı: Menengiç, Çıtırmak

Türkiye'deki yaygın adı: Sakız ağacı

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli: Çerez olarak tüketilir. Sakız ağacının meyveleri mor mavi renkte iken (çıtırmak) toplanılarak kurutulur ve çerez olarak tüketilir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ (76), Cennet DURUKAN (72), Derya ÖZKAYA (15), Mehmet GÜNGÖR (36)

Bilimsel adı: *Rhus coriaria* L.

Bitkinin yöresel adı: Sumak

Türkiye'deki yaygın adı: Sumak

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli: Baharat olarak kullanılır. Sumak ağacının meyveleri kurutulur daha sonra havan içinde dövülerek ya da değirmende çekilerek toz haline getirilir. Salataların içine ya da haşlanmış gıdaların üzerine atılarak tüketilir.

Kaynak kişi: Ahmet KARAKUŞ (83), Mehmet GÜNGÖR (36)

Familya: APIACEAE

Bilimsel adı: *Laser trilobum* (L.)
Borkh.

Bitkinin yöresel adı: Sıra

Türkiye'deki yaygın adı: Kefe
Kimyonu, Dağ kimyonu

Kullanılan kısmı: Tohumları

Kullanım amacı ve şekli:
Baharat olarak kullanılır. Özellikle mercimekli köfte yapılırken dövülerek içine konulur.

Kaynak kişi: Mehmet GÜNGÖR (36), Hamza ÖZDEMİR (47), İbrahim BARDAK (55)

Familya: FABACEAE

Bilimsel adı: *Ceratonia siliqua* L.

Bitkinin yöresel adı: Cırnıp, Harnup

Türkiye'deki yaygın adı: Keçiboynuzu

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli: Çerez olarak tüketilir.

1. Keçiboynuzu, ceviz ve şeker karıştırılır, dibek adı verilen bir havan içerisinde dövülerek ‘’punguluk’’ adı verilen bir karışım hazırlanır.

2. Meyveler direkt olarak da tüketilebilir.

Kaynak kişi: Mahmut AYGÖR (28), Ahmet KANTAR (47), Ali KANTAR (35)

Familya: FAGACEAE

Bilimsel adı: *Quercus coccifera* L.

Bitkinin yöresel adı: Pelit ağacı

Türkiye'deki yaygın adı: Meşe

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli: Çerez olarak tüketilir. Olgunlaşmış meyveler soba üzerinde kestane gibi pişirilerek yenir.

Kaynak kişi: Mahmut AYGÖR (28), Cumalı GÜNGÖR (55)

Familiya: LAMIACEAE

Bilimsel adı: *Thymbra spicata* L. var. *spicata*

Bitkinin yöresel adı: Seyil kekiği, kekik, Kara kekik

Türkiye'deki yaygın adı: Kara kekik, Zahter

Kullanılan kısmı: Dallar ve yapraklar

Kullanım amacı ve şekli: Yemeklere ve peynire hoş koku vermesi amacıyla kullanılır.

Kaynak kişi: Halime AKKUŞ (63), Münire BOLAT (63), Fatma SÜRMELİ (84), Leyla SÜRMELİ (51), Fadime EROĞLU (62)

Familiya: MYRTACEAE

Bilimsel adı: *Myrtus communis* L.

Bitkinin yöresel adı: Murt,

Türkiye'deki yaygın adı: Mersin

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli: Çerez olarak tüketilir. Murt'un olgunlaşp siyah renge ulaşmış meyveleri toplanarak tüketilir.

Kaynak kişi: Cennet GENÇ (46), Mustafa KAPLAN (50), Halit TATLI (43)

Familiya: POACEAE

Bilimsel adı: *Zea mays* L.

Bitkinin yöresel adı: Mısır

Türkiye'deki yaygın adı: Mısır

Kullanılan kısmı: Tohum

Kullanım amacı ve şekli: Çerez olarak tüketilir. Meyveler taze iken haşlanarak ya da tohumları kurutulduktan sonra yağ ile patlatılarak tüketilir.

Kaynak kişi: Fadime ARICI (82), Perihan GENÇ (62)

Familiya: RHAMNACEAE

Bilimsel adı: *Zizyphus jujuba* Miller.

Bitkinin yöresel adı: Hırnap

Türkiye'deki yaygın adı: Hünnap

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli: Çerez olarak tüketilir. Hırnap meyveleri toplandıktan sonra kurutularak tüketilir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ (76), Ümmügülsüm KIVRATMA (51), Hacer SABAH (48)

Literatür Bilgileri:

Diğer yöresel isimleri: Hünnap, unnap (BOZDOĞANGİL, 1996).

5.3 Yörede araç- gereç yapımında kullanılan bitkiler

Familiya: ACERACEAE

Bilimsel adı: *Acer monspessulanum* L. subsp. *microphyllum* (Boiss.) Bornm.

Türkiye’de yaygın adı: Akçaağaç

Bitkinin yerel adı: Şimşir ağacı

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Dokumada kullanılan mekik ve ıstar tarağı
2. Mutfakta kullanılan kaşık, çömçe,
3. Yayık yaymada kullanılan bişşek,
4. Değişik amaçlı kullanılan bıçak sapı, sigara için ağızlık,
5. Gıdaları dövmek ezmek için kullanılan dibek (havan),
6. Tarımda ekin ve ot biçmek için kullanılan elliktir.

Gövde veya dallardan alınan kısımlar zanaatkârlar tarafından kullanım amacına yönelik şekil verilerek uygun aletler yapılır.

Kaynak kişi: Mehmet GÖKÇE (70),

Ahmet KANTAR (47), Ali KANTAR (35), Mahmut AYGÖR (28), Nedim ASLAN (50), Sadık ZEYTUN (77), Bahattin IŞIK (72), İraz GÜNGÖR (67), İsa DEMİR (63)

Lokale: Kızıldağ yayla, Subattığı mevki, 04.05.2010, 1650-1700 m, Güneş 621 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yaprak döken nadiren herdem yeşil ağaçlar veya nadiren çalılar. Yaprak basit veya palmat parçalı, 3-5 loplu veya pinat. Kuzey Amerika, Asya, Avrupa, Kuzey Afrika’ da yayılış gösteren 100 kadar türü vardır.

Familiya: CUCURBITACEAE

Bilimsel adı: *Lagenaria siceraria* (Mol.) Standl.

Türkiye’deki yaygın adı: Su kabağı

Bitkinin yerel adı: Su kabağı

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli:

1. Termos, tuzluk, banyo taşı (cenaze yıkamada) ve kevgir yapımında kullanılır. Su kabağının olgun meyveleri kuruduktan

sonra açılan bir delikten içi boşaltılır ve amaca göre uygun şekiller verilerek kullanılır.

2. Kafes yapımında kullanılır. Keklik yavrusu küçükken kabak küçük kareler şeklinde delinerek içine bırakılır. Yavrular biraz büyüyünce alınarak normal kafeslere alınır.

Kaynak kişi: Yüksel AKTAŞ (50), Yılmaz SÜRMELİ (49), Hamza OĞLAKÇI (56), Mevlüt TÜRK (31)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Ülkemizde kültürü yapılan bir yıllık sarılıcılar. Sap kısmı dar, uç kısmu küresimsi şeklindedir.

Familiya: ERICACEAE

Bitki Bilimsel adı: *Erica manipuliflora* Salisb.

Türkiye’deki yaygın adı: Süpürge Otu

Bitkinin yöresel adı: Püren

Kullanılan kısmı: Dallar

Kullanım amacı ve şekli: Süpürge yapımında kullanılır. Dalları toplanıp

demet haline getirilerek bir iple bağlanır ve kurutulup yaprakları döküldükten sonra kullanılır.

Kaynak kişi: Mustafa KAPLAN (50), Raziye YALNIZ (58)

Familya: FABACEAE

Bilimsel adı: *Cercis siliquastrum* L. subsp. *siliquastrum*

Bitkinin yöresel adı: Gelinçik çalıı

Türkiye’deki yaygın adı: Erguvan

Kullanılan kısmı: Çiçekli dallar

Kullanım amacı ve şekli: Baston yapımında kullanılır.

Kaynak kişi: Müzeyyen ÖZKAN

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Erguvan (BAYTOP, 1994).

Familya: JUGLANDACEAE

Bilimsel adı: *Juglans regia* L.

Türkiye’deki yaygın adı: Ceviz

Bitkinin yöresel adı: Ceviz

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Et tahtası yapımında kullanılır. Gövdeden alınan parçalar (kütük) uygun şekiller verilerek kullanıma hazır hale getirilir.

Kaynak kişi: Sadık ZEYTUN (77), İsa DEMİR (63), Sadık GÜNGÖR (70)

Familiya: MYRTACEAE

Bilimsel adı: *Myrtus communis* L.

Bitkinin yöresel adı: Murt

Türkiye'deki yaygın adı: Mersin

Kullanılan kısmı: Dalları

Kullanım amacı ve şekli:

1. Sepet yapımında ya sepetin tamamı murt ile ya da kargı ile birlikte örülür.

2. Keklik kafesi yapımında kafesinin çubuklarını yapmak için kullanılır. Sındılık ile kafesinin tabanını örüldükten sonra halka şeklinde

birleştirilir ve murt dalı ile örülerek kafesin duvar kısımları örülür. Çam kabuğu ise kafesin gövde kısmının üstüne çubukları birleştirmek için kullanılır. Çam kabuğunun dış kısmı ise deri ile kaplanarak kabuğun kırılması engellenir.

3. Süpürge yapımında murt dalları toplanıp demet haline getirilerek bir iple bağlanır ve yaprakları dökülünceye kadar kurumaya bırakılır. Yapraklar dökülünce kullanıma hazır hale gelir.

4. Tarımda kullanılan bir alet olan boyunduruğun zelve kısmını yapmada kullanılır.

Kaynak kişi: Mustafa KAPLAN (50), Halit TATLI (43) , Raziye YALNIZ (58), Mehmet DOĞAN (66), Mehmet TOPÇU (45), Mevlüt TÜRK (31)

Familiya: OLEACEA

Bilimsel adı: *Fontanesia phillyreoides* Labilll.

Bitkinin yöresel adı: Cilpirtı

Türkiye'deki yaygın adı: Çılprıtı

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Ahır ve evlerin önünü süpürmek için süpürge yapılır

2. Keklik kafesi yapımında kullanılır.

Kaynak kişi: Mükremin DEMİR

(37), Sadık GÜNGÖR (70), Sadık ZEYTUN (77)

Lokalite: Sadıkalı köyü, mezarlık civarı, 01.08.2009, 150m, Güneş 599 ve Savran; Gildirli köyü, 12.06.2010, 700m, Güneş 708 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çalı formunda 3 m kadar oylanabilen yaprak dökücü bitkidir. Çiçekler kremi beyaz ve güzel kokuludur. Meyve samara.

Bilimsel adı: *Phillyrea latifolia* L.

Bitkinin yöresel adı: Kesme

Türkiye'deki yaygın adı:
Akçakesme

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Ahır ve evlerin önünü süpürmek için süpürge yapılır.

Kaynak kişi: Nedim GÖKCE (47), Sadık GÜNGÖR (70), İsmahan ÇÖKÜN (72)

Lokalite: Nuhlu köyü, Akarca deresi civarı, 21.07.2010, 350m, Savran 6228 ve Güneş.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Batı, kuzey ve Güney Anadolu' da yayılış gösteren herdemyesil çalılar ve küçük ağaçlar. Yapraklar basit, dentat veya serrat. Çiçekler uçta kümelerde, Korolla yeşilimsi beyaz renkte tüpü loplardan kısa. Meyva küçük bir drupa.

Diğer Yöresel İsimleri: Pırnal (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001).

Familya: PINACEAE

Bilimsel adı: *Abies cilicica* (Ant. & Kotschy) Carr. subsp. *cilicica*

Bitkinin yöresel adı: Ledin, İledin

Türkiye'deki yaygın adı: Gökmar

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Hamur açmada kullanılan oklava

yapımında kullanılır.

2. Ekmek pişirilirken ekmeği sacın üzerinde çevirmeye yarayan şiş yapımında kullanılır.

Gövdeden alınan parçalara uygun şekil verilerek kullanıma hazır hale gelir.

Kaynak kişi: Mükremin DEMİR (37), Sadık GÜNGÖR (70)

Bilimsel adı: *Pinus brutia* Tenore

Türkiye'deki yaygın adı: Kızıl

Bitkinin yöresel adı: Çam-Kızıl kabuk

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Dokumada kullanılan çulfalık ve çıkırık,
2. Tarımda kullanılan sabanın boyunduruk ve okları,
3. Çam bardak denilen su soğutmak amacı ile kullanılan bir çeşit kap,

4. Çeşme başına yapılan su oyukları ve hayvanların yeminin konulduğu tekneler,
5. Dibek,
6. Kara kovan

7. Ekmek tahtası ve oklava,
8. Evlerin kapı ve penceresi
9. Süpürge örmede kullanılan pres benzeri bir alet yapımında,
10. Hezen; topak adı verilen evlerin tavanlarını oluşturan kerestelerin yapımında ve keresteleri doğramak için üzerine konmak üzere iskele yapımında kullanılır. Gövdeden alınan parçalara uygun şekil verilerek kullanıma hazır hale gelir.

Kaynak kişi: Mahmut AYGÖR (28), Osman AKKOÇ (65), Cumali GÜNGÖR (55), Halit TATLI (43), Mehmet GÖKÇE (70), Hamza ÖZDEMİR (47), Veysel ŞEKER (60), Mehmet GÖKÇE (70), Sadık ZEYTUN (77), Ahmet KUŞDEMİR (81), Arife GÖKÇE (47), Nedim GÖKÇE(47),

Bilimsel adı: *Pinus nigra* J.F.Arnold

Bitkinin yerel adı: Ak çam

Türkiye'deki yaygın adı: Karaçam

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Kavsara (peynir sepeti) yapımında kullanılır.

Karaçamın gövdesi yarılr ve kabuk altında kalan (öz ile korteks arası) kısımdan çaput şeklinde parçalar soyularak alınır. Bu parçalardan peynir kavsarası adı verilen sepetler örölür. Hazırlanan bu sepet içerisinde peynir saklanır. Bu çam odununun kokusu peynire ayrı bir tat katar.

2. Dibek yapımında kullanılır. Gövdeden alınan 50 cm boyunda ve 35-40 cm çapında kesitlerin içi oyularak uygun şekil verilerek yapılır

3. Çam bardak yapımında kullanılır. Gövdeden değişik ebatlarda (amaca göre) alınan parçalara uygun şekiller verilerek hazırlanır.

4. Hayvanların yem teknesini yapmada kullanılır. Değişik ebatlarda hazırlamak üzere alınan akçam keresteleri bir araya getirilerek tekne yapılır.

5. Dokumada kullanılan çulfalık parçaları yapmak için kullanılır. Çulfalığın farklı parçaları için değişik ebatlarda alınan parçalara uygun şekiller verilerek hazırlanır.

Kaynak kişi: Halit TATLI (43), Mehmet GÖKÇE (70)

Familya: PLATANACEAE

Bitki Bilimsel adı: *Platanus orientalis*

L.

Türkiye'deki Yaygın Adı: Çınar

Bitkinin Yöresel Adı: Çınar

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Dibek,

2. Kara kovan,

3. At ve eşek gibi hayvanların semeri,

4. Oyuncak amaçlı el arabası,

5. Et tahtası,

6. Eğrimbaş adı verilen el bıçkısının sap kısmı,
 7. Ellik ve oklavalık,
 8. Dokumada kullanılan bir alet olan vıcır vıcır yapımında kullanılır.
 10. Tokucak gibi birçok alet yapımında kullanılır. Gövdeden alınan parçalara oyucu ve kesici aletler yardımıyla uygun şekiller verilerek kullanır.
- Kaynak kişi:** Mahmut AYGÖR (28), İsa DEMİR (63), Mehmet GÖKÇE (70), Veysel ŞEKER (60), Veysel ŞEKER (60)

Familiya: POACEAE

Bilimsel adı: *Arundo donax* L.

Bitkinin yöresel adı: Kargı (Kamış)

Türkiye’deki yaygın adı: Kargı

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Sepet ve kollu yapımında kullanılmaktadır. Gövdesi yapraklardan temizlendikten sonra bir bıçak ile 5-6 parçaya bölünerek sepet örülür.
2. Tavan hasırı yapımında kullanılır. Yaprakları temizlenen gövde evlerin tavanında yan yana aralıksız dizilerek ve bağlanarak hasır şekline getirilir ve üzerine beton ya da toprak atılmak suretiyle kullanılır.
3. Dokumada kullanılan iplerin sarıldığı düdük yapımında kullanılır. Gövdeden enine 10-15 cm’ lik parçalar kesilerek dokumacılıkta iplerin sarılmasında kullanılır.
4. Düdük (flüt) denilen müzik aleti yapımında kullanılır.

Kaynak kişi: Mustafa KAPLAN (50) Muhammet SIÇRAMAZ (37), Cennet GÜNGÖR (64), Cennet SÜRMELİ (60), Hamza OĞLAKCI (56), Yüksel AKKAŞ (50)

Familiya: RHAMNACEAE

Bilimsel adı: *Rhamnus oleoides* L.
subsp. *graecus* (Boiss. & Ruet.)
Holmboe

Bitkinin yerel adı: Kör tiken

Türkiye’de yaygın adı: Kara diken

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli:

1. Dokumada kullanılan bir alet olan mekik yapımında kullanılır. Gövdenin öz kısmından alınan parçalara aletler yardımıyla şekil verilerek mekikler yapılır.
2. Çan dili yapımında kullanılır. Alınan gövde parçası aletler yardımıyla küçültülerek uç kısmından delinir ve hayvanların boğazına takılan çanların içerisine yerleştirilir.

Kaynak kişi: Mehmet GÖKÇE (70)

Lokalite: Köpek dağı kuzey cephesi, taşlık yamaçlar, 05.05.2010, 1800m, Güneş 629 ve Savran; Merkezboztahta Köyü, Köpekli mahallesi, 07.06.2010, 300m, Güneş 645 ve Savran.

Familiya: STYRACACEAE

Bilimsel adı: *Styrax officinalis* L.

Bitkinin yerel adı: Günlük

Türkiye'deki yaygın adı: Ayı fındığı, Tespih ağacı

Kullanılan kısmı: Dalları

Kullanım amacı ve şekli: Kazık olarak kullanılır. Gövdeden alınan uzun ve budaksız parçalar ağıl yapımında ve fasulye sırtığı olarak fidelerinin dik durmasını sağlar.

Kaynak kişi: Mustafa KAPLAN (50)

Familiya: VERBENACEAE

Bilimsel adı: *Vitex agnus-castus* L.

Bitkinin yerel adı: Hayıt

Türkiye'deki yaygın adı: Hayıt

Kullanılan kısmı: Dalları

Kullanım amacı ve şekli: Sepet, kollu örmede *Arundo donax* (Kargı) ile birlikte kullanılır.

Kaynak kişi: Mustafa KAPLAN (50), Suat GENÇ (54), Hasan ŞAHİN (39)

Lokalite: Hacımusalı köyü, 25.06.2009, 220m, Güneş 549 ve Savran; Çukur köyü, Ayvacık mahallesi, 21.07.2010, 650m, Güneş 747 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Yaprakları el biçiminde 3-7 parçalı, mavimsi renkli çiçekli, çalı görünümünde bir ağaçtır. Yaprakları palmat, 5-7 lanseolat, foliolü, üst yüzeyi yeşil, alt

yüzü gridir. Ççekler açık mor renklidir ve dalları ucunda salkım şeklinde toplanmıştır. Meyve küre biçiminde, 3-4 mm çapında, sert, özel kokulu, grimsi renktedir.

Diğer Yöresel İsimleri: Hayıt (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (ERTUĞ, 2004), (METİN, 2009), Hayıt, Adi rahip biberi, Beşparmak otu, Şırtık (GENÇAY,2007), Ayıt Bebesi (ŞİMŞEK ve ark., 2004).

5.4 Yörede boyar madde olarak kullanılan bitkiler

Familya: ANACARDIACEAE

Bilimsel adı: *Pistacia terebinthus* L.

Bitkinin yöresel adı: Sakız ağacı,

Türkiye'deki yaygın adı: Menengiç

Kullanılan kısmı: Dalları (yakılarak külü kullanılır)

Kullanım amacı ve şekli: Gün sarısı renk elde etmek için kullanılır.

Kaynak kişi: Selime KETEN(68)

Familya: APOCYNACEAE

Bilimsel adı: *Nerium oleander* L.

Bitkinin yöresel adı: Sındılık

Türkiye'deki yaygın adı: Zakkum

Kullanım amacı: Boyar madde olarak kullanılır.

Kullanılan kısmı: Sındılık dalı

Bitkinin verdiği renk:

1. Gün sarısı
2. Nar kabuğu, cehri ve sındılık birlikte boyanırsa yeşilimsi bir renk oluşur.

Kaynak kişi: Selime KETEN(68), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57)

Familya: FAGACEAE

Bilimsel adı: *Quercus coccifera* L.

Bitkinin yöresel adı: Pelit ağacı

Türkiye'deki yaygın adı: Meşe

Kullanılan kısmı: Kök ve kabuklar

Kullanım amacı ve şekli: Kahverengi elde etmek için kullanılır.

Kaynak kişi: Talip DAL (65), Nail TAŞ (45), Mustafa GÖZ (55)

Familiya: JUGLANDACEAE

Bilimsel adı: *Juglans regia* L.

Bitkinin yöresel adı: Ceviz

Türkiye'deki yaygın adı: Ceviz

Kullanılan kısmı: Meyve kabukları

Kullanım amacı ve şekli: Yeşilimsi renk elde etmek için kullanılır.

1. İp yün boyamada kullanılır.

2. Saç boyamada kınanın içine ilave edilir.

Kaynak kişi: Ayşe KOÇ(76), Elife BOLAT (46), Bahattin IŞIK (72)

Familiya: LAMIACEAE

Bilimsel adı: *Mentha aquatica*

Bitkinin yöresel adı: Yarpuz

Türkiye'deki yaygın adı: Su nanesi

Kullanım amacı ve şekli: Yeşil renk elde etmek için kullanılır.

Kullanılan kısmı: Yaprak ve dalları

Kaynak kişi: Lütfiye DEMİR (73), Hanife DEMİR (48)

Familiya: LAURACEAE

Bilimsel adı: *Laurus nobilis* L.

Bitkinin yöresel adı: Teynel, defne

Türkiye'deki yaygın adı: Defne

Kullanım amacı ve şekli: Siyah renk elde etmek için kullanılır.

Kullanılan kısmı: Yaprak

Kaynak kişi: Aliye KUTLU (50), Sultan KORKMAZ (82)

Familiya: MALVACEAE

Bilimsel adı: *Gossypium hirsutum* L.

Bitkinin yöresel adı: Pamuk-koza

Türkiye'deki yaygın adı: Pamuk

Kullanım amacı ve şekli: Gün sarısı, kırmızı renk elde etmek için kullanılır.

Kullanılan kısmı: Meyvenin karpeller (yakılarak külü kullanılır), boyama sırasında ip yada yünler kül ile birlikte kaynatılmaz, kaynatılmış kül içerisine ip ya da yünler batırılıp çıkarılır. Bu işlem birkaç kez tekrar edilir ve kurumaya bırakılır. Kuruduktan sonra birkaç kez daha uygulamaya devam edilir.

Kaynak kişi: Fadime KARATAŞ (81), Ali Osman KARATAŞ (85), Şerife HAYDAR (64), Elif BODUR (69), Raziye YALNIZ (58), Ümmühan YALNIZ (80)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir yıllık otsular veya yarı çalimsılar. Epikaliks 3 kordat parçalı. Kaliks hafif 5 loblu. Flamentler farklı uzunluktadır. Meyve 3-5 gözlü lokulusit kapsula, yüzeyi düz.

Familya: MORACEAE

Bilimsel adı: *Ficus carica* L.

Bitkinin yöresel adı: İncir

Türkiye'deki yaygın adı: İncir

Kullanım amacı ve şekli: Gün sarısı renk elde etmek için kullanılır.

Kullanılan kısmı: İncir ağacının kökü (yakılarak külü kullanılır)

Bitkinin verdiği renk:

Kaynak kişi: Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41)

Familya: PINACEAE

Bilimsel adı: *Pinus brutia* Tenore

Bitkinin yöresel adı: Çam-Kızıl kabuk

Türkiye'deki yaygın adı: Kızılçam

Kullanılan kısmı: Gövde kabukları

Kullanım amacı ve şekli: Kırmızımsı-kahve renk elde etmek için kullanılır.

Kaynak kişi: Teslime EREN (79), Hüseyin EREN (79)

Familya: PUNICACEAE

Bilimsel adı: *Punica granatum* L.

Bitkinin yöresel adı: Nar

Türkiye'deki yaygın adı: Nar

Kullanılan kısmı: Meyve kabukları

Kullanım amacı ve şekli: Açık sarı renk elde etmek için kullanılır.

Kaynak kişi: Talip DAL (65), Mustafa KUŞ (67), Mustafa GÖZ (55), Asiye GÜNGÖR (47), Ali Osman KARATAŞ (85) Fadime KARATAŞ (81), Bahattin IŞIK (72), Kadriye ÖZ (72), Leyla ŞAHİN (41), Sebiha ÇAPUR (52), Kezban TAKLAK (55).

Familya: RHAMNACEAE

Bilimsel adı: *Rhamnus petiolaris* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Cehri

Türkiye’deki yaygın adı: Cehri

Kullanım amacı ve şekli: Yeşil renk elde etmek için kullanılır.

Kullanılan kısmı: Yaprak ve dalları (yakılarak külleri)

Kaynak kişi: Teslime EREN (79), Hüseyin EREN (79),

Bilimsel adı: *Paliurus spina-christi* Miller

Bitkinin yöresel adı: Çaltı Tikenı

Türkiye’deki yaygın adı: Karaçalı

Kullanım amacı ve şekli: Siyah renk elde etmek için kullanılır.

Kullanılan kısmı: Meyve

Kaynak kişi: İbrahim PANCAR (51)

Fotoğraf 1: A; Ceviz (*Juglans regia*)’dan elde edilmiş yeşil boyalarla boyanmış iplerden dokunan heybeler ve B; Sındılık (*Nerium oleander*)’ den elde edilen gün sarısı boyalarla boyanmış iplerden dokunan sava.

5.5 Yörede farklı amaçlarla kullanılan bitkiler

Familya: ANACARDIACEAE

Bilimsel adı: *Pistacia terebinthus* L.

Bitkinin yöresel adı: Menengiç, Çıtırmak

Türkiye'deki yaygın adı: Sakız ağacı

Kullanılan kısmı: Gövde kabukları

Kullanım amacı ve şekli: Sigara yapımında kullanılır. Sakız ağacının kabukları soyulduktan sonra kurutularak ufalanır. Tütün gibi sigara kâğıdına sarılarak içilir.

Kaynak kişi: İbrahim PANCAR (51), Osman ÖVEÇ (44)

Familya: APIACEAE

Bilimsel adı: *Ammi visnaga* (L.) Lam.

Bitkinin yöresel adı: Hıltan

Türkiye'deki yaygın adı: Diş otu

Kullanılan kısmı: Olgun çiçekleri

Kullanım amacı ve şekli: Çiçeklerdeki şemsiyenin rayları kürdan olarak kullanılır.

Kaynak kişi: Teslime EREN (79), Fadime TAKLAK (86), Veli KARSANTI (45)

Lokalite: Etekli köyü, Tereli yaylası, Çeşme kenarları, 07.06.20101, 900-950m, Güneş 668 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tek yıllık otsu bir bitkidir. 150 cm kadar boylanabilir. Kazık köklüdür. Sap dik üst kısmında dallanmış sık yapraklar bulunur. Yapraklar tripennatisekt, parçalar iplik şeklindedir. Meyva 2 mm boyunda, ovat şekilli. Şemsiyenin ışınları çok sayıdadır olgunlukta kalınlaşır ve dikleşerek hepsi bir araya tıplanır.

Diğer Yöresel İsimleri: Hıltan, Dişotu, Köşni, Mısır anasonu, Kürdan otu (BOZDOĞANGİL, 1999).

Familiya: APOCYNACEAE

Bilimsel adı: Nerium oleander L.

Bitkinin yöresel adı: Sındılık

Türkiye'deki yaygın adı: Zakkum

Kullanılan kısmı: Gövde ve çiçekler

Kullanım amacı ve şekli: Hayvanları bit pire benzeri haşerelerden korumak için kullanılır. Sındılık dalları kaynatılarak suyu süzülür ve hayvanlar üzerine bu su serpilir.

2. Nazara karşı kullanılır. Sındılık dalları evlerin kapılarına bir ip ile doğrudan asılır.

Kaynak kişi: Murat ELMA (37), Fadime TOPÇU (46), Raziye YALNIZ (58)

Familiya: ARACEAE

Bilimsel adı: Arum conophalloides Kotschy ex Schott

Arum dioscoridis Sm.

Bitkinin yöresel adı: Yılan bıçağı

Türkiye'deki yaygın adı: Yılanyastığı

Kullanılan kısmı: Yumruları

Kullanım amacı ve şekli: Tutkal olarak kullanılır. Yılan bıçağının kökleri toplandıktan sonra bol suyla yıkanıp tencere içine alınarak su ile kaynatılır. Daha sonra suyu süzülür ve kap içerisinde iyice ezildikten sonra içine bir miktar limontuzu atılır. Kıvama gelene kadar iyice karıştırılır. Herhangi bir şey yapıştırılacağı zaman bu hazırlanan tutkaldan bir miktar sürülür.

Kaynak kişi: Talip DAL (65), Nail TAŞ (45)

Familiya: ARALIACEAE

Bilimsel adı: Hedera helix L.

Bitkinin yöresel adı: Hebil

Türkiye'deki yaygın adı: Duvar sarmaşığı

Kullanılan kısmı: Tüm bitki

Kullanım amacı ve şekli: Arıların bal yapması için kullanılır. Arı kovanları duvar sarmaşığının yakınlara konulsa arıların yaptığı bal yeşil renkli ve daha lezzetli olur.

Kaynak kişi: Mehmet EROĞLU (51)

Lokalizasyon: Çukur köyü, bahçe içler ve yol kenarları, 07.06.2010, 400m, Güneş 639 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Ağaç sarmaşığı (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), Sarmaşık (KOYUNCU, 2005), (KÜLTÜR, 2007), (SATIL ve ark. 2008), (TUZLACI ve Tolon, 2000), (YEŞİLADA ve ark., 1999), Duvar Sarmaşığı (ÖZUSLU, 2005).

Familiya: ASTERACEAE

Bitki bilimsel adı: *Artemisia absinthium* L.

Bitkinin yöresel adı: Yavşan

Türkiye'deki yaygın adı: Yavşan

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Hoş koku vermesi amacıyla kullanılır. Banyo suyu içerisine bir tutam yavşan ilave edilerek bu su ile yıkanılır.

Kaynak kişi: Talip DAL (65), Mustafa KUŞ (67), Nail TAŞ (45), Mustafa GÖZ (55), Durmuş BAYIR (70)

Lokalizasyon: Karahasanlı köyü, bahçe kenarları, 21.06.2009, 420m, Güneş 530 ve Savran.

Bilimsel adı: *Helichrysum plicatum* DC. subsp. *plicatum*

Helichrysum pallasii (Sprengel) Ledeb.

Bitkinin yöresel adı: Mantuvar

Türkiye'deki yaygın adı: Ölmez çiçek

Kullanılan kısmı: Çiçek ve gövde

Kullanım amacı ve şekli: Cenazede ölümlerin yıkandığı suya ve gelinlerin yatağına güzel koku vermesi için kullanılır. Cenazelerin yıkanması için hazırlanan su içerisine mantuvarın çiçekli gövdesi atılır. Yine çiçekli gövde gelin yatağının içerisine bırakılır.

Kaynak kişi: Mehmet BAHAR (44), İbrahim PANCAR (51)

Familya: CAPPARIDACEAE

Bilimsel adı: *Capparis spinosa* L.

Bitkinin yöresel adı: Kedi tırnağı

Türkiye'deki yaygın adı: Kedi tırnağı

Kullanılan kısmı: Çiçekleri

Kullanım amacı ve şekli: Çocuk oyunlarında kullanılır. Çiçeğin stıgması kalem olarak kullanılır.

Kaynak kişi: Nagihan GENÇ (9), Derya ÖZKAYA (15)

Lokelite: ...

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Beyaz renkli dikenli genellikle yere yatık, çalı görünümlü bitkilerdir. Yapraklar tam, stipula diken şeklindedir. Kaliks ve korolla 4 parçalı stamen çok sayıdadır. Ginoror uzundur, meyve bakkadır.

Diğer Yöresel İsimleri: Kebere (BOZDOĞANGİL, 1996).

Familya: CHENOPODIACEAE

Bilimsel adı: *Chenopodium botrys* L.

Bitkinin yöresel adı: Güvey otu

Türkiye'deki yaygın adı:

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Güzel koku vermek amacıyla yeni evlilerin yataklarının içine atılır.

Kaynak kişi: Münire BOLAT (63)

Lokelite: Etekli köyü, Orman içleri 07.06.2010, 950m, Güneş 680 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Tüysüz veya glandular tüylü otsulardır. Çiçekler çok evcikli, spika, panikula veya dikasyum durumundadır. Periant parçaları yeşil veya zarımsı bazen etlidir.

Diğer Yöresel İsimleri: Köpürgen otu (ERTUĞ, 2000)

Famİlya: CISTACEAE

Bilimsel adı: *Cistus creticus* L.

Bitkinin yöresel adı: Karagan, Karahan

Türkiye’deki yaygın adı: Laden

Kullanılan kısmı: Yapraklı dallar

Kullanım amacı ve şekli: Fırça olarak kullanılır. Yapraklı dallar fırça gibi kullanılarak kıyafetler üzerindeki tüy ve tozlar temizlenir.

Kaynak kişi: Duran ÇAM (57), Recep IŞIL (60), Bayram IŞIK (39), Duran BEYAZ (78), Ömer IŞIK (74)

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Pamuklar otu (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001), Pamukluk, Pamukla (SATIL ve ark. 2008), Pamucak (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), Karağan, Laden, Laden otu (SADAY, 2009), Tüylü Laden (BİRİNCİ, 2008), Pamukcuk, Pamukluk çalısı (ERTUĞ, 2004).

Famİlya: CUPRESSACEAE

Bilimsel adı: *Juniperus sp.* L.

Bitkinin yöresel adı: Ardıç

Türkiye’deki yaygın adı: Katran ağacı

Kullanılan kısmı: Dalları

Kullanım amacı ve şekli:

1. Güneşten ya da soğuktan korunmak için barınak yapmada kullanılır. Ardıç ağacının dalları kesilerek çardakların ve hayvanların barınaklarının üzeri kapatılır.

2. Oyuncak yapımında kullanılır. Gincirak adı verilen dönerek hareket eden tahterevalli yapımında bu aletin göbek kısmını yapmada kullanılır.

Kaynak kişi: Nedim ASLAN (50), Arife GÖKÇE (47), Nedim GÖKÇE (47), Mehmet GÖKÇE (70), Mehmet EROĞLU (51),

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Ardiç katranı, Katran Ardıcı (MALYER ve ark. 2004), Ardiç (MART, 2006), Katran-Tömbek (METİN, 2009)

Familya: ERICACEAE

Bilimsel adı: *Arbutus andrachne* L.

Bitkinin yöresel adı: Sandal

Türkiye'deki yaygın adı: Sandal ağacı

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Çocuk oyunlarında kullanılan fırıldak (topaç) yapımında kullanılır.

Kaynak kişi: Bahattin IŞIK (72), Halit TATLI (43)

Lokalite: Kuşcusofulu köyü, Cingöz mahallesi, orman içleri ve açık alanlar, 26.06.2009, 600-650m, Güneş 568 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Çalı formunda 3-10 m. boylanan bitkilerdir. Gövde kabukları kırmızımsı, düz ve geniş parçalar şeklinde. Yaprakları geniş ovat ve kenarları dişsiz. Meyveleri küçük ve kırmızı olan sert bir bakka. Batı ve Güneyan Adoluda yaygındır. Kuzey Anadolu' da ise çok seyrek görülür.

Bilimsel adı: *Erica manipuliflora* Salisb.

Bitkinin yöresel adı: Püren

Türkiye'deki yaygın adı: Süpürge Otu

Kullanılan kısmı: Çiçek

Kullanım amacı ve şekli: Arıcılıkta kullanılır. Arı kovanları pürenlerin yakınlarına yerleştirilerek arıların püren çiçeklerinden bal üretmesi amaçlanır. Püren balı yörede meşhurdur.

Kaynak kişi: Talip DAL (65), Ali İhsan ONAT (64), Nail TAŞ (45), Mustafa GÖZ (55), Cumali GÜNGÖR (55), Mehmet DOĞAN (66)

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Funda, Süpürge çalısı (SADAY, 2009), (METİN, 2009)

Famİlya: EUPHORBIACEAE

Bilimsel adı: *Mercurialis annua* L.

Bitkinin yöresel adı: Mal öldüren

Türkiye'deki yaygın adı: Yer fesleğeni

Kullanılan kısmı: Tüm bitki

Kullanım şekli: Hayvanların fazla miktarda yemesi ile hayvanlarda ölüme kadar giden rahatsızlıklara meydana gelir.

Kaynak kişi: Osman KILIÇ (62)

Lokalite: Sarıkonak köyü, Fettahlı mahallesi, 07.07.2009, 140m, Güneş 587 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik Özelliği: İki evcikli çok nadir olarak tek evcikli süt içermeyen tek veya çok yıllık otsular. Yapraklar karşılıklı ve basittir. Erkek çiçekler genellikle yaprak koltuklarında uzun saplı spikalarda. Sepaller 3 serpest, petaller çok, stamenler 6-20. Dişi çiçekleryaprak koltuklarında tek veya küçük kümeler halinde. Sepaller 3, serbest ve dipte birleşik.

Famİlya: FABACEAE

Bilimsel adı: *Calicotome villosa* (Poiret)

Link

Bitkinin yöresel adı: Azgan çalısı

Türkiye'deki yaygın adı:

Kullanılan kısmı: ???

Kullanım amacı ve şekli: Azgan çalısı çiçek açtığında kızlar kaçar.

Kaynak kişi: Ümmügülsüm

KIVRATMA (51), Nazmiye DURUKAN (67), Teslime EREN (79).

Lokalite: Çukur köyü, tarla ve yol kenarları, 07.08.2009, 400 m, Güneş 591.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Trifoliat yapraklı dikenli çal. Yapraklar önce sarı renk açar, legümen ince uzun ve basıktır. Kuzey, Batı ve Güney Anadolu'da yayılış gösterir.

Bilimsel adı: *Ceratonia siliqua* L.

Bitkinin yöresel adı: Cırnıp - Harnup

Türkiye'deki yaygın adı: Keçiboynuzu

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli: Peynir mayası hazırlanmasında kullanılır. Daha önceden var olan peynir suyu yoksa yoğurt suyu içine 2 avuç nohut, 4–5 adet keçiboynuzu meyvesi, 4–5 adet kuru incir, 1 adet sarkanak (hayvan sakatı) ilave edilerek mayanın tutması beklenir. Peynir yapılacak süt bir kazan içerisine doldurulur ve belli bir sıcaklığa gelene kadar ısıtılır (yaklaşık 37°C). Daha sonra önceden hazırlanan peynir mayasının suyundan sütün miktarına orantılı bir şekilde ilave edilir. Kazanın ağzı bir tepsi ile kapatılarak 2 – 3 saat kadar bekletilir. Yoğurt kıvamına geldiği zaman kazanın altı tekrar yakılarak ısıtılır. Kaynama başlayınca kazan altındaki ateş alınır ve bez çuvallara doldurularak suyunun süzülmesi için ağaç dallarına asılır. Suyu süzildükten sonra peynir ufalanarak içerisine çörek otu ve kekik ilave edilir. Hazırlanan bu peynir testi veya plastik bidonlar içerisine basılır.

Kaynak kişi: Lütfiye DEMİR (73), Hanife DEMİR (48), Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41)

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Keçiboynuzu (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008)

Bilimsel adı: *Cicer arietinum* L.

Bitkinin yöresel adı: Nohut

Türkiye'deki yaygın adı: Nohut

Kullanılan kısmı: Tohum

Kullanım amacı ve şekli: Peynir mayası hazırlanmasında kullanılır. Daha önceden var olan peynir suyu yoksa yoğurt suyu içine 2 avuç nohut, 4–5 adet keçiboynuzu meyvesi, 4–5 adet kuru incir, 1 adet sarkanak (hayvan sakatı) ilave edilerek mayanın tutması beklenir. Peynir yapılacak süt bir kazan içerisine doldurulur ve belli bir sıcaklığa gelene kadar ısıtılır (yaklaşık 37°C). Daha sonra önceden hazırlanan peynir mayasının suyundan sütün miktarına orantılı bir şekilde ilave edilir. Kazanın ağzı bir tepsi ile kapatılarak 2 – 3 saat kadar bekletilir. Yoğurt kıvamına geldiği zaman kazanın altı tekrar yakılarak ısıtılır. Kaynama başlayınca kazan altındaki ateş alınır ve bez çuvallara doldurularak suyunun süzülmesi için ağaç dallarına asılır. Suyu süzildükten sonra

peynir ufalanarak içerisine çörek otu ve kekik ilave edilir. Hazırlanan bu peynir testi veya plastik bidonlar içerisine basılır.

Kaynak kişi: Lutfiye DEMİR (73), Hanife DEMİR (48) Taziker Karataş (39), Hayati Karataş (41)

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Glandular tüylü bir veya çok yıllık otsulardır. Yapraklar imparipennat veya paripennat, tendrilli veya tendrsiz. Çiçekler tek veya yaprak koltuklarında resemus durumunda. Kaliks tüp şeklinde, dibi şişki korolla beyaz, mavi ve mor renkte.

Bilimsel adı: *Medicago sativa* L. subsp. *sativa*

Bitkinin yöresel adı: Yonca

Türkiye’deki yaygın adı:

Kullanılan kısmı: Tüm bitki

Kullanım amacı ve şekli: Hayvan yemi olarak kullanılır.

Kaynak kişi: Taziker Karataş (39), Hanife DEMİR (48), Hayati Karataş (41)

Lokalite: Kızıldağ yayla, Subattığı mevki, 04.05.2010, 1650–1700 m, Güneş 609 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir veya çok yıllık otsular, nadiren çalılar. Yapraklar pennatsı trifoliat. Çiçekler yaprak koltuklarında tek veya resemus durumunda. Stamenler diadelfus. Meyva genellikle sarmal şeklinde kıvrılmış, nadiren düz veya falkat. Avrupa, Asya, Amerika’da yayılış gösteren yaklaşık 100 kadar türü vardır. Ülkemizde 30 türü bulunur.

Diğer Yöresel İsimleri: Yonca (MARUF, BALOS, 2007), (SATIL ve ark. 2008), Dilpir (SADAY, 2009).

Bilimsel adı: *Trifolium pratense* L. var. *pratense*

Trifolium fragiferum L.

Bitkinin yöresel adı: Üçgül

Türkiye’deki yaygın adı: Yonca, Üçgül

Kullanılan kısmı: Tüm bitki

Kullanım amacı ve şekli: İneklerin sütünün bol olması için kullanılır. Özellikle bahar aylarında toplanarak hayvanlara yedirilir.

Kaynak kişi: Duran ÇAM (57), Recep IŞIL (60), Bayram IŞIK (39), Duran BEYAZ (78), Ömer IŞIK (74)

Lokalite: Kızıldağ yayla alt kesimleri, Subattığı mevkii, 08.06.2010, 1550-1600m, Savran 5868 ve Güneş.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Bir veya çok yıllık otsular yapraklar pennatsı trifoliat. Çiçekler yaprak koltuklarında tek, başçık, spika veya kısa rasemozlarda, sarı beyaz, mor veya mavi renkte. Meyveler düz veya kıvrık.

Familya: FAGACEAE

Bilimsel adı: *Quercus coccifera* L.

Bitkinin yöresel adı: Pelit, Pıynar ağacı

Türkiye’deki yaygın adı: Meşe

Kullanılan kısmı: Tüm bitki

Kullanım amacı ve şekli:

1. Çamaşır yıkanırken deterjan olarak kullanılmaktadır. Meyve kabuklar toplanarak yakılır ve kalan kül kısmı toplanır. Kaynar su içerisine ilave edilerek çamaşırlar bu su ile yıkanır.

2. Çocuk oyunlarından olan çelik çomak oyununda

kullanılır. Pelitin düz dallarından bir adet uzun ve bir adet uçları sivrileştirilmiş kısa dal kesilir ve oyun aracı olarak kullanılır.

3. Fırıldak denilen bir oyuncak yapımında kullanılır. Meyvenin sap kısmından tutularak çevrilip meyvenin kendi etrafında dönmesi sağlanır.

4. Yakacak olarak kullanılır.

5. Kuş lastiği çatalı denen bir oyuncak yapımında kullanılır. Çatalı dallara uygun şekiller verilerek çocukların kuş avlarken kullandıkları kuş lastiği çatalı yapılır.

Kaynak kişi: Ahmet KUŞDEMİR (81), Osman AKKOÇ (65) Halit TATLI (43), Sadık ZEYTUN (77), Duran ÇAM (57), Recep IŞIL (60), Bayram IŞIK (39), Duran Beyaz (78), Ömer IŞIK (74), Bahattin IŞIK (72)

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Pıynar (METİN, 2009), Pelit, Pinar (SADAY, 2009), Pinar (SATIL ve ark. 2008), Pırnal çalısı (TUZLACI ve EROL, 1998)

Familya: LAMIACEAE

Bilimsel adı: *Origanum minutiflorum* L.

Bitkinin yöresel adı: Merdoş

Türkiye’deki yaygın adı: Yayla kekiği

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Güzel kokusu için kullanılır. Çamaşır yıkarken çamaşırın suyuna atılır. Hem güzel kokar hem de yumuşak olur.

2. Banyo yapılan suya katılır. Bu su ile yıkanılırsa gün boyu güzel bir koku verir.

Kaynak kişi: Kazım KETEN (69), Mahmut AYGÖR (28), Ahmet KANTAR (47), Ali KANTAR (35), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57), Fadime TOPÇU (46), Mustafa TOPÇU (45), Mehri ÖCAL (67), Elife BOLAT(46), Nadire BAHAR (70)

Bilimsel adı: *Teucrium polium* L.

Bitkinin yöresel adı: Kefen otu

Türkiye’de Yaygın Adı: Tüylü kısa Mahmut

Kullanılan kısmı: Dalları

Kullanım amacı ve şekli: Cenazelerde kefenin içine hoş koku vermesi amacı ile kefenin içine taze dalları konulur.

Kaynak kişi: Ulviye NİNE (66), Müslime EVRAN (57), Cennet ÜNALDI (76)

Literatür Bilgileri:

Diğer yöresel isimleri: Ververik (AKAN ve ark. 2008) Acı yavşan, (ERTUĞ, 2000), (METİN, 2009), Pir yavşanı, Pire Yavşağı, Paryavşanı (ERTUĞ, 2004), Yavşan otu, Mayasıl otu (EZER ve AVCI, 2004), (TUZLACI ve ark. 2010) Kısa Mahmut otu, Koyun otu (FUJİTA ve ark. 1995), Mayasıl otu, Merven, Yavşan, Mayasıl otu (GÜRHAN ve EZER, 2004), Mayasilotu (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), (SEZİK

ve ark., 1992) Tehlik, Ververik (KORKUT, 2006), kekik (KÜLTÜR, 2007) Par Yavşanı (MART, 2006), Ta'lık, Ca'de, Ca'tri, Meryemhort, Çöl ilacı, Meryem otu (MARUF, BALOS, 2007) Davar otu, oğlan otu (ORAL, 2007) Payavşanı (ÖZUSLU, 2005), kokar yavşan, peryavşanotu, sırçanotu, yavşan (SEZİK ve ark., 2001), Biber yavşanı, Peri yavşanı, Meryemhot, Payavşan, Pay yavşan, Acı Yavşan , Hava otu, Meryemğort (ŞİMŞEK ve ark., 2004), beyaz otu (TABATA ve ark., 1994)

Familya: LAURACEAE

Bilimsel adı: *Laurus nobilis* L.

Bitkinin yöresel adı: Defne, Teynel

Türkiye'deki yaygın adı: Defne

Kullanılan kısmı: Yaprak ve meyve

Kullanım şekilleri:

1. Yemeklerde koku vermesi ve kötü kokuları absorbe etmesi için kullanılır. Kuru yapraklar avuç içerisinde ezilir ve balık veya tavuklu yemeklerde yemek içine serpilir.

Kaynak kişi: Mustafa GÖZ (55), Ali İhsan ONAT (64), Talip DAL (65)

2. Defneyaprakları cenaze yıkanması sırasında yıkama suyunun içerisine ilave edilerek güzel kokması için kullanılır.

3. Saç ve el kremi olarak kullanılır. Meyveler siyahlaşınca toplanır ve kırılır, kırılan meyveler bir kap içerisinde su ile kaynatılır ve soğumaya bırakılır. Bir süre sonra üzerinde yağlar birikmeye başlar ve bu yağlar kevgir benzeri bir alet ile alınır. Bu yağ bir şişe içerisinde muhafaza edilir ve gerektiğinde el ve saça sürülerek parlaklık yumuşaklık ve güzel koku vermesi sağlanır. Ayrıca tohumlar dibekte dövüldükten sonra elle ovuşturulup saça sürülürse de saçların parlaması ve canlanması sağlanmış olur.

Kaynak kişi: Mustafa GÖZ (55), Mustafa KUŞ (67), Ali İhsan ONAT (64), Talip DAL (65), İbrahim PANCAR (51), Hamza OĞLAĞI (56)

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Akdeniz defnesi (BİRİNCİ, 2008), Defne (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), Defne, Tenel çalısı (ERTUĞ, 2004), Tehnel (GÜRHAN ve EZER, 2004)

Familiya: LILIACEAE

Bilimsel adı: *Allium sativum* L.

Bitkinin yöresel adı: Sarımsak

Türkiye'deki yaygın adı: Sarımsak

Kullanılan kısmı: Kabuk

Kullanım amacı ve şekli: Nazara karşı kullanılır. Odunun sönmemiş közü metal bir kap içerisine alınır ve içerisine bir miktar tohumlu üzerlik dalı, soğan ve sarımsak kabuğu da ilave edilerek yakılır. Çıkan dumanlar üzerinden atlanarak ya da bu dumana küçük çocuklar tutularak dumanın vücudun her tarafına dağılması sağlanır. Nazarın daha iyi çıkması amaçlanarak içerisine bir miktar tuz da katılabilir. Tuz yanması ile çıkan sesin nazarın çıkmasını sağladığına inanılır. Bu işlemlerden sonra geriye kalan küller evden uzak bir yere atılarak üzeri toprakla kapatılır.

Kaynak kişi: Lütfiye DEMİR (73), Hanife DEMİR (48)

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Sarımsak (BİRİNCİ, 2008), (EZER ve AVCI, 2004), (EZER ve AVCI, 2004), (ÖZUSLU, 2005), (TUZLACI ve ark. 2010), Sarmısak, Sarımsak (ERTUĞ, 2004), (METİN, 2009).

Bilimsel adı: *Ornithogalum oligophyllum* E.D.Clark

Bitkinin yöresel adı: Bıyalak

Türkiye'deki yaygın adı: Tükürük otu

Kullanılan kısmı: Gövde

Kullanım amacı ve şekli: Tutkal olarak kullanılır. Soğanının kesilen ucundan çıkan sıvı tutkal olarak kullanılır.

Kaynak kişi: İbrahim PANCAR (51), Osman ÖVEÇ (44), Kadir ÖZDEMİR (60)

Familya: MALVACEAE

Bilimsel adı: *Alcea pallida* Waldst. & Kit.

Bitkinin yöresel adı: Ayşe-Fatma

Türkiye'deki yaygın adı: Gülhatmi

Kullanılan kısmı: Çiçekleri

Kullanım amacı ve şekli: Çocuk oyunlarında gelin süslemede ve palyaço yapmada kullanılır.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Uzun boylu çok yıllık otsular. Epikaliks 6-9 ve birleşik. Petalleri büyük ve gösterişli.

Diğer Yöresel İsimleri: Beyaz hatmi (Baytop ve Kadioğlu, 2004)

Familya: MORACEAE

Bilimsel adı: *Ficus carica* L.

Bitkinin yöresel adı: İncir

Türkiye'deki yaygın adı: İncir

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım amacı ve şekli:

1. Peynir mayası hazırlanmasında kullanılır. Daha önceden var olan peynir suyu yoksa yoğurt suyu içine 2 avuç nohut, 4–5 adet keçiboynuzu meyvesi, 4–5 adet kuru incir, 1 adet sarkanak (hayvan sakatı) ilave edilerek mayanın tutması beklenir. Peynir yapılacak süt bir kazan içerisine doldurulur ve belli bir sıcaklığa gelene kadar ısıtılır (yaklaşık 37°C). Daha sonra önceden hazırlanan peynir mayasının suyundan sütün miktarına orantılı bir şekilde ilave edilir. Kazanın ağzı bir tepsi ile kapatılarak 2 – 3 saat kadar bekletilir. Yoğurt kıvamına geldiği zaman kazanın altı tekrar yakılarak ısıtılır. Kaynama başlayınca kazan altındaki ateş alınır ve bez çuvallara doldurularak suyunun süzülmesi için ağaç dallarına asılır. Suyu süzüldükten sonra peynir ufalanarak içerisine çörek otu ve kekik ilave edilir. Hazırlanan bu peynir testi veya plastik bidonlar içerisine basılır.

2. Zehir olarak kullanılır. Haşerelere ve hayvanlarda bit pire gibi parazitlere karşı bitkinin odunları yakılarak elde edilen küller ev ambar, ahırlara konularak ya da hayvanların üzerine serpilerek kullanılır.

Kaynak kişi: Lütfiye DEM R (73), Hanife DEM R (48), Taziker KARATAŞ (39), Hayati KARATAŞ (41), Murat ELMA (37), Fadime TOPÇU (46), Raziye YALNIZ (58)

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Dağ inciri, kerik (AKAN ve ark. 2008), İncir (B R NC , 2008), (TUZLACI ve ark. 2010), (TUZLACI ve ERYAŞAR, AYMAZ, 2001), İncir Boğası, Erkek incir (ERTUĞ, 2004), incir, it inciri, köpek inciri (GENÇAY,2007), Yemiş, İncir (MET N, 2009), Yalanci yemiş (YEŐ LADA ve ark., 1999)

Familya: MYRTACEAE

Bilimsel adı: *Myrtus communis* L.

Bitkinin yöresel adı: Murt

Türkiye’deki yaygın adı: Mersin

Kullanılan kısmı: Dallar

Kullanım amacı ve şekli:

1.   ek ilikte kullanılır. Toplanan yapraklı dallar   ek iler tarafından satın alınarak   ek süslemede kullanılmaktadır.

2. İnanç olarak mezarlıklarda kullanılır.

Murtun cennetten gelme olduğu inancı ile mezar üzerine murt dalları dikilmektedir.

Kaynak kişi: Mustafa KAPLAN (50), Halit TATLI (43)

3. Yeni doğmuş hayvanlara bit, pire, kene gibi haŐerelerin gelmemesini sağlamak için dalları yeni doğmuş kuzuların altına serilir.

4.  amaŐıra güzel koku vermesi için kullanılır. Çamaşır yıkanacak suyunun içine murt dalları atılarak  amaŐırla birlikte kaynatılır.

Kaynak kişi: Duran  AM (57), Recep IŞIL (60), Bayram IŞIK (39), Duran BEYAZ (78), Ömer IŞIK (74)

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Mersin yaprağı (B R NC , 2008), (  MLEK IOĞLU ve KARAMAN, 2008), Mersin  alıŐı (ERTUĞ, 2004), Muhrik, Mersin, Mersin  alıŐı, Murt (GENÇAY,2007), Murt (GÜRHAN ve EZER, 2004), Mersin (Ő MŐEK ve ark., 2004), (TUZLACI ve Erol, 1998)

Familiya: PINACEAE

Bilimsel adı: *Abies cilicica* (Ant. & Kotschy) Carr. subsp. *cilicica*

Bitkinin yöresel adı: Ledin, İledin

Türkiye'deki yaygın adı: Köknar

Kullanılan kısmı: Kabuk

Kullanım amacı ve şekli:

1.Çamaşır yıkanırken deterjan olarak kullanılmaktadır. Kabuklar yakılır ve kalan kül kısmı toplanır. Kaynar su içerisine ilave edilerek çamaşırlar bu su ile yıkanır.

2. Yakacak olarak kullanılır.

Kaynak kişi: Bahattin IŞIK (72), Taziker KARATAŞ (39),

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Sedir ağacı, Katran ağacı, Kamalak (BAYTOP, 1999).

Bilimsel adı: *Cedrus libani* A. Rich.

Bitkinin yöresel adı: Katran ağacı

Türkiye'deki yaygın adı: Toros sediri

Kullanılan kısmı: Gövde ve dal parçaları

Kullanım amacı ve şekli:

1. Güvelerle mücadelede kullanılır. Sedir çırası alt kısmı delikli büyük bir sac üzerine dizilerek üzeri başka bir sac ile hava almayacak şekilde kapatılır. Sac üzerine ateş yakılarak katranın çıkması beklenir. Daha sonra alttaki delikli sacın altında bulunan toplama kabına deliklerden süzülen katran toplanır. Elde edilen katran arı kovanlarının içerisine güve gelmemesi için bir miktar sürülür.

2. Oyuncak yapımında kullanılır. Gıncırak adı verilen dönerek hareket eden tahterevalli yapımında bu aletin kanatlarının yapımında kullanılır.

3. Arı kovanlarının içine konulan çıtaların yapımında kullanılır. Bunların olduğu kovanlara güve yerleşmesi engellenmiş olur.

4. Yakacak olarak kullanılır.

5. Mezartaşı yapımında kullanılmıştır. Adından da anlaşıldığı gibi mezar taşları taştan yapılır. Ancak Karaisalı'da tarihi çok eski olan (Ramazanoğullarına ait olduğu sanılan) bazı mezarların ahşaptan yapıldığı ve özellikler de ayak ve başucuna şekil verilmiş katran ağacından olduğu söylenen mezar taşları dikilmiştir.

Kaynak kişi: Mustafa NAYNAL (47), Taziker KARATAş (39), Hayati KARATAş (41), Hamza OđLAKđI (56), Cumali GÜNGÖR (55), Mehmet EROğLU (51) Mahmut AYGÖR (28), Ahmet KANTAR (47), Ali KANTAR (35)

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Katran, İnce Katran, Sarı Katran, Kamalak, Sedir (SADAY, 2009), Mezda, Kamalak (SEZİK ve ark., 2001).

Bilimsel adı: *Pinus brutia* Tenore

Bitkinin yöresel adı: Çam-Kızık kabuk

Türkiye’deki yaygın adı: Kızılçam

Kullanılan kısmı: Kabuk ve yapraklar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Ağaç üzerinden kopartılan kabuklar keskin bir alet yardımıyla işlenerek traktör, araba, tekerlek, su değirmeni gibi oyuncaklar hazırlanır.
2. Hülbe adı verilen bir saklama kabı yapımında kullanılır. Kızılçamın kabuk kısmından iki adet aynı boyutta ince bir şerit (7x32 boyutlarında) hazırlanır ve uç kısımlarına birer delik delinir. Yine kızılçamın inde dallarından bir çivi şeklinde kilit yapıldıktan sonra, şeritler ‘+’ şeklinde konularak yapılan çivi ile hülbenin ağzı kapatılır. Hülbe; yamalak adı verilen kızılçam ve katran ağacının (sedir) floem dokusunun bıçak ile sıyırılması ile elde edilen kısmının kurumaması için dağdan eve getirirken içine konulduğu ambalajdır.
3. Hayvanların altına üşümesin diye ve altlarını kuru tutmak için serilir. Kurumuş yapraklar kalın bir şekilde ahır ve ağılların içine serilerek hayvanın üzerine yatması için hazırlanır.
4. Oyuncak yapımında kullanılır. Gincirak adı verilen dönerek hareket eden tahterevalli yapımında bu aletin kanatlarının yapımında kullanılır.
6. Yakacak olarak kullanılır.

Kaynak kişi: Halit TATLI (43), Selçuk GENÇ (23), Cemal GENÇ (51), Mehmet EROğLU (51), Mehmet DOğAN (66), Mustafa TOPÇU (45), Mehmet TOPÇU (45), Mevlüt TÜRK (34), Murat ELMA (37), Fadime TOPÇU (46), Mustafa YILMAZ (50), Ali Esat GÖKÇE (63) Mehmet GÖZÜKÜÇÜK

Literatür Bilgileri:

Diğer Yöresel İsimleri: Çam, (ERTUĞ, 2004), (ÇÖMELEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (Gürkan ve Ezer, 2004), (Honda ve ark., 1996), Çam- Şam (METİN, 2009), Kızılçam (TUZLACI ve Erol, 1998).

Familya: POACEAE

Bilimsel adı: *Aegilops biuncialis* Vis.

Bitkinin yöresel adı: *Peygamber buğdayı*

Kullanılan kısmı: Tüm bitki

Kullanım şekli: Hayvan yemi olarak kullanılır.

Lokalite: Etekli köyü, Keçikalesi civarı, 07.06.2010, 950m, Güneş 665 ve Savran.

Bilimsel adı: *Avena sterilis* L.

Bitkinin yöresel adı: *Deli şifan*

Kullanılan kısmı: Tüm bitki

Kullanım şekli: Hayvan yemi olarak kullanılır.

Lokalite: Eğlence köyü, Aydınli mahallesi, 24.06.2009, 230m, Güneş 541 ve Savran.

Kaynak kişi: Muhsin YILMAZ (69)

Bilimsel adı: *Bromus tomentellus* Boiss.

Bromus tectorum L.

Bitkinin yöresel adı: Dana dipçığı

Kullanılan kısmı: Tüm bitki

Kullanım şekli: Hayvan yemi olarak kullanılır.

Kaynak kişi: İbrahim EFE (54) Mehmet İLKBAHARGÜLÜ (67)

Lokalite: Etekli köyü, Keçikalesi civarı, 07.06.2010, 950m, Güneş 667 ve Savran; Köpek Dağı üst kesimleri, 11.06.2010, 1800-1850m, Savran 6113 ve Güneş.

Bilimsel adı: *Lolium temulentum* L.

Bitkinin yöresel adı: *Delice*

Kullanılan kısmı: Tüm bitki

Kullanım şekli: Hayvanlar bu otla beslendiği zaman hayvanda şuursuzluk- sarhoşluk benzeri sorunlar ortaya çıkar.

Kaynak kişi: Erdoğan KAPLAN (48), Bayram ERDİL (59)

Lokalite: Nuhlu köyü, Vahaplı mahallesi, 26.06.2009, 440m, Güneş 557 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Kaynak kişi: Hanife DEMİR (48), Raziye YALNIZ (58), İbrahim PANCAR (51)

Biyolojik özellikleri: Bir yıllık 20,120 cm boyunda otsu bir bitkidir. Çiçekler 5-40 cm boyundaki spikalarda. Spikula 2-15 çiçekli. Ekin tarlalarında yayılış gösterir.

Bilimsel adı: *Stipa bromoides* (L.) Dörfler

Bitkinin yöresel adı: Dipçik

Türkiye'deki yaygın adı: Palak

Kullanılan kısmı: Tüm bitki

Kullanım şekli: Hayvan yemi olarak kullanılır.

Kaynak kişi: Mustafa ÜNALDI (74), Arife İBİŞ (50)

Lokalite: Barakdağı köyü, Mezyitli mahallesi, 07.06.2010, 850m, Güneş 656 ve Savran; Köpek Dağı üst kesimleri, 1800 m, 10.06.2010, Güneş 705 ve Savran.

Familiya: RANUNCULACEAE

Bilimsel adı: *Adonis flammea* Jacq.

Bitkinin yöresel adı: Keklik gözü,

Türkiye'deki yaygın adı: Kandamlası

Kullanılan kısmı: Çiçekler

Kullanım amacı ve şekli: Sakız boyamada kullanılır. Sakız çiğnenirken petallerden alınan parçalar sakız arasına konularak sakızın renklenmesi sağlanır.

Kaynak kişi: Lütfiye DEMİR (73), Hanife DEMİR (48), Raziye YALNIZ (58), Durdu KUŞÇU (67)

Lokalite: Kaledağı köyü, 08.06.2010, 970m, Güneş 682 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik Özellikleri: Bir ya da çok yıllık otsu bitkilerdir. Çiçekler aktinomorf kaliks 5-8 parçalı, Korolla 3-20 parçalı kırmızı renktedir. Nektaryum yoktur. Nuks çok sayıda ve uzamış bir resaptakulum üzerindedir.

Diğer Yöresel İsimleri: Ayıt, Keklik gözü otu, Kanvet otu, Kandamlası, kanevçe otu, Şeytan gözü (BOZDOĞANGİL, 1999)

Familya: RHAMNACEAE

Bilimsel adı: *Paliurus spina-christii* Miller

Bitkinin yöresel adı: Çaltı diken

Türkiye'deki yaygın adı: Karaçalı

Kullanılan kısmı: Dallar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Dallarından boncuk yapılır ve hayvanların güzel görünmesi amacıyla muska ile takılır. Özellikle yeni doğmuş hayvanları süslemek için kullanılır.
2. Nazarlık olarak kullanılır. Karaçalı dalları güneş doğmadan kesilerek alınır. Budaklı dalından alınan bir parça budağı ortaya gelecek şekilde düzeltildikten sonra yapılan sap kısmı kızgın bir şiş ile delinerek nazarlık haline getirilir. Yeni doğmuş çocuklara ve yeni evlenmiş kızlara veya evlerine takılır.
3. Yakacak olarak kullanılır.
4. Ağıl ve çit yapımında kullanılır.

Kaynak kişi: Mustafa KAPLAN (50), Lütfiye DEMİR (73), Hanife DEMİR (48) Duran ÇAM (57), Recep IŞIL (60), Bayram IŞIK (39), Duran Beyaz (78), Ömer IŞIK (74), Mehmet GÖKÇE (70), İsa DEMİR (63), Raziye YALNIZ (58)

Lokalite: Bolacalı köyü yakınları, 02.04.2009, 485m, Güneş 468 ve Savran; Kıralan köyü yol kenarları, 02.04.2009, 600m, Güneş 472 ve Savran.

Diğer Yöresel İsimleri: Karaçalı (BİRİNCİ, 2008), (ÖZUSLU, 2005) (Elçi ve Erik, 2006), (MART, 2006), Çalta Üzümlü, (ERTUĞ, 2004), (KÜLTÜR, 2007), Karaçalı, Çaltı diken, Çeşmezen, İsa diken, Kuvar, Sincan, Çalı diken (BOZDOĞANGİL, 1999), Kara çalı, Pane (KOÇYİĞİT ve ÖZHATAY, 2006), Çaltı (Metin,2009), Çalı diken, Çalı tohumu, Çatlı diken, Çeşmezen, İsa Diken, Kara Diken, Kunar (SADAY, 2009).

Familiya: STYRACACEAE

Bilimsel adı: *Styrax officinalis* L.

Bitkinin Yerel adı: Günlük

Türkiye'deki yaygın adı: Ayı fındığı, Tespih ağacı

Kullanılan kısmı: Yaprak ve dallar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Sigara yapımında kullanılır. Toplanan yapraklar kurutulduktan sonra ufalanarak tütün yerine kullanılır.
2. Cenazelere güzel koku vermesi için kullanılır. Günlük dalları böcek yerken alınır ve böceğin yediği yer delinir buradan akan sıvı cenazeye sürülür.

Kaynak kişi: İbrahim PANCAR (51), Osman ÖVEÇ (44), Raziye YALNIZ (58), Bekir YALNIZ (57)

Familiya: TAMARICACEAE

Bilimsel adı: *Tamarix smyrnensis* Bunge

Bitkinin yöresel adı: Ilgın

Türkiye'deki yaygın adı: Ilgın

Kullanılan kısmı: Dallar

Kullanım amacı ve şekli: Ilgın dalları ile hayvana vurulmadığı. Diğer çalı ve ağaç dallarından çobandeğneği yapılabilirken bu bitkiden kesinlikle değnek yapılmamaktadır. Hayvana bu değnek ile vurulursa hayvana kan oturacağı söylenmektedir.

Kaynak kişi: Mehmet ÜNALDI (56)

Lokaliye: Eğlence köyü, Kocabekir mahallesi, 24.06.2009, 180 m, Güneş 543 ve Savran.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik Özellikleri: Pulsu yapraklı küçük ağaç veya çalılar. Çiçek sık spikaya benzer resemuslarda, pateller pembe veya beyaz, stamenler 4-10, serbest, Akdeniz Bölgesinde Orta Asyaya kadar yayılış gösterir. Yaklaşık 130-140 tür içerir. Ülkemizde 5 türü bulunur.

Diğer Yöresel İsimleri: Ilgın (GENÇAY,2007), (METİN, 2009), Ilgın, Gezde, Tafra (MARUF, BALOS, 2007)

Familiya: THYMELAEACEAE

Bilimsel adı: *Daphne sericea* Vahl.

Bitkinin yöresel adı: Develik

Türkiye'deki yaygın adı: Defne

Kullanılan kısmı: Dallar

Kullanım amacı ve şekli:

1. Ambarları ve yeni doğmuş hayvanları bir pire vb. haşerelerden korumak için kullanılır. Yapraklı dallar hayvanların altına ve ambarların içine konulur.
2. Nazarlık olarak kullanılır. Develğin dalları evlerin kapılarına ya da duvarlarına iple bağlanarak asılır.

Kaynak kişi: Hanife DEMİR(48), Lütfiye DEMİR (73), İsa DEMİR (63), Mustafa TOPÇU (45), Fadime TOPÇU (46),

Lokalite: Karakılıç köyü, tarla ve yol kenarları, 03.04.2009, 800m, Güneş 486 ve Savran; Maraşlı köyü, Emirler mahallesi, 12.06.2010, 450m, Güneş 707 ve Savran, Merkezboztahta Köyü, Köpekli mahallesi, 07.06.2010, 300m, Güneş 645 ve Savran.

Familiya: ZYGOPHYLLACEAE

Bilimsel adı: *Peganum harmala* L.

Bitkinin yöresel adı: Üzerlik

Türkiye'deki yaygın adı: Üzerlik

Kullanılan kısmı: Kuru dal ve meyve

Kullanım amacı ve şekli: Nazara karşı kullanılır. Odunun sönmemiş közü metal bir kap içerisine alınır.

Daha sonra içerisine bir miktar tohumlu üzerlik dalı, soğan ve sarımsak kabuğu da ilave edilerek yakılır. Çıkan dumanlar üzerinden atlanarak ya da bu dumana küçük çocuklar tutularak dumanın vücudun her tarafına dağılması sağlanır. Nazarın daha iyi çıkması amaçlanarak içerisine bir miktar tuz da katılabilir. Tuz yanması ile çıkan sesin nazarın çıkmasını sağladığına inanılır. Bu işlemlerden sonra geriye kalan küller evden uzak bir yere atılarak üzeri toprakla kapatılır.

Kaynak kişi: Lütfiye DEMİR (73), Hanife DEMİR (48)

Lokale: Kuşcusofulu köyü, Cingöz mahallesi, orman içleri ve açık alanlar, 06.05.2010, 600-650m, Savran 5656 ve Güneş.

Literatür Bilgileri:

Biyolojik özellikleri: Mayıs-ağustos ayları arasında yeşilimsi beyaz çiçekler açan 30-50 cm boyunda çok yıllık otsu bir step bitkisidir. Daha çok kumluk ve taşlık yerlerde, mezarlıklarda görülür. Gövdeleri yatık ve otsudur. Yapraklar çok parçalıdır, çiçekler uzun saplı ve tek tek bulunur. Meyveleri çok tohumlu, toparlak şekilde bir kapsüldür. Tohumları kırmızımsı kahverengidir.

Diğer Yöresel İsimleri: Üzerlik, Bogır (AKAN ve ark. 2008), (KORKUT, 2006), (KOYUNCU, 2005), Yüzerlik (CANSARAN ve ark., 2007), (ÇÖMLEKÇİOĞLU ve KARAMAN, 2008), (BİRİNCİ, 2008), (ERTUĞ, 2000), Süzerlik, Yüvezlik, İlezik, Nazar otu, Yabani sedef otu, Üzerlik (GENÇAY,2007), (KIZIL ve TONÇER, 2005), Üzerlik, Harmal, Boğır, Bohal meleç (MARUF, BALOS, 2007), Üzerlik-Yüzerlik (METİN, 2009), Üzerlik, (ORAL, 2007), (ÖZUSLU, 2005), (SEZİK ve ark., 2001) (TABATA ve ark., 1994)

5.6 Etnobotanik verilere ilişkin analizler

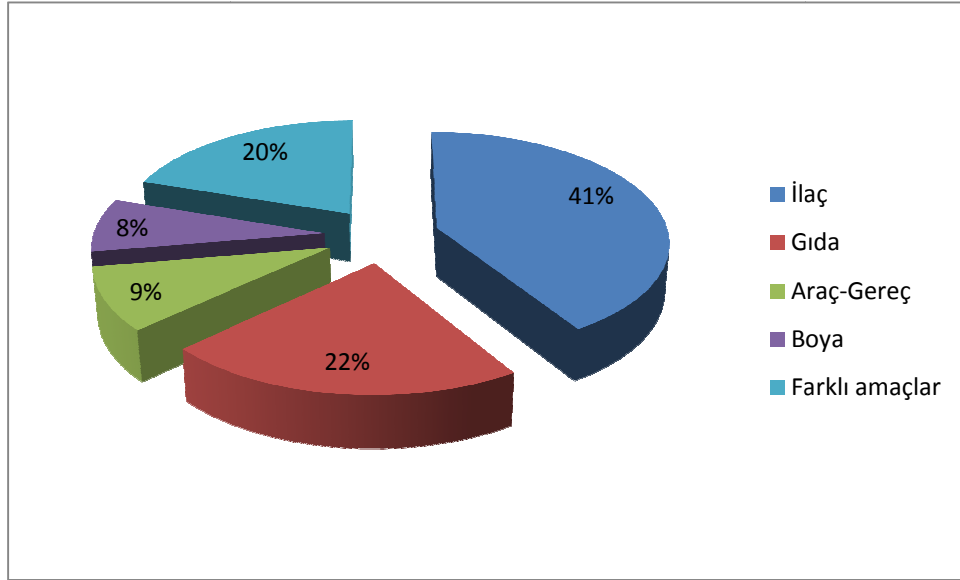
Çalışma sonucunda yörede, halk tarafından 68 familyaya ait 124 cinsten 188 taksonun kullanıldığı belirlenmiştir. Bunlardan 58 familyaya ait 136 takson tıbbi amaçlı, 31 familyaya ait 61 bitki gıda olarak, 28 familyaya ait 44 bitkinin farklı amaçlı (oyuncak, eşya, süs vb.), 13 familyaya ait 16 bitkinin araç-gereç yapımında ve 11 familyaya ait 12 taksonun boyar madde olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Bitkilerin kullanım amaçlarına göre dağılımı ve kullanım amaçlarının familyalara dağılımı Şekil 5.1 ve Şekil 5.2’de verilmiştir.

Çizelge 5.1 Familyaların kullanım amaçlarına göre dağılımı

Familya No	Familya Adı	İlaç olarak	Gıda olarak	Araç Gereç	Boyar madde olarak	Farklı amaçlar için
1.	ACERACEAE			+		
2.	ANACARDIACEAE	+			+	+
3.	APIACEAE	+	+			+
4.	APOCYNACEAE	+			+	+
5.	ARACEAE	+	+			+
6.	ASPLENIACEAE	+				
7.	ASTERACEAE	+	+			+
8.	BORAGINACEAE	+				
9.	BRASSICACEAE	+				
10.	CACTACEAE	+	+			
11.	CAPPARIDACEAE					+
12.	CAPRIFOLIACEAE	+				
13.	CARYOPHYLLACEAE	+	+			
14.	CISTACEAE	+				
15.	CHENOPODIACEA					+
16.	CLUSIACEAE (GUTTIFERAE)	+				
17.	CUCURBITACEAE	+		+		
18.	CONVOLVULACEAE	+				
19.	CORNACEAE	+	+			
20.	CRASSULACEAE	+				
21.	CUPRESSACEAE	+	+			+
22.	EQUISETACEAE	+				
23.	ERICACEAE	+		+		+
24.	EUPHORBIACEAE	+				+
25.	FABACEAE	+	+	+		+
26.	FAGACEAE	+	+		+	+
27.	FUMARIACEAE	+				
28.	GERANIACEAE	+				
29.	JUGLANDACEAE	+		+	+	
30.	LAMIACEAE	+	+		+	+
31.	LAURACEAE	+	+		+	+
32.	LILIACEAE	+	+			
33.	LORANTHACEAE	+				
34.	MALVACEAE	+	+		+	+
35.	MORACEAE		+		+	+
36.	MORCHELLACEAE		+			
37.	MYRTACEAE	+	+	+		+
38.	OLEACEAE	+		+		
39.	PAPAVERACEAE	+				
40.	PEDALIACEAE	+				
41.	PINACEAE	+	+	+	+	+
42.	PLANTAGINACEAE	+	+			
43.	PLATANACEAE	+		+		
44.	POACEAE	+		+		+
45.	POLYGONACEAE	+	+			
46.	POLYPORACEAE	+	+			
47.	PORTULACACEAE		+			
48.	PRIMULACEAE		+			
49.	PUNICACEAE	+			+	
50.	RANUNCULACEAE	+				+
51.	RHAMNACEAE	+	+	+	+	+
52.	ROSACEAE	+	+			
53.	RUBIACEAE	+				

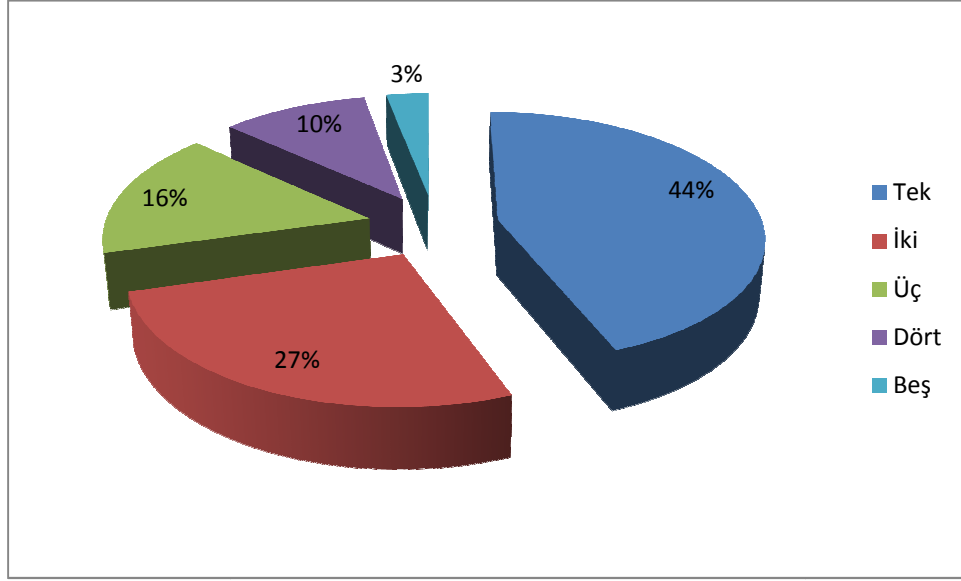
Çizelge 5.1 Familyaların kullanım amaçlarına göre dağılımı (Devam)

Familya No	Familya Adı	İlaç olarak	Gıda olarak	Araç Gereç	Boyar madde olarak	Farklı amaçlar için
54.	RUSCACEAE	+				
55.	RUTACEAE	+	+			
56.	SALICACEAE	+				
57.	SAPINDACEAE	+				
58.	SCROPHULARIACEAE	+				
59.	SIMAROUBACEAE	+				
60.	SOLANACEAE	+	+			
61.	STYRACACEAE	+	+	+		+
62.	TAMARICACEAE					+
63.	THYMELAEACEAE	+				+
64.	ULMAEAE		+			
65.	URTICACEAE	+	+			
66.	VERBENACEAE			+		
67.	VITACEAE	+				
68.	ZYGOPHYLLACEAE	+				+

Şekil 5.1 Familyaların kullanım amaçlarına göre dağılımları

Familyaların halk tarafından başlıca beş kullanım amacına göre örtüşenler ve örtüşmeyenleri gösteren sayısal değerler Çizelge 5.1 incelendiğinde; 30 familyanın tek amaçlı, 18 familyanın 2 amaçlı, 11 familyanın 3 amaçlı, 7 familyanın 4 amaçlı ve 2 familyanın tüm (5) amaç için de kullanıldığı görülmektedir. Bunlara ilişkin pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

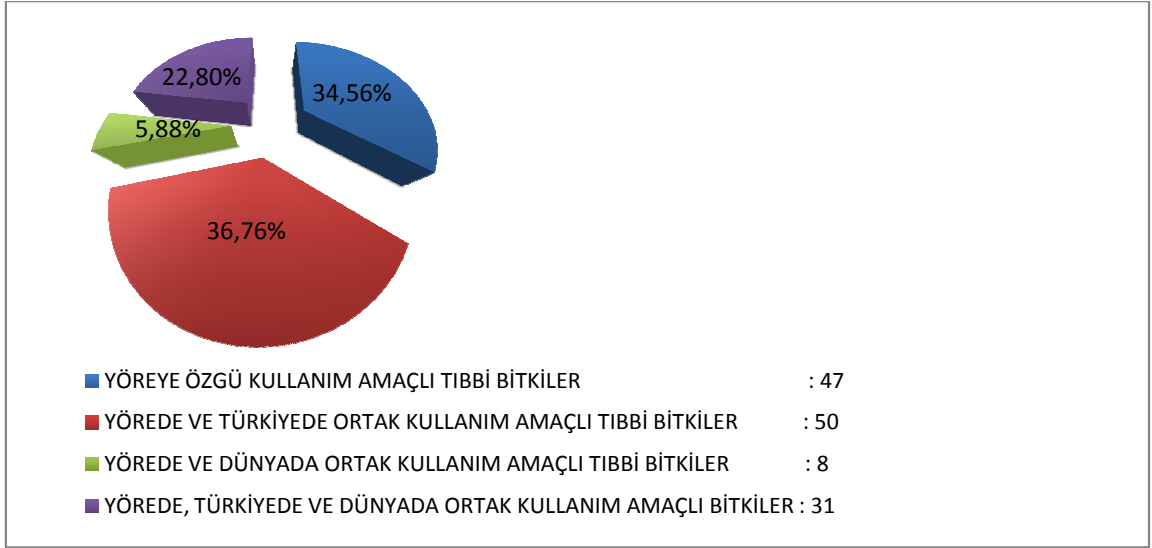
Şekil 5.2 Familyaların beş kullanım amacına göre dağılımları

Şekil 5.1 ve Şekil 5.2’den görüldüğü gibi yöre halkı birçok bitkiyi değişik amaçlarla kullanabilmektedir. Rhamnaceae ve Pinaceae familyalarına ait bitkiler yörede ilaç, gıda, araç-gereç, boya ve farklı amaçlar için kullanılmaktadır.

Yapılan çalışma sonuçları ile literatürlerden elde edilen veriler değerlendirildiğinde, tıbbi amaçla kullanılan 136 taksondan 47’sinin (34,56) sadece yöreye özgü kullanım amacının olduğu tespit edilmiştir. Kalan taksonların 50’si (%36,76) yörede ve Türkiye’de, 8’i (% 5,88) yörede ve dünyada ve 31’inin (%22,80) ise hem yörede hem Türkiye’de hem de dünyada ortak kullanıma sahip olduğu belirlenmiştir (Şekil 5.3). Bu sonuçlara dayalı hazırlanan Çizelge 5.2 Ve pasta grafiği aşağıda verilmiştir.

Çizelge 5.2 Yörede tıbbi amaçlı kullanılan bitkilerin Türkiye ve Dünya’da kullanımları ile kıyaslanması

Tıbbi Bitkilerin Kıyaslanması	Sayı	Yüzde
Yöreye özgü kullanımı olan tıbbi bitkiler	47	% 34.56
Yörede ve Türkiye’de ortak kullanıma sahip tıbbi bitkiler	50	% 36.76
Yörede ve Dünya’da ortak kullanıma sahip tıbbi bitkiler	8	% 5.88
Yörede, Türkiye’de ve Dünya’da ortak kullanıma sahip tıbbi bitkiler	31	% 22.80

Şekil 5.3 Bitkilerin yöresel kullanım amaçlarının Türkiye ve Dünya'daki kullanım amaçları

BÖLÜM VI

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Adana'nın Karaisalı ilçesinde yaşayan insanların etnobotanik özelliklerinin ortaya çıkarılmasına yönelik bu araştırma tamamen özgün bir çalışma olup TÜBİTAK desteği ile hedefleri doğrultusunda sonuçlandırılmıştır. Daha önce bu konuda bilimsel bir çalışma yapılmamış olan yörede etnobotanik kültürün ortaya çıkarılmış olması TÜBA-TÜKSEK Veri Tabanına önemli katkılar sağlamıştır. Karaisalı yöresinin Etnobotanik bilgi birikimi yazılı hale getirilerek bilim dünyasına kazandırılmıştır.

Bu araştırma, 2009-2010 yıllarında değişik periyotlar da üçer günlük 16 ayrı gezi düzenlenerek; 32 köyden 355 kişiyle röportaj yolu ile bilgiler derlenmiş, bitkilerin yöresel adları, kullanım amaçları ve şekilleri yazılarak, materyalleri toplanmıştır. Kullanılan taksonların doğal fotoğrafları çekilmiş, herbaryum materyali haline getirilmiş ve bilimsel adlandırılmaları yapılmıştır. Bunun yanı ilgili literatür taranarak bitkilerin; biyolojik özellikleri, kimyasal içerikleri ve etkileri, yaygın ve diğer yöresel adları, dünyada ve Türkiye'de diğer kullanımları hakkında bilgiler derlenmiştir.

Karaisalı ilçesi dağ köylerinde yapılan bu araştırma sonucunda; 54 familyadan 124 cinse ait 188 taksonun yöre insanı tarafından değişik amaçlarla kullanıldığı saptanmıştır. Bunlardan 136'sı ilaç, 61'i gıda olarak, 16'sı araç-gereç, 12'si boyar madde yapımında ve 44'ü farklı amaçlar için kullanılmış veya kullanılmaktadır.

Araştırmanın tıbbi sonuçları ile ulaşılan 61 etnobotanik çalışmanın (60 yurtiçi ve 1 yurtdışından) tıbbi sonuçları kıyaslanmıştır. Ayrıca bu çalışma Dünyada diğer kullanım alanlarının belirlenmesi için internet ortamında yayınlanan, Dr. Duke'ün Fitokimyasal ve Etnobotanik Veritabanı'nın sonuçları ile de kıyaslanmıştır. Bu karşılaştırmalar neticesinde hem bitkiler hem de hastalıklar bazında örtüşen ve örtüşmeyenlere ilişkin sonuçlar çizelge hazırlanarak (Çizelge 6.1) verilmiş ve bu çizelgeye dayalı pasta grafikleri çizilmiştir. Çizelge hazırlanırken kullanım amacı ve yöresel ismi aynı olup ta taksonları farklı olan örnekler tek bitki olarak yazılmıştır. Örneğin; *Urtica dioica* ve *U. pilulifera* gb.

Çizelge 6.1 Çalışma alanında kullanılan tıbbi bitkiler ve diğer yayınlar ile kıyaslanması

Bitki No:	Bitki Adı:	Yörede Kullanım Amaçları	Türkiye Literatürlerindeki Kullanım Amaçları	Dünyadaki Kullanım Amaçları
1.	<i>Pistacia terebinthus</i> L. subsp. <i>palaestina</i> (Boiss.) Engler	Bronşit ve akciğer rahatsızlıkları	34,4	
		Yara iyileştirici	34, 16,	
		Baş ağrısına		
2.	<i>Rhus coriaria</i> L.	Yara iyileştirici	16	+
		Baş ağrısına		
		Burkulma ve Ezilmelere		
3.	<i>Anethum graveolens</i> L.	Böbrek taşı		
4.	<i>Cuminum cyminum</i> L.	Mide ağrısı		+
		Soğuk algınlığı		
5.	<i>Laser trilobum</i> (L.) Borkh.	Şeker düşürücü		
		Tansiyon düşürücü		
6.	<i>Petroselinum crispum</i> (P. Mill.) Nyman ex A.W. Hill	Basur tedavisi		
		Mayasıl		
7.	<i>Smyrniolum connatum</i> Boiss. & Kotschy	İktidarsızlık		
		Şeker Hastalığı		
8.	<i>Nerium oleander</i> L.	Akrep ve yılan sokmasında	16,	
		Eklemlerinde	16, 31	
9.	<i>Arum conophalloides</i> Kotschy ex Schott <i>Arum dioscoridis</i> Sm.	Yılancık hastalığı		
		Baş ağrısı		
		Mayasıl	45	
		İshal		
10.	<i>Ceterach officinarum</i> DC. (Rustyback)	Böbrek taşı düşürmede	12, 50, 49	
		İltihap giderici	36, 49	
		Basur tedavisinde		
11.	<i>Achillea biebersteinii</i> Afan	Karın ağrısına	36, 49	
		Mayasıl		
		Hemoroit	19, 36, 38	
12.	<i>Anthemis cotula</i> L.	Zayıflatıcı		
		Sancı giderici		
		Öksürük kesici	34	
		Kolesterol düşürücü		
		Nefes darlığı		
		Bronşit	15, 50	
		İdrar kaçırma		
		Basura karşı		
13.	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Şeker düşürücü	16, 30, 31, 36	
		Böbrek taşı düşürmede	9, 31	
		Sivilce giderici		
14.	<i>Carduus nutans</i> L.	Kollarda meydana gelen uyuşmalarda		
		Kolesterol düşürücü		
15.	<i>Centaurea iberica</i> Trev. ex Sprengel	Boz hastalığı		
16.	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	Kolesterol düşürücü		
		Şeker düşürücü	44	+
		Böbrek taşı düşürmede		
		Kısırlık tedavisinde		+

Çizelge 6.1 Çalışma alanında kullanılan tıbbi bitkiler ve diğer yayınlar ile kıyaslanması
(Devam)

Bitki No:	Bitki Adı:	Yörede Kullanım Amaçları	Türkiye Literatürlerindeki Kullanım Amaçları	Dünyadaki Kullanım Amaçları
17.	<i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i> <i>Helichrysum pallasii</i> (Sprengel) Ledeb.	Kanser tedavisinde Kolesterol Düşürücü İdrar yolları hastalılarında	36 9	
18.	<i>Tagetes petula</i> L.	Kulak ağrısında		
19.	<i>Taraxacum officinale</i> Weber	Bağırsak rahatsızlıkları Şeker hastalığı	5, 22 5	+
20.	<i>Tussilago farfara</i> L.	Öksürük kesici Soğuk algınlığı	5, 12, 25, 40 5	+
21.	<i>Heliotropium europaeum</i> L.	Akrep ve yılan sokmasına karşı		+
22.	<i>Brassica elongata</i> Erh.	Bronşit Şeker hastalığı		
23.	<i>Brassica nigra</i> (L.) W.D.J. Koch	Hazımsızlık Tansiyon düşürücü		+
24.	<i>Fibigia eriocarpa</i> (DC.) Boiss.	Hayvanlarda üşütme		
25.	<i>Nasturtium officinale</i> R. Br.	Kolesterol düşürücü Kalp hastalıkları		+
26.	<i>Opuntia ficus-indica</i> (L.) Miller	Bronşit Eklem romatizması		
27.	<i>Lonicera etrusca</i> Santi	Kuvvet verici		
28.	<i>Sambucus ebulus</i> L.	Mayasıl		
29.	<i>Telephium imperati</i> subsp. <i>orientale</i> (Boiss.) Nyman	Yara iyileştirici		
30.	<i>Cistus creticus</i> L.	İshale karşı	5, 12, 39,	
31.	<i>Hypericum perforatum</i> L. <i>Hypericum hyssopifolium</i> Chaix subsp. <i>elongatum</i> (Ledeb.) Woron var. <i>elongatum</i> <i>Hypericum confertum</i> Choisy subsp. <i>stenobotrys</i> (Boiss.) Holmboe	Yara iyileştirici Masaj yağı İltihap kurutucu Sancı giderici	1, 5, 25, 28, 34, 36 2, 5, 16, 23	+
32.	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	Sarılık Sinüzit	12, 14, 30, 31, 34, 36 1, 30,36	
33.	<i>Convolvulus arvensis</i> L.	Basur tedavisi İshale karşı	34, 57	+
34.	<i>Cornus mas</i> L.	Tansiyon dengeleyici		
35.	<i>Sedum hispanicum</i> L. var. <i>hispanicum</i>	Kesik ve çatlak tedavisinde		

Çizelge 6.1 Çalışma alanında kullanılan tıbbi bitkiler ve diğer yayınlar ile kıyaslanması
(Devam)

Bitki No:	Bitki Adı:	Yörede Kullanım Amaçları	Türkiye Literatürlerindeki Kullanım Amaçları	Dünyadaki Kullanım Amaçları
36.	<i>Cucumis sp.</i>	Dolama hastalığı tedavisinde		
37.	<i>Juniperus drupacea</i> Lab.	Öksürük giderici	39	
		Grip	39	
		Ağrı kesici		
		Nefes darlığı		
		İştah açıcı	39	
		Kansızlık	39	
		Bağırsak kurtlarına	39	
38.	<i>Juniperus excelsa</i> M.Bieb.	Hayvanlarda soğuk algınlığı		
39.	<i>Juniperus foetidissima</i> Willd.	Yara iyileştirici		
		Antiseptik		
40.	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Şeker düşürücü		
		Öksürük kesici	31	
41.	<i>Equisetum ramosissimum</i> Defs.	Yara iyileştirici	4	
		Böbrek taşı düşürücü	4, 32	
		İdrar söktürücü	4, 25, 39	+
42.	<i>Erica manipuliiflora</i> Salisb.	Zayıflatıcı		
43.	<i>Euphorbia chamaesyce</i> L.	Sancı giderici		+
44.	<i>Euphorbia helioscopia</i> L.	Hayvanlardaki siğil tedavisinde	34, 44, 45	
45.	<i>Ceratonia siliqua</i> L.	Kızamık		
		Kolesterol düşürücü	9	
		Öksürük kesici		+
		Kabızlık giderici		+
		Şeker düşürücü		
		Boğaz ağrıları		
		İltihap giderici		
		Tansiyon düşürücü		
		Tırnak kırıkları	9	
46.	<i>Colutea cilicica</i> Boiss. & Bal	Bronşit		
		Kolesterol düşürücü		
47.	<i>Phaseolus vulgaris</i> L.	Çıban olgunlaştırmada		
		Göz yorgunluğunda		+
48.	<i>Quercus coccifera</i> L.	Şeker düşürücü	49	
		Mayasıl		
49.	<i>Fumaria officinalis</i>	Afrodizyak		
50.	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L' Herit. subsp. <i>cicutarium</i> L.	Böcek, akrep sokmasına		
		Kalp rahatsızlıklarında		
		Siğil tedavisinde		
51.	<i>Juglans regia</i> L.	Şeker düşürücü	9, 16	
		Nefes açıcı	9, 30	+
		Sancı giderici		+
52.	<i>Lavandula stoechas</i> L.	Kalp hastalıkları	9, 12, 31	
		Sancı giderici	12	+
53.	<i>Mentha aquatica</i> L.	Mide ağrılarında	34, 45, 49	+
54.	<i>Mentha spicata</i> L.	Mide ağrılarında	35, 36, 45, 48, 49	+
55.	<i>Nepeta nuda</i> subsp. <i>albiflora</i>	Sıtma hastalığında		
		Yara iyileştirici		

Çizelge 6.1 Çalışma alanında kullanılan tıbbi bitkiler ve diğer yayınlar ile kıyaslanması
(Devam)

Bitki No:	Bitki Adı:	Yörede Kullanım Amaçları	Türkiye Literatürlerindeki Kullanım Amaçları	Dünyadaki Kullanım Amaçları
56.	<i>Ocimum basilicum</i> L.	Sakinleştirici	9, 12, 35	+
		Kulak ağrılarında		
57.	<i>Origanum syracum</i> L.	Mide ağrılarında		
58.	<i>Origanum minutiflorum</i> O. Schwarz & P.H. Davis	Karın ağrısında		
59.	<i>Salvia viridis</i> L.	Mide ağrılarında	6, 27	
60.	<i>Salvia multicaulis</i> Vahl.	Nefes açıcı	26	
61.	<i>Potentilla speciosa</i> Willd. var. <i>speciosa</i>	Grip		
		Soğuk algınlığı		
62.	<i>Rosmarinus officinalis</i>	Kolesterol düşürücü	31, 34	
		Tansiyon Yükseltici	12, 30, 34	
63.	<i>Teucrium chamaedrys</i> L.	Karın ağrılarında	7, 24, 30, 31, 36	
		Sancı giderici	36	
		Mayasıl		
		Mide Hastalıklarında	36, 57	
64.	<i>Teucrium polium</i> L.	Karın ağrılarında	2, 12, 15, 27, 30, 33, 34, 36, 38, 43, 45, 46	
		Mide hastalıklarında	2, 12, 27, 34, 36, 45	
		Adet sancısında	34, 36, 45	
		Soğuk algınlığında	15, 30, 34, 36, 45	
65.	<i>Sideritis bilgerana</i> P.H. Davis	Ağrı kesici	34	
		Sakinleştirici		
66.	<i>Thymbra spicata</i> L. var. <i>spicata</i>	Sancı giderici	2	
67.	<i>Thymus sipyleus</i> Boiss. subsp. <i>sipyleus</i> var. <i>sipyleus</i>	Sancı giderici	36	
68.	<i>Laurus nobilis</i> L.	Kabızlık ve bağırsak rahatsızlıkları	5	
		Romatizmal ağrılarda	5, 12	
		Diş eti hastalıklarında		
		Şeker hastalıklarında		
69.	<i>Allium cepa</i> L.	Çıban olgunlaştırmada	35	
70.	<i>Allium sativum</i> L.	Arpacık tedavisinde		
		Kolesterol düşürücü	34	
71.	<i>Asparagus acutifolius</i>	Yara olgunlaştırmada		
72.	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>abietis</i> (Wiesb.) Abromeit	Şeker düşürücü	12, 34, 35, 36	
		Tansiyon düşürücü	9, 35, 36	+
		Kalp-Damar hastalıkları	34, 36	+
		Sarılık		
		İltihap Sökücü		
		Bronşit	12, 49	
73.	<i>Hibiscus esculentus</i> L.	Çıban olgunlaştırmada	4	
		Bronşit		
		Akciğer hastalıklarında	4	
74.	<i>Malva neglecta</i> Wallr. <i>Malva sylvestris</i> L.	Tansiyon Düşürücü	16	
		Sancı kesici		
		İltihap sökücü	5, 16	
75.	<i>Ficus carica</i> L.	Akrep sokmasında	16	
		Ağrı kesici		+

Çizelge 6.1 Çalışma alanında kullanılan tıbbi bitkiler ve diğer yayınlar ile kıyaslanması
(Devam)

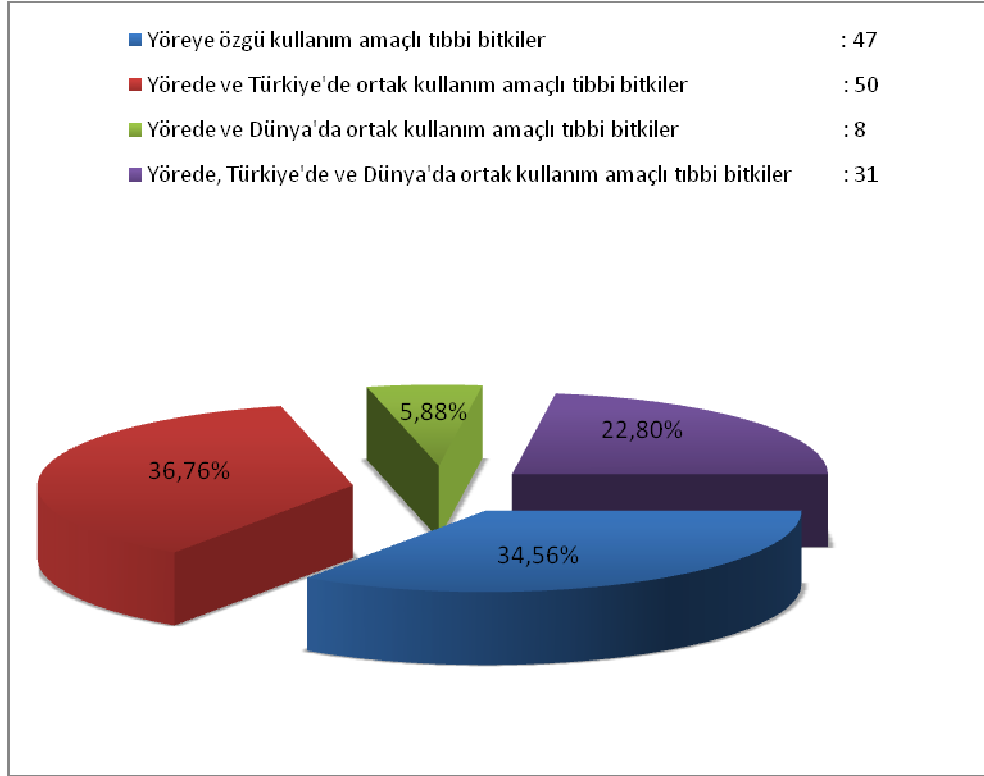
Bitki No:	Bitki Adı:	Yörede Kullanım Amaçları	Türkiye Literatürlerindeki Kullanım Amaçları	Dünyadaki Kullanım Amaçları
76.	<i>Morus alba</i> L.	Bağırsak hastalıkları	28, 39	+
		Çıban olgunlaştırmada		
77.	<i>Morus nigra</i> L.	Ağız yaralarında	5, 9, 28, 36, 44	
78.	<i>Eucalyptus camaldulensis</i> Dehnhardt	Bronşit	9	
		Sıtma		
79.	<i>Myrtus communis</i> L.	Şeker düşürücü	12, 16	
		Solunum düzenleyici		
		İshale karşı	45, 49	
		Kanser tedavisinde		
		İştahsızlığa karşı	9	
80.	<i>Olea europaea</i> L.	Ritim bozuklukları		
		Şeker düşürücü	21, 52	
		Kolesterol düşürücü	9, 21	
		Bronşit		
		Öksürük kesici		
		Böbrek taşı düşürmede		
81.	<i>Papaver rhoeas</i> L.	Alerji		
		Arı sokması		
		Egzema		
82.	<i>Papaver triniifolium</i>	Yara iyileştirici		
		Çıban olgunlaştırıcı		
83.	<i>Sesamum indicum</i> L.	Soğuk algınlığına		+
84.	<i>Abies cilicica</i> (Ant. & Kotschy) Carr. subsp. <i>cilicica</i>	Gastrit		
		Balgam söktürücü		
		Çıban olgunlaştırıcı		
		Mide ağrısına	10	
85.	<i>Cedrus libani</i> A. Rich.	Yara iyileştirici		
		Ağrı kesici	39	
		Böbrek kumlarını dökmede		
		Bronşit		
		Öksürük kesici		
86.	<i>Pinus brutia</i> Tenore	Yara iyileştirici	9, 34	
		Kanser tedavisinde		
		Kaşıntı giderici		
		Bronşit	49	
		Öksürük kesici	12, 34, 39	
		Verem		
		Bağırsak hastalıkları		
		Çıban olgunlaştırmada	34	
		Şeker düşürücü	12	
		Burun tıkanıklıklarında		
		Hayvanlarda ishal kesici		
87.	<i>Pinus nigra</i> J.F.Arnold	Öksürük kesici	15	
		Akciğer ve solunum yolu hastalıklarında	15, 45	
		Bağırsak parazitlerine	15	+
		Verem		
88.	<i>Plantago lanceolata</i> L. <i>Plantago major</i>	Yara iyileştirici	12, 14, 25, 35, 39, 53, 57	+
		İltihap giderici	25, 28, 30, 44, 45	

Çizelge 6.1 Çalışma alanında kullanılan tıbbi bitkiler ve diğer yayınlar ile kıyaslanması
(Devam)

Bitki No:	Bitki Adı:	Yörede Kullanım Amaçları	Türkiye Literatürlerindeki Kullanım Amaçları	Dünyadaki Kullanım Amaçları
89.	<i>Platanus orientalis</i> L.	Diz ağrılarına		
		Kireçlemeye		
		Prostat tedavisinde	28, 49, 61	
		Yanık tedavisinde	16	
		Romatizmal ağrılara		
90.	<i>Arundo donax</i> L.	Çıban olgunlaştırmada		
		Kırık çıkık tedavisinde		
		Dolama tedavisinde		
91.	<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers.	Böbreklerde meydana gelen iltihaplanmalarda	31	+
92.	<i>Triticum vulgare</i> L.	Çıban olgunlaştırmada		
93.	<i>Zea mays</i> L.	İdrar sökücü	9, 14, 16, 28, 30, 39, 49, 51	+
		Böbrek taşlarını düşürücü	9, 16, 44, 49	+
94.	<i>Rumex acetosella</i> L. <i>Rumex conglomeratus</i> Murray, <i>Rumex hydrolapathum</i> Huds.	Tansiyon düşürücü		
95.	<i>Rumex crispus</i> L.	Tansiyon düşürücü		
96.	<i>Laetiporus sulphureus</i>	Bağırsak kanseri		
97.	<i>Punica granatum</i> L.	Kuvvetlendirici		
		Hayvanlardaki ağız yaralarına		
		Tansiyon düşürücü		
		İdrar yollarındaki iltihaba		+
		İshal kesici	16, 44	
98.	<i>Clematis vitalba</i> L.	Hayvanlarda soğuk algınlığı		
99.	<i>Zizyphus jujuba</i> Miller.	Tansiyonu sabit tutmada		
100.	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench.	Kolesterolü düşürmek		
		Kabızlığı gidermek		
		Zayıflamak		
		Atların öksürüğüne karşı		
101.	<i>Crateagus monogyna</i> Jacq.	Şeker düşürücü		
		Kolesterol düşürücü		
102.	<i>Crataegus orientalis</i> Pallans ex M. Bieb. var. <i>orientalis</i>	Bronşit		
		Akciğer hastalıkları		
		Sarılık		
103.	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	Öksürük kesici	9, 14, 30, 35, 39, 45	
		İshal kesici	30, 35, 39	
		Böbrek taşı düşürmede	30	
		Sarılık		
104.	<i>Mespilus germanica</i> L.	Nefes darlığı		
		Sarılık		
105.	<i>Potentilla speciosa</i> Wild. Var. <i>speciosa</i>	Grip		
		Soğuk algınlığı		
106.	<i>Potentilla recta</i> L.	Ciğer hastalıklarına		
107.	<i>Prunus sipinosa</i> L.	Boğaz ağrılarına	34	

Çizelge 6.1 Çalışma alanında kullanılan tıbbi bitkiler ve diğer yayınlar ile kıyaslanması
(Devam)

Bitki No:	Bitki Adı:	Yörede Kullanım Amaçları	Türkiye Literatürlerindeki Kullanım Amaçları	Dünyadaki Kullanım Amaçları
108.	<i>Rosa canina</i> L.	İshal kesici		+
		Grip tedavisi	10, 30	
		Şeker düşürücü	5, 10, 14, 16, 25	
		Kalp hastalıkları	16	
109.	<i>Rubus sanctus</i> Schreber	Öksürük kesici	12	
		Soğuk algınlığı	12	
		Grip	12	
		Şeker düşürücü		
		Düşük yaptırmada		
110.	<i>Galium aparine</i> L.	Öksürük kesici		
		Romatizma		
		Ağız yarası		
		Boğaz iltihabı		
111.	<i>Ruscus aculeatus</i> L. var. <i>angustifolius</i> Boiss.	Böbrek taşı düşürmede	30, 32, 39	
112.	<i>Citrus aurantium</i> L.	Boğaz ağrısına karşı		+
113.	<i>Citrus limon</i> (L.) Burm.	Böbrek kumunu düşürmede	44, 50	
114.	<i>Salix alba</i> L.	Şeker düşürücü		
115.	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	Nefes darlığı		
		Bronşit		
116.	<i>Verbascum</i> sp.	Hemoroit	45, 49	
		Bağırsak faaliyetlerini düzenlemede	44	
117.	<i>Ailanthus altissima</i> (P.Mill.) Swingle	İshal kesici	5	+
118.	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	Sırtak-Göz hastalıkları	46,55	+
119.	<i>Solanum melongena</i> L.	Diz ve romatizma ağrılarına	19	+
120.	<i>Solanum nigrum</i> L.	Yara iyileştirmek	39	+
		Çıban olgunlaştırmak		
121.	<i>Solanum tuberosum</i> L.	Baş ağrısı	30, 44	
122.	<i>Styrax officinalis</i> L.	Tansiyon düşürücü		
		Şeker düşürücü	36	
		Kalp hastalıkları		
123.	<i>Daphne sericea</i> Vahl. <i>Daphne oleoides</i>	Kadın hastalıkları		
		Eklem romatizması	36, 44, 53	
		Siğil tedavisi		
		Hayvanlarda solağan hastalığında	4	
124.	<i>Urtica dioica</i> L. <i>Urtica pilulifera</i> L.	Böbrek rahatsızlıklarında	61	
		Safradaki kumu dökücü		
		Şeker düşürücü	4, 10	
		Tansiyon düşürücü		
		Bağırsak faaliyetlerini düzenleyici	14	+
		Sızı giderici	4	
		Bronşit		+
125.	<i>Vitis vinifera</i> L.	Öksürük kesici		
		İltihap sökücü		
		Burkulma ve kırılmalara	11	
126.	<i>Tribulus terrestris</i> L.	Böbrek taşı düşürmede	26, 46	+

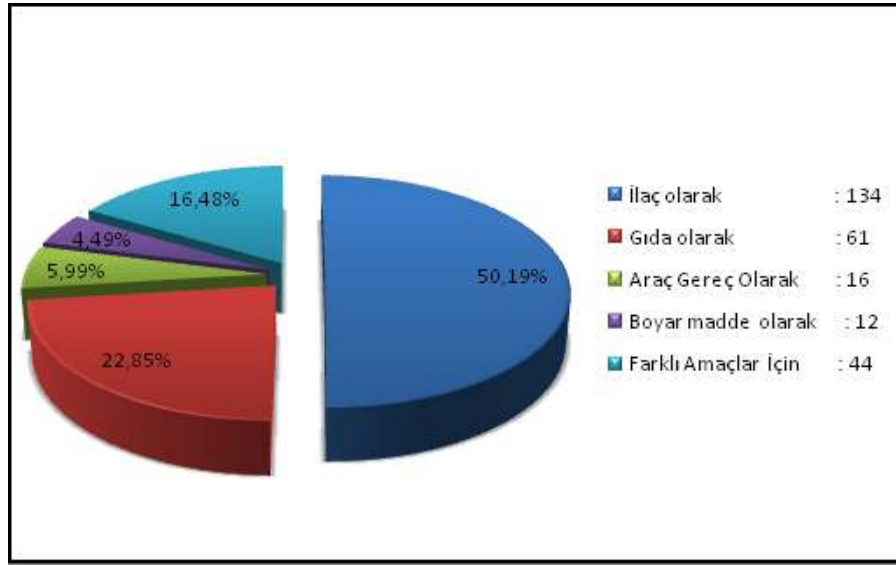
Şekil 6.1 Bitkilerin yöresel kullanım amaçlarının Türkiye ve dünyadaki kullanım amaçları ile kıyaslanması

Çizelge 6.1 de ortaya çıkan neticelerin pasta grafiğinde dağılım yüzdeleri yukarıda verilmiştir. Yapılan çalışma ile taranan literatür sonuçları kıyaslandığında tıbbi amaçla kullanılan 126 taksondan 47'sinin (34,56) yöreye özgü kullanım amacının olduğu tespit edilmiştir. Kalan taksonların 50'si (%36,76) yörede ve Türkiye'de, 8'i (% 5,88) yörede ve dünyada ve 31'inin (%22,80) ise hem yörede hem Türkiye'de hem de dünyada ortak kullanıma sahip olduğu belirlenmiştir (Şekil 6.1).

Bu etnobotanik çalışma materyal metotta verildiği şekliyle, bitkilerin kullanımına yönelik 5 ayrı alt başlık altında sürdürülmüştür. Bu başlıklar içinde kullanılan bitkilerin sayıları ve yüzdeleri alınarak aşağıdaki çizelge ve pasta grafiği hazırlanmıştır (Çizelge 6.2, Şekil 6.2).

Çizelge 6.2 Yörede kullanılan bitkilerin kullanım amaçlarına göre dağılımı

Kullanıma ilişkin başlıklar	Sayı	Yüzde
Tıbbi (tedavi) amaçlı kullanılan bitkiler	134	% 50.19
Gıda amacıyla kullanılan doğal bitkiler	61	% 22,85
Araç gereç yapımında kullanılan doğal bitkiler	16	% 5.99
Boyar madde olarak kullanılan bitkiler	12	% 4.49
Diğer amaçlar için kullanılan doğal bitkiler	44	% 16.48
Toplam	267	% 100

Şekil 6.2 Yörede kullanılan bitkilerin kullanım amaçlarına göre dağılımına ilişkin pasta grafiği

Şekil 6.2’ de görüldüğü üzere yörede doğal bitkilerden; 134 takson tedavi (%50,19), 61 takson gıda (%22.85), 44 takson (%16.48) farklı amaçlı, 16 takson (% 5.99) ile araç gereç yapımında ve 12 takson (% 4.49) boyar madde eldesin de kullanılmış veya kullanılmaktadır. Bu amaçlara yönelik doğal bitki kullanımı aktif olarak halen yiyecek ve içecek konusunda sürdürülmektedir. Çünkü göçerlik ve yaylacılık kültürünün devam ettiği yörede insanlar doğal bitkileri tüketerek bu sayede daha sağlıklı olacaklarına ve kendilerini hastalıklardan koruyabileceklerine inanmaktadırlar. Diğer amaçlara yönelik kullanımlar sadece hasta olanlar veya hobisi olanlar tarafından yapılmaktadır.

Çalışmada ortaya konulan yüzyıllardır denenerek gelen bu etnobotanik veriler, hiçbir özelliği olmayan sadece insanların çaresizlik duygularını kullanarak para kazanmaya

Çalışanlar tarafından yazılmış ve yazılacak birçok “şifalı bitki kitabı” yerine, bilimsel bilgiler içeren yayınların yapılmasına katkı sağlayacaktır.

Bu konudaki bilimsel çalışmalar artar ve bazı fitoterapik uygulamaların are olabileceği deneylerle ispatlanarak yeni yayınlar yapılırsa daha pozitif sonuçlara ulaşılabacaktır. Dolayısıyla şifa arayan insanların, şarlatan kişilerce istismar edilmesi önlenmiş olacaktır.

Bitkisel drog hazırlayıcıları, tıbbi bitkilerde aktif madde analizcileri ve anti-mikrobiyal çalışanlar için kaynak oluşturabilecek taksonların varlığı ortaya konulmuştur.

Diğer taraftan projeden elde edilen sonuçların TÜBA- TÜKSEK veri tabanına katkı sağlamak amacıyla veri tabanı formatına uygun çizelge aşağıdaki şekilde hazırlanmıştır (Çizelge 6.3).

Çizelge 6.3 TÜBA- TÜKSEK veri tabanı bitki kodları

Bitki No	Bitki Bilimsel Adı	Bitki Yöresel Adı	TÜBA-TÜKSEK BİTKİ KODLARI
1.	<i>Pistacia terebinthus</i> L. subsp. <i>palaestina</i> (Boiss.) Engler	Menengiç, ıtırmak, Sakızlık	IIA1, IA4, VA1, VIA18
2.	<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumak	IIA1, IA8
3.	<i>Acer monspessulanum</i> L. subsp. <i>microphyllum</i> (Boiss.) Bornm.	Şimşir ağacı	VA5, VA8
4.	<i>Anethum graveolens</i> L.	Dereotu	IIA1
5.	<i>Cuminum cyminum</i> L.	Kimyon	IIA1
6.	<i>Laser trilobum</i> (L.) Borkh.	Sıra, Sıra otu	IIB1, IB8
7.	<i>Petroselinum crispum</i> (P. Mill.) Nyman ex A.W. Hill	Maydanoz	IIB1
8.	<i>Smyrniun connatum</i> Boiss. & Kotschy	Baldıran	IIA1, IA2
9.	<i>Ammi visnaga</i> (L.) Lam.	Hıltan	VIA18
10.	<i>Nerium oleander</i> L.	Sındılık	IIA1, VA1, VA7
11.	<i>Arum conophalloides</i> Kotschy ex Schott	Yılan Bıağı	IIA1, IA1, VIA4
12.	<i>Arum dioscoridis</i> Sm.	Yılan Bıağı	IIA1, IA1, VIA4
13.	<i>Hedera helix</i> L.	Hebil	VIA13
14.	<i>Ceterach officinarum</i> DC. (Rustyback)	Altın otu	IIA1

Çizelge 6.3 TÜBA- TÜKSEK veri tabanı bitki kodları (Devam)

Bitki No	Bitki Bilimsel Adı	Bitki Yöresel Adı	TÜBA-TÜKSEK BİTKİ KODLARI
15.	<i>Achillea biebersteinii</i> Afan	Erkurtaran	IIA1
16.	<i>Anthemis cotula</i> L.	Papatya, Yoğurt çiçeği, Babaçya	IIA1, IA7
17.	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Yavşan	IIA1, VIIA5
18.	<i>Carduus nutans</i> L.	Akkız kangalı, Düdüklü kangal	IIA1, IA2
19.	<i>Centaurea iberica</i> Trev. ex Sprengel	Çakırdiken, Kör diken	IIA1
20.	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	Yer elması	IIA1
21.	<i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i>	Mantuvır	IIA1, IA7, VIIA5
22.	<i>Helichrysum pallasii</i> (Sprengel) Ledeb.	Mantuvır	IIA1, IA7, VIIA5
23.	<i>Tagetes petula</i> L.	Çıtlık	IIB1
24.	<i>Taraxacum officinale</i> Weber	Karahindiba	IIA1
25.	<i>Tussilago farfara</i> L.	Öksürük otu	IIA1
26.	<i>Gundelia tournefortii</i> L. var. <i>tournefortii</i>	Kahve kengeri	IA4
27.	<i>Echinops ritro</i> L.	Çırpma kenger, Şeker kangalı	IA2, IA4
28.	<i>Lactuca serriola</i> L.	Keklik otu	IA2
29.	<i>Onopordum carduchorum</i> Bornm. & Beauverd	Sütlü kenger	IA2
30.	<i>Tragopogon longirostris</i> Bisch. Ex Schultz	Yemlik	IA1
31.	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertn.	Kangal	IA2
32.	<i>Heliotropium europaeum</i> L.	Boz Ot	IIA1
33.	<i>Brassica elongata</i> Erh.	Hardalı	IIB1
34.	<i>Brassica nigra</i> (L.) W.D.J. Koch	Eşek turpu	IIA1, IA2
35.	<i>Fibigia eriocarpa</i> (DC.) Boiss.	Süleyman otu	IIA2
36.	<i>Cardaria draba</i> (L.) Desv.	Toklu baş	IA1
37.	<i>Nasturtium officinale</i> R. Br.	Su Teresi	IIA1, IA1
38.	<i>Opuntia ficus-indica</i> (L.) Miller	Lap inciri	IIA1, IA4
39.	<i>Capparis spinosa</i> L.	Keditırnağı	VIA16
40.	<i>Lonicera etrusca</i> Santi	Yedi Donlu	IIA1
41.	<i>Sambucus ebulus</i> L.	Ayı otu, Mayasıl otu	IIA1

Çizelge 6.3 TÜBA- TÜKSEK veri tabanı bitki kodları (Devam)

Bitki No	Bitki Bilimsel Adı	Bitki Yöresel Adı	TÜBA-TÜKSEK BİTKİ KODLARI
42.	<i>Telephium imperati subsp. orientale</i> (Boiss.) Nyman	Binbaş	IIA1
43.	<i>Stellaria media (L.) Vill subsp. postii Holmboe</i>	Tellice	IA1
44.	<i>Silene dichotoma Ehrh.</i>	İnşalak, Gıvışgan	IA1
45.	<i>Silene vulgaris (Moench) Garcker</i>	İnşalak, Gıvışgan	IA1
46.	<i>Chenopodium botrys L.</i>	Güvey otu	VIIA5
47.	<i>Cistus creticus L.</i>	Karahan- Karagan	IIA1, VIIA9
48.	<i>Hypericum perforatum L.</i>	Kantaron, Kantron	IIA1
49.	<i>Hypericum hyssopifolium Chaix subsp. elongatum (Ledeb.) Woron var. elongatum</i>	Kantaron, Kantron	IIA1
50.	<i>Hypericum confertum Choisy subsp. stenobotrys (Boiss.) Holmboe</i>	Kantaron, Kantron	IIA1
51.	<i>Ecballium elaterium (L.) A. Rich.</i>	Cırtlatan keleş	IIA1
52.	<i>Lageneria siceraria (Mol.) Standl.</i>	Su kabağı	VA5
53.	<i>Convolvulus arvensis L.</i>	Basırık (Bağırsak) otu	IIA1
54.	<i>Cornus mas L.</i>	Kızılcık	IIA1, IA4
55.	<i>Sedum hispanicum L. var. hispanicum</i>	Bıçılğan otu	IIA1
56.	<i>Cucumis sp.</i>	Karga keleş	IIA1
57.	<i>Juniperus drupacea Lab.</i>	Andız ağacı	IIA1, IA4, VIA1, VIA16
58.	<i>Juniperus excelsa M.Bieb.</i>	Andız, Ardıç ağacı	IIA2, VIA1, VIA16
59.	<i>Juniperus foetidissima Willd.</i>	Ardıç	IIA1, VIA1, VIA16
60.	<i>Juniperus oxycedrus L.</i>	Ardıç, Pıt andızı	IIA1, VIA1, VIA16
61.	<i>Equisetum ramosissimum Defs.</i>	Ulama otu	IIA1
62.	<i>Erica manipuliflora Salisb.</i>	Püren, Süpürge Otu	IIA1, VA4, VIA13
63.	<i>Arbutus andrachne L.</i>	Sandal	VIA16,
64.	<i>Euphorbia chamaesyce L.</i>	Hanım dölşegi	IIA1
65.	<i>Euphorbia helioscopia L.</i>	Sütleşen	IIA2
66.	<i>Mercurialis annua L.</i>	Mal öldüren	VIIA1
67.	<i>Ceratonia siliqua L.</i>	Cırnıp, Harnup	IA4, IA9, IIA1
68.	<i>Colutea cilicica Boiss. & Bal</i>	Taklak (Patlak)	IIA1
69.	<i>Phaseolus vulgaris L.</i>	Fasulye, Bakla, Pakla	IIB1
70.	<i>Cicer arietinum L.</i>	Nohut	IB9
71.	<i>Medicago sativa L. subsp. sativa</i>	Yonca	IVA

Çizelge 6.3 TÜBA- TÜKSEK veri tabanı bitki kodları (Devam)

Bitki No	Bitki Bilimsel Adı	Bitki Yöresel Adı	TÜBA-TÜKSEK BİTKİ KODLARI
72.	<i>Trifolium pratense</i> L. var. <i>pratense</i>	Üçgül	IVA
73.	<i>Trifolium fragiferum</i> L.	Üçgül	IVA
74.	<i>Cercis siliquastrum</i> L. subsp. <i>siliquastrum</i>	Gelinçik çalısı	IIA1
75.	<i>Quercus coccifera</i> L.	Pelit ağacı, Pıynar	IIA1, IA4, IIIA, VA1, VIA12, VIA16
76.	<i>Fumaria officinalis</i>	Şahtere	IIA1
77.	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L' Herit. subsp. <i>cicutarium</i> L.	İğnelik otu, Filket otu, Siğil otu	IIA1
78.	<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz	IIB1, VB5, VA1
79.	<i>Lavandula stoechas</i> L.	Kekik, Karabaş otu	IIA1
80.	<i>Mentha aquatica</i> L.	Dağ nanesi	IIA1, VA1
81.	<i>Mentha spicata</i> L.	Nane	IIA1
82.	<i>Nepeta nuda</i> subsp. <i>albiflora</i>	Kese otu, Keseğen otu, Yara otu	IIA1
83.	<i>Ocimum basilicum</i> L.	Reyhan	IIB1
84.	<i>Origanum syracum</i> L.	Dağ nanesi	IIA1
85.	<i>Origanum vulgare</i> L.	Boz çay, Boz ot	IIA1
86.	<i>Origanum minutiflorum</i> O. Schwarz & P.H. Davis	Merdoş	IIA1
87.	<i>Salvia viridis</i> L.	Yeşilbaş	IIA1
88.	<i>Salvia multicaulis</i> Vahl.	Adaçayı	IIA1
89.	<i>Rosmarinus officinalis</i>	Biberiye	IIA1
90.	<i>Teucrium chamaedrys</i> L.	Hüseyin Bey Tireği, Hüseyin Betre	IIA1
91.	<i>Teucrium polium</i> L.	Kefen otu	IIA1, VIIA5
92.	<i>Sideritis bilgerana</i> P.H. Davis	Dağ çayı, Yayla çayı	IIA1
93.	<i>Thymbra spicata</i> L. var. <i>spicata</i>	Seyil kekiği, Kekik, Kara kekik	IIA1, IA1, IA2
94.	<i>Thymus sipyleus</i> Boiss. subsp. <i>sipyleus</i> var <i>sipyleus</i>	Yayla kekiği	IIA1
95.	<i>Onosma stenolobum</i> Hausskn. Ex H. Riedl	Somuncak otu	IA6
96.	<i>Laurus nobilis</i> L.	Defne	IA7, IA8, IIA1, VA1 VIIA5, VIIA9
97.	<i>Allium cepa</i> L.	Soğan	IIB1

Çizelge 6.3 TÜBA- TÜKSEK veri tabanı bitki kodları (Devam)

Bitki No	Bitki Bilimsel Adı	Bitki Yöresel Adı	TÜBA-TÜKSEK BİTKİ KODLARI
98.	<i>Allium sativum</i> L.	Sarımsak	IIB1, VIB6
99.	<i>Allium scorodoprasum</i> L. subsp. <i>rotundum</i>	Körmen	IA3
100.	<i>Ornithogalum oligophyllum</i> E.D.Clark	Bızalak	IA6, VIA4
101.	<i>Asparagus acutifolius</i>	Zaparna	IIA1
102.	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>abietis</i> (Wiesb.) Abromeit	Gövelek	IIA1
103.	<i>Hibiscus esculentus</i> L.	Bamya	IIB1
104.	<i>Malva neglecta</i> Wallr.	Gömeç	IIA1, IA1, IA2
105.	<i>Malva sylvestris</i> L.	Gömeç	IIA1, IA1, IA2
106.	<i>Alcea pallida</i> Waldst. & Kit.	Ayşe-Fatma	VIA16
107.	<i>Gossypium hirsutum</i> L.	Pamuk-koza	VA1
108.	<i>Ficus carica</i> L.	İncir	IB4, IB9, IIB1, VB1, VIB10
109.	<i>Morus alba</i> L.	Dut	IIB1, IB4
110.	<i>Morus nigra</i> L.	Karadut, Urum dudu	IIB1, IB4
111.	<i>Morchella esculenta</i> (L.) Pers.	Göbelek	IA5
112.	<i>Eucalyptus camaldulensis</i> Dehnhardt	Gariptos	IIA1
113.	<i>Myrtus communis</i> L.	Murt	IA4, IIA1, VA3, VA4, VA5, VIA6, VIA10, VIIA5
114.	<i>Olea europaea</i> L.	Zeytin	IIB1
115.	<i>Fontanesia phillyreoides</i> Labill.	Cilpirti	VA4
116.	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	Kesme	VA4
117.	<i>Papaver rhoeas</i> L.	Übük, Lale	IIA1
118.	<i>Papaver triniifolium</i>	Kıllı übük	IIA1
119.	<i>Sesamum indicum</i> L.	Küncü	IIB1
120.	<i>Abies cilicica</i> (Ant. & Kotschy) Carr. subsp. <i>cilicica</i>	İladin, Ladin, Ledin	IIA1, VA5, VIA12
121.	<i>Cedrus libani</i> A. Rich.	Katran ağacı	IIA1, VA5, VIA10, VIA16
122.	<i>Pinus brutia</i> Tenore	Çam, Kızıl kabuk	IA2, IA7, IIA1, IIA2, IIIA, VA1, VA5, VIA1, ,VIA15, VIA16
123.	<i>Pinus nigra</i> J.F.Arnold	Akçam	IIA1, VA3
124.	<i>Plantago lanceolata</i> L.	Kırk sinirotu	IIA1

Çizelge 6.3 TÜBA- TÜKSEK veri tabanı bitki kodları (Devam)

Bitki No	Bitki Bilimsel Adı	Bitki Yöresel Adı	TÜBA-TÜKSEK BİTKİ KODLARI
125.	<i>Plantago major</i> L.	Kırk sinirotu	IIA1
126.	<i>Platanus orientalis</i> L.	Çınar	IIA1, VA5, VA8, VIA16
127.	<i>Arundo donax</i> L.	Kargı, Kamış	IIA1, VA3, VA5, VIA1
128.	<i>Aegilops biuncialis</i> Vis.	<i>Peygamber buğdayı</i>	IVA
129.	<i>Avena sterilis</i> L.	<i>Deli şifan</i>	IVA
130.	<i>Bromus tomentellus</i> Boiss.	Dana dipçığı	IVA
131.	<i>Bromus tectorum</i> L.	Dana dipçığı	IVA
132.	<i>Stipa bromoides</i> (L.) Dörfler	Dipçik	IVA
133.	<i>Lolium temulentum</i> L.	<i>Delice</i>	IVA, VIA5
134.	<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers.	Ayrık otu	IIA1
135.	<i>Triticum vulgare</i> L.	Buyday, Buğday	IIA1
136.	<i>Zea mays</i> L.	Mısır	IIB1, IB4
137.	<i>Polygonum cognatum</i> Meissn.	Madımak	IA1
138.	<i>Rumex acetosella</i> L.	Ekşimek, Ekşi ot	IIA1, IA1
139.	<i>Rumex conglomeratus</i> Murray,	Ekşimek, Ekşi ot	IIA1, IA1
140.	<i>Rumex hydrolapathum</i> Huds.	Ekşimek, Ekşi ot	IIA1, IA1
141.	<i>Rumex crispus</i> L.	Ekşimek	IIB1, IB1
142.	<i>Polyporus squamosus</i> (Huds.) Fr.	Ledin mantarı	IA5
143.	<i>Laetiporus sulphureus</i>	Katran kavı	IIA1
144.	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Semiz, Soğuklağan, Soğukluk	IA2
145.	<i>Primula vulgaris</i> Huds.	Ak menekşe	IA1
146.	<i>Punica granatum</i> L.	Nar	IIB1, IIB2, VB1
147.	<i>Adonis flammea</i> Jacq.	Keklik gözü	VIA16
148.	<i>Clematis vitalba</i> L.	Akasma	IIA2
149.	<i>Rhamnus oleoides</i> L. subsp. <i>graecus</i> (Boiss. & Ruet.) Holmboe	Körtiken	VA5
150.	<i>Rhamnus petiolaris</i> Boiss.	Cehri	VA1
151.	<i>Paliurus spina-christi</i> Miller.	Karaçalı, Çaltı diken	VA1, VA7, VIA6
152.	<i>Zizyphus jujuba</i> Miller.	Hırnap	IIA1, IA4
153.	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench.	Kiraz	IIA1, IIA2
154.	<i>Crateagus monogyna</i> Jacq.	Kırmızı alıç	IIA1, IA4
155.	<i>Crataegus orientalis</i> Pallans ex M. Bieb. var. <i>orientalis</i>	Sarı alıç, Beyaz alıç	IIA1, IA4
156.	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	Ayva	IIB1
157.	<i>Mespilus germanica</i> L.	Muşmula	IIA1

Çizelge 6.3 TÜBA- TÜKSEK veri tabanı bitki kodları (Devam)

Bitki No	Bitki Bilimsel Adı	Bitki Yöresel Adı	TÜBA-TÜKSEK BİTKİ KODLARI
158.	<i>Potentilla speciosa</i> Wild. var. <i>speciosa</i>	Kök çayı	IIA1, IA7
159.	<i>Potentilla recta</i> L.	Beşparmak otu	IIA1
160.	<i>Prunus spinosa</i> L.	Ekşi erik	IIA1, IA4
161.	<i>Pyrus eleagnifolia</i> Pallas	Taş armudu	IA4
162.	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu, İtburnu	IIA1, IA7
163.	<i>Rubus sanctus</i> Schreber	Böğürtlen	IIA1, IA4
164.	<i>Potentilla speciosa</i> Willd. var. <i>speciosa</i>	Kökçay	IIA1
165.	<i>Galium aparine</i> L.	Yapışkanlı ot	IIA1
166.	<i>Ruscus aculeatus</i> L. var. <i>angustifolius</i> Boiss.	Kandak, Sarı ilik	IIA1
167.	<i>Citrus aurantium</i> L.	Turunç	IIB1, IB4
168.	<i>Citrus limon</i> (L.) Burm.	Limon	IIB1
169.	<i>Salix alba</i> L.	Söğüt	IIA1
170.	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	Atkestanesi	IIB1
171.	<i>Verbascum</i> sp.	Sığırkuyruğu	IIA1
172.	<i>Ailanthus altissima</i> (P.Mill.) Swingle	Ossuruk ağacı	IIA1
173.	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	Sırçak otu	IIA1
174.	<i>Solanum melongena</i> L.	Patlıcan	IIB1
175.	<i>Solanum nigrum</i> L.	Göğündürme	IIA1
176.	<i>Solanum tuberosum</i> L.	Patates	IIB1
177.	<i>Physalis alkekengi</i> L.	Teleme otu	IA9
178.	<i>Styrax officinalis</i> L.	Günlük	IIA1, IA6, VA6, VA8, VIIA5
179.	<i>Tamarix smyrnensis</i> Bunge	Ilgın	VIA6
180.	<i>Daphne sericea</i> Vahl.	Develik	IIA1, IIA2
181.	<i>Daphne oleoides</i> Schreber	Develik	IIA1, IIA2, VA7, VIA10
182.	<i>Celtis australis</i> L.	Dardağan	IA4
183.	<i>Urtica dioica</i> L.	Isırgan, İstirgaç	IIA1, IA1, IA2
184.	<i>Urtica pilulifera</i> L.	Isırgan, İstirgaç	IIA1, IA1, IA2
185.	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	Hayıt	VA3
186.	<i>Vitis vinifera</i> L.	Asma	IIB1
187.	<i>Tribulus terrestris</i> L.	Çoban çökerten	IIA1
188.	<i>Peganum harmala</i> L.	Üzerlik	VA7

Girişte de bahsedildiği gibi Anadolu’da çok eski tarihlerden beri süregelen etnobotanik kültürün bir sonucu olarak, bitkilerin doğal ortamlardan toplanarak; çeşitli hastalıkların tedavisi için, gıda ve baharat olarak, araç-gereç ve boyar madde yapımında kullanılması, çevre tahribatına ve bazı türlerin azalmasına sebep olmaktadır. Bitkilerin bu şekilde doğal ortamlarından bilinçsizce toplanması; özellikle bazı gen kaynaklarının erozyonuna yol açmaktadır. Toplanan ürünlerin doğru kurutulup saklanamaması nedeniyle, temiz, homojen ve standart dışı kalmaktadır. Bütün bunlar birlikte düşünüldüğünde bitkilerin doğal ortamdan toplanması yerine yöreye yakın alanlarda tarlalarda üretilerek kullanımları daha olumlu sonuçlar ortaya koyacaktır. Bu durumda; doğal tahribatın önlenmesi ve standart ürünlerin düzenli ve her yıl üretilmesi sağlanacaktır. Örneğin; Dünyada ve ülkemizde baharat olarak oldukça yaygın kullanılan bazı *Origanum* türleri ıslah edilerek (Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Enstitüsü’nün, Mersin Ticaret Odası ile yaptığı bir proje ile) tohumları üretilerek, çiftçilere dağıtılmak suretiyle daha kaliteli ve daha çok ürün (baharat) hasat edilmiştir (GÜLBABA, 2006).

Avrupa, Amerika ve Uzak Doğu’da modern tıbbi destekleyen son derece yaygın olan geleneksel tedavi biçimleri, florası zengin olan ülkemizde de uygulanabilir gözükmektedir. Doğal bitkiler üzerine yapılacak AR-GE çalışmaları ile birçok tıbbi bitkinin kültür ortamına alınması ve üretilerek kullanılması mümkündür.

İnsanların günümüzde ilaç ve gıda ihtiyaçlarını kolay karşılamalarından dolayı etnobotanik bilgiler gittikçe unutulmakta buna dayalı olarak doğal ortamdan bitki toplanması kısmı bir azalma gösterse de, yörede özellikle nüfus artışına bağlı olarak hayvancılığın artması ile otlatmanın yoğunlaşması, bazı bitki türlerinin yok olmasına ya da azalmasına neden olmaktadır. Örneğin; *Minuartia anatolica* var. *anatolica* taksonu Akdağ’dan kayıt verildiği halde tüm çabalarımıza rağmen toplanamamıştır. Bu ve benzeri taksonların bulunamamasının nedeni aşırı otlatmadan kaynaklanmaktadır.

KAYNAKÇA

- [1] Gençay, A., Cizre (Şırnak)'nin Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2007.
- [2] Korkut, M. M., Arat Dağı (Şanlıurfa) Florası ve Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2006.
- [3] Tanker, M., ve Tanker, N., Farmakognozi, Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, Ankara, 1991.
- [4] Ertuğ, F., An Ethnobotanical Study in Central Anatolia (Turkey), *Economic Botany*, 54, 2, 155–182, 2000.
- [5] Koçyiğit, M., Özhatay, Ö., Wild Plants Used as Medicinal Purpose in Yalova (Northwest Turkey) *Turkish J. Pharm. Sci.*, 3, 2, 91-103, 2006.
- [6] Kıran, Ö., Kozan Yöresi Florasındaki Tıbbi Bitkiler ve Bunların Halk Tıbbında Kullanılışı, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2006.
- [7] Tabata, M. et al, Traditional Medicine in Turkey III. Folk Medicine in East Anatolia, Van and Bitlis Provinces, *Int. J. Pharmacognosy*, 1, 3–12, 1994.
- [8] Sezik, E. et al, Traditional Medicine in Turkey VIII. Folk Medicine in East Anatolia; Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars, Iğdır Provinces, *Economy Botany*, 51, 3, 195–211, 1997.
- [9] Sezik, E. et al, Traditional Medicine in Turkey II. Folk Medicine in Kastamonu, *Int. J. Pharmacognosy*, 30,3, 233–239, 1992.
- [10] Yeşilada, E. et al, Traditional Medicine in Turkey V. Folk Medicine in the inner Taurus Mountains, *Journal of Ethnopharmacology*, 46, 133–152, 1995.
- [11] Honda, G. et al, Traditional Medicine in Turkey VI. Folk Medicine in West Anatolia: Afyon, Kütahya, Denizli, Muğla, Aydın Provinces, *Journal of Ethnopharmacology*, 53, 75–87, 1996.
- [12] Fujita, T. et al, Traditional Medicine in Turkey VII. Folk Medicine in Middle And West Black Sea Regions, *Economic Botany* 49, (4), 406–422, 1995.
- [13] Yeşilada, E. et al, Traditional Medicine in Turkey IX. Folk Medicine in North-West Anatolia, *Journal of Ethnopharmacology*, 64, 195–210, 1999.
- [14] Sezik, E. et al, Traditional Medicine in Turkey X. Folk Medicine in Central Anatolia, *Journal of Ethnopharmacology*, 64, 95–115, 2001.
- [15] Mart, S., Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) Halkının Kullandığı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Yönden Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2006.

- [16] Saday, H., Güzeloluk Köyü ve Çevresinin (Erdemli/Mersin) Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2009.
- [17] Metin, A., Mut ve Çevresinde Yetişen Bitkilerin (Mersin) Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2009.
- [18] Koçyiğit, M., Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2005.
- [19] Yücel, E., Tülükoğlu, A., Gediz (Kütahya) Çevresinde Halk ilacı Olarak Kullanılan Bitkiler, Çev-Kor, 9, 36, 12-14, 2000.
- [20] Elçi, B., Erik, S., Gündül (Ankara) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri, Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi, 26, 2, 57-64, 2006.
- [21] Oral, D.Konya İlinde Kullanılan Halk İlaçları Üzerine Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2007.
- [22] Kök, Z., Karaisalı (Merkez) Halk Kültürü Araştırması, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- [23] Akan, H. ve ark., Arat Dağı ve Çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) Etnobotanik Bir Araştırma, Fırat Üniversitesi Fen ve Müh. Bil. Dergisi, 20, 1, 67–81, 2008.
- [24] Tuzlacı, E., Erol, M.K., Turkish Folk Medicinal Plants, Part II: Eğirdir-Isparta, Fitoterapia, 70, 593-610, 1999.
- [25] Tuzlacı, E., Tolon E., Turkish Folk Medicinal Plants, Part III: Şile-İstanbul, Fitoterapia, 71, 673-685, 2000.
- [26] Tuzlacı, E., Eryaşar Aymaz, P., Turkish Folk Medicinal Plants, Part IV: Gönen-Balıkesir, Fitoterapia 72, 323-343, 2001.
- [27] Tuzlacı, E. et al, Turkish folk medicinal plants, VIII: Lalapaşa (Edirne), Marmara Pharmaceutical Journal, 14, 47–52, 2010.
- [28] Ertuğ, F., Bodrum Yöresinde Halk Tıbbında Yararlanılan Bitkiler, 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, 2002.
- [29] Ertuğ, F., Bodrum Mutfağında ‘Ot Kültürü’ I: Yeniden Doğal Otlar (Edible Greens in the Bodrum Cousine), Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, 2003.
- [30] Ertuğ, F. ve ark., Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırma Raporu, Yıllık Çalışması, TÜBA Kültür Envanteri Dergisi, 2, 2004.
- [31] Ertuğ, F., Orta Anadolu’da Bir Etnoarkeoloji ve Etnobotanik Çalışması, Ege Yayınları, 1998.
- [32] Şimşek, I., et al., “Anadolu’da Halk Arasında Bitkilerin Kullanış Amaçları

Üzerinde Etnobotanik Bir Araştırma” 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, 2002.

[33] Özuslu, E., Sof Dağı (Gaziantep) Yöresindeki Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri ve Mahalli Adları, Kırsal Çevre Yıllığı, 7-22, 2005.

^

[34] Ezer, N., Avcı, K., Çerkeş (Çankırı) Yöresinde Kullanılan Halk İlaçları, Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi, 24, 2, 67–80, 2004.

[35] Tuzlacı, E., Baba Dağı (Muğla) Florası ve Fethiye Yöresinde Halkın Yararlandığı Bitkiler Hakkında Bir Ön Araştırma, 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, 2002.

[36] Everest, A., Öztürk, E., Focusing on the Ethnobotanical Uses of Plants in Mersin and Adana Provinces (Turkey), Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine, 1, 6, 2005.

[37] Cansaran, A. ve ark., Ovabaşı, Akpınar, Güllüce ve Köşeler Köyleri (Gümüşhacıköy /Amasya) Arasında Kalan Bölgede Etnobotanik Bir Araştırma, Fırat Üniversitesi Fen ve Müh. Bil. Dergisi, 19, 3, 243–257, 2007.

[38] Balos, M.M., Zeytinbahçe ile Akarçay Arasında Kalan (Birecik) Bölgenin Florası ve Etnobotanik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2007.

[39] Satıl ve ark., Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve Çevresinde Etnobotanik Bir Çalışma, Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi, 1, 1, 31-36, 2008.

[40] Baytop, T., Kadioğlu, D., İstanbul Bölgesi'nin Tıbbi Bitkileri, 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, Eskişehir, 2004.

[41] Koyuncu, O., Gevye (Sakarya) ve Çevresinin Floristik ve Etnobotanik Acıdan İncelenmesi, Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2005.

[42] Ezer, N., Mumcu Arısan, Ö., Folk Medicines in Merzifon (Amasya, Turkey), Turk J. Bot., 30, 223-230, 2006.

[43] Çömlekçioğlu, N., Karaman, Ş., Kahramanmaraş Şehir Merkezindeki Aktar'larda Bulunan Tıbbi Bitkiler, KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi, 11, 1, 2008

[44] Gençler Özkan, A. M., Koyuncu, M., Traditional Medicinal Plants Used in Pınarbaşı Area (Kayseri-Turkey), Turkish J. Pharm.Sci, 2, 2, 63-82, 2005.

[45] Malyer, H. ve ark., Tekirdağ ve Çevresindeki Aktarlarda Satılan Bazı Bitkiler ve Tıbbi Kullanım Özellikleri, Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 7, 2004.

[46] Oskay, M., Sarı, D., Antimicrobial Screening of Some Turkish Medicinal Plants, Pharmaceutical Biology, 45, 3, 176–181, 2007.

- [47] Sever Yılmaz, B., Saltan Çitoğlu, G., Ballota L. Türlerinin Kimyasal Bileşikleri, Ankara Ecz. Fak. Derg., 32, 1, 37-53, 2003.
- [48] Kırbağ, S., Zengin, F., Elazığ Yöresindeki Bazı Tıbbi Bitkilerin Antimikrobiyal Aktiviteleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Tarım Bilimleri Dergisi, 16, 2, 77-80, 2006.
- [49] Gürhan, G., Ezer, N., Halk Arasında Hemoroit Tedavisinde Kullanılan Bitkiler-I, Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi, 24, 1, 37-55, 2004.
- [50] Gürbüz, İ. et al, Anti-Ulcerogenic Activity of Some Plants Used in Folk Medicine of Pinarbasi (Kayseri, Turkey), Journal of Ethnopharmacology, 101, 313-318, 2005.
- [51] Kültür, Ş., Medicinal plants used in Kırklareli Province (Turkey), Journal of Ethnopharmacology, 111, 341-364, 2007.
- [52] Baytop, T., Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 578, Ankara. 1994,
- [53] Akçiçek, E., Vural, M., Kumalar Dağı (Afyon) ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Yöresel Adları ve Etnobotanik Özellikleri, OT Sistemik Botanik Dergisi, 10, 151, 2003.
- [54] Ertuğ, F., Etnobotanik Fiş Örneği ve Çerçeve Soruları, Türkiye Kültür Envanteri Kılavuzu:101-110, TÜBA-TÜKSEK Yayınları, İstanbul, 2003.
- [55] İlçim, A., Varol, Ö., Hatay ve K. Maraş (Türkiye) İllerindeki Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri, Ot Sistemik Botanik Dergisi, 3,1, 69-74, 1996.
- [56] Yıldırım, Ş., Munzur Dağlarının (Erzincan-Tunceli) Ağaç ve Çalı Türleri İle Bunların Kullanım Değerleri, Ot Sistemik Botanik Dergisi, 1,1, 23-40, 1994.
- [57] Duran, A., Akseki (Antalya) İlçesindeki Bazı Bitkilerin Yerel Adları ve Etnobotanik Özellikleri, Ot Sistemik Botanik Dergisi, 5,1, 77-92, 1998.
- [58] Savran, A., Bağcı, Y., Kargioğlu, M., Gemerek (Sivas) ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Yerel Adları ve Etnobotanik Özellikleri, Afyon K.Ü. Fen Bilimleri Dergisi, 2007.
- [59] Savran, A., Bağcı, Y., Dural, H., Pozantı (Adana) ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Yerel Adları ve Etnobotanik Özellikleri, Konya S.Ü. Fen Bilimleri Dergisi, 2006.
- [60] Sami, N.S., İspirih (Razgrad-Bulgaristan) İlçesinde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisan Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2007.
- [61] Gümüş, İ., Ağrı Yöresinde Yetişen Bazı Faydalı Bitkilerin Yerel Adları ve Kullanılışları, Tr. J. of Botany, 18, 107-112, 1994.
- [62] Özçelik, H., Akseki Yöresinde Doğal Olarak Yetişen Bazı Faydalı Bitkilerin Yerel Adları ve Kullanılışları, DOĞA TU Botanik Dergisi, 11,3, 316-321, Ankara, 1987.

- [63] Öztürk, M., Dinç, M., Nizip (Aksaray) Bölgesinin Etnobotanik Özellikleri, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 12,1, 93-102, 2005.
- [64] Özgökçe, F., Özçelik, H., Ethnobotanical Aspects of Some Taxa in East Anatolia, Turkey, *Economic Botany*, 58, 4, 697-704, 2004.
- [65] Birinci, S., Doğu Karadeniz Bölgesinde Doğal Olarak Bulunan Faydalı Bitkiler ve Kullanım Alanlarının Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2008.
- [66] Bozdoğanlı, E. E., Çukurova Bölgesinde Doğal Olarak Bulunan Faydalı Bitkiler Ve Kültür Olanakları Üzerinde Araştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1996.
- [67] Yapıcı, Ü.İ ve ark., Kurtalan (Siirt) İlçesinin Etnobotanik Özellikleri, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 191–196, 2009.
- [68] Abay, G., Kılıç, A., Pürenbeleni ve Yanıktepe (Mersin) Yörelerindeki Bazı Bitkilerin Yöresel Adları ve Etnobotanik Özellikleri, *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 8,2, 97-104, 2001.
- [69] Keskin, M., Alpınar, K., Kışlak (Yayladağı- Hatay) Hakkında Etnobotanik Bir Araştırma, *OT Sistematik Botanik Dergisi*, 9, 91, 2002.
- [70] Kayabaşı, N., Şanlı, H.S., Etikan, S., Bazı Boya Bitkilerinden Karışık Boyama Yöntemiyle Elde Edilen Renkler ve Bu Renklerin Işık, Sürtünme ve Su Damlası Haslık Değerleri, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 13, 1-11, 2003.
- [71] Mert, H., Doğan, Y., Başlar, S., Doğal Boya Eldesinde Kullanılan Bazı Bitkiler, *Ekoloji Çevre Dergisi*, 5, 1992.
- [72] Öztürk, M., Özçelik, M., Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri, Semih Ofset Basım Tesisleri, 1991.
- [73] Baytop, T., Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi, Nobel Tıp Kitapevi, İstanbul, 1999.
- [74] Atılğan, H., Murçtu Folkloru, Karaisalı Kaymakamlığı Yayınları, Ankara, 2002.
- [75] Kızıl, S., Tonçer, Ö., Diyarbakır’da Tıbbi Bitkiler Piyasası ve Tüketim Potansiyeli, Türkiye VI. Tarla Bitkileri Kongresi, 1, 489-492, 2005.
- [76] Özhatay, N., Koyuncu, M., Atay, S., Byfield, A., Türkiye’ nin Doğal Tıbbi Bitkilerinin Ticareti Hakkında Bir Çalışma, Doğal Hayatı Koruma Derneği, 1997.
- [77] Teklehaymanot, T., Giday, M., Ethnobotanical study of medicinal plants used by people in Zegie Peninsula, Northwestern Ethiopia, *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 3, 12, 2007.
- [78] Vazquez, F.M. et al., Medicinal plants used in the Barros Area, Badajoz Province

(Spain), *Journal of Ethnopharmacology*, 55, 81-85, 1997.

[79] Vitalini, S. et al., Traditional uses of medicinal plants in Valvestino (Italy), *Journal of Ethnopharmacology*, 121, 106–116, 2009.

[80] Passalacqua, G.N. et al., Contribution to the knowledge of the veterinary science and of the ethnobotany in Calabria region (Southern Italy), *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 2, 52, 2006.

[81] Buragohain, J., Folk medicinal plants used in gynecological disorders in Tinsukia district, Assam, India, *Fitoterapia*, 79, 388–392, 2008.

[82] Ignacimuthu, S. et al., Ethnobotanical investigations among tribes in Madurai District of Tamil Nadu (India), *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 2, 25, 2006.

[83] Maregesi, S.M. et al., Ethnopharmacological survey of the Bunda district, Tanzania: Plants used to treat infectious diseases, *Journal of Ethnopharmacology*, 113, 457–470, 2007.

[84] Balemie, K., Kebebew, F., Ethnobotanical study of wild edible plants in Derashe and Kucha Districts, South Ethiopia, *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 2, 53, 2006.

[85] Erasto, P. et al., An ethnobotanical study of plants used for the treatment of diabetes in the Eastern Cape Province, South Africa, *African Journal of Biotechnology*, 4, 12, 1458-1460, 2005.

[86] Joshi, R. A. Joshi, K., Ethnomedicinal Plants Used Against Skin Diseases in Some Villages of Kali Gandaki, Bagmati and Tadi Likhu Watersheds of Nepal, *Ethnobotanical Leaflets*, 11, 235-246, 2007.

[87] Al-Qura'n, S., Ethnopharmacological survey of wild medicinal plants in Showbak, Jordan, *Journal of Ethnopharmacology*, 123, 45–50, 2009.

[88] Leporatti, M.L., Ghedira, K., Comparative analysis of medicinal plants used in traditional medicine in Italy and Tunisia, *J Ethnobiol Ethnomed*, 5, 31, 2009.

[89] Asase, A. et al., Ethnobotanical study of some Ghanaian anti-malarial plants, *Journal of Ethnopharmacology*, 99, 273–279, 2005.

[90] Kunwar, R.M. et al., Ethnomedicine in Himalaya: a case study from Dolpa, Humla, Jumla and Mustang districts of Nepal, *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 2, 27, 2005.

[91] Long, C., LI, R., Ethnobotanical studies on medicinal plants used by the Red-headed Yao People in Jinping, Yunnan Province, China, *Journal of Ethnopharmacology*, 90, 389–395, 2004.

- [92] Zheng, X., Xing, F., Ethnobotanical study on medicinal plants around Mt.Yinggeling, Hainan Island, China, Journal of Ethnopharmacology, 124, 197–210, 2009.
- [93] AU, D.T. et al., Ethnobotanical study of medicinal plants used by Hakka in Guangdong, China, Journal of Ethnopharmacology, 117, 41–50, 2008.
- [94] Qureshi, R., Raza Bhatti, G., Ethnobotany of plants used by the Thari people of Nara Desert, Pakistan, Fitoterapia, 79, 468–473, 2008.
- [95] Qureshi, R.A. et al., Ethnobotanical Studies of Plants of Mianwali District Punjab, Pakistan, Pak. J. Bot., 39, 7, 2285-2290, 2007.
- [96] Shinwari, M.I., Khan, M.A., Folk use of medicinal herbs of Margalla Hills National Park, Islamabad, Journal of Ethnopharmacology, 69, 45–56, 2000.
- [97] İnternet: <http://www.karaisalililardernegi.com/>, Karaisalı tarihi, Son Erişim tarihi: 22.08.2010.
- [98] İnternet: <http://www.karaisali.net>, Son Erişim tarihi: 24.08.2010.
- [99] İnternet: <http://tr.wikipedia.org>, Son Erişim tarihi: 22.08.2010.
- [100] Anonim, Adana İli İklim Verileri, Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2009.
- [101] Akman, Y., İklim ve Biyoiklim, Palme Yayın Dağıtım, Ankara, 1990.
- [102] Anonim, Adana İli Arazi Varlığı, Tarım ve Köy işleri Bakanlığı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Rapor No: 01, Ankara, 1996.
- [103] Başer, K.H.C., Koşar, M. ve Koyuncu, M., Türkiye'de Yetişen Bazı Allium (Sect. Allium) Türlerinde Alliin ve Allisin Miktarlarının Belirlenmesi, X. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, 20-23, İzmir, 1993.
- [104] Baydar, H., Yayla Kekiği (*Origanum minutiflorum* O. Schwarz et. P. H. Davis)'nde Farklı Toplama Zamanlarının Uçucu Yağ İçeriği ve Uçucu Yağ Bileşenleri Üzerine Etkisi, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 18(2), 175-178, 2005.
- [105] Baytop, A., Türkiye'de Botanik Tarihi Araştırmaları, TÜBİTAK Yayınları/Akademik Dizi 3, Ankara, 2004.
- [106] Baytop, A., İngilizce-Türkçe Botanik Kılavuzu, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, 70, İstanbul, 1998.
- [107] Çakılcıoğlu, U., ve ark., Harput (Elazığ) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 2007.
- [108] Chevallier, A., Encyclopaedia Of Medicinal Plants Dorling Kindersley; 1st American Edition, 1996.

- [109] Çimen Oral, D., Konya İlinde Kullanılan Halk İlaçları Üzerinde Etnobotanik Araştırma, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2007.
- [110] Çubukçu, B., Özhatay, N., Anadolu Halk İlaçları Hakkında Bir Araştırma, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, (Özet Kitapçığı), s:104, 1987.
- [111] Davis, P. H., Flora of Turkey and The East Aegean Islands, Vol: I-X, Edinburgh Univ. Press. UK., 1965-1988.
- [112] Duman, H., Aytaç., Z., Kravelioğulları, F., Bitki Gen Kaynaklarının Yerinde Korunmasına Yöre Halkının Katılımının Sağlanması (Gevne Vadisi Örneği), Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği, 9, 2000.
- [113] Efe R., Biyocoğrafya, Anka Matbaacılık, Ankara, 2004.
- [114] el-Gamal, A. A., Sesquiterpene lactones from *Smyrnum olusatrum*, Phytochemistry, 57, 1197–1200, 2001.
- [115] Ertuğ, F., Wild Edible Plants of the Bodrum Area (Muğla, Turkey), Turk J. Bot., 28, 161–174, 2004.
- [116] Grosvenor P. W., & Gray, D. O., Colutequinone ve colutehydroquinone , antifungal isoflavonoids dan *Colutea arborescens*, Phytochemistry, 43, 2, 377-380, 1996.
- [117] Gülbaba A.G, Doğu Akdeniz Bölgesi Kekiklerinin Kültüre Alınması ve Islahı, Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, 2006.
- [118] Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T., Başer K.H.C. (Eds.), Flora of Turkey and the East Aegean Islands, Vol. XI, Edinburg Universty Press, Edinburgh, 2000.
- [119] İnternet: <http://www.webhatti.com>, Son Erişim tarihi: 22.08.2010.
- [120] İnternet: <http://www.ars-grin.gov>, Son Erişim tarihi: 23.08.2010.
- [121] İnternet: <http://www.karagoz.net>, Son Erişim tarihi: 23.08.2010.
- [122] İnternet: <http://okulweb.meb.gov.tr>, Son Erişim tarihi: 24.08.2010.
- [123] İnternet: <http://www.sciencedirect.com>, Son Erişim tarihi: 25.08.2010.
- [124] İnternet: <http://www.springerlink.com>, Son Erişim tarihi: 25.08.2010.
- [125] İnternet: <http://www.birtat.com.tr>, Son Erişim tarihi: 25.08.2010.
- [126] İnternet: <http://www.mobot.org/mobot/research/apweb>, Son Erişim tarihi: 29.08.2010.
- [127] Khawola A.M. et al., 1,3-Diaminopropane and spermidine in *Cucumis sativus* (cucumber), Phytochemistry, 23, 5, 989-990, 1984.

- [128] Kızıl, S., Tonçer, Ö., Diyarbakır Koşullarında Bazı Çok Yıllık Tıbbi Bitkilerin Yetiştirilmesi Üzerine Çalışmalar, Türkiye VI. Tarla Bitkileri Kongresi, 1, 489-492, 2005.
- [129] Kocaçalışkan, İ., Bitki Fizyolojisi, Bizim Büro Basımevi, Kütahya, 2004.
- [130] Koşar, M., Bozan, B., Temelli, F. ve Başer, K.H.C., Antioksidan Aktivite ve Sumak ve fenolik Kompozisyonu (*Rhus coriaria* L.), Gıda Kimya., 103, 952-959 2007.
- [131] Kökdil, G., *Nepeta nuda* L. ssp. *Nuda*'nın Uçucu Yağ Bileşimi, Flavour and Fragrance Journal, 13, 4, 233-234, 1998.
- [132] Oldşiska, C., & Derek, E., Styles Flavonoids from *Zea mays* polen, Phytochemistry, 23, 8, 1822-1823, 1984.
- [133] Seçmen, Ö., Gemici, Y., Görk, G., Berat, L., Leblebici, E., Tohumlu Bitkiler Sistematigi, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Kitapları Serisi No:116, İzmir, 2008.
- [134] Shinwari, M.I., Shinwari, M.I., Ethnobotanical study of medicinal and aromatic plants of moist temperate Himalayas in Pakistan, Proceedings of the IVth International Congress of Ethnobotany (ICEB 2005), 205-208, 2006.
- [135] Tarıkahya Elçi, B., Erik, S., Flora of Kirmir Valley (Güdül, Ankara), Turk J Bot, 29, 435-461, 2005.
- [136] Topaloğlu, M., Antakya Bölgesinin Gıda ve İlaç Olarak Kullanılan Bitkileri Üzerinde Araştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, İÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Farmakognozi Anabilim Dalı, 1987.
- [137] Tunalıer, Z. ve ark., Bazı Sideritis Türlerinin Antioksidan Etki ve Fenolik Bileşikler Yönünden İncelenmesi, 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, 2002.
- [138] Tuzlacı, E., Datça Yarımadası (Muğla) Florası ve Bu Yörede Halkın Yararlandığı Bitkiler, 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, Eskişehir, 2004.
- [139] Yıldırım, Ş., Türkiye'deki Eğreltilerin Yayılışı, Ot Sistematik Botanik Dergisi, 3,1, 93-104, 1996.
- [140] Yıldırım, Ş., The Chorology of the Turkish Gymnosperms, Ot Sistematik Botanik Dergisi, 3,2, 113-124, 1996.
- [141] Zeybek, N., Zeybek, U. 1994 Farmasötik Botanik, İzmir, E.Ü.Ecz.Fak.Yay. No: 2, 201.

EKLER

EK-A: KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

NO	KÖY ADI	ADI SOYADI	YAŞI
1	Etekli Köyü Tereli Yayla	Nuriye GÜNAY	51
2	Etekli Köyü Tereli Yayla	Suat GENÇ	54
3	Etekli Köyü Tereli Yayla	Aysel Kibar	52
4	Etekli Köyü Tereli Yayla	Münire BOLAT	63
5	Etekli Köyü Tereli Yayla	Ulviye NİNE	66
6	Etekli Köyü Tereli Yayla	Cennet GENÇ	46
7	Etekli Köyü Tereli Yayla	Müslime EVRAN	57
8	Etekli Köyü Tereli Yayla	Perihan GENÇ	62
9	Etekli Köyü Tereli Yayla	Fadime ARICI	82
10	Etekli Köyü	Mehmet AYAR	44
11	Etekli Köyü	Hidayet YAVUZ	48
12	Etekli Köyü	Hüseyin KARSANTI	48
13	Etekli Köyü	Yaşar ÜĞÜCÜ	42
14	Etekli Köyü	Necati ÜĞÜCÜ	65
15	Etekli Köyü	Mustafa YILMAZ	50
16	Çukur Köyü	Raziye GÜNGÖR	67
17	Çukur Köyü	Asiye GÜNGÖR	47
18	Çukur Köyü	Emine KANTAR	
19	Çukur Köyü	Fadime ERKEÇ	84
20	Çukur Köyü	Derya TAŞKIN	28
21	Çukur Köyü	Mustafa NAYNAL	39
22	Çukur Köyü	Kazım KETEN	69
23	Çukur Köyü	Selime KETEN	68
24	Çukur Köyü	İlgün BULUT	40
25	Çukur Köyü	Cennet BULUT	75
26	Çukur Köyü	Raziye GÜNGÖR	67
27	Çukur Köyü	Ayşe ŞİMŞEK	74
28	Çukur Köyü	Menduha ÇAM	55
29	Çukur Köyü	Fadime BEYAZ	51
30	Çukur Köyü	Bahaddin IŞIK	72
31	Çukur Köyü	Halit TATLI	43
32	Çukur Köyü	Mustafa KAPLAN	50
33	Çukur Köyü	Ahmet KAPLAN	68
34	Çukur Köyü	Mahmut AYGÖR	28
35	Çukur Köyü	Ahmet KANTAR	47
36	Çukur Köyü	Ali KANTAR	31
37	Çukur Köyü	Cuma ALİ GÜNÖR	51
38	Çukur Köyü	Nedim ASLAN	50
39	Çukur Köyü	Arife GÖKCE	47
40	Çukur Köyü	Nedim GÖKCE	47
41	Çukur Köyü	Mehmet GÖKCE	70
42	Çukur Köyü	Raziye GÖKCE	72
43	Çukur Köyü	Abdulrezzak GÖKCE	74
44	Çukur Köyü	Teslime GÖKÇE	39

EK-A: KAYNAK KİŞİ LİSTESİ (Devam)

NO	KÖY ADI	ADI SOYADI	YAŞI
45	Çukur Köyü	Fikret GÖKÇE	60
46	Çukur Köyü	Hüseyin GÖKÇE	40
47	Çukur Köyü	Eşref SÜRMELİ	30
48	Çukur Köyü	Rahim GÖKÇE	39
49	Çukur Köyü	Ali Esat GÖKCE	63
50	Çukur Köyü	Mehmet GÖZÜKÜÇÜK	
51	Çukur Köyü	Emine Gökçe	58
52	Çukur Köyü	Mehmet SÜRMELİ	88
53	Çukur Köyü	Fatma SÜRMELİ	84
54	Çukur Köyü Karahamzauşağı	Ali ŞAHİN	85
55	Çukur Köyü Karahamzauşağı	Ali KAPLAN	61
56	Çukur Köyü Karahamzauşağı	Hasan ŞAHİN	39
57	Çukur Köyü Karahamzauşağı	Mustafa ŞAHİN	69
58	Çukur Köyü Kayacı Mah	Duran ÇAM	57
59	Çukur Köyü Kayacı Mah	Recep IŞIL	60
60	Çukur Köyü Kayacı Mah	Bayram IŞIK	39
61	Çukur Köyü Kayacı Mah	Duran BEYAZ	78
62	Çukur Köyü Kayacı Mah	Ömer IŞIK	74
63	Çukur Köyü Kayacı Mah	Hüseyin IŞIL	56
64	Çukur Köyü Kayacı Mah	Sadık ZEYTUN	77
65	Çukur Köyü Kayacı Mah	İsa DEMİR	68
66	Çukur Köyü Kayacı Mah	Mükremin DEMİR	37
67	Çukur Köyü Kayacı Mah	Ahmet KUŞDEMİR	81
68	Çukur Köyü Kayacı Mah	OSMAN AKKOÇ	61
69	Çukur Köyü Kayacı Mah	Ali AKKOÇ	42
70	Çukur Köyü Kayacı Mah	Yüksel AKKAŞ	50
71	Çukur Köyü Kayacı Mah	Yılmaz SÜRMELİ	49
72	Çukur Köyü Kayacı Mah	Hamza OĞLAKCI	56
73	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Nasip KAPLAN	41
74	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Musa AYVA	73
75	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Arif GÜNGÖR	64
76	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Hanifi SÜRMELİ	65
77	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Cennet SÜRMELİ	60
78	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Ali SÜRMELİ	47
79	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Mahmut SUZUZ	41
80	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Mehmet OĞLAKCI	49
81	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Sedat KAPLAN	38
82	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Selaaddin AYVA	66
83	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Nuri AYVA	52
84	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Mehmet SÜRMELİ	60
85	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Arzu AYVA	50
86	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Selde SÜRMELİ	19
87	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Sevil SÜRMELİ	45
88	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Feridun KAPLAN	23
89	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Emine AYVA	19
90	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Durani SÜRMELİ	45

EK-A: KAYNAK KİŞİ LİSTESİ (Devam)

NO	KÖY ADI	ADI SOYADI	YAŞI
91	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Yasin AYVA	24
92	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Turgut AYVA	22
93	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Döndü AYVA	61
94	Çukur Köyü Ayvacık Mah	Leyla SÜRMELİ	51
95	Karakılıç Köyü	İbrahim PANCAR	51
96	Karakılıç Köyü	Osman ÖVEÇ	44
97	Karakılıç Köyü	Emine ÖVEÇ	39
98	Karakılıç Köyü	Kadir ÖZDEMİR	60
99	Karakılıç Köyü	Osman AKKOÇ	65
100	Karakılıç Köyü	Ali AKKOÇ	42
101	Çorlu Köyü Anırtı Mahallesi	Mehmet TOPÇU	45
102	Çorlu Köyü Anırtı Mahallesi	Mehmet DOĞAN	66
103	Çorlu Köyü Anırtı Mahallesi	Mustafa TOPÇU	45
104	Çorlu Köyü Anırtı Mahallesi	Fadime TOPÇU	46
105	Çorlu Köyü Anırtı Mahallesi	Murat ELMA	37
106	Çorlu Köyü Anırtı Mahallesi	Mevlüt TÜRK	31
107	Çorlu Köyü Anırtı Mahallesi	Mustafa TOPCU	45
108	Boztahta köyü, Köpekli Mah.	Abbas ÜNALDI	66
109	Boztahta köyü, Köpekli Mah.	Ahmet DİNÇ	57
110	Boztahta köyü, Köpekli Mah.	Hüseyin İSPİR	59
111	Boztahta köyü, Köpekli Mah.	Şakir İLDİRİN	53
112	Boztahta köyü, Köpekli Mah.	Emine ERGÜN	42
113	Boztahta köyü, Cennetli Mah.	İsmahan ÇÖKÜN	72
114	Boztahta Köyü	Eyyüp TAŞKIN	56
115	Boztahta Köyü	Mahmut GÖZÜBÜYÜK	58
116	Boztahta Köyü	Duran TAŞKIN	74
117	Boztahta Köyü	Ali DAĞ	60
118	Boztahta Köyü	Mehmet GÖZÜKÜÇÜK	53
119	Boztahta Köyü	Gani TAŞKIN	50
120	Cingöz Köyü	Durmuş ÖZDEMİR	62
121	Cingöz Köyü	Bayram ÖZDEMİR	43
122	Cingöz Köyü	HAMZA ÖZDEMİR	47
123	Cingöz Köyü	Veysel ŞEKER	60
124	Emirler Köyü	Ümmühan YALNIZ	80
125	Emirler Köyü	Raziye YALNIZ	61
126	Emirler Köyü	Bekir YALNIZ	57
127	Emirler Köyü	Ayşe YALNIZ	44
128	Emirler Köyü	Fadime YALNIZ	18
129	Emirler Köyü	Atike ARIK	28
130	Kıralan (Hacıkırı) Köyü	İbrahim BARDAK	55
131	Kıralan (Hacıkırı) Köyü	Ali İhsan ONAT	64
132	Kıralan (Hacıkırı) Köyü	Durmuş BAYIR	70
133	Kıralan (Hacıkırı) Köyü	Nail TAŞ	46
134	Kıralan (Hacıkırı) Köyü	Talip DAL	65
135	Kıralan (Hacıkırı) Köyü	Zeki ERDOĞAN	76
136	Kıralan (Hacıkırı) Köyü	Hasan Hüseyin GÖRÜR	92

EK-A: KAYNAK KİŞİ LİSTESİ (Devam)

NO	KÖY ADI	ADI SOYADI	YAŞI
137	Kıralan (Hacıkırı) Köyü	Mehmet Emin KARA	70
138	Kıralan (Hacıkırı) Köyü	Esma YILMAZ	68
139	Kıralan (Hacıkırı) Köyü	Fevzi YILMAZ	71
140	Kıralan (Hacıkırı) Köyü	Mustafa GÖZ	55
141	Kıralan (Hacıkırı) Köyü	Mustafa KUŞ	67
142	Gülüslü Köyü	Osman Fahri KASAP	56
143	Gilirli Köyü	Kasım KILIÇ	46
144	Karakılıç Köyü	Osman ÖVEÇ	44
145	Kızıldağ Yayla	Osman KILIÇ	62
146	Kızıldağ Yayla	Mehmet ZEYBEK	60
147	Kızıldağ Yayla	Mehmet EROĞLU	51
148	Kızıldağ Yayla	Erdoğan KAPLAN	48
149	Kızıldağ Yayla	Ali EROĞLU	32
150	Kızıldağ Yayla	Mehmet KANDIRMAZ	51
151	Kızıldağ Yayla	Hatice GÜNGÖR	41
152	Kızıldağ Yayla	Cennet BULUT	64
153	Kızıldağ Yayla	Elif GÜNGÖR	70
154	Kızıldağ Yayla	Kadriye DAL	59
155	Kızıldağ Yayla	Ayşe ARISOY	56
156	Kızıldağ Yayla	Fadime EROĞLU	62
157	Kızıldağ Yayla	Zöhre SIÇRAMAZ	60
158	Kızıldağ Yayla	Nadir YÜCEL	44
159	Kızıldağ Yayla	Ahmet YÜCEL	65
160	Kızıldağ Yayla	Münevver YÜCEL	71
161	Nuhlu Köyü	Emine KARAKUŞ	81
162	Nuhlu Köyü	Ahmet KARAKUŞ	83
163	Nuhlu Köyü	Abdi AKKUŞ	86
164	Nuhlu Köyü	Halime AKKUŞ	63
165	Nuhlu Köyü	Cennet KARAKUŞ	43
166	Nuhlu Köyü	Azize AVAN	43
167	Nuhlu Köyü	Mahmure KARAKUŞ	37
168	Nuhlu Köyü	Nazife AKKUŞ	66
169	Nuhlu Köyü, İskan Mah.	Elif ERDİL	45
170	Nuhlu Köyü, İskan Mah.	Dürdane ERDİL	29
171	Nuhlu Köyü, İskan Mah.	Havva ERDİL	25
172	Nuhlu Köyü, İskan Mah.	Makbule ERDİL	58
173	Nuhlu Köyü, İskan Mah.	Fadime ASLAN	31
174	Nuhlu Köyü, İskan Mah.	Bayram ERDİL	59
175	Çevlik Köyü	Ahmet ZOPÇUK	59
176	Çevlik Köyü	Ahmet KUŞDEMİR	81
177	Çevlik Köyü	Osman AKKOÇ	65
178	Çevlik Köyü	Ali AKKOÇ	42
179	Çevlik Köyü	Osman ZOPÇUK	44
180	Çevlik Köyü	Ahmet KUŞDEMİR	61
181	Çevlik Köyü	Mustafa ZOPÇUK	31
182	Çevlik Köyü	Mehmet KUŞDEMİR	37

EK-A: KAYNAK KİŞİ LİSTESİ (Devam)

NO	KÖY ADI	ADI SOYADI	YAŞI
183	Çevlik Köyü	Osman KUŞDEMİR	72
184	Çevlik Köyü	M. Ali KUŞDEMİR	73
185	Çevlik Köyü	Rafet KUŞDEMİR	60
186	Çevlik Köyü	Aziz AKKOÇ	48
187	Emelcik Köyü	Aysel ÜNALDI	50
188	Emelcik Köyü	Tahir YILMAZ	81
189	Emelcik Köyü	Neziha YILMAZ	83
190	Emelcik Köyü	Mustafa ÜNALDI	74
191	Emelcik Köyü	Cennet ÜNALDI	76
192	Emelcik Köyü	Hidayet KARA	80
193	Emelcik Köyü	Emine KARA	78
194	Emelcik Köyü	Fadime KÖSE	65
195	Emelcik Köyü	Mehmet ÜNALDI	56
196	Topkaralı Köyü	Sevim YILMAZ	52
197	Çevlik Köyü	Şakir SÜRMELİ	80
198	Çevlik Köyü	Emine SÜRMELİ	75
199	Gildirli Köyü	Nazife GİLDİR	73
200	Gidirli Köyü	Halil GİLDİR	70
201	Gidirli Köyü	Mehmet KILIÇ	78
202	Gidirli Köyü	Mikail KANDIRMAZ	20
203	Bekirli Köyü	Zübeyde BOZ	70
204	Bekirli Köyü	Seher BOZ	28
205	Bekirli Köyü	Türkan CEYLAN	26
206	Bekirli Köyü	Müzeyen BOZ	46
207	Bekirli Köyü	Şerife BOZ	87
208	Bekirli Köyü	Zeynep ŞİMŞEK	55
209	Bekirli Köyü	Songül YURT	40
210	Bekirli Köyü	Emine YILMAZ	36
211	Maraşlı Köyü	Dursun DAĞ	34
212	Torunsolaklı Köyü	Mehri ÖCAL	67
213	Torunsolaklı Köyü	Havva TOP	65
214	Torunsolaklı Köyü	Hasan TOP	75
215	Torunsolaklı Köyü	Süleyman Sıtkı SERTÜR	39
216	Yazıbaşı Köyü	Cumali ÖCAL	66
217	Yazıbaşı Köyü	Ferdane CAN	75
218	Yazıbaşı Köyü	Ayşe GÜLER	39
219	Kocaveliler köyü	Fadime KOCA	54
220	Kocaveliler köyü	Yeter YAKUP	60
221	Kocaveliler köyü	Ayşe KOÇ	76
222	Kocaveliler köyü	Elife BOLAT	46
223	Kocaveliler köyü	Lütfiye DEMİR	73
224	Kocaveliler köyü	Hanife DEMİR	48
225	Kocaveliler köyü	Cennet TİBİLİ	69
226	Kocaveliler köyü	Fadime DEMİR	60
227	Kocaveliler köyü	Sadiye DEMİR	75
228	Kocaveliler köyü	Cihan DÖNMEZ	75

EK-A: KAYNAK KİŞİ LİSTESİ (Devam)

NO	KÖY ADI	ADI SOYADI	YAŞI
229	Kapıkaya Köyü	Fadime BAHAR	80
230	Kapıkaya Köyü	Arife İBİŞ	50
231	Kapıkaya Köyü	Mehmet BAHAR	44
232	Kapıkaya Köyü	Ali ALTINCI	57
233	Kapıkaya Köyü	Nadire BAHAR	70
234	Kapıkaya Köyü	Cennet BAHAR	47
235	Kapıkaya Köyü	Aliye KUTLU	50
236	Kapıkaya Köyü	Emine BİLGİLİ	41
237	Kapıkaya Köyü	Elif BAHAR	24
238	Demirçit Köyü	İbrahim EFE	54
239	Demirçit Köyü	Sultan KOKMAZ	82
240	Demirçit Köyü	Hayırlı KORKMAZ	75
241	Demirçit Köyü	Rukiye KORKMAZ	49
242	Demirçit Köyü	Alptun TEKELİ	68
243	Bolacalı Köyü	Hacer SABAH	48
244	Bolacalı Köyü	Ümmügülsüm KIVRATMA	51
245	Bolacalı Köyü	Soner SABAH	60
246	Bolacalı Köyü	Hayırlı KORKMAZ	75
247	Güvenç Köyü	Aziz GENÇ	70
248	Güvenç Köyü	Ganime GENÇ	66
249	Güvenç Köyü	Gülsüm GENÇ	30
250	Güvenç Köyü	Emine GENÇ	37
251	Güvenç Köyü	Hüsniye İNCE	55
252	Güvenç Köyü	Mehmet İLKBAHARGÜLÜ	67
253	Güvenç Köyü	Emine ŞAHİN	64
254	Güvenç Köyü	Durdu ÇELİK	70
255	Güvenç Köyü	Elbide ÇELİK	60
256	Güvenç Köyü	Eşe AÇIK	57
257	Güvenç Köyü	Halime AKKAYA	43
258	Eğlence Köyü	Fafime BİLİCİ	65
259	Eğlence Köyü	Muhsin YILMAZ	69
260	Eğlence Köyü	Rukiye KARASOLAK	41
261	Eğlence Köyü	Mukaddes YILMAZ	65
262	Eğlence Köyü	Ismahan IŞIL	68
263	Eğlence Köyü	Yakup IŞIL	68
264	Solakkadirli Köyü	Ali Osman KARATAŞ	85
265	Solakkadirli Köyü	Fadime KARATAŞ	81
266	Solakkadirli Köyü	Fadime MURAZ	62
267	Solakkadirli Köyü	Taziker KARATAŞ	39
268	Solakkadirli Köyü	Hayati KARATAŞ	41
269	Hacımusalı Köyü	Cennet DURUKAN	72
270	Hacımusalı Köyü	Nazmiye DURUKAN	67
271	Hacımusalı Köyü	Durdu UĞUR	45
272	Hacımusalı Köyü	Güllü DURGUN	52
273	Hacımusalı Köyü	İraz TOPATAN	53

EK-A: KAYNAK KİŞİ LİSTESİ (Devam)

NO	KÖY ADI	ADI SOYADI	YAŞI
274	Hacımusalı Köyü, Cumahocalar Mah.	Gülizar HAYDAR	75
275	Hacımusalı Köyü, Cumahocalar Mah.	Avni GÜNGÖR	49
276	Hacımusalı Köyü, Cumahocalar Mah.	Ayşe GÜNGÖR	40
277	Hacımusalı Köyü, Cumahocalar Mah.	Fadime KÜL	40
278	Hacımusalı Köyü, Cumahocalar Mah.	Fatma GÜNGÖR	90
279	Aktaş Mahallesi	Kadriye ÖZ	72
280	Aktaş Mahallesi	Leyla ŞAHİN	41
281	Aktaş Mahallesi	Sebiha ÇAPUR	52
282	Aktaş Mahallesi	Kezban TAKLAK	55
283	Aktaş Mahallesi	Fadime TAKLAK	86
284	Aşağıyirikler Mahallesi	Ayşe SAVAŞ	51
285	Aşağıyirikler Mahallesi	Münire BULUT	51
286	Aşağıyirikler Mahallesi	Lütfi SAVAŞ	52
287	Aşağıyirikler Mahallesi	Teslime EREN	79
288	Aşağıyirikler Mahallesi	Hüseyin EREN	79
289	Merkez	Hüri GİLDİR	52
290	Başkır Köyü	Samiye YILMAZ	54
291	Başkır Köyü	Hüseyin YILMAZ	59
292	Başkır Köyü	Habibe ASLAN	25
293	Beydemir Köyü	Naciye DELİBAŞ	
294	Beydemir Köyü	Hüseyin DELİBAL	
295	Beydemir Köyü	Müzeyyen ÖZKAN	57
296	Beydemir Köyü	Hasan ÖZDEMİR	34
297	Hacılı Köyü	Emine AYDIN	34
298	Hacılı Köyü	Leyla GÜMÜŞTOK	59
299	Hacılı Köyü	Emine GÜMÜŞTOK	28
300	Hacılı Köyü	Saniye GÜMÜŞTOK	45
301	Hacılı Köyü	Eşe HAYDAR	79
302	Hacılı Köyü	Emine HAYDAR	55
303	Hacılı Köyü	Şerife HAYDAR	64
304	Hacılı Köyü	Elif BODUR	49
305	Kaledağı Köyü, Sofudede mah.	Elife ŞİMŞEK	60
306	Kaledağı Köyü, Sofudede mah.	Fadime ŞİMŞEK	17
307	Kaledağı Köyü, Sofudede mah.	Aysu ŞİMŞEK	35
308	Kaledağı Köyü, Sofudede mah.	Elif ŞİMŞEK	87
309	Kaledağı Köyü, Sofudede mah.	Veli KARSANTI	45
310	Kaledağı Köyü, Sofudede mah.	Durdane KARSANTI	43
311	Kaledağı Köyü	Mustafa ÇULHA	63
312	Kaledağı Köyü	Mahmut ÇULHA	37
313	Kaledağı Köyü	Orhan ADIYAMAN	72
314	Kuşçusofulu Köyü	Mustafa DURNA	74
315	Kuşçusofulu Köyü	Ganime DURNA	70
316	Kuşçusofulu Köyü	Halime KARAOĞLAN	82
317	Kuşçusofulu Köyü	Mehmet KARAOĞLAN	67
318	Kuşçusofulu Köyü	Ali KARAOĞLAN	82
319	Kuşçusofulu Köyü	Fadime GİRİCİ	76

EK-A: KAYNAK KİŞİ LİSTESİ (Devam)

NO	KÖY ADI	ADI SOYADI	YAŞI
320	Kuşçusofulu Köyü	Ali DURNA	64
321	Kuşçusofulu Köyü	Atiye DURNA	53
322	Kuşçusofulu Köyü, Cingöz Köyü	Eşe ŞEKER	65
323	Kuşçusofulu Köyü, Cingöz Köyü	Döndü ŞEKER	65
324	Kuşçusofulu Köyü, Cingöz Köyü	Hüsnü ŞEKER	51
325	Kuşçusofulu Köyü, Cingöz Köyü	Bilgin ŞEKER	24
326	Kuşçusofulu Köyü, Cingöz Köyü	Kader ŞEKER	27
327	Bucak Köyü	Bayram ÖZDEMİR	45
328	Bucak Köyü	Şadi YILMAZ	72
329	Bucak Köyü	Hasan TAŞKIRAN	53
330	Bucak Köyü	İbrahim DEMİRDAĞ	49
331	Bucak Köyü	Yahya YENGİN	55
332	Bucak Köyü	Ali KİRİŞ	70
333	Tümenli Köyü	Durdu KUŞÇU	67
334	Tümenli Köyü	Cennet ATA	74
335	Tümenli Köyü	Ayşe ATA	65
336	Tümenli Köyü	Ahmet DEMİRCİOĞLU	71
337	Tümenli Köyü	Hasan KUŞÇU	66
338	Döşekevi Köyü	Fevzi DEMİR	65
339	Döşekevi Köyü	Durmuş DURNA	50
340	Döşekevi Köyü	Fadime KESTEK	40
341	Döşekevi Köyü	Hasan KESTEK	43
342	Döşekevi Köyü	Cahide KESKİN	51
343	Döşekevi Köyü	Medine KESKİN	56
344	Döşekevi Köyü	Ahmet KESKİN	57
345	Ömerli Köyü	Celal ÜNALDI	67
346	Ömerli Köyü	Sultan ÜNALDI	58
347	Ömerli Köyü	Sultan KESKİN	49
348	Ömerli Köyü	Ömer KESKİN	85
349	Ömerli Köyü	Çeşminaz AVCI	55
350	Ömerli Köyü, Naneli Mah.	Gönül KESKİN	36
351	Karaisalı merkez	Babacan DURAK	68
352	Sadıkali Köyü	Münire BOLAT	63
353	Sadıkali Köyü	Cennet GENÇ	46
354	Sadıkali Köyü	Fatma EVRAN	55
355	Sadıkali Köyü	Elif EVRAN	34

EK-B: ETNOBOTANİK ÇALIŞMALARA İLİŞKİN FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 2. A; Cumhuriyet öncesinden kalma ahşap Hükümet konağı B; Geçmişte çiftçilerin vazgeçilmez aleti saban, C; Toprak damların akmasını önlemek amacıyla sıkıştırma için kullanılan Yuvak ve kolu, D; Ekmek tahtası, E; Ekmek selesi, F; Pınarların önüne kurulan oluk, G; Semer, H; Tapan, I; Bahçe kapısı, J; Sarımsak döverceği, K; Kül tablası, L; Dokumada kullanılan Tecce.

EK-B: ETNOBOTANİK ÇALIŞMALARA İLİŞKİN FOTOĞRAFLAR (Devam)

Fotoğraf 3: A; Yem teknesi, B; Çulfalık (dokuma tezgahı), C, F ve I; Sepet yapımı ve kollu (sepet), D ve E; Su kabağından yapılmış su kabı ve tuzluk, G ve H; ;Cilpirtı yapılmış keklik kafesi ve süpürge.

EK-B: ETNOBOTANİK ÇALIŞMALARA İLİŞKİN FOTOĞRAFLAR (Devam)

Fotoğraf 4: A ve E; Karaçalıdan yapılmış nazarlık, B; Su kabağından yapılmış rüzgarda sallanarak ses veren hayvan ürkütücü alet. C; Şimşirden yapılmış kirman, D, G ve F; Şimşirden yapılmış süs eşyaları, H ve I; Kızıлчаımdan yapılmış hülbe adı verilen kamalak ve taze kalmasını sağlayan kap. J; Ardıçtan yapılmış çitler K; Kızıлчаımdan yapılmış odunlar, L; Cevizden yapılmış duvar askısı.

EK-B: ETNOBOTANİK ÇALIŞMALARA İLİŞKİN FOTOĞRAFLAR (Devam)

Fotoğraf 5: A Kızılçamdan yapılmış et tahtası, B; Karaçalıdan yapılmış hayvanlara yük sarmakta kullanılan halka ve kolanı .C; Çamdan yapılmış karakovan, D; Dokumada kullanılan vıcır vıcır, E; Şimşirden yapılmış Bişşek F; Çamdan yapılmış düven, G ve H; Şimşirden yapılmış dibek ve kaşık I; Kızılçamdan yapılmış süpürge örmede kullanılan alet, J; Çınardan yapılmış ekmek yapımı sırasında kullanılan ve oklavalardaki yufkanın yapışmasını önleyen oklavalık, D; Şimşirden yapılmış ekin, ot vb. bitkileri biçerken kullanılan ellik L; Birçok araç gereç yapımında kullanılan düzeltici törpü ve sapı.

EK-B: ETNOBOTANİK ÇALIŞMALARA İLİŞKİN FOTOĞRAFLAR (Devam)

Fotoğraf 6: A; Kör tikenden yapılan dokumada kullanılan mekik, B; Süpürge yapımında kullanılan püren, C; Peynir muhafaza etmek için kullanılan Kavsara sepeti, D; Murttan yapılmış süpürge, E; Kargıdan yapılmış sepet F; İçme suyunu soğuk tutması için kullanılan Çam bardak, G; Kargıdan yapılmış düdük ve sarılı masıralar, H; Kızılçamdan yapılmış evlerin tavanında hezen I; Kızılçamdan yapılmış çıkırık.

ETNOBOTANİK ÇALIŞMALARA İLİŞKİN FOTOĞRAFLAR (Devam)

Fotoğraf 7: A; Kızılçamdan yapılmış oyuncak ağaç motoru, B; Pıynardan yapılmış kuş lastiği, C; Sandaldan yapılmış fırırdak (tırlak) D; Ayşe Fatmadan yapılmış süsleme, D ve G; Kızılçamdan yapılmış araba F ve I; Pıynardan yapılmış çelik ve çomak, H; Papatyadan yapılmış taç.

EK-B: ETNOBOTANİK ÇALIŞMALARA İLİŞKİN FOTOĞRAFLAR (Devam)

Fotoğraf 8: Kızıldağ yayla'da Ramazanoğullarından kaldığı söylenen eski bir mezarlıkta Katran ağacından (*Cedrus libani*) yapılmış mezarlar ve taşlarının mermer taşa benzerliği dikkat çekicidir.

EK-B: ETNOBOTANİK ÇALIŞMALARA İLİŞKİN FOTOĞRAFLAR (Devam)

Fotoğraf 9: Kızıldağ Yayla'da Ramazanoğulları zamanında yapılmış ancak daha sonradan değişik zamanlarda tadilat görmüş ahşap camii, kitabesi, mimber, ahşap sütun, kütüphanesi ve minaresi.

EK-B: ETNOBOTANİK ÇALIŞMALARA İLİŞKİN FOTOĞRAFLAR (Devam)

Fotoğraf 10: Karaisalı Barakdağı Köyü, Mezit Mahallesi'nde İsa Demir ve araç-gereç ve süs eşyası yapımında kullandığı çoğu kısmı yine ahşap olan aletler (Küştüre, keser, oygular, burgular).

EK-B: ETNOBOTANİK ÇALIŞMALARA İLİŞKİN FOTOĞRAFLAR (Devam)

Fotoğraf 11: Karaisalı dağ köylerinde yaşayan insanların günlük hayatlarından bazı kareler.

EK-B: ETNOBOTANİK ÇALIŞMALARA İLİŞKİN FOTOĞRAFLAR (Devam)

Fotoğraf 12: Röportaj sırasında çekilen resimler. A; Karakılıç Köyü, Emine ÖVEÇ ve çocukları, B; Çukur köyü Kayacı Mahallesi kahvesi C ve E; Boztahta köyü, Cennetli Mah. İsmahan ÇÖKÜN, D; Gildirli köyü Mehmet KILIÇ, F; Kaledağı Köyü, Mahmut ÇULHA, G;Çukur Köyü Mehmet SÜRMEİ ve eşi Fatma SÜRMEİ, H; Boztahta köyü, Köpekli Mah.keçi otlatan kadınlar, I; Çukur Köyü, Raziye GÜNGÖR.